

The Department of Public Instruction, Mysore.

PADYASĀRA

Part I

REVISED EDITION

WITH NOTES BY

S. G. NARASIMHACHAR,

The Late Kannada Translator Education Department

ಪದ್ಯ ಸಾರ

ಪ್ರಥಮ ಭಾಗ

ಪರಿಷ್ಕೃತ ಮುದ್ರಣ

ಇದರ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಮೈಸೂರು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಇಲಾಖೆಯ ಚಾಕ್ರವರ್ತಿರಾಗಿದ್ದ
ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹಚಾರ್ಯರಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟು
ಮುದ್ರಿತವಾಯಿತು

Seventh Edition, 15,000 Copies

ದಂಗಳೂರು

ಸರ್ಕಾರದ ಮುದ್ರಾಕ್ಷರಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

1924

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_I 198607

UNIVERSAL
LIBRARY

ಪೀಠಿಕೆ.

ಪದ್ಯಸಾರವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಮುದ್ರಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಮೈಸೂರ್ ಟೆಕ್ನೈಟುಕ್ ಕನ್ನಡ ಸಬ್ ಕಮಿಟಿಯವರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಈ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು,

- (1) ಮ|| ರ|| ಆರ್. ರವಿ ಹಾಚಾರಿ, ಎಂ. ಎ.,
- (2) ,, ಆರ್. ರಘುನಾಥಂಪ್ಪ, ಬಿ. ಎ.,
- (3) ,, ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹ ಚಾರ್,
- (4) ,, ಬಿ. ಮಲ್ಲಪ್ಪ,
- (5) ,, ಎಂ. ಬಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯಂಗಾರ್, ಎಂ. ಎ.,

ಇವರುಗಳನ್ನು ಬಂದು ಉಪಸಭೆಯಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹಿಂಸಿದರು.

ಈ ಉಪಸಭೆಯವರು ಹಿಂದಿನ ಪದ್ಯಸಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದ ತೈನ, ಬ್ರೂವ್ರಣ, ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳ ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಮೊಸರಾಗಿ ಆಯ್ದು ಕೊಂಡು ಸೇರಿಸಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ದೊಡ್ಡದು ಮತ್ತು ಎರಡು ಸಂಪುಟವಾಗಿ ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪ್ರಥಮ ಸಂಪುಟಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ತ್ರಿಸದಿ, ಚೌಸದಿ, ಸಂಗತ್ಯ, ಕುಸುಮ ಪಟ್ಟದಿ, ಸುವರ್ಧಿನೀಪಟ್ಟದಿ, ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಗ್ರಂಥ ಭಾಗಗಳನ್ನು ತಾವೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಮ|| ರ|| ಎಂ. ಬಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯಂಗಾರ್, ಎಂ. ಎ., ಯವರ ಎಣಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವುಗಳನ್ನು ಪಾಠಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಬೋಧಿಸಲು ಅರ್ಹವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಲು ಮೊದಲು ಸೂಚಿ ಪಾಠಗಳೂ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಠಿನಪಾಠಗಳೂ ಬರುವಂತೆ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಪಾಠಗಳ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಕಟ್ಟಲೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಸೇರಿಸಿ ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಆಪ್ತಪಡಿಸಿದರು.

ತದನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ಪ್ರಥಮ ಸಂಪುಟವು ಅವರೊಂದಿಗೇ ಮುದ್ರಿತವಾಯಿತು.

ಇದಕ್ಕೆ ಯಥೋಚಿತವಾದ ಟಿಪ್ಪಣಿವನ್ನು ಬರೆದು ಗ್ರಂಥಾಂತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಮುದ್ರಿಸಿದೆ.

Mysore,	}	S. G. NARASIMHACHAR,
20th December, 1920	}	Kannada Translator.

ವಿಷಯ ಸೂಚಿಕೆ.

ದ್ವಿತೀಯಾ—	ಗ್ರಂಥನಾಮ.	ವಿಷಯ	ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ.
೧	ಪಾರ್ವತಿಯ ಕೂರನಂಜೆ	ಆಯೋಧ್ಯಾಪುರ ವರ್ಣನೆ	೧
೨.	ದಾಸರ ಪದ	ನೂಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸಗಳು	೩
೩.	”	ಹನುಮಂತನು ಜೊಡಕವನ್ನು	
		ರಾಮನಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟುದು	೩

ತೃತೀಯಾ—

೪.	ಸರ್ವಜ್ಞಮೂರ್ತಿಯ ವಚನಗಳು	ನೀತಿಗಳು	೬
೫.	”	ಬಗಟೆಗಳು	೯

ಚತುರ್ಥಾ—

೬.	ದಾಸರ ಪದ	ದುರ್ಜನ ಸಹವಾಸ	೯
೭.	”	ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯಗಳು	೧೦
೮.	”	ದುರ್ನೀತಿಯೇ ಹೊಲಿತನ	೧೧
೯.	”	ಮೂರ್ಖರು	೧೧
೧೦.	(“ಜ್ಞಾತ)	ಮಹಾನವನಿಯ ಪದ್ಯಗಳು	೧೨

ಪಂಚಮಾ—

೧೧.	ಪರದಾಸೋಗರ ರಾಮನಾಥನ ಚರಿತೆ	ಕರ್ಣಾಟದೇಶವರ್ಣನೆ	೧೫
-----	------------------------	-----------------	----

ಷಷ್ಠಾ—

(ಮಂದಾನಿಲ)

೧೨.	ಕುಮುದೇಂದು ರಾಮಾಯಣ	ಯುದ್ಧಸನ್ನಿಹ	೧೮
-----	------------------	-------------	----

(ಲಲಿತ)

೧೩.	ದೀಕ್ಷಾಜೋಧೆ	ವಿವಿಧನೀತಿ	೨೦
-----	------------	-----------	----

ಗ್ರಂಥನಾಮ.	ವಿಷಯ.	ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ.
ಕಂದ ನೃತ್ಯಾದಿಗಳು—		
೩೪. ಸುಭಾಷಿತ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ೧೦೪
೩೫. ” ವಿಸ್ತಾರಸೀತಿ ೧೦೯
೩೬. ಸೋಮೇಶ್ವರತತ್ವ ನೀತಿ ೧೧೦
೩೭. ನೀತಿಸಾರ ನೀತಿಗಳು ೧೧೬
ಸಾಂಗತ್ಯ—		
೩೮. ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ ೧೧೦
ರಗಳ—		
ಲಲಿತ—		
೩೯. ರಾಜಕೀಯರವಿಲಾಸ ಪುಷ್ಪಾಪಚಯ ೧೧೪
(ಉತ್ಸಾಹ)		
೪೦. ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ್ಯ ವಸಂತಯುತು ವರ್ಣನೆ ೧೧೭

PADYASARA

ಪದ್ಯಸಾರ

ಪಾರ್ವತಿಯ ಕೊರವಂಜಿ ಕಥೆ.

ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಊರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಣಿಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಹೆಂಗಸರು 'ಕೊರವಂಜಿ' ಎಂಬ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ ಬರುವುದುಂಟು. ಈ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಬಹು ಪುರುಷನು ಸ್ತ್ರೀ ವೇಷವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಗೆ ಕಣಿ ಹೇಳುವ ನೆಪದಿಂದ ಅವಳ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಕಥೆಯು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. 'ಅರ್ಜುನ ಕೊರವಂಜಿ,' 'ಪಾರ್ವತಿಯ ಕೊರವಂಜಿ' ಮೊದಲಾದುವು ಈ ಜಾತಿಯ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ಇಂತಹವರೆಂದು ಇನ್ನೂ ಗೊತ್ತಾಗಿಲ್ಲ ; ಆದರೆ ಗ್ರಂಥದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗದ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಇವರು ಆಧುನಿಕ ಕವಿಗಳಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ 'ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರದ ವರ್ಣನೆಯು' ಪಾರ್ವತಿಯ ಕೊರವಂಜಿ ಕಥೆಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು. ಇದು 'ದ್ವಿಪದಿ' ಎಂದರೆ ಎರಡೆರಡು ಚರಣವುಳ್ಳ ಪದ್ಯಗಳ ರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದಿದೆ.

ದ್ವಿಪದಿಗಳು.

೧. ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರದ ವರ್ಣನೆ.

ಚೆನ್ನರನ್ನದ ಕೋಟೆ ಕೊತ್ತಳಗಳಿಂದ |

ಚೆನ್ನ ಸೆವ ಮುತ್ತುವಜ್ರದ ತೆನೆಗಳಿಂದ

||೧||

ಅಳವಟ್ಟ ಪವಳಗಳ ಬಾಗಿಲುಗಳಿಂದ |

ಥಳಥಳಪ ಮೋಹದ ಫ್ರೋಸಕದಗಳಿಂದ

||೨||

ಬಂಧುರದ ಚಂದ್ರಶಾಲೆಯ ಪಚ್ಚಿಯಿಂದ |

ಚಂದದಂಗಡಿಮೆಳೆಗಳ ಸಾಲಿನಿಂದ

||೩||

ಮುಗಿಲುಗಳ ಮುಟ್ಟುತ್ತಿಹ ಡೆಂಕಣಿಗಳಿಂದ |

ಮಿಗೆ ಮೆಜೆವೆ ಕರಿತುರಗೆ ಕಾಲಾಳುಗಳಿಂದ

||೪||

ಅತಿಚಿತ್ರವಾದ ಸಾಕೇತನಗರವನು |

ಕ್ಷೀತಿನಾಥ ದಶರಥನು ಪೊರೆಯುತ್ತಲಿಹನು

||೫||

ದಾಸರ ಪದಗಳು:

ಪುರಂದರದಾಸನ ಕೀರ್ತನೆಗಳು.

ಕ್ರಿಸ್ತ ಶಕ ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸನೆಂಬಾತನು ಬಹು ಕವಿಯು. ಈತನು ವೈಷ್ಣವ ಮತದವನಾದಕಾರಣ ಎಷ್ಟು ವಸ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪದಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ 'ದಾಸರ ಪದಗಳು' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ವಿಧವಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕನಕ ದಾಸ, ಪುರಂದರದಾಸ, ವೆಂಕಟಸ್ವಾಮಿ, ಇವರೇ ಮುಖ್ಯರು. 'ತಾಳ, ಲಯ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹಾಡಬಹುದಾದ ಇವರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ, ಭಕ್ತಿಜನಕವಾಗಿಯೂ, ಕಿವಿಗಂಪಾಗಿಯೂ ಇರುವುವು. ಪುರಂದರದಾಸನ ರಸಭರಿತವಾದ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನಗಳಿಗೆ ಬರಳವಾಗಿ ಅಭಿರುಚಿ. ಈತನು ಪಂಡರಾಪುರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಜಯನಗರ (ವಿದ್ಯಾನಗರ-ಆನೆಗೊಂದಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ) ಅರಸನಾದ ಅಚ್ಯುತರಾಯನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈತನು ೧೫೬೪ರಲ್ಲಿ ಪರಂಧಾಮವೆನ್ನು ಹೊಂದಿದನು.

೨. ಮಾಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸಗಳು.

ಏಸಿದು ಬಂದವರಿಗಣನವೀಯಬೇಕು !

ಶಿಶುಗಳಿಗೆ ಪಾಲನೆ ಗಳ ನಡೆಸಬೇಕು
ಬಾಣ

||೬||

ಮೋಸಗಾರರ ಕೂಡೆ ಬರಸದಿರಬೇಕು |

ಬಾಪಕೊಟ್ಟ ಬಳಿಕ್ಕ ನಿಜವಿರಲುಬೇಕು

||೭||

ಕಳ್ಳತನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಲ ಹೊರೆಯಬೇಡ |

ಸುಳ್ಳಾಡಿ ಪಾತಕವನುಣಿ ಗಳಿಸಬೇಡ

||೮||

ಕುಳ್ಳಿದ್ ಸಭೆಯೊಳಗೆ ಕುತ್ತಿತವು ಬೇಡ |

ಬಳ್ಳಿಯವನಾನೆಂದು ಬಲುವೆಮ್ಮೆ ಬೇಡ

||೯||

ಹಿರಿಯತನ ಬಂದಾಗ ಧಿಕ್ಕರಿಸಬೇಡ |

ಸಿರಿ ಬಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಲು ಮೆಚೆಯಬೇಡ

||೧೦||

೩. ಹನುಮಂತನು ಚೂಡಕವನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟುದು

ತರಣಿವಂಶಜರಾಮನನು ಸೀತೆಯನು |

ದುರುಳ ರಾವಣನೊಯ್ಯೆ ಲೋಕಮಾತೆಯನು

||೧೧||

ರಾಮನಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ತಿರದೊಳಗೆ |

ಭೂಮಿಜೆಯನುಹಸಲ್ತೆ ಪೊರಿಸಿ ಭರದೊಳಗೆ

||೧೨||

ಜಲಧಿಯನು ದಾಂಟಿ ಹನುಮಂತನೈತಂದು |

ಬಲಗೈಯ ದಶಮುಖನ ಹೊಳಲಲ್ಲಿ ಸಿಂದು

||೧೩||

ಜಲಜಮುತ್ರನು ಕಡಲ ಸಾರ್ವ ಬಳಿಕಂದು |

ಹೊಳಲನಲ್ಲವೆ ಸುಳಿದು ಕಾಣದೆಯೆ ನೊಂದು

||೧೪||

ಸುಳಿವೆ ಕಾಣೆನು ಸೀತೆ ಯೆಲ್ಲೆಹಳೂ ಎನುತ |

ತಿಳುಹುವನರಾರೊಂದು ಮನದಿ ಚಿಂತಿಸುತ

||೧೫||

ಚೋರ ದಶಕಂಠನಿಹ ಪುರವೆನೆಳದೊಯ್ದು |
ತೋರುವೆನು ರಾಘವೆಂಗೆನುತ ಕೈವೊಯ್ದು ||೧೬||

ಕೇರಿಕೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಧಿಸುತ ಬಂದು |
ಈರೈದು ಶಿರವನನ ಮನಗೆ ನಡೆತಂದು ||೧೭||

ಅಸುರನನುಜನು ಬಿಡುವೆ ಸುಯಿಲೊಳಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ |
ನುಸಿದು ಹಾರಿದೆಯಲ್ಲಿ ದೆಸೆಗೆ ಧುವ್ರಿಕ್ಕಿ ||೧೮||

ಕುಸುಮನಾಭನ ಭಕ್ತನುಸಿರೆ ಕೈಸಿಕ್ಕಿ |
ಬಿಸಾಡ್ತು ಜಾನಕಿಯ ಕುಶಲ ಮನವುಕ್ಕಿ ||೧೯||

ಧರಣಿಸುತ ಸೆರೆಯಿದ್ದ ನಡೆಡೆಗೆ ಸೇರಿ |
ಪರಮಹರುಪದಿ ರಾಮನೊಬ್ಬಕೆಯ ತೋರಿ ||೨೦||

ಬಾಳುವೆಯದೊಳ್ಳಿತ್ತು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ |
ವಾಲಿಯನುಜನು ನೆರಹಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಭಟರ ||೨೧||

ಪಾಳೆಯನೆದೆಲ್ಲವು ಶರನಿಧಿಯ ತಡಿಗೆ |
ಮೀಳ್ಕೊನೆ ಬಂದಿಹುದು ಭರಣಿ ಸಿವ್ವೊಡಗಿ ||೨೨||

ರಾಯ ಕಳುಹಿದೆನೆನ್ನ ತಾಯೆ ಸಿನ್ನೆಡೆಗೆ |
ವಾಯುಸುತ ತಾನೆನುತ ಪೊಡೆನುದುತಡಿಗೆ ||೨೩||

ಬಿನ್ನಹವೆ ಭಕ್ತತಿಯಲಿ ಮೊಡಲದಕೊಳಿ |
ಚೆನ್ನ ಜಾನಕಿ ಮನದಿ ಹರುಷವನು ತಾಳಿ ||೨೪||

ಚೂಡಕವ ಕೊಡಲು ಕೈಕೊಂಡು ನಡೆತಂದು |
ನೋಡಿ ಸುತ್ತಲ ಬನವ ಮುಣಿಯುಬೊಕಂದು ||೨೫||

ಹಣುಕುತ್ತ ಮುಣುಕುತ್ತ ಕಣಕ ನುಡಿಯುತ್ತ |
ಎಣಿಕೆಗೊಳ್ಳದೆ ಬನವ ಮುಣಿಯು ಕಡಹುತ್ತ ||೨೬||

ಸೊಕ್ಕಿದಸುರನ ಕೂಡೆ ಮುಕ್ಕು ಮಾತಾಡಿ |
ರಕ್ಕ ಸರು ಪತ್ತಿಸಿದ ಬಾಬದುರಿನೋಡಿ ||೨೭||

ಅಕ್ಕಪಿಲ್ಲದೆ ಪುರಕೆ ಕಿಚ್ಚಿಕ್ಕಿ ಕಾಡಿ |

ಗಕ್ಕನಲ್ಲಿಂದ ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕಿ ತಾನೋಡಿ

||೨೪||

ಬಂದು ರಘುರಾಮನಿಗೆ ಎಂದನೆಯ ನೂಡಿ |

ತಂದಿದ್ದ ಚೂಡಕವೆ ಹರುಷದೊಳು ನೀಡಿ

||೨೫||

ಇಂತು ನೀತೆಯ ಸುದ್ದಿಯನು ತಾನೆ ತಂದು |

ಸಂತಸವೆ ಬೀಜಿದನು ಸಕಲಜಗಕಂಡು

||೨೬||

ಸರ್ವಜ್ಞ ಪದಗಳು.

‘ಸರ್ವಜ್ಞಮೂರ್ತಿ ವಚನಗಳು’ ಅಥವಾ ‘ಸರ್ವಜ್ಞ ಪದಗಳು’ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿರುವುದು. ಇದನ್ನು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃನಿಗೆ ‘ಸರ್ವಜ್ಞ’ ಎಂಬ ಬಿರುದಿನ ಹೆಸರು. ಪುಷ್ಪದತ್ತನೆಂಬುದೇ ಈತನ ನಿಜವಾದ ನಾಮಧೇಯವು. ಈತನು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಶಾಖೆ ೧೫೦೦ರಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈತನ ತಂದೆಯಾದ ಬಸವರಸನೆಂಬ ಶ್ಯವೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಯಾತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಪುತ್ರಾರ್ಥಿಯಾದ ತನು ಅಲ್ಲಿ ದೇವರ ಎರವನ್ನು ಪಡೆದು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ‘ಮೊಸೂರು’ ಎಂಬ ತನ್ನ ಊರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಾರುಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಅಂಬಲಾಪುರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರಳಾದ ಮೂಳವೆ ಹೆಂಗಸು ಬಬ್ಬಳಿಗೆ ಆ ವಿವರವಾದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆಕೆಯು ಗರ್ಭವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಒಂದು ಗಂಡುಮಗುವನ್ನೂ ಹೆತ್ತಳು. ಇವನೇ ಪುಷ್ಪದತ್ತ (ಸರ್ವಜ್ಞ). ಈತನ ಮರಗಲು ಸುಮಾರು ಸುಮಾರು ಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಈತನು ಕಲವು ಬಗೆಬಗೆಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದನು. ಅಂಥವುಗಳೆಲ್ಲ ಐದನ್ನು ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಈತನು ಮುಂದೆ ಆಗತಕ್ಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಕಲವು ಕಾಲ ಜ್ಞಾನ ವಚನಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದನು. ಇವೆಲ್ಲ ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ‘ಕಾಲಜ್ಞಾನ ವಚನ’ದ ಆಧಾರವೆ ಮೇಲೆ ಬರೆದುವು.

ತ್ರಿಪದಿಗಳು.

೪. ಸರ್ವಜ್ಞಮೂರ್ತಿ ವಚನಗಳು.

ಬಬ್ಬನಲ್ಲದೆ ಜಗಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರುಂಟೇ ? ಮತ್ತೆ |
 ಬಬ್ಬ ಸರ್ವಜ್ಞ ಕರ್ತನು ಜಗಕ್ಕೆಲ್ಲ |
 ಬಬ್ಬನೆ ದೈವ ಸರ್ವಜ್ಞ ||೨೧||

ಚಂದನವೆ ಕರಗಿಸಲು ಬೆಂದು ಪರಿಸುಳವೆಕ್ಕು |
 ಸಂದಖಿವೆನಖಿದಾ ಸತ್ಪುರುಷರು ತಾವು |
 ನೊಂದು ಸೈದಿಪುದು ಸರ್ವಜ್ಞ ||೨೨||

ಆನೆ ನೀರಾಟದೊಳು ಮೀನ ಕಂಡಂಜುವುದೆ |
 ಹೀನಮನದವರ ಬಿರುನುಡಿಗೆ ತತ್ತವುದ |
 ಜ್ಞಾನಿಯಂಜುವನೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ||೨೩||

ಹತ್ತು ಹಾವಿಗೆ ಚೆಂದ ಮುತ್ತು ಕೊರಳಿಗೆ ಚೆಂದ |
 ಸತ್ತಿಗೆಯು ಚೆಂದವರಸಿಗೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ |
 ಸತ್ಯವೇ ಚೆಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ ||೨೪||

ಅಸ್ತವನು ನೀಡುವುದು ನನ್ನಿಯನೆ ನುಡಿಯುವುದು |
 ತನ್ನಂತೆ ಪರರ ಬಗೆದಡೆ ಕೈಲಾಸ |
 ಬಿನ್ನನೆಯಕ್ಕು ಸರ್ವಜ್ಞ ||೨೫||

ಉಣ ದೊಡವೆಯ ಘಳಿಸಿ ಮನೋಳುಗ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು |
 ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆಲವೆ ಸಾರಪನ ಬಾಯೊಳಗ |
 ಮಣ್ಣು ಕಾಣಯ್ಯ ಸರ್ವಜ್ಞ ||೨೬||

ಕೊಟ್ಟದ್ದು ತನಗೆ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟದ್ದು ಪರರಿಗೆ |
 ಕೊಟ್ಟದ್ದು ನಾ ಕಟ್ಟಿಸೆನೆಬೇಡವದುಮುಂದೆ |
 ಕಟ್ಟಿದಾ ಬುತ್ತಿ ಸರ್ವಜ್ಞ ||೨೭||

“ಗ ಬಾ ಯಿಗ ಬಾ ಹೋಗಿಬಾಯೆನ್ನದೆ |
 ಆಗಲೆ” ಕರೆದು ಕೊಡುವನ ಧರ್ಮ ಹೊ |
 ನ್ನಾಗದೆ ಬಿಡದು ಸರ್ವಜ್ಞ ||೨೮||

ಉಣಿ ಕೆಚೆ ಲೊಳಿದು ವುಣ್ಣಿದದು ನೊರೆಹಾಲ .
ಪುಣ್ಯವೆ ಮೊಡಿಯುಣಲೊಲ್ಲವೆನಿರವು |

ಉಣಿ ಗೂ ಕಷ್ಟ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೩೯||

ಆಡದೆ ಮೊಡುವನು ರೂಢಿಯೊಳಗುತ್ತಮನು |

ಆಡಿ ಮೊಡುವನು ಮಧ್ಯಮನಧಮತಾ |

ನಾಡಿ ಮೊಡದವ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೦||

ಬಲ್ಲವರು ಹಾವಸೆಯ ಕಲ್ಲತಾ ಮೆಟ್ಟುವರೆ |

ಬಲ್ಲಿದರೊಡನೆ ಸೇನಿಸಿದರೆ ಬಾಯೊಳಿದ |

ಹಲ್ಲು ಹೊದಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೧||

ಎಮ್ಮ ಮಾತಾಡದಿರು ಎದ್ದೆಮ್ಮ ನಿಲ್ಲದಿರು |

ಇದ್ದ ಮೆನುಜು ಜರೆಯದಿರು ಓಗದೊ |

ಳಿದ್ದಾಗ ನೀನು ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೨||

ಮೊರ್ಬಂಗೆ ಬುದ್ಧಿಯನು ನೂಕಾಂ ಹೇಳಿದರೆಂ |

ಗೋರ್ಕಲ್ಲಮಲೆ ಮಳಗಣಿದರಾ ಕಲ್ಲು |

ನೀರ್ಕುಡಿಯಲಹುದೆ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೩||

ಸಾಲವನು ಕೊಂಬಾಗ ಹಾಲೊಗಿರುಂಡಂತೆ |

ಸಾಲಿಗರು ಬಂದು ಎಳೆವಾಗ ಕಿಬ್ಬದಿಯು

ಕೀಲು ಮುಣಿದಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೪||

ಬೇಡದಲೆ ಕೊಡುವತಾ ರೂಢಿಯೊಳಗುತ್ತಮನು |

ಬೇಡಿದರೆ ಕೊಡುವ ಮಧ್ಯಮ ಕನಿಷ್ಠತಾ |

ಬೇಡಿದರೂ ಕೊಡನು ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೫||

ಉತ್ತಮರೆಂಬುವರು ಸತ್ಯದಿಂ ಬಾಳುವರು

ಉತ್ತಮರನೇನೂ ಎನಬೇಡ ಜಗಕ್ಕೆಲ್ಲ |

ಮುತ್ತಿನಂತವರು ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೬||

ಡೊಂಕುಫಲದೊಳಗೆಲ್ಲ ಡೊಂಕು ಬಾಳಯವಣು |

ಡೊಂಕಾದ್ದರೊಳಗೆ ರುಚಿಯುಂಟು ಸಜ್ಜನರು |

ಇಂತಿರ್ಪರಯ್ಯ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೭||

ಕೆಂಪು ಫಲದೊಳಗೆಲ್ಲ ಕೆಂಪು ಮಕ್ಕೆಯಹಣ್ಣು |
 ಕೆಂಪುಂಟುವೊಳಗೇ ರುಚಿಯಿಲ್ಲ ದುರ್ಜನರು |
 ಇಂತಿರ್ಪರಯ್ಯ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೮||

ಬರೆ ಕಂಡು ಕರೆದವನ ಬರೆ ಕುಳ್ಳಿರೆನ್ನದನು .
 ಸರಸಜ್ಞನಿಕೆಯಿಲ್ಲದವನ ಸಖ್ಯವೆ |
 ಬೆರಸಲೇ ಬೇಡ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೪೯||

ಸತ್ಯರು ಹುಸದೊಡೆ ವೊತ್ತಿಹರಿಂದೆ ಶರಧಿ |
 ಉತ್ತಮರು ತಪ್ಪು ನಡೆದರೆ ಲೋಕವಿ |
 ನ್ನತ್ತ ಸೇರುವುದು ಸರ್ವಜ್ಞ

||೫೦||

ಬಳ್ಳಿದರೂದಸಿದ ಕಳ್ಳ ನೊಳ್ಳಿದನಕ್ಕು |
 ಬಳ್ಳಿದ ಕಳ್ಳನೊಡನಾಡೆಯನ ಶುದ್ಧ |
 ಕಳ್ಳನೇ ಅಕ್ಕು ಸರ್ವಜ್ಞ

||೫೧||

ಅಲ್ಲವರ ಬಡನಾಟ ಬೆಲ್ಲವನು ಮುದ್ದಂತೆ |
 ಅಲ್ಲದ ಸಮದೆಂಬ ಅಲ್ಲವನೊಡನಾಟ |
 ಕಲ್ಲ ಹಾಕಿದಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೫೨||

ಸಜ್ಜನರ ಸಂಗವೆದು ಹೆಜ್ಜೆನ ಸಮದಂತೆ |
 ದುರ್ಜನರ ಕೂಡೆ ವೊಡನಾಟ ಬಿಚ್ಚಲಿನ |
 ರೊಚ್ಚೆ ನಂತಿಹುದು ಸರ್ವಜ್ಞ

||೫೩||

ಮಾನಹೀನರ ಸಂಗವೇನು ಕೊಟ್ಟರು ಬೇಡ |
 ಧ್ವನಿವುಳ್ಳವರ ಸಂಗ ತಾ ಸಕ್ಕರೆ |
 ಜೊನ ಸಂದಂತ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೫೪||

ಕೂಡಿಸುವೆಂಬುದು ಕೇಳು ಪಾಪದ ನೆಲೆಗಟ್ಟು |
 ಕೂಪದೊಳಗೆ ನೇಣು ಹರಿದಂತ ನರಕಕ್ಕೆ |
 ಕೂಡಿವ ತಾನೆಳೆವ ಸರ್ವಜ್ಞ

||೫೫||

೫. ಒಗಟೆಗಳು.

ಕಾಲಿಲ್ಲದಲೆ ಹರಿಗು; ತೋಳಿಲ್ಲದಲೆ ಹೋಜುಗು |

ನಾಲಿಗಿಲ್ಲದಲೆ ಯುಲಿವುದು ಕವಿಕುಲದ |

ಮೇಲುಗಳ ಪೇಳಿ ಸರ್ವಜ್ಞ (ಹೋಳಿ) ||೫೬||

ಹಲ್ಲು ನಾಳೆಯಿಲ್ಲ ಸೊಲ್ಲು ಸೋಜಿಗವಲ್ಲ |

ಕೊಲ್ಲದೆ ಮೃಗವೆ ಹಿಡಿವುದು ಲೋಕದೊಳ

ಗೆಲ್ಲಿತಾನೆನಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞ (ಬಲೆ) ||೫೭||

ಅರೆಯ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಮರ ಮೂಡಿದುದ ಕಂಡೆ |

ಮರದ ಮೇಲೆರಡು ಕೈ ಕಂಡೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ |

ಇರುವುದ ಕಂಡೆ ಸರ್ವಜ್ಞ (ಗಂಧದ ಕಲ್ಲು) ||೫೮||

ಇಹುವರೆಯು ಏಳುಹಿಲ್ಲ ಹಳುವರೆಯು ನೀಳಿಲ್ಲ |

ತಿಳುಗೂತಿ ಕೊಂಡ ಮುಣವಿಲ್ಲ ಕವಿಗಳ |

ಅಹುದರಿವ ಹೇಳಿ ಸರ್ವಜ್ಞ (ಬೆಂಕಿ) ||೫೯||

ಹತ್ತುಸಾಕು ಕಣ್ಣು ನೆತ್ತಿಲ್ಲದರು ಬಾಲ |

ಹತ್ತಿನಾ ಹುಳುವೆ ಹಿಡಿವುದು ಕವಿಜನರ |

ಹೊತ್ತವಿದ ಹೇಳಿ ಸರ್ವಜ್ಞ (ನುಲು) || ೬೦ ||

ಚ. ಪದ್ಯಗಳು.

೬. ದಾಸರ ಪದ್ಯಗಳು.

* ದುರ್ಜಯರ ಸವವಾಡ.

ಕಟ್ಟಿ ಮಲೆಯನು ಮುಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದು ತರಬುದು |

ಅಟ್ಟಿಬಿದ ಮದಕರಿಯ ಕಟ್ಟಿ ತರಬುದು |

ನುಪ್ಪು ಸರ್ಪನ ಹುತ್ತ ಕಲಕಿ ಬರಬುದು |

ಮುಖ್ಯಾತ್ಮ ರಾಧವರ ಬಿಟ್ಟು ಕಾ ಮನವೇ || ೬೧ ||

* (ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವನ ಚರಿತ್ರವು ಎನೆಯ ಪ್ರಕಟದಲ್ಲಿ ನೆ. ೧೦೦.)

ಚೇಳು ಕುಟಕದ ನೋವೆ ತಾಳಿಕೊಳ್ಳಲಹುದು |

ಕಾಲಮೇಘದ ಸಿಡಿಲ ಸೈರಿಸಲು ಬಹುದು |

ಶೂಲಪಾಣಿಯ ಘನೆಯ ಕಣ್ಣ ಕಿಟಿಲಹುದು |

ಕಾಳುಮೂಳರ ಸುಗ ಮೆಣ್ಣು ಕಳ ಮೆನವೇ

||೬೦||

ಹಣಿವ ಗರಗಸದಲ್ಲಿ ಕಿರಿಸಿಡಬಹುದು |

ಬೆರಸಿಬಹ ಕಾಣ್ಕೊಚ್ಚ ತರಹರಿಸಬಹುದು |

ಸರಿಸದಲಿ ಸಿಂತು ಸಿಂಹವೆ ಕಣಕಬಹುದು |

ಮೆಣಸಿ ಕೊರಳನು ಕೊಯ್ಯ ನರರ ಮೆಣಿ ಮೆನವೇ

||೬೧||

ಬಂದು ಜಾತಿಗೆ ವಿಷವು ಪುಚ್ಚದೊಳಗಿಹುದು |

ಬಂದು ಜಾತಿಗೆ ಮೃತದೊಳಗೆ ವಿಷವಿಹುದು |

ಬಂದು ಜಾತಿಗೆ ದೇಹದೊಳಗಲ್ಲ ವಿಷವು |

ಹಿಂತೆಯಾಹುವೆ ನುಡಿಯು ಘೋರವಿಷ ಮೆನವೇ

||೬೨||

೬. ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯಗಳು.

ಹಂಬಲಿಯನುಂಬ ಸುಗಮ್ಯತಾನ್ವವೇಕೆ |

ಕಂಬಳಿಯ ಹೊದವವಗೆ ಮಡಿವರ್ಗವೇಕೆ |

ಪಂಭವ್ರಣ್ಮತನಿಗೆ ಗಾಂಧೀರ್ಯವೇಕೆ |

ಹಂಬಲಿಸುವವನ ಜೀವನವು ತಾನೇಕೆ

||೬೩||

ಮೋಸದಲಿ ಕೂಲುಮವಗೆ ಧರ್ಮ ತಾನೇಕೆ |

ಭಾಷೆತಪ್ಪುವ ನರಗೆ ನಂಬುಗೆಯದೇಕೆ |

ಕ್ಲೇಶವೊಪಚೂಳಿಗಿವಲು ಮೃತ್ಯುಗಳದೇಕೆ |

ಅಲೆ ಬಿಡದವನಿಗೆ ಸನ್ಯಾಸವೇಕೆ

||೬೪||

ಕಾಡಿನಲಿ ತಿರುಗುವಗೆ ಭೂಷಣವದೇಕೆ |

ಬುಡಿನೊಳಗುಂಬವಗೆ ಹರಿವಾಣವೇಕೆ |

ಹಿಡಿದರ ಕೂಡವ ಲೋಭಿಗೆ ಬಿಂಕವೇಕೆ |

ಬಿಡಿ ತಿನ್ನುವ ನರಗೆ ಮೋಡಿ ತಾನೇಕೆ

||೬೫||

೧. ದುರ್ನೀತಿಯೇ ಹೊಲಿತನ.

ಶೀಲವನು ಕೈಕೊಣ್ಣು ನಡೆಸುವ ಹೊಲೆಯ |

ಹೇಳಿದಾ ಸತ್ಯಥೆಯ ಕೇಳಿದನೆ ಹೊಲೆಯ |

ಆಳಾಗಿ ದಣಿಗೇರಡ ಬಗೆವಾತ ಹೊಲೆಯ |

ಕೇಳುಮಾತಾಡುವೆ ಬಲುಕಟ್ಟು ಹೊಲೆಯ

||೬೧||

ಕೊಣ್ಣು ಸಾಲವೆ ಹರಿಸದಾತನೇ ಹೊಲೆಯ |

ಲಣ್ಣ ತನದಲಿ ನಡೆವೆ ನರ ಭಂಡಹೊಲೆಯ |

ಉಣ್ಣ ಮನೆಗೆರಡ ಬಗೆವಾತನೇ ಹೊಲೆಯ |

ಹೊಣ್ಣ ತಿಗೆ ಹೆದರುವೆ ಕಡುವೇಡಿ ಹೊಲೆಯ

||೬೨||

ಇರಾ ಗ ದಾನವನು ಮಾಡುವ ಹೊಲೆಯ |

ಮದ್ದಿಕ್ಕ ಕೊಲ್ಲುವಾತನೆ ಮೂಲಹೊಲೆಯ |

ಬದ್ಧವದ ನಯದ ನುಡಿಯಿಲ್ಲದವ ಹೊಲೆಯ |

ಶುದ್ಧ ತಾನೊಬಾತನೇ ಶುಣ್ಣ ಹೊಲೆಯ

||೬೩||

ಆಸೆಮಾತನು ಕೊಟ್ಟು ತಪ್ಪುವವ ಹೊಲೆಯ ||

ಲೇಸನುಸಕಾರವನು ಮಾಡುವ ಹೊಲೆಯ ||

ಮೋಸದಲಿ ಮುನಿದು ಕೆಡಿಸಾತನೇ ಹೊಲೆಯ |

ಹುಸಿಯ ಬಗುಳುವೆ ಹೀನಿಸುವ ಹುಟ್ಟ ಹೊಲೆಯ |

||೬೪||

೨. ಮೂರ್ಖರು.

ಬಂಟಿಯಲಿ ಹೆಂಡತಿಯ ಬಿಡುವಾತ ಮೂರ್ಖ |

ನಂಟರಿಗೆ ಸಾಲವನು ಕೊಡುವಾತ ಮೂರ್ಖ |

ಗಂಟನೊಬ್ಬ ಕೈಯಲಿಡುವಾತ ಮೂರ್ಖ |

ತುಂಟನಾದವನು ತಾ ಕಡುಮೂರ್ಖನಯ್ಯ

||೬೫||

ಪಡೆದ ಮಗಳನು ಹಣಕೆ ಮಾರುವವ ಮೂರ್ಖ |

ಮಡದಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆಯೊಳಿರುವಾತ ಮೂರ್ಖ |

ಬಡತನವು ಬಂದಾಗ ಮರುಗುವವ ಮೂರ್ಖ |

ದೃಢಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದವ ಕಡುಮೂರ್ಖನಯ್ಯ

||೬೬||

ಸತ್ತೆಕರುವಿನ ತಾಯ ಕಣಿವಾತ ಮೂರ್ಖ |
 ಬತ್ತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಾಲ ಕೊಡುವಾತ ಮೂರ್ಖ |
 ಹತ್ತಿಂಟು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಲಬುವವ ಮೂರ್ಖ |
 ಹೆತ್ತತಾಯ್ಬೈವವನು ಕಡುಮೂರ್ಖನಯ್ಯ

||೨೪||

ಸ್ವಾಮಿನಾಮವ ಬಿಡದೆ ಭಜಿಸದವ ಮೂರ್ಖ |
 ಹೇಮವನು ಗಳಿಸಿಯುಣದಾತನೇ ಮೂರ್ಖ |
 ನೇಮದಲಿ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ನಮಿಸದವ ಮೂರ್ಖ |
 ತಾಮಸರ ಕೂಡುವವ ಕಡುಮೂರ್ಖನಯ್ಯ

||೨೫||

ಮಹಾನವಮಿಯ ಪದಗಳು.

ಪ್ರತಿ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ನವರಾತ್ರಿಯ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಮಠದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಒಳ್ಳೆಯ ಉಡುಪನ್ನೂ ಪಾಜಾಮೆಯನ್ನೂ ಅಂಗಿ ರುಮಾಲುಗಳನ್ನೂ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ತಂತಮ್ಮ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಮುಂಗಡೆ ಸಾಲಸಾಲಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹುಡುಗರ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚೌಪದಿ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವವರಷ್ಟೆ, ಈ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಯಕ್ಷಗಾನದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಲವಕು ಶರ ಕಾಳಗ, ಬಭ್ರುವಾಹನ ಕಾಳಗ ಮುಂತಾದ ಆಟಗಳನ್ನು, ಈ ಹುಡುಗರ ಮೂಲಕ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿಸಿ ಆಡಿಸುವುದೂ ಉಂಟು ಈ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹಾಡಿಸುವ ಪದಗಳು ಕೆಲವು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಪದಗಳಿಗೆ “ಮಹಾನವಮಿಯ ಪದ” ಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಇವು “ಚೌಪದಿಯಲ್ಲಿ” ಎಂದರೆ ನಾಲ್ಕು ಚರಣಗಳುಳ್ಳ ಪದ್ಯಗಳಾಗಿ ಬರೆದಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗಾಗಿ ಮುಂದೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

೧೦. ಮಹಾನವಮಿಯ ಪದಗಳು.

ಆಶ್ವಯುಜಶುದ್ಧ ಮಾಸವು ಬರಲೆಂದು |
 ಶಾಶ್ವತದಿ ಹರಸಿದವು ಬಾಲಕರು ಬಂದು |
 ಈಶ ನಿಮಗತ್ಯಧಿಕ ಸುಖವ ಕೊಡಲೆಂದು |
 ಲೇಸಾಗಿ ಹರಸಿದವು ಬಾಲಕರು ಬಂದು

||೨೬||

ಧನಕನಕವಸ್ತು ವಾಹನವಾಗಲೆಂದು |

ಕನಕದಂಡಿಗೆ ಚೌರಿ ನಿಮಗಾಗಲೆಂದು |

ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ರಾಜಮೆನ್ನಣೆ ಹೆಚ್ಚಲೆಂದು |

ಅನುದಿನವು ಹರಸಿದೆವು ಬಾಲಕರು ಬಂದು

||೩೩||

ಛತ್ರಚಾಮರತೇಜಿ ನಿಮಗಾಗಲೆಂದು |

ಅರ್ಥಿಯಿಂ ಮೂಲಕುಮಿ ನಿಮಗೊಲಿಯಲೆಂದು ||

ಪುತ್ರಪುತ್ರರು ನಿಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ತಿರಲೆಂದು

ಅರ್ಥಿಯಿಂ ಹರಸಿದೆವು ಬಾಲಕರು ಬಂದು

||೩೪||

ಮಳೆ ಬಂದು ಬೆಳೆಬೆಳೆದು ಧರೆ ತಣಿಯಲೆಂದು |

ತಿಳಿಗೊಳಿಗಳೊಕ್ಕಿ ತುಣುಗಳು ಕಣಿಯಲೆಂದು ||

ನಳಿನಮುಖಿಯರ ಸುಪುತ್ರರ ಸಡೆಯಲೆಂದು |

ಇಳಿಯೊಳಗೆ ಹರಸಿದೆವು ಬಾಲಕರು ಬಂದು

||೩೫||

ಆಯುರಾರೋಗ್ಯಗಳು ನಿಮಗಾಗಲೆಂದು |

ಶ್ರೀಯಸ್ಸು ಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ತಿರಲೆಂದು ||

ಆಯತದಿ ಜಗದೊಡೆಯನೊಲವಾಗಲೆಂದು |

ಪ್ರಿಯದಿಂ ಹರಸಿದೆವು ಬಾಲಕರು ಬಂದು

||೩೬||

ಹರಕೆಯನು ಕೇಳಿ ಹರುಷವೆ ಮಾಡಿ ನಮಗೆ |

ತರಿಸಿಕೊಡಿ ಹಚ್ಚಡವೆ ನಮ್ಮಯ್ಯಗಳಿಗೆ ||

ಬೆರೆಸಿಕೊಡಿ ಕಡಲೆಯನು ಬೆಲ್ಲವನು ನಮಗೆ |

ಸರಸತಿಯ ಕರುಣಾವುಂಟಾಗಿರಲಿ ನಿಮಗೆ

||೩೭||

ಅಟಿಮಸುಡುಗೊಣಿಯಿಲ್ಲ ಮುನಿದು ಕೇಳುವೆರೆ |

ಬಟಿಮ ಸಂಬಳವೆಲ್ಲ ನಿಂತು ಕೇಳುವರೆ |

ಹಡೆಸೊಲವೆಲ್ಲ ಹಗಲಿರುಳು ಕಾಡುವರೆ |

ಅಟಿಮನವೆ ಮಾಡದಿರೆ ಕೀರ್ತಿಗಳಿಸುವರೆ

||೩೮||

ಹಂದುನಾಳಗಳೆಂಬ ಸಂದೇಹ ಬೀಡಿ |

ಬಂದ ಬವಣೆಗೆ ಕೊಡುವುದುಚಿತಗಳ ನೀಡಿ ||

ಹಿಂದುಳಿದ ಕಡಬಡಿಯಿಲ್ಲ ನಮಗೀಗ |

ಮುಂದಾಗಿ ಹಚ್ಚಡವೆ ತರಿಸಿಕೊಡಿ ಬೇಗ

||೩೯||

ಕೊಟ್ಟಿರಿಸಿ ಕೇಳ ಬಂದವರಲ್ಲ ನಾವು |

ಬಿಟ್ಟ ಬೀಡಾರ ತೆಗೆ ಯೆನ್ನ ದಿರಿ ನೀವು ||

ಕಪ್ಪುಲೋಭಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲನಾವು |

ಕೊಟ್ಟು ನಮಗುಡುಗೊಣಿಯ ಕಳುಹಿಕೊಡಿ ನೀವು

||೪೪||

ಕೊಡಗ ಲೋಭಿಯನು ಕೊಣ್ಣಾಡಿ ಫಲವೇನು |

ದೃಢವಿಲ್ಲದವರುಗಳ ಬೇಡಿ ಫಲವೇನು ||

ಜಡದೇಹಿಗಳಿಗೆ ಜಯವೆಂದು ಫಲವೇನು |

ಕೊಡದ ಲೋಭಿಯ ಗಂಡ ಕಲಿಕರ್ಣ ನೀನು

||೪೫||

ಪರದಾರಸೋದರ ರಾಮನಾಥನ ಚರಿತ್ರೆ.

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಂಜುಂಡ ಕವಿಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವು 'ಪರದಾರಸೋದರ ರಾಮನಾಥನ ಚರಿತ' ವನ್ನು ಬರೆದನು. ವಿಜಯನಗರದ ಹತ್ತಿರ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿದ್ದ 'ಹೊಸದುರ್ಗ' ಎಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಕಂಪಿಲರಾಯನ ಮಗನಾದ ಕುಮಾರರಾಮನೇ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕಥಾನಾಯಕ. ಸುಚರಿತ್ರನಾಗಿಯೂ ಗುಣನಿಧಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಈತನು ದಕ್ಷಿಣದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಓರಗಲ್ಲು ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಆಗ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರತಾಪರುದ್ರದೇವನ ಪಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು. ದೊರೆಯ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈತನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ನಂಜುಂಡಕವಿಯು ಹೊಂದಿ ಅವನ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೊಣ್ಣಾಡಿರುವನು. ಈ ಗ್ರಂಥವು ತೆನುಗು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ರಾಮನಾಥಕಥೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು 'ಸಾಂಗತ್ಯ' ರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದಿದೆ. ಹೆಂಗಸರು ಹೇಳುವ ಹಾಡುಗಳು ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಜಾತಿಯವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇದರ ಎರಡನೆಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕರ್ಣಾಟಕದೇಶ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಿರಿಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಸಾಂ ಗತ್ಯ.

೧೧. ಕರ್ಣಾಟದೇಶ ವರ್ಣನೆ.

ಆ ಮೇರುಗಿರಿಯ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದೊಳಭಿ || ರಾಮತೆವೆಡೆನೆದಿರ್ಪಾ |
 ಭೂಮಿಗಳಡೆಯೊಳಿರ್ಪುದು ಕರ್ಣಾಟಮಹಿಮೆನ್ನೊಲಗಾಡಿವೆತ್ತು || ೧೫ ||
 ಕಾವೇರಿಯೆಂದೆ ಗೋದಾವರಿವರೆಗಮಿ | ದರ್ವಸುಧಾತಳವಳಯ |
 ಭಾವಿಸೆ ಕರ್ಣಾಟಕಜನಪದವದ | ನಾವನೊಲಿದು ಬಣ್ಣ ಸುವನು || ೧೬ ||
 ಗ್ರಾಮ ನಗರ ಖೇಡ ಪರ್ವದ ದುರ್ಗ ದೊರೆ | ಸಾಮುಖಸಂದೋಹದಿಂದ
 ಕಾಮನ ಚುಂಬೊಲದಂತೆ ಕರ್ಣಾಟಕ | ಭೂಮಿ ಕಣ್ಣೆ ಸೆದಿರುತಿಹುದು ||
 ಭೂರಮೆಯುಟ್ಟಲ್ಲದಿಟ್ಟ ದುಕ್ಕೂಲದ || ಸೀರೆಗಳಂತೆ ಕಣ್ಣೊಳಿಪ ||
 ಭೂರಿನದಿಗಳಾಕರ್ಣಾಟಭೂಮಿಯೊ | ಳೋರಂತೆ ಪರಿದೆಸೆದಿಹುದು ||
 ಶರಧಿಯನೊಲಿದವರ್ದಪ್ಪಲಾ ತೊರೆವೊ || ಳರದೆ ಸೀಡಿದ ಕೈಗಳನಲು ||
 ಕರಮೆಸೆದಿರ್ಪು ಪರಿಕಾಳ್ಗಳ ನಾಡ | ಸಿರಿಯನದೇನಬಣ್ಣ ಪೆನು ||
 ಸುರಗಿ ಸಂಪಗೆ ಸುರಮೊನ್ನೆಗಳಲವುರ್ತು | ವರಸಿ ನಲವಿನಿಂದ ಪರಿವೆ ||
 ಪರಿಕಾಳ್ಗಳೊಪ್ಪೊನಲಲ್ಲಿ ಕುಂಕುಮರಸ | ದಿವಿನಂತಿಹುದು ನೋಳ್ವರಿಗೆ ||
 ನಂದನದಂತೆ ನೋಳ್ವರ ಕಣ್ಣೊಳಿಗಾ | ನಂದವನಿರದೆ ಪುಟ್ಟಿಸು ||
 ಕುಂದದ ಫಲತೆಯಿಂದ ಮೆಚುವೆ ವನ | ವೃಂದದಿಂದೆಸವುದಾಭೂಮಿ ||
 ನಾರಿಕೇಳಾವ್ರಪನಸ ಕದಳಿ ಖ | ಜಾರ ಚಂಪಕ ಚಂದನಗಳ ||
 ಆರಾಮದಿಂದ ರಂಜಿಸುತೀವುದದು ಕಣ್ಣೆ | ಪಾರಣೆಯನು ಪಾಂಥಜನದ ||
 ದೇವನದೀಪಾತ್ರ ಕೋರ್ದರೆಯಿಂದದು | ದೇವಲೋಕವನೇಳಿಸುತ ||
 ಭೂವನಿತೆಯ ಧಾನ್ಯವಕ್ಷಯನಿಧಿಯಂ | ತಾಮಗಮಿಸೆದಿರುತಿಹುದು ||
 ಅಳಿಯಿಲ್ಲದಂಬುಜವಂಬುಜವಿಲ್ಲದ | ಕೊಳ ಕೊಳ ನಿಲ್ಲದಾರಾಮ ||
 ವಿಳಸಿತಾರಾಮವಿಲ್ಲದ ಕಾಲುರ್ಗಗಳ | ಳ್ಳಿಯೊಳೆಲ್ಲೆಲ್ಲೆ ನೋಡಿದರೂ ||
 ಪಲ್ಲವವಿಲ್ಲದ ಮೊವು ಮೊವಿಲ್ಲದ | ಮಲ್ಲಿಗೆ ಮಲ್ಲಿಕಾಂತಿಕೆ ||
 ಇಲ್ಲದ ವನ ವನವಿಲ್ಲದ ಭೋಗಿಗ | ಳಲ್ಲ ದೇಶದೆಡೆಯೊಳು || ೧೭ ||
 ನಡೆವಕ್ಕಿ ನುಡಿವಕ್ಕಿ ಪೊಳವಕ್ಕಿ ಪೊಣವಕ್ಕಿ ! ಪಡೆಯರವಕ್ಕಿ ಕೇಳಿಸುವ ||
 ಗೆಡೆವಕ್ಕಿ ಗರಿಗಣ್ಣಕ್ಕಿಗಳಾನಲ | ದೇಯ ಬನದೊಳಿರುತಿಹುದು || ೧೮ ||

ಅಲರ್ಧಂಬುಜದುರ್ಧಲರ್ಧ ಚೆನ್ನೈಯ್ದಿಲ | ಕೊಳಗಳ ಶಾಲಿವನಗಳಾ ||
 ನೆಲೆವನೆಯಾಗಿಹುದೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದೊಡಾ | ನೆಲವನೇನ ಬಣಿ ಪೆನು ||೯೮||
 ನಡೆವಂಚೆ ನುಡಿಸರಗಳಿ ನಲಿದುಡು | ಬೆಡಗಿನ ಸವಿಲು ಕೂಗಿಡುವ ||
 ಪಡಿಯರವಕ್ಕಿ ಮೊರೆವ ಪರಮಗಳದೆ | ಗೆಡಿಪುವು ಪಠಿಕರನಲ್ಲಿ ||೯೯||
 ಕಡಲುಗಳಾ ನಾಡ ಸಿರಿಯ ಸೊಬಗನೆಡೆ || ಬಿಡದೈತಂದುವೆಂಬಂತೆ ||
 ಕಡೆಗೋಡಿಗಳಿಂದ ಮೆಚುವ ಬಳ್ಳಿ ಒಗ್ಗಿಗಳಾ ಪೊಡವೆಯೊಳ ಪೆದಿರುತಿಹುಂ ||
 ಅಗೆವೊಯ್ಯ ಕಳಗೀಳ್ವ ಬೆದೆಯ ಬಿರ್ಚುವ ನೀರ | ಬಗೆಯುಖಿದೂಡುವ
 [ಸಸಿಯ ||

ತೆಗೆವ ನಡುವ ನಗೆಮೊಗದ ಪಾಮರಿಯರ | ಬಗೆ ಬೆಡಗಾಗಿಹುದಲ್ಲಿ ||
 ಕಟ್ಟೆಂಬ ನುಡಿ ಮುದಿಯೊಳಗಾಚ ರದ ಬಟ್ಟೆಯೊಳಾ ಯೆಡೆಯೊಳು ||
 ಪುಟ್ಟಿಹುದಲ್ಲದೆ ನಾಡೊಳದನು ಬಾಯ | ಬಿಟ್ಟು ನುಡಿವರಲ್ಲಿಲ್ಲ ||೧೦೦||
 ತೋರದುಋಣ ತೊಂಡೆವಾಯ್ದೆ ಷಿಮುಗುಳ್ಳಗೆ | ಮೇರೆಯುಖಿದ
 [ಮೆಲವಾತು ||

ಓರೆವೊಗದ ಜಾಣ್ಮೆ ಮೆರಯಲ್ಲಿಯ ಪೆಂಡಿ | ರೋರಂತೆಕಣ್ಣೆ ಸೆದಿಹರು ||
 ವೀರರಲ್ಲದೆ ಹಂದೆಗಳು ವಿತರಣಗಾಣ | ಶೂರರಲ್ಲದೆ ಲೋಭಿಗಳು ||
 ಸಾರಗುಣಗ್ರಾಹಿ ರಸಿಕರಲ್ಲದೆ ದುರ್ವಿ | ಕಾರಿಗಳಿಲ್ಲಾನೆದೊಳು ||೧೦೧||
 ಅಡುವೆರಲ್ಲನೈ ತವನಾಜಿರಂಗದೊ | ಳೋಡುವೆರಲ್ಲಿ ಷಿಮದನು ||
 ಕೂಡೆ ಕೊಡದರಿಲ್ಲಾನಾಡ ಮನುಜರ | ಗಾಡಿಯನೇನ ಬಣಿ ಪೆನು ||

ಕುಮುದೇಂದು ರಾಮಾಯಣ.

ಬಹು ಪವಿತ್ರವಾದ ರಾಮಚರಿತವನ್ನು ಕೊಣ್ಣಾಡುವ ಗ್ರಂಥಗಳ
 ಉ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿವೆಯಷ್ಟೆ. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮಹರ್ಷಿ
 ಯಿಂದ ರಚಿತವಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣವೇ ಮುಖ್ಯಧಾರವೆಂದು
 ಅನೇಕರು ಬಪ್ಪುವರು. ಆದರೆ ಜೈನಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳು ಈ ಮೊತ
 ನ್ನು ಅಷ್ಟು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಾಕೃತ,

ತಮಿಳು, ಕನ್ನಡ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವೆ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಜೈನಕವಿಗಳಿಂದ ವಿರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪಂಪರಾಮಾಯಣ, ಕುಮುದೇಂದುರಾಮಾಯಣ, ಇವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ರಾಮಚರಿತಗಳು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮುಂತಾದವರು ಜೈನರೆಂದೂ, ಅವರು ಜನಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿ ಅವನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪಡಿಸಿ ಯಶೋವಂತರಾದರೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ 'ಕುಮುದೇಂದು ರಾಮಾಯಣ' ದಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವಭಕ್ತನನೆಂಬವನು ಭರತನಿಗೆ ಮೊದಲು 'ರಾಮಾಯಣದ' ಕಥೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನೆಂದೂ, ತರುವಾಯ ಅದನ್ನು ಗೌತಮಗುಣಧರನು ಮಗಧದೇಶಾಧಿಪತಿಗೆ ಹೇಳಿದನೆಂದೂ ಬರೆದಿದೆ. ಹೀಗೆ ಗುಣಧರಸಂಪರೆಯಿಂದ ವಿಶದವಾಗಿದ್ದ ರಾಮಕಥೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಆಚಾರ್ಯನಾದ ಮಾಘನಂದಿ ಮುನಿಯ 'ಕೃಪೆಯಿಂದ ಕುಮುದೇಂದುಕವಿಯು ತಿಳಿದು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ತಾನು ರಚಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ರಾಮಕಥೆಯನ್ನು ಜೈನಕವಿಯಾದ ಕುಮುದೇಂದುವು ಪದ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವನಾದಕಾರಣ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ 'ಕುಮುದೇಂದು ರಾಮಾಯಣ' ಎಂದು ಹೆಸರು, ಈತನ ರಸಭರಿತವಾದ ಕವಿತ್ವದ ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ 'ಪರವಾಹಿ ಗಿರಿವಜ್ರ' (ಶತ್ರುವಾದಿಗಳೆಂಬ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಏರಿಸುವವೆಜ್ರದಂತೆ ಇರುವವನು), 'ಕವಿರಾಜ ಶಿಖಾಮಣಿ' (ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠ ರಿಗ್ವೇದ ಶಿಖಾಮಣಿಯಂತಿರುವವನು) ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳು ಈತನಿಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟವೆ. ಈತನು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಇದು ಪದ್ಯದಿಕಾವ್ಯ. ಇದರಲ್ಲಿ ರಗಳವೃತ್ತದ ಪದ್ಯಗಳೂ ಕಾಣುವುವು. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಮಾದಿರಿಗಾಗಿ ಮಂದಾನಿಲರಗಳಗೂ, ಕುಸುಮ ಪಟ್ಟದಿಗೂ, ಪರಿವರ್ಧಿನಿ ಪಟ್ಟದಿಗೂ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಉದ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಆಯಾ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ.

ರಗಳೆ.

ಮಂದಾಸಿಲ ರಗಳೆ.

೧೦. ಯುದ್ಧಸನ್ನಾಹ.

ಅಂತಃಗೃಹ ರಘುರಾಮಂ ಸಂಧಯಿಂ |

ಸಂತತಸಕಲಭರಣಪ್ರಥಯಿಂ ||

ಅನುರಂಜನ ಲೀಲೆಯನೇಳಿಸುತುಂ |

ಕ್ರಮೇಣ ಕ್ರಮಮಂ ಪರಿಪಾಲಿಸುತುಂ

||೧೦೬||

ತಳದಲ ರಜತಪೀಠ ತಾರ್ವಸ್ಥಿರೆ |

ನಳಸುಗ್ರೀವಪ್ರಮುಖಂ ಮುಪ್ಪಿರೆ ||

ಮುಂದದನುಪಮಾನಾಮದ ತೀರಂ |

ಬಂದೊಡಿದನುತ್ಪನ್ನದಿಂ ಪೀರಂ

||೧೦೭||

ತನ್ನೊಡನೆಣಿ ಬರಲ್ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ |

ನುನ್ನತಕೀರ್ತಿ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ ||

ನಿರ್ದಯದೊಡಗದ ರಸಮರೆ ಪರೆ |

ದೊರ್ವಲಗಲ್ಲತರದಾರ್ ಪರಸರೆ

||೧೦೮||

ಅಸರಮಿತನುಕವಾನ್ಯಂ ರಂಜಿಸೆ |

ತನುನಿರ್ದಯತಿಯಂ ಬಂದುಗೊಡೆ ಭಂಜಿಸೆ ||

ಪನ್ನರಸಂ ಶಂಖಧ್ವನಿ ರಾಜಸೆ |

ಸನ್ನದನ ಪಟಿ ಪಲವುಂ ಬಾಜಿಸೆ

||೧೦೯||

ವಿಜಯಗತಾಕ ಗಗನದೊಳೆ ಮುಖಿಯಲ್ |

ಗಜಘಟಿ ಸತತಂ ಮದಮಂ ಕುಖಿಯಲ್ ||

ಜಲಧಿರಂಗದ ತೆಹದಿಂ ತುರಗಂ |

ಬಳಸೆ ಭಟರ್ ಬರೆ ಪಾರದೆ ಸೆರಗಂ

||೧೧೦||

ಮಂಗಳಪಾಠಕರೊಲಿಮಲಿಯುತ್ತಿರೆ |

ಸಂಗೀತಂ ಕವಿಯೊಳ್ ನಲಿಯುತ್ತಿರೆ ||

ಕರಕಲಿತಾಯುಧವಿವ್ರದ್ಯುತಿಗಳ್ |

ಪಿರಮಂ ಬಳಗಲು ನೀತಿಪ್ರಾಸ್ತ್ರಂಗಳ್

||೧೧೧||

ತುರಗಂಗಳ್ ಧೂಳಿಯನೊದವಿಸುತಿರೆ |

ಕರಿಮದಧಾರೆಗಳದ ಮೂಣಿಸುತಿರೆ ||

ಪಗಲಂ ದ್ವಿಗುಣಿಸೆ ಭೂಷಾದ್ಯುತಿಗಳ್ |

ಮುಗಿಲಂ ಮುಟ್ಟಿ ಧ್ವಜಸಂತತಿಗಳ್

||೧೦೧||

ಕವಿಗಮಕಿಗಳ್ ಸುಭಾಷಿತಮೆಸೆದಿರೆ |

ಭುವನಂ ಸೇನಾಮಯಮನಿಸುತ್ತಿರೆ ||

ಬಂದು ಸುವೇಲಾಚಲಪರಿಸರದೊಳ್ |

ಸಂದ ಸುವೇಲಾನಾಮದ ಪುರದೊಳ್

||೧೦೨||

ಪುದಿದ ದಿಶಾಬ್ಧಿ ಚಚರನೆಡೆಗಟ್ಟಲ್ |

ಮದಯುತನಳನಂತವನಂ ಕಟ್ಟಲ್ ||

ಭೃತ್ಯಂ ರಾಮಂಗಂಬುಧಿಯಾಗಲ್ |

ಪ್ರತ್ಯಧಿವಾಸಿಗಳುಣಿ ತಲೆವಾಗಲ್

||೧೦೩||

ಬಿಡಿಸಿ ಪುರದ ಪರಿಸರದೊಳ್ ಬೀಡಂ |

ತಡೆಯದೆ ವರಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಬೀಡಂ ||

ಬರಿಸೆ ಪ್ರಭಾಮಂಡಲಮೊದಲಾದರ |

ನುರುತರವಿದ್ಯಾಜನಿತವಿನೊದರ

||೧೦೪||

ಜಲಧಿಯ ಪೆಂಸಂ ನಡೆ ನೋಡುತ್ತಂ |

ನಲನಂ ನಿಜಭುಜಕಡೆಮೊಡುತ್ತಂ ||

ನಲವಿಂದಿದಂ ದಶರಥರಾಮಂ |

ಸುಲಲಿತದಿನಕರವೆಂಬಲಲಾಮಂ

||೧೦೫||

ದೀಕ್ಷಾಬೋಧೆ.

ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಶಕೆ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆರೆ ಪದ್ಮರಸನೆಂಬ ಕವಿಯು ದೀಕ್ಷಾಬೋಧೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು. ಈತನು ಹೊಯ್ಸಳನಗರದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ನರಸಿಂಹದೇವನೆಂಬ ಧೂರಗೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ತಿವೆಭಕ್ತನಾದ ಈತನು ಲಿಂಗವಂತರಲ್ಲ ಹೆಸರುಗೊಂಡ

ದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಶೈವಾಗಮವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ರಗಳೆಯ ವೈತ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ವೈತ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಬರೆದಿದೆ. ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ತೆಗೆದಿರುವ ವಿವಿಧ ನೀತಿಗಳು “ಲಲಿತರಗಳ” ಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿವೆ. ಇದೇ ವೈತ್ತಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚುಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ‘ರಾಜಶೇಖರ ವಿಲಾಸ’ ಗ್ರಂಥದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದು.

‘ಉತ್ಸಾಹ ರಗಳ’ ಯ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ‘ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ’ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.

೧೩. ವಿವಿಧ ನೀತಿಗಳು.

ಲಲಿತರಗಳ.

ಮುನ್ನು ನೀ ಚರಿಸುವನ್ಯಾಯಮಂ ಬಿಡಬೇಕು |

ಇನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗಸಂಪನ್ನನಾಗಿರಬೇಕು ||

ದುಸ್ಸಂಗ ದುರ್ವಾಕ್ಯ ದುಶ್ಚಿತ್ತಂಗಳಂ |

ದುಷ್ಟೀಲ ದುರ್ಭೋಧೆ ದುರ್ವ್ಯಸನ ಗುಣಗಳಂ

||೧೦೩||

ಬಿಡಬೇಕು ಬಿಡದಿರಲು ಬಿಡುಗವನ ಬುಧಸಂಗ |

ತೊಡರುಗು ಮಹಾದ್ರೋಹ ಕಡುಪಾತಕರ ಸಂಗ ||

ಅನ್ಯವೇಧುವನ್ಯಧನದಾಸೆಯಂ ಬಿಡಬೇಕು |

ತನ್ನ ಸತಿ ತನ್ನ ಧನದುನ್ನತಿಯೊಳಿರಬೇಕು

||೧೦೪||

ಗುರುವಿನ ಸಮಕ್ಷದೊಳು ಬಹುಭೀತಿಯಿರಬೇಕು |

ಗುರುವಿನಿದಿರಾಸನದೊಳಿರಲಂಜುತಿರಬೇಕು ||

ಇರದಿರಲು ಮೂಪಾತಕಂ ದೊರೆಕುಗಾತಂಗೆ |

ಪರಿಹರಿಸೆ ನಿಷ್ಕೃತಿಯದಿಲ್ಲವೆಫರೂಪಂಗೆ

||೧೦೫||

ಗುರುವಿನೊಳಗಪಹಾಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಂಗಳಂ |
 ಬೆರಳ ಚಿಟುಕಂ ಚರಣದೊಳ್ ವಿಹಾರಂಗಳಂ ||
 ಮೊಡಲಾಗದು ಶಿಷ್ಯ ಗುರುವಿನ ಸಮಕ್ಷದೊಳು |
 ಮೊಡಲೊಡನುನ್ನ ತಿಕೆಯಬಿಡಿದು ನಿಂತಿಯೊಳು ||೧೦೦||
 ಹುಸಿಯಟಮಟಂಗಳಂ ಗುರುವಿನೊಳಗುಸಿದವಂ |
 ಶಿಶುವಧೆಯಮೊಳ್ಪವನ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಪೋಪವಂ ||
 ಉತ್ಸಾಹ ಗುರುಭಕ್ತಿ ಯಚ್ಚ ಳಯದಿರಬೇಕು |
 ನಿಚ್ಚ ಳದ ನಿಷ್ಠೆ ದೃಢ ಕೆಚ್ಚು ಗೊಂಡಿರಬೇಕು ||೧೦೧||
 ನಿಯತಮಪ್ಪಾಚಾರಸಮಯ ತಾನಿರಬೇಕು |
 ನಯದ ವಾಕ್ಯಂ ಕರುಣೆ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಿರಬೇಕು ||
 ದಂಭಮಾತ್ಸರ್ಯಗಳಿಗಿಂಬುಗೊಡದಿರಬೇಕು |
 ಇಂಬಾಗಿ ಗುರುವಿನೊಳು ನಂಬುಗೆಯನಿಡಬೇಕು ||೧೦೨||

ಷ ಟ್ಪ ದಿ .

ಶರಪಟ್ಟದಿ.

೧೪. ಸಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯಗಳು. (ದಾಸರ ಪದ*)

ಈಶನ ಕರುಣೆಯು |
 ನಾಶಿಸು ವಿನಯದಿ |
 ದಾಸನ ಹಾಗೆಯೆ ನೀ ಮನವೇ ||
 ಕ್ಲೇಶದ ವಿಧವಿಧ |
 ಪಾಶವ ಹರಿದು ವಿ |
 ಲಾಸದಿ ಸತ್ಯವೆ ತಿಳಿ ಮನವೇ ||
 ಮೋಸದಿ ಜೀವಿಯ |
 ಘಾಸಿಯ ಗೈದುದು |
 ಕಾಶಿಗೆ ಹೋದರೆ ಹೋದೀತೇ ||

||೧೦೩||

* ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಯ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ೨ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ.

ಧಾಸೆಯ ಕೊಟ್ಟು ನಿ |

ರಾಶಿಯ ಪಡಿಸಲು |

ಮೋಸವೆ ಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟೀತೆ

||೧೦೪||

ಸತ್ಯದ ಧರ್ಮವೆ |

ಸಿತ್ಯವು ಬೋಧಿಸೆ |

ತೊತ್ತಿನ ಮನಸಿಗೆ ಸೊಗಸೀತೇ ||

ತತ್ತ್ವದ ಸಾರವೆ |

ಚಿತ್ರದಿ ಪೇಳಲು |

ಕತ್ತೆಯ ಮನಸಿಗೆ ತಿಳಿದೀತೇ

||೧೦೫||

ನ್ಯಾಯವೆ ಬಿಟ್ಟು |

ನ್ಯಾಯವೆ ಪೇಳುವೆ |

ನಾಯಿಗೆ ನರಕವು ತಪ್ಪೀತೇ ||

ತಾಯನು ನಿಂದಿಸಿ |

ನೋಯಿಸುತ್ತಿರುವೆ |

ನ್ಯಾಯಿಗೆ ಸುಕೃತವು ದೊರಕೀತೇ

||೧೦೬||

ಬಾಯಿಯ ಕೊಬ್ಬು |

ನೋಯಲು ನುಡಿದೆಗೆ |

ಗಾಯವು ತಾಗದೆ ಬಿಟ್ಟೀತೆ ||

ಮಾಯದ ಮನದೊಳೆ |

ಪಾಯವೆ ಗೈವೆಗೆ |

ಕಾಯದ ಕಷ್ಟವು ತಪ್ಪೀತೇ

||೧೦೭||

ಮುಪ್ಪಿನ ಪಡಹ್ಹರಿಯ ವಚನ.

ಪಟ್ಟದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ 'ಕೆಲವು ವಚನಗಳನ್ನು' ಪಡಹ್ಹರೀ ದೇವನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯು ರಚಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ 'ರಾಜಶೇಖರವಿಲಾಸ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದ ಪಡಹ್ಹರಿದೇವನೇ

ಬೇರೆ, ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಾದ ಪಡಕ್ಕರಿಯೇ ಬೇರೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸುವುದು
 ಕ್ರೋಧಿಪುರ ಅಪ್ಪು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಲ್ಲದ ಇವನನ್ನು 'ವೈದ್ಯಪರಾಶರ' ಎಂ
 ಬಂತೆ 'ಮುಖ್ಯನ ಪಡಕ್ಕರೀ' ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಈತನ ಗ್ರಂಥದ
 ಬುಕ್ಕಣೆಯನ್ನೂ ಭಾವಗಳನ್ನೂ ಪರಿಶೀಲಿಸೆ ಮಾಡುವಾಗ ಈತನು ಅಧು
 ನಿಕ ಕವಿಯೆಂದು ತೋರುವುದು; ಮತ್ತು ಕವಿತೆವುಳ್ಳ ಸಾಧಾರಣವಾ
 ಗಿದೆ. ಕುಸುಮ ಭೋಗಪಟ್ಟದಿಗಳ ಮೊದಲಾಗಿ ಕಲವು ಪದ್ಯಗಳು
 ಈ ಕವಿಯ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಈ ಕವಿಯ ನಿಜವಾದ
 ಹೆಸರೂ ಇವನ ಚರಿತ್ರವು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.

ಕುಸುಮ ವೃತ್ತದಿ.

೧೫. ಪಾವಿಯ ಪಶ್ಚತ್ತಾಪ.

ದ್ವೇಷಿಮಾಸವನು ನಾ |

ಭಾಷೆ ತಪ್ಪಿದವ ಸ |

ರೈಶನೊಳು ಸಲುಗೆ ನನಗೆಂತಪ್ಪುದು ||

ಘಾಸಿಯಾದೆನು ಭವದಿ |

ಯೋಸರಿಸಿ ಬೀಳ್ವನೆ |

ನ್ನೀಶನಂಭ್ರಗೇ ಕರುಣ ಬೇಡಿಕೊಂಬೆ

||೧೬||

ಉದ್ಧರಿಸುವರೆ ಕಾಣೆ |

ನಿದ್ದೆಸೆಯ ಕೆಡಿಸಿದನು |

ಹೊದ್ದರಿನ್ನೆನ್ನ ನಾಲ್ಕೆಸೆಯ ನಾನು ||

ಬಿದ್ದೆ ನಿನ್ನಯ ಪಾದ |

ಕುದ್ಧರಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸೈ |

ಯೊದ್ದೆನ್ನ ನೀ ನೂಕಿ ಬಿಡಬೇಡವೈ

||೧೭||

ನೀತಿಯುಖಿಯದೆ ನಾನು |

ಪಾತಕದ ನಡೆಯಲ್ಲಿ |

ಭೂತಳದೊಳಂ ನಡೆದೆ ಗತಿಯಾವುದು ||

ಓತು ಕರುಣಿಸಿ ನನ್ನ |
 ಪಾತಕಾಭ್ಯಾಕೆ ಯುಂಯ್ಯಾ |
 ವಾತವಾಗಿದ್ದೆ ನ್ನ ರಕ್ಷಿಸಯ್ಯಾ

||೧೩೦||

ಕುಮುದೇಂದು ರಾಮಾಯಣ.

೧೬. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಸೀತೆಯೊಡನೆ ವನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದುದು.

ನಡೆದು ಕೆಲವೆಡೆಯೊಳಂ |
 ತಡೆದು ತಡೆದಲ್ಲಲ್ಲಿ |
 ಯೆಡೆಯೆಡೆಯ ತರುಚಯಂಗಳ ತೋರುತ ||
 ಅಡಿಗಡಿಗೆ ನಮಗಿನ್ನು |
 ಏಡುವ ತಾವಾವುದೆಂ |
 ನೊಡರಿಸಿದಳಲನವನಿಜೆ ರಾಮಗೆ

||೧೩೧||

ತೊಳಪ ಪಳುಕಿನ ಪಾದ |
 ಶಿಲೆಯೊಳಗೆ ನಡೆಯುತಂ |
 ಪಲಘುತರತವನತಾಪದೆ ಬಳಲುವ ||
 ಸುಲಲಿತಲತಾಂಗಿ ಕೋ |
 ಮೆಲೆ ಸೀತೆ ರಾಘವನ |
 ಬಳವೆಯ ನೆಳಲಂತೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು

||೧೩೨||

ಕೆಲಕೆಲವೆಡೆಯೊಳು ಕೆ |
 ನ್ನಳರನೊಲವಿದೆ ಕೆಂ |
 ದಳಕೆ ಪಡಿಯಿಡುವಂತೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀವರಂ ||
 ಲಲಿತತರಭಕ್ತಿಯಿಂ |
 ನಲಿನಲಿದು ಪಸರಿಸುತಿ |
 ರಬು ಸೀತೆ ಮೌಲ್ಮಮೌಲ್ಮನೆ ನಡೆದಳು

||೧೩೩||

* ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಯ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ೧೫ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ.

ಎಸೆವೆ ಮುಖಶಶಿಸುಧಾ

ರಸವಿಸರಮೆಂಬಂತೆ |

ಪಸರಿಸುವೆ ಬೆಮೆರ ಬಿಂದುಗಳ ತಳದು ||

ನಸುಬಾಡಿದಂಗಲತೆ |

ಯಸದಳಂ ಸೊಗಸೆ ತ |

ನ್ನಸಿಯಳಂ ನೋಡುತುಂ ರಾಮ ನಡೆದಂ

||೧೩೪||

ಹಸಿವು ಬಳಲಿಕೆ ತೃಪ್ಪೆಯ |

ದೇಸೆಯನಣಿಯೆಂ ನೀರ |

ದೇಸೆಯುಮೆಂ ನೆಣು ದೇಸೆಯಂ ನೋಡುತ ||

ಅಸುಗದಳರಿಂದ ವಿರ |

ಚೆಸುತ ಕಯನೀಯನುಂ |

ಮಿಸುಪ ಭಕ್ತಿಯೊಳು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ನಡೆದನು

||೧೩೫||

ತುಂಗಸಾರ್ಯತುರ್ಕವೆ |

ನಂಗಳ ಲತಾಮಂಟ |

ಪಂಗಳ ಸರಿತ್ಸರೋವರ ಕೋಟೆಯ ||

ರಂಗಬ್ಬಿಕಾಲಕೂ |

ಟಂಗಳ ವಿಲಾಸದೆ ಮೆ |

ನಂಗೊಳವ ಚಿತ್ರಕೂಟವ ಕಂಡರು

||೧೩೬||

ಆ ಗಿರಿಯ ಕೋಭೆಯಂ |

ರಾಗದಿಂ ನೋಡುತುಂ |

ಬೇಗದಿಂ ಬಲಕಿಕ್ಕಿ ಕಳದು ಬಂದು ||

ಶ್ರೀಗೆ ನೆಲೆಯೆನಿಸಿ ಚೆಲು |

ನಾಗಿದ್ ವಟವಿಟು |

ಪೂಗಕ್ಕೆ ಬಂದರಂತಾಮೂವರು

||೧೩೭||

ಭೋಗ ಪಟ್ಟದಿ .

* ಮುಪ್ಪಿನ ಪಡಹ್ಹರಿಯ ನೆಚನ.

೧೭. ತಿರುಕನ ಸ್ವಪ್ನವು.

ತಿರುಕನೊರ್ವನೂರ ಮುಂದೆ |

ಮುಱುಕು ಧರ್ಮಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ |

ಯೋಗಿರುತ್ತಲೊಂದು ಕನಸ ಕಂಡನೆಂತನೆ ||

ಪುರದ ರಾಜ ಸತ್ತನವಗೆ |

ವರಕುಮಾರರಿಲ್ಲದಿರಲು |

ಕರಿಯ ಕೈಗೆ ಕುಸುಮಮಾಲೆಯಿತ್ತು ಪುರದೊಳು

||೧೭||

ಬಿಡಲ ದಾರ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ |

ತೊಡರಿಸಲೈಯವರ ಪಟ್ಟ |

ದೊಡೆಯರನ್ನು ಮೊಪ್ಪನೆಂದ ಬಿಟ್ಟರಲ್ಲಿಗೆ ||

ಬಡನೆ ತನ್ನ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ |

ತೊಡರಿಸುವುದ ಕಂಡು ತಿರುಕ |

ಪೊದವಿಯಾಣ್ಣನೆಂದು ಮನದ ಹಿಗ್ಗು ತಿರ್ದನು

||೧೮||

ಪಟ್ಟಗಟ್ಟಲವಗೆ ನೃಪರು |

ಕೊಟ್ಟರವರ ಕನ್ಯೆಯರನು |

ನಟ್ಟನವನು ರಾಜ್ಯವಾಳ್ವ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ||

ಭಟ್ಟನಿಗಳ ಕೂಡಿ ನಲ್ಲ |

ನಿಷ್ಕಸುಖದೊಳಿರಲಿಕವಗೆ |

ಹುಟ್ಟಿ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಾದುವಾಗಲೇ

||೧೯||

ಓಲಗದಲಿರುತ್ತ ತೊಡೆಯ |

ಮೇಲೆ ಮಕ್ಕಳಾಡುತಿರಲು |

ಲೀಲೆಯಿಂದ ಚಾತುರಂಗಬಲವ ನೋಡುತ್ತ ||

ಲೋಲನಾಗಿ ನುಡಿದನಿತ್ತು |

ಕೇಳು ಮಂತ್ರಿ ಸುತರುಗಳಿಗೆ |

ಬಾಲೆಯರನು ನೋಡಿ ಮದುವೆಮಾಡಬೇಕೆಲೈ

||೨೦||

* ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಪಿತ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ೨೦ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ನೋಡಿ.

ನೋಡಿ ಬನ್ನಿರೆನಲು ಜೀಯ |

ನೋಡಿ ಬಂದೆವೆನಲು ಜೀಗ |

ಮೊಡು ಮೆದುಪೆಮೆಂಟಪದೊಳು ಸಕಲಕಾರ್ಯವೆ ||

ಗಾಡವಾಗೆ ಸಂಭ್ರಮಗಳು |

ಮೊಡುತಿದ್ದ ಮದುವೆಗಳನು |

ಕೂಡಿದಖಿಳರಾಯರುಗಳು ಮಂಚು ವಂದಿ

||೧೪೦||

ಧನದ ಮದವೆ ರಾಜ್ಯಮದವೆ |

ವಸಿತೆಸುತರ ನೋಡಿ ತಿರುಕ |

ಧನಿಕನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೆ ||

ಅನಿತು ನೈಸರ ವಂಡು ಬಂದು |

ಮನೆಯ ಮುತ್ತಿದಂತೆಯಾಗೆ |

ಕನಸ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಸು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದನು

||೧೪೧||

ಮೆಚೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಭಾಗ್ಯವೆಲ್ಲ |

ವಾಣಿದುಡೊಯಿತೆನುತ ತಿರುಕ |

ಮರಳಿ ನಾಚಿ ಪೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಮರುಳನಂತೆಯೆ ||

ಧರೆಯ ಭೋಗವನ್ನ ಮೆಚ್ಚಿ |

ಪರವೆ ಮೆಚಿತು ಕಡಲು ದೀಪ |

ಧರೆಯಭೋಗ ಕನಸಿನಂತೆ ಕೇಳು ಮನವಾ

||೧೪೨||

ರಾಮಾಭ್ಯುದಯಕಥೆ ಕುಸುಮನಂಜರಿ.

(ಅನಂದ ರಾಮಾಯಣ.)

ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಯನ್ನು ಕಾವ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದವರು ಅನೇಕರುಂಟು. ಜೈನಮತ, ವಲಂಭಿಯಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ರಾಮಚರಿತಕ್ಕೆ 'ಸಂಪರಾಮಾಯಣ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ತೂರವಯಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟ ಬದು ಆ ಊರಿನ ನೃಪಿಯ

ದೇವರ ಭಕ್ತನಾದ 'ಕುಮಾರ ವಾಲ್ಮೀಕಿ' ಎಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿಯು 'ತೊರವೆರಾಮಾಯಣ' ವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವನು. ಈಚೆಗೆ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಿಮ್ಮರಾಜನೆಂಬ ಮರದೂರು ಹೆಬ್ಬಾರು ಪಂಗಡದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿಯು 'ರಾಮಾಭ್ಯುದಯ ಕಥಾಕುಸುಮಮಂಜರಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮಚರಿತವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು. ಈ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ 'ಅನಂದ ರಾಮಾಯಣವೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಕವಿಯು ಬೆಂಗಳೂರು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್‌ಗೆ ಸೇರಿದ ಅನೇಕ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಾದಲಿ (ಸಹದೇವಪುರ) ಗ್ರಾಮದ ತಿಮ್ಮರಾಯಸ್ವಾಮಿಗೆ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮೀಸಲಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿರುವನು. ಇದರಿಂದ ಆತನು ಆ ಊರಿನ ನಿವಾಸಿಯಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈತನ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು ವೆಂಕಟೇಶಪ್ಪ. ಈ ಮನೆತನದವರು ಬೆಂಗಳೂರು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಅಗರದ ಗುಡಿಯ ಅರ್ಚಕರು ; ದೇವರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು. ತಿಮ್ಮರಾಜ ಕವಿಯು ೧೫ ವರ್ಷದ ಬಾಲಕನಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಸ್ವಾಮಿಯ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಸರಸ್ವತಿಯ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಕವಿತ್ವಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದನೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಕ್ರಮವಾದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನೂ ಗುರು ಶಿಷ್ಯೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿದವನಲ್ಲವಾದರೂ ಈತನು ಭಗವತ್ಕೃಪೆಯಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವು ಸ್ನಾನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶುಚಿಯಾದ ಅಂತಃಕರಣವುಳ್ಳವನಾಗಿ ತನ್ನ ಕುಲದೈವವಾದ ತಿಮ್ಮರಾಯಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಭಜಿಸಲು ಈತನಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯ ಆಪೇಶಬಂದಂತೆ ಒಂದು ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯು ತಲೆದೋರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಮೆಹಿಮೆಯಿಂದ ಪದ್ಯಗಳು ಈತನ ವದನಾರವಿಂದದದೇಸೆಯಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಈತನ ಸಂಬಂಧಿಯೊಬ್ಬನು ಕೂಡಲೆ ಬರೆದು ಗುರುತು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಟದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಮೊದರಿಗಾಗಿ ವಿಭೀಷಣ ರಾವಣಾದಿ ಸಂವಾದವು ಇಲ್ಲಿ ಉದಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಭಾಮಿನೀಪಟ್ಟದಿ.

೧೮. ವಿಭೀಷಣ ರಾವಣಾದಿ ಸಂವಾದ.

ಕೇಳುತವರ ದುರುಕ್ತಿಗಳಿಗನು |
ಕೂಲಬಡದೆ ಮಹೋಗ್ರಕೋಪ ಭ |
ಡಾಳಿಸಲು ಮುರಿವಿಸೆ ಕುಣಿಕುಣದಾಡೆ ಕಣ್ಣಳಲಿ ||
ಕೀಲಿ ಕಿಡಿಕಿಡಿಮೆಸಗೆ ವಿಲಯದ |
ಕಾಲಭೈರವನಂತೆ ಸುತ್ತಿನ |
ಖೂಳದನುಜರಿಗಾ ವಿಭೀಷಣದೇವನಿಂತಂದ

||೧೪೫||

ಹೋಹೊ ಗಜಬಜಿದೇಕೆ ಮೊಮ್ಮಾ |
ಸಾಹಸಿಗಳಹುದುಡು ಬಲ್ಲೆ ವು |
ಬೇಡುಕಪಿ ತಾನೊಂದು ಬಂದೀಪುರವನನಲಂಗಿ ||
ಅಹುತಿಯನಿತ್ತುರುಹಿ ದನುಜಸ |
ಮೂರುಗಳ ಕೊಲುವಾಗ ನಿಮ್ಮಯ |
ಬಾಡುಬಲವೇನಾಯ್ತು ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲ ನಿಮಗೆಂದ

||೧೪೬||

ಮನುಜರಾದೊಡೆ ರಾಕ್ಷಸರ ವಧೆ |
ಗೆನುತ ಬದರೇ ಕಾಡಕಪಿಗಳು |
ಜನಪರಾಘ್ನಾಪಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಕೆ ತನುವ ತೆತ್ತಿ ಹರೆ || |
ವನಸಿದ್ಧಿಯ ಲಂಘಿಸುವ ಸಾಹಸ |
ಪನುಮೆಗೆಲ್ಲಿಯದೆಂಬ ಘನಯೋ |
ಕನೆಯ ತಿಳಿಯದ ದುರುಳರಾಟಕೆ ಸಿಲುಕದೇಡೆಂದ

||೧೪೭||

ತರಣಿವಂಶಜ ಕೋಪದಲಿ ಸಾ |
ಗರವ ಪಾಂಟದ ಮುನ್ನಘನವಾ |
ನರಪತಾಕಿಸಿ ಮುಸುಕಿ ಲಂಕೆಯ ಕೊಳ್ಳದಿಹಮುನ್ನ ||
ಕೆರಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಂಬು ರಾತ್ರಿ |
ಚರರ ಮಳಚದ ಮುನ್ನ ನೀತಾ |
ತರುಣಿಯನು ರಘುನಾಥಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಬದುಕಬಹುದೆಂದ

||೧೪೮||

ಬಿದ್ದು ಮರಣದ ಕನಸು ಕಣ್ಣಿವೆ |

ರೆದ್ದು ಕುಳಿತಂದದಲಿ ವೈರ್ಭವ |

ಸುದ್ದಿಗಳನುಳಿದನಕುಲೇಂದ್ರನ ಪಾವಪದುಮೆಗಳ ||

ಹೊದ್ದಿ ನೀತೆಯನೊಪ್ಪಿಸಿಯೆ ನಾ |

ವಿದ್ದ ಸಕಲವೆರಸಿ ಸುಖದಲಿ |

ಬಿದ್ದು ಬದುಕುವುದುಚಿತ ನಿನ್ನೊಳು ತಿಳಿದು ನೋಡೆಂದ

||೧೪೯||

ಪೇಳಲೇನಸುರೇಂದ್ರ ನಿನ್ನೆಯ |

ಮೌಳಿಗೊಡ್ಡಿದ ನಿತಿಲು ಹಸ್ತದ |

ಕಾಳಪನ್ನಗೆ ಕಂಠಬದ ಮಹೋಗ್ರಯನುಪಾಶ ||

ಬಾಲಕಿಯ ರೂಪದಲಿ ಬಂದಿಪ |

ಕಾಲಮೃತ್ಯುಕಣಾ ಮಹಿಸುತೆ |

ಧೂಳಿಗೆಯ್ಯದೆ ಬಿಡಳು ರಾಕ್ಷಸಕುಲವೆ ಕೇಳೆಂದ

||೧೫೦||

ವಿಗ್ರಹಕೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ರಘುವೀ |

ರಾಗ್ರಗಣ್ಯನು ನಿಂದೊಡವನ ಶ |

ರಾಗ್ರದಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಗಿರಿದರಾರಾರು ತ್ರಿಭುವನದಿ ||

ಉಗ್ರಕಮಲಭವಾದಿದೇವ ಸ |

ಮಗ್ರಮಂ ಮರವುಗಳು ಬಿಡದು ಪ |

ರಿಗ್ರಹಿಸಿನನ್ನಾ ವನುಂಟಸುರೇಂದ್ರ ಕೇಳೆಂದ

||೧೫೧||

ಈ ಮದಾಂಧಸುರೇಂದ್ರಜಿತು ಮ |

ತ್ತೀಮಹೋದರನೀಸುಪಾರ್ಶ್ವಕ |

ನೀಮನುಜರಿಪುವೀಪ್ರಹಸ್ತ ಪ್ರಮುಖನಾಯಕರು ||

ರಾಮನಂಬಿನ ಗಜಿಯ ಗಾಳಿಯ |

ನೀಮೆಯೊಳಗಿರಲಮ್ಮೆರಿದು ನಿಜ |

ಭ್ರಾಮಕರ ನುಡಿಗೇಳಿ ಕೆಡಬೇಡೆಂದ ತ್ಯೂನುಡಿದು

||೧೫೨||

ಸುರಪಜಿತು ಕೇಳೊಗ ಪೊರೆಯುಗಿ |

ದುರಗನಂತುರಿದೆದ್ದು ನರವಾ |

ನರರ ಬಲುಹಂ ಪೊಗಣ್ಣು ನಮ್ಮನು ಜಖಿದ ಸಭೆಯೊಳಗೆ ||

ಕಿಣಿಯ ತಂದೆಯೆನುತ್ತ ತಾಳಿದೊ |
ಡಖಿಯೆ ಪರನಾದೊಡೆಯು ಜಿಹ್ವೆಯ ||

ಕೊಣಿವೆ ನೀಪರಿಹಾಸ್ಯವಚನವ ನುಡಿಯಬೇಡೆಂದ

||೧೫೩||

ಪಿಡಿದೆನಿಂದ್ರನ ತೊಡೆದನನನ |

ಬಡಿದೆ ಶಮನನ ಜಡಿದೆ ನಿರುತಿಯ |

ಕಡಿದೆವರುಣಮರುತ್ಯುಬೇರೇಶಾನ ಮುಖ್ಯರನು ||

ಮೃಡನ ವರಗಳ ಪಡೆದ ಕಡುಗಲಿ |

ಯೊಡನೆ ಕೋಡಗಪಡೆಯ ಮನುಜರ |

ಸಡಗರವ ನೀನೆಂತು ಪೊಗುಡೆಯೆನುತ್ತ ಗರ್ಜಿಸಿದ

||೧೫೪||

ಕುಲವಿನಾಶಕ ಕೇಳಲೆನೊ ನೀ |

ಗಲಿದ ದಿಗುಪಾಲಕರು ರಘುಕುಲ |

ತಿಲಕನಡಿದವರೆಯ ಸೇವಕರೆಂಬುದಖಿಯೆಯಲಾ ||

ಸುಲಭವೇ ಮೃಗರಾಜನೊಡನ |

ಗ್ಗಲಿಕೆ ಬಡಜಂಬುಕಕೆ ಸಾರೆಂ |

ದಲಘುಮತಿ ಹರಿಶರಣನುಡಿದನು ದನುಜವಲ್ಲಭಗೆ

||೧೫೫||

ಘಡಿಘಡಿಸುತ್ತಸುರೇಂದ್ರನನುಜನ |

ಬಿಡೆಯದಿಂದೀಕ್ಷಿಸದೆ ಎನೋ |

ಕಡುಗಲಿಗನೇ ರಾಮನವನೇ ನನ್ನ ಕೊಲುವವನು ||

ಘಡಘಡಿಸುತ್ತಾಭಟಿಸಿ ಕಡುಗನ |

ಜಡಿದು ಗದ್ದುಗೆಯಿಳಿದು ಪಾದದ |

ತೊಡರು ಝಣರೆನಲೊಸದು ಕೆಡಹಿದನವನಿ ಕಂಪಿಸಲು

||೧೫೬||

ಅನಿತಜೊಳ್ ಶಮುಖನು ಸಿಜಸೂತಿ |

ವನಿಗುಸುರಿದನು ತನ್ನ ದೇಹದಿ |

ಜನಿಸಿದತಿರುಜೆ ತನ್ನನೇ ಕೊಲುವಂತೆ ಮತ್ತರನ ||

ನೆಂದಸೀತನ ಮೊಗವನೊಡುವು |

ದನುಚಿತವು ಪೊಪಮಡಿಸು ಶೀಘ್ರದೊ |

ಳನಲು ಕರಪಡಿದತ್ತಿ ನಗರದೊಳಿರದೆ ಪೊಗೆಂದ

||೧೫೭||

ದನುಜವೆಲ್ಲಭನೆಡಿಗಳಿಗೆ ವಂ |

ದನೆಯ ರಚಿಸಿ ವಿಭೀಷಣನು ಮೇ |

ಣನಲಹರಸಂಪಾತಿನೀಳಾಹ್ವಯದ ಮಂತ್ರಿಗಳ ||

ಘನಮನೋವ್ಯಥೆಯುಕ್ಕು ತಿರಲಾ |

ಸನವನೀಕ್ಷಿಸಿಯೆಬ್ಬಿಸಿಡೆ ಮಿಗೆ |

ಕನಲಿ ಗದೆಯಂ ಜಡಿವುತಿಡಿರಲಿ ನುಡಿದನಾಗ್ರಹದಿ

||೧೫೪||

ಎಲೆದುರಾತ್ಮಕ ನಿನ್ನ ದುರ್ಗವೆ |

ಬಳಸಿ ಕಪಿಬಲ ಮುತ್ತಿ ತಮ್ಮೆ |

ಗ್ಗಳಿಕೆಯಲಿ ತವ ಪುತ್ರಮಿತ್ರ ಸಗೋತ್ರ ಬಾಂಧವರ ||

ಲಲನೆಯರ ನೆಳವಾಗ ರಘುಕುಲ |

ತಿಲಕನಂಬಿನ ಕೋಟಿ ನಿನ್ನಯ |

ಹಲೆಗಳಂತೆಹಿವಾಗ ನೆನೆಯೆಂದೆನುತೆ ತಿರುಗಿದನು

||೧೫೫||

ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ.

ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಚ.ಮರಸ ನೆಂಬ ಲಿಂಗವಂತ ಕವಿಯು ರಚಿಸಿದನು. ಈ ಕವಿಯು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಗೌಂಂಡಿದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ವಿಜಯನಗರದಲ್ಲಿ ೧೪೫೧-೧೪೬೫ರ ವರೆಗೆ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರೌಢ ರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಾಮರಸ ಕವಿಯು ಆಸೆ ನ ಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಆ ಧೂರಯು ತಾನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದ ಲಿಂಗವಂತರ ಮತವನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಪಡಿಸಲು ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದಿಂದ ಸುಮಾರು ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯವರೆಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುವಂತೆ ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಮಾತನಾಡತಕ್ಕ ಮುಖ್ಯಮುಖ್ಯ ದೇಶಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವು ರಚಿತವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದನು. ಆದಕಾರಣ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿರಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಈ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯು ಪಿಡುಪರ್ತಿ ಸೋಮಯ್ಯನ ಮೂಲಕ ತೆನುಗು ಭಾಷೆಗೂ, ಶಿವಪ್ರಕಾಶದೇಶಿಕನೆಂಬ ಅರವು ಕವಿಯ ಮೂಲಕ ತಮಿಳು ಭಾಷೆಗೂ ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುಲಿಂಗನೆಂಬ ಶಿವಭಕ್ತನೇ ಕಥಾನಾಯಕನು ಈತನಿಗೆ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ಪ್ರಭುದೇವ, ಗುಹೇಶ್ವರಲಿಂಗ ಈ ಹೆಸರುಗಳೂ ಉಂಟು. ನಿರಹಂಕಾರ ಮತ್ತು ಸುಷ್ಣನಿ ಇವರೇ ಇವನಿಗೆ ತಾಯಿತಂದೆಗಳು. ಶಿವನ ಗುಣನಾಥನೇ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಭುಲಿಂಗನಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಇವನ ಪುರಾಗ್ಯಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಭಕ್ತಿಭಾಸವನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ತನ್ನ ತಾಮಸ ಗುಣವನ್ನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶೋಧಿಸುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲಾಗಿ, ಆ ಗುಣವು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬೆಳವಾಡದೇ ಶವೆಂದು (ಈಗಿನ ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಡಿಷ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನ ಅನೇಕ ಭಾಗ) ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ನೀಮೆಯ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಬನವಾಸಿಪುರದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಮಕಾರಪ್ರಭು ಮತ್ತು ಅವನ ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿಯಾದ ಮೋಹಿನೀದೇವಿ ಇವರಿಗೆ ಮಗಳಾಗಿ, 'ಮಾಯೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಜನಿಸಿತು. ಗ್ರಂಥದ ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಈ 'ಮಾಯಾದೇವಿಯ ಬಾಲ್ಯವರ್ಣನೆ' ಯ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ದರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ.

೧೯. ಮಾಯಾದೇವಿಯ ಬಾಲ್ಯವರ್ಣನೆ.

ಭೂಮಿ ನೀ ಪಟ್ಟಿದಿ.

ಅದಜಿರೊಳ ವನೀಕಾಂತೆಗೊಪ್ಪುವೆ |

ವದನವೋ ಶೃಂಗಾರಸಾರದ |

ಸದನವೋ ಸೊಬಗಿನ ಸುಮಾನದ ಸುಖದ ನೆಲವೀಡೋ ||

ಸುಖದಿರತ್ನಗಳೂಗುವ ಚೆಲುವಂ |

ಬುದ್ಧಿಯೊ ಪೋನೆ ಸಕಲಸಂರಂ |

ಭವಲಿ ಸೊಗಸಿಹುದಲ್ಲಿ ಬನವಸೆಯೆಂಬ ಪಟ್ಟಣವು

||೧೬೦||

ಅಸಂಕಾಲದಲಾದಡೆಯು ಫಲ |

ವೀವುತಿಹ ಫಲತೆಹದ ನೇಜಿಲು |

ಮಾವು ದಾಡಿಮೆ ತೆಂಗು ನಾರಂಗಾದಿ ತರುಲತಯ ||

ತೀವಿ ಚರಿಸುವ ಶುಕಪಿಕೃಭ್ರಮ |

ರಾವಳಿಯ ನಾನಾವಿಧದ ಶೋ |

ಭಾವವೆ ತಾನಾದುದಾ ಬನವಸೆಯಬುದ್ಧಾನ

|| ೧೬೧ ||

ಕೇರಿಕೇರಿಯ ತಳಿಂಡಿದ ಗುಡಿ |

ತೋರಣಂಗಳ ಸರಿಮಳಿಸುತಿದ |

ಸಾರಣೆಯ ಕಾರಣೆಯ ಗಂಧೋದಕದ ಚಳಯಗಳ

ಸೌರಭವ ಪೂವಲಿಗಳಲಿ ಶೃಂಗ ||

ಗಾರಿಸಿದ ಬೀದಿಗಳ ಸೊಬಗಿನ |

ಸಾರದಲಿ ಸಮಸಿದುದತಿಸಂರಂಭ ಬನವಸೆಯ

|| ೧೬೨ ||

ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಮ ಪುರಾಣವೆ |

ನೋಡುವ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಖಳರೋಳು |

ಕಾದಿ ಗೆಲಿದತಿಬಳರ ಕೈವಾರಿಸುವ ವನಿಯಿಂದ ||

ಬೀದಿಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಗಡವಿ |

ರೋಧಮದಗಜತತಿಯ ಬೃಂಹಿತ |

ನಾದದಲಿ ಕಳಕಳತೆವೆತ್ತಿದುದಾಗಳಾಪುರವು

|| ೧೬೩ ||

ನುಡಿದು ಜಾಣರು ಸಕಲಬುಧ್ಧಿಯ |

ನಡೆದು ಜಾಣರು ನಿಖಿಲರೀತಿಯ |

ಕೊಡಲು ಜಾಣರು ಕುಂದವಂತಿರಲರ್ಥಿಗಳರ್ಥವನು ||

ಪೊಡವಿಗುವು ಪೂಸತೆಂಬ ಜನಸವ |

ವಿಡಿದು ಕಿಕ್ಕಿಟಿದಿರುವ ಬನವಸೆ |

ಗೊಡೆಯನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದೆನೆ ಮಮಕಾರಭೂಪಾಲ

|| ೧೬೪ ||

ಆರು ಬಣಿ ಸಬಲ್ಲರಾ ಮಮ |

ಕಾರನೃಪನ ಮಹಾಪ್ರತಾಪದ |

ಶೂರತೆಯ ಸಾವಸವ ನಾನುಸಕಲಗುಣಗಣವೆ ||

ಧಾರಣೆಯಪ್ರತಿಮೆನಾಗಿಯು |

ದಾರತೆಯಲಿರುತಿರ್ಪನಾತಗೆ |

ನಾರಿಯಾಗಿಹಳುಬು ಮೊಸಿಸಿ ಮೋಹಿನಿದೇವಿ

|| ೧೬೫ ||

ಭಾವಿಸಲು ಮಮಕಾರವೋಹಿನಿ |
 ದೇವಿಯರ ಬಸಿಣ್ಣಿನಲಿ ವರರಾ |
 ಜೀವಲೋಚನೆ ರಚಿತರಂಜನೆ ಸಕಲಸಂಪನ್ನೆ ||
 ದೇವದಾನವಮಾನವರುಗಳ |
 ಡಾವಣಿಯ ದನವಾಗಿ ಕಟ್ಟುವ |
 ಭಾವೆ ಮೂಯಾದೇವ ಜನಿಸಿದಳಖಿಲವಿಭವಾಲಿ

||೧೬೬||

ಹಲವುಕಾಲಕೆ ಹರಸಿ ಹೆತ್ತರು |
 ಲಲಿತಗಾತ್ರೆಯ ವಿಮಲನೇತ್ರೆಯ |
 ವಿಲಸಿತವಾ ಮೋಹನವರಸಭರಿತಪಾತ್ರೆಯನು ||
 ಬಳಿಕ ಬುಧರಿಗೆ ಸಕಲರಿಗೆ ಹೊಂ |
 ಗಳನು ಭೂಷಣವಸ್ತ್ರ ರತ್ನವ |
 ನೊಲಿದು ದಾನವ ಮಾಡಿದನು ಮಮಕಾರಭೂಪಾಲ

||೧೬೭||

ಸಿಸುವ ನೋಡಿದ ಕಣ್ಗೆ ಮಾಯವೆ |
 ಮುಸುಕುವುದು ಮನಮುಚ್ಚುವುದು ಮೋ |
 ಹಿಸುವುದೀಪರಿ ಜನನಿಜನಕಾದ್ಯರುಗಳಲ್ಲರಿಗೆ ||
 ವಸುಮತೀಪತಿ ಬಳಿಕಲತಿಸಂ |
 ತಸದೊಳಾತ್ಮಜಿಗಲಿಖಿಪಿಛವದಿ |
 ಪೆಸರಿನಿಟ್ಟನು ಮಾಯೆಯೆಂಬ ನವೀನನಾಮವನು

||೧೬೮||

ಉಲಿದ ಗೆಜ್ಜೆಯ ಕಾಲ ಕಡಗದ |
 ಘಲಿಘಲಿಸುವೆಂದುಗಯ ರತುನದ |
 ಉಲಿಯ ಸೂತ್ರವ ರ್ಪುಣರ್ಪುಣತ್ಕರಿಸುವ ಕಂಕಣದ ||
 ಹುಲಿಯುಗುರ ಬಂದಿದು ಸುಡಾಳದ |
 ಲೋಲೆವ ಮಾಗಾಯಿಗಳ ಹೊಳಸರ |
 ಳಲೆಯ ಮಿಸುಗುನ ಬಾಲದೊಡಿಗೆಯ ಮಾಯೆಗಿಕ್ಕಿದರು

||೧೬೯||

ಬೆಚ್ಚು ನೀರಣಿದಿಟ್ಟು ತೊಟ್ಟಲೋ |
 ಳೊಚ್ಚೆ ಐಗುದುಗುಲಾಲಿ ತನುವನು |
 ಮುಚ್ಚೆ ಸೊಡವೆಕ್ಕಿನಲಿ ಬೂಟ್ಟೆಟ್ಟುಲವಿನಲಿ ಹರಸಿ ||

ನಿಚ್ಛಾ ದಲಿ ತೂ ಪಿಱಿದು ತೂಗುವೆ |

ನಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಿನ ದಾದಿಯರ್ಗಂ |

ವೆಚ್ಚು ನೀಯುತ ದೆಚ್ಚು ತಿರ್ದಳು ಮೋಹಿನೀದೇವಿ

|| ೧೨೦ ||

ಹಲಗೆಮಾಣಿಕದೊಟ್ಟಲಲಿ ಮೆ |

ಗ್ಗಲಲಿ ಮೆಲಗಿ ನೀರೀಕ್ಷಿಸುತ ಮೂ ||

ಪೂಳವೆ ತನ್ನನೆ ಕಂಡು ನಲಿಯುತ ನಗುತ ಕೈದುಡುಕಿ ||

ಸೆಳೆದು ತೆಗೆದರೆ ಬಾರದಿರಲಾ |

ಸಲನನೊದೆಯುತ ಕಾಲ ಗೆಜ್ಜೆಯ |

ಗಲುಕನಾಲಿಪ ಮೊಯೆ ಮೆಣ್ಣಿದಳು ಬಾಲಲೀಲೆಯಲಿ

|| ೧೨೧ ||

ಬಪ್ಪೆ ಮಮಕಾರಾವನಿಪನೆ |

ನೂಪ್ಪು ಮೋಹಿನಿದೇವಿಯನು ಮೆ |

ತೊಪ್ಪು ತನ್ನನಾಡಿಸುವ ಕಳದಿಯರ ತಂಡವನು ||

ಹೆಪ್ಪುಗೊಳಿಸುತ ಸುಖಮುಖವೆ ಹೊಣ |

ಹೊಪ್ಪುಸುತ ಸೆಣಿ ಬಾಲಲೀಯ |

ಸೊಪ್ಪು ಸೂರ್ಯ ಕೊಡುತಲಿರ್ದಳು ಮೊಯೆ ಮೋಹಿನಿಗೆ || ೧೨೨ ||

ಬೀಣುತಿರ್ದಳು ಮುದು ತನವನು |

ಹೇಣುತಿರ್ದಳು ಸಕಲಚಿಂತವನು |

ತೋಣುತಿರ್ದಳು ಜಗದ ಜಂಗುಳಿಗಾಡುವಂದವನು ||

ಸಾಣುತಿರ್ದಳು ಸಕಲಸೊಬಗನು |

ಮಾಣುತಿರ್ದಳು ದಿನದಿನಕೆ ಕಳ |

ಯೇಣುತಿರ್ದಳು ಮೊಯೆ ವಿವಿಧವಿಲಾಸಸ್ವತ್ತಿಯಲಿ

|| ೧೨೩ ||

ಹಿಡಿದಿಡಿದುಕೊಂಡಪ್ಪಯಲಿ ಬೆಂ |

ಬಿಡದೆ ಶಿಕ್ಷಾಚಾರ್ಯತನದಲಿ |

ಜಡಿದು ಝಂಕಿಸಿ ಮುದು ತನ ಮಿಗೆ ಮೊಯೆ ತನ್ನಂತೆ ||

ನಡೆಯ ಕಲಿಸಿದಳಂಚೆವಿಂಡಿಗೆ |

ನುಡಿಯ ಕಲಿಸಿದಳರಗಿಗಿಗೆ ಸು |

ವಿಡಲು ಕಲಿಸಿದಳಾಕೆ ತನ್ನರಮನೆಯ ಕೋಗಿಲೆಗೆ

|| ೧೨೪ ||

ನಳ ಚರಿತ್ರೆ.

ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನಳಮಹಾರಾಜನ ಪುಣ್ಯಚರಿತ್ರವನ್ನು ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳೂ ಕನ್ನಡಕವಿಗಳೂ ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕಥೆಯು ಮಹಾಭಾರತ ಮುಂತಾದ ಇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಬ್ಬನಾದ ಕನಕದಾಸನು ನಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಪಟ್ಟದೀಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕವಿಯು ಬೇರೂರಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವನೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಈತನು ರಚಿಸಿರುವ ಮೊದಲ ಗ್ರಂಥಗಳಾದ ಮೋಹನತರಂಗಿಣಿ ಎಂಬ ಕೃಷ್ಣ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಳ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಕುಲದೈವವಾದ ಆದಿಕೇಶವ ಅಥವಾ ಚನ್ನಿಗರಾಯ ಇವನಿರುವುದನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ಕಾರಣ ಈತನು ಮೈಷ ವದಾಸನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಈತನು ವಾಸವಾಗಿ ದ್ದ ಊರು ಕಾಗಿನೆಲೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಮೋಹನತರಂಗಿಣೀ ಗ್ರಂಥವು ಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ; ಮುಂದೆ ಸದ್ಯಗಳು ಉದ್ಭವವಾಗಿರುವ ನಳಚರಿತ್ರೆಯು ಭಾಮಿನೀವಿಘಟ್ಟದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜೀವಂತನಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈತನು ಬಂದು ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತಿಸಾರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಭಾಮಿನೀವಿಘಟ್ಟದಿ.

೨೦. ನಳರಾಯನೂ ಕಾರ್ಕೋಟಕನೂ.

ಸೂಚನೆ || ಇಂದುವದನೆಯನಗಲಿ ತಾ ಮನ |

ನೊಂದು ಕಾರ್ಕೋಟಕನ ದೆಸೆಯಿಂ |

ಬಂದು ಹೊಕ್ಕನು ನಳನೃಪತಿ ಬುತುಪರ್ಣನಗರಿಯನು ||

ಕೇಳು ಕುಂತೀತನಯ ನಿಷಧನ್ಯ |

ಪಾಲನಿತ್ತಲು ಮೆಚಿದು ಮಲಗಿದ |

ಬಾಲೆಯನು ಬಿಟ್ಟಡವಿಯಲಿ ಪೊಣಮುಟ್ಟನಾಶ್ರಯವೆ ||

ಕಾಲವಾತನ ಕೀಳುಮಾಡಿತ್ತು |

ಶೂಲಪಾಣಿಯೆ ಬಲ್ಲ ನಳಭೂ |

ಪಾಲಕನ ವಿಧಿಯೇನನುಂಜನು ಬಂದನಡವಿಯಲಿ

||೧೭೫||

ವನಿತೆ ಮಲಗಿಹಳೋ ಅಧೈರ್ಯದಿ |

ನೆನವಳೋ ದೈವವನು ಮನದಲಿ |

ಕನಸ ಕಂಡೇಳುವಳೊ ಕಾಣದೆ ಹಲವೆ ಹಂಬಲಿಸಿ ||

ಕನಲಿ ವಿಧಿಯನು ಬಯ್ಯಳೋ ಕಂ |

ಬನಿಯ ಸುರಿವಳೊ ಶೋಕದಲಿ ನಿಜ |

ತನುವ ಬಿಡುವಳೊ ಕಾಂತೆಯಂತಿದಳನುತ ಬಿಸುಸುಯ್ಯ

||೧೭೬||

ಸುತರ ಪರರಡೆಗಿತ್ತು ನಂಬಿದ |

ಸತಿಯ ತಂದಡವಿಯಲಿ ಮಲಗಿಸಿ |

ಮತಿವಿಕಳನಾದೆನು ಪುರಾಕೃತಕರ್ಮಫಲವ್ಯಸೆ ||

ಕ್ಷೀತಿಯೊಳಾರುಣ್ಯನ್ನ ವೊಲು ನಿಜ |

ಸತಿಗೆ ತಪ್ಪಿದ ಬಾಹಿರರು ಎಂ |

ಪತಿಶಯದ ಶೋಕದಲಿ ನಡೆದನು ತಿವಶಿವಾಯನುತ

||೧೭೭||

ಲೋಕದೊಳಗಗ್ಗಯ ಮಹಿಪರ |

ನೇಕರವರೊಳಗಾರನ್ನೊಲ್ಲದೆ |

ನೂಕಿ ತನ್ನ ನೆ ಬಲಿದು ಕೈಕೊಂಡಳು ಸರೋಜಮುಖಿ ||

ಆಕೆಯಗಲಿದ ಪಾತಕನು ತಾ |

ನೇಕೆ ಧರೆಯೊಳು ತಿವಶಿವಾಯಂ |

ದಾಕಮಲಲೋಚನೆಗೆ ಮೆಚುಗಿದನರಸ ಕೇಳಂದ

||೧೭೮||

ಈಪರಿಯೊಳತಿಶೋಕದಿಂದ ಪ್ರ |

ಲಾಸಿಸುತಲಾನ್ಯಪತಿ ಹೆಚ್ಚಿದ |

ತಾಪದಲಿ ಕಡುನೊಂದನು ಬಳಲಿದ ತನ್ನ ಮನದೊಳಗೆ ||

ಶ್ರೀಪತಿಯ ನೆನೆಯುತ್ತ ಹೃದಯದ |

ತಾಪದೊಳು ಬರುತಿರಲು ಮುಂದೆ ಸ |

ಮಾಪದೊಳು ಹುತವಹನ ಮಹಿಮೆಯ ಕಣ್ಣಿನವನೀಶ

||೧೭೯||

ಬಿದಿರಮೆಳೆ ಧಗಧಗಿಸೆ ಘನದೇ |

ಬೈದಿರು ಛಟಛಟಯೆನಲು ಉರಿಯೊಳು |

ಕದಳಿಗಳು ಸಿಮಿಸಿಮಿಸಿ ತರುಗಳನುರುಹಿ ಮೆಳೆಗಳೊಳು ||

ಗವಗದಿಸೆ ಗುಹೆಗಳಲಿ ಮೈಗತತಿ |

ಬೆದಲು ಹಾಯ್ದು ವು ಪಕ್ಷಿಸಂಕುಲ |

ನುಡುರಿದುವು ಗರಿಸಹಿತ ಬೆಂದಾವನವ ಮಧ್ಯವಲಿ

||೧೪೦||

ತೆಗೆದು ಹಾಯ್ದು ವು ಸಿಂಹಶಾರ್ದೂರ |

ಲಗಳು ಕರಿಗಳ ಹಿಂಡು ನಾನಾ |

ಮೈಗಳಗಳಿಗಿತ ಬೆಂದು ಬಿದ್ದು ವು ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲಿ ||

ಚಿಗಿದು ಹಾಯ್ದು ಒಣ ಗಂಡಭೇರುಂ |

ಡಗಳು ಮೊದಲಾದವಿಳಿಮೈಗಳ |

ಕ್ಷಿಗಳು ಕೆಡೆದುವು ಕಿಚ್ಚಿ ನೊಳಗವನೀಶ ಕೇಳೆಂದ

||೧೪೧||

ಪ್ರಳಯದಿನದಲಿ ಸುಳಿವ ಬಡಬಾ |

ನಲನ ಪರಿಯಿಂ ವನವ ಸುಡುತಲಿ |

ಸುಳಿಸುಳಿಯುತಾಹಾರಗೊಳುತಿರಲ್ಲ ದನಿಯಾಯ್ತು ||

ಸಿಲುಕಿದೆನು ಪಾವಕನೊಳೆನ್ನನು |

ಮೊಲಿದು ಹಾಸ್ಯ ಪಕುಲಿರೂಪಿಣಿ |

ಕಳೆದು ಬಿಡಿಸೈ ಸತ್ಯತ ನಿನಗದುಬೆಂದುದಾ ನಿನದ

||೧೪೨||

ಆಗಲಾವನಿಗೇಳಿ ನೈಪತಿ ಸ |

ರಾಗದಿಂದಲೆ ಬಂದು ಹೊಕ್ಕನು |

ಕೂಗಿದವರಾರೆನುತ ಬರುತಿರೆ ಕಂಡನುರಗಪತಿ ||

ಹೋಗುತಿದೆಯೆನ್ನಸುವು ಸಲಹು ಸ |

ಡಾಗಮಜ್ಜ ನೈಪಾಲ ಎಸಲಾ |

ಭೋಗಿಯನು ಕಂಡರಸ ನೀನಾರೆಂದು ಜನಗೊಂಡ

||೧೪೩||

ಉರಗಪತಿ ಕಾಕೋಟನು ನಾ |

ನರಸಕೇಳೆ ಬನದೊಳಿರುತಿರೆ |

ಪರಮೇಶ್ವರಿ ಬಂದೆನ್ನ ತಾಗಿದನೆಂದು ಪಾತಿಯಲಿ ||

ಕರೆದು ಕೊಟ್ಟನು ಶಾಪವನು ಸಂ ।

ಚರಿಸದಂತೆರೆಯೆನಗೆಯಿದು ಪರಿ ।

ಹರವದೆಂದಿಗೆ ಮುಸಿಸ ಕರುಣಿಪುದೆಂದೊಡಂತೆಂದ

||೧೪೪||

ಇರಲಿರಲು ಕಾಲಾಂತರಕ್ಕೆ ಭೂ ।

ವೆರನು ನಳನೃಪನಿಲ್ಲಿಗೆಯ್ದು ವೆ ।

ಧರಣಿಸನ ಕರಕಮಲ ಸೋಂಕಲು ಶಾಪವಿದು ಬಳಕ ॥

ಪರಿಪರಿಸ್ತದೆನೆ ಮುಸಿಯ ವಚನದಿ ।

ಬರವ ಹಾರೈಸಿದೆನು ಬಂದೈ ।

ಕರುಣದಿಂದಗ್ನಿಯನು ಪರಿಹರಿಸೆಂದನುರಗಪತಿ

||೧೪೫||

ಕರುಣದಲಿ ನೃಪ ಭೀತಿಗೊಳ್ಳದೆ ।

ಯುರಗಪತಿಯನು ತಗೆಯುತ್ತನಲನ ।

ಉಲಯ ತಪ್ಪಿಸಿ ತಂದು ಸರಸಿಯ ತಡಿಯೊಳೆಸೆಪಚರಿಸೆ ॥

ಕರವಿಡಿದು ಧರಣಿಸನ ಕಳೆ ದೊ ।

ಡುರವಣಿಸಿ ವಿಷವೇಳಿ ನೃಪತಿಯ ।

ಪರಮತೇಜದ ದೇಹ ಕೆಟ್ಟಿತು ವಿಕೃತರೂಪಾಗಿ

||೧೪೬||

ಅಡ್ಡ ಮೋರೆಯ ಗಂಟುಮೂಗಿನ ।

ಜಡ್ಡ ದೇಹದ ಗುಜ್ಜು ಗೋರಲಿನ ।

ದೊಡ್ಡ ಕೈಕಾಲುಗಳ ಉದುರಿದ ರೋಮಮಾಸೆಗಳ ॥

ದೊಡ್ಡ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಗೂನುಬೆನ್ನಿನ ।

ಗಿಡ್ಡ ರೂಪಿನ ಹುಳುಗಡ್ಡದ ।

ಹೆಡ್ಡ ನಾದ ಕುರೂಪಿತನದಲಿ ನೃಪತಿ ವಿಷದಿಂದ

||೧೪೭||

ಮೂರನಾಕಾರದ ನೃಪಾಲಕ ।

ಕ್ರೂರರೂಪಾದನು ಪುರಾಕೃತ ।

ವಿಾಹಲಾರಗಳೆಂದು ನುಡಿದನು ತನ್ನ ಮನದೊಳಗೆ ॥

ತೋರವಾಣಿಕನೆಂದು ಪಿಡಿದರೆ ।

ಭೂರಿಕೆಂಪದಾಯ್ತು ಹರಹರ ।

ಕ್ರೂರಜಂತುಗಳೊಡನೆ ಸಖತನ ಫಲಿಸಿತನಗೆಂದ

||೧೪೮||

ಮುನ್ನಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಫಲವಿದು |
 ಬೆನ್ನಬಿಡುವುದೆ ಉರಗಪತಿ ಕೇ |
 ಳನ್ನು ನೋಯಲದೇಕೆ ತಾನೇ ಪಾಪಿಯಾದೆನಲಾ ||
 ಪನ್ನಗಾರಿಧ್ವಜನ ಕೃಪೆ ತನ |
 ಗಿನ್ನು ತಪ್ಪಿವಬಳಿಕ ಲೋಕದೊ ||
 ಳನ್ನು ಸೈರಿಸಲಾರವೆಶವೆಂದನುತ ಮುಖಗಿದನು

||೧೪೯||

ಎಕೆ ನೃಪತಿ ವೃಥಾ ಮನೋವ್ಯಥೆ |
 ಕಾಕ ಬಳಸಲು ಬೇಡ ನೀವೆ |
 ವೇಕಿಯೇ ಸಾಕಿನ್ನು ಸಿನಗುಪಕಾರವೆಂಜದಿರು |
 ಲೋಕ ನಿನ್ನನು ಕಾಣದಂತಿರ |
 ಬೇಕೆನುತಲೇಜಿಸಿದೆ ಗರವ |
 ನೇಕವ್ರಪಕಾರಂಗಳಾದವಹೊಂದ ಸಿನಗಂದ

||೧೫೦||

ಜನಪ ಕೇಳ್ಯ ಧರಗೆ ಬಿಡುತುಪ |
 ಣನು ಮಹಾರಾಡೇಂದ್ರ ಗುಣವಿಧಿ |
 ಯಿನಕುಲಾಂಬುಧಿಚಂದ್ರನಾತನ ಪುರವೆಯೋದೈಯನು ||
 ನಿನಗೆ ಬದುದಹ್ವವ ಹೃದಯವಾ |
 ತನಲಿ ನೀನವಗತ್ವಹೃದಯವ |
 ನನುಗೊಳಿಸು ಸಾಕಿನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಡ ಹೋಗೆಂದ

||೧೫೧||

ಪೊಡವಿಸನನೋಲೈಸು ತುರಗವ |
 ಪಿಡಿದು ಬಾಹುಕನೆಂಬ ನಾಮದಿ |
 ನಡೆಸು ರಥವನು ಹೀನವೈತ್ತಿಯದಲ್ಲ ನಿನಗಿನ್ನು ||
 ಬಿಡದು ಮುನ್ನಿನ ರೂಪು ಬೇಕಾ |
 ದೊಡೆ ನೆನೆವುದಾಪಕ್ಷಿಗಳ ಹ |
 ಚ್ಚಡವನೀವುವು ಧರಿಸಲಡಗುವುದೀ ಕುರೂಪಿತನ ||

||೧೫೨||

ಪರಮೇಸತ್ಯವ್ರತನ ಕೇಳೆ ಪು |
 ಪ್ಪ ಕನ ಗೆಲಿದುನ್ನತವ ರಾಜ್ಯವ |
 ನಿರಿಸಹಿತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಳುವೆ ನಿನ್ನ ಸತಿಸಹಿತ ||

ವರವೆನಿತ್ತೆನು ನಿನಗೆಯೆಂದುಪ |

ಚರಿಸಿ ಕಾಕೋಟಿಕನು ನಳನೃಪ |

ಗಣುಹುತಾಹ್ವಣ ಮೊಯವಾದನು ರಾಯ ಕೇಳಂದ

||೧೯೩||

ಹರಿವ ನದಿಗಳ ವನತಟಾಕವ |

ವರಕುಸುಮ ಮೆಲ್ಲಿಗೆಯ ಬನಗಳ |

ಪುರದ ಪ್ರಾಂತದೊಳಸೆವ ಕೆಂದಾವರೆಯ ಕೊಳಗಳನು ||

ಉರುತರದ ಮಂಟಪಗಳಿಂದುಜಿ |

ಮೆಜಿವ ರಾಜ್ಯವ ಕಳದು ಮುಂದಕೆ |

ಬರುತಯೋಧ್ಯಾಪುರವ ಕಂಡನು ನೃಪತಿ ಕೇಳಂದ

||೧೯೪||

ಬಂದು ಹೊಕ್ಕನು ಪುರವ ಮೆಜಿವತಿ |

ಚೆಂದವನು ನೆಜಿ ನೋಡೆ ಮನದೊಳ |

ಗಂದು ಕೊಂಡಾಡಿದನು ಋತುಪರ್ಣನ ಮಹಾಸಿರಿಯ ||

ತಂದುದೇ ವಿಧಿ ತನ್ನನಿಲ್ಲಿಗೆ |

ಮಂದಭಾಗ್ಯನು ತಾನೆನುತ ಮನ ?

ನೊಂದು ನೆನೆದನು ವರಪುರಾಧಿಪ ಚನ್ನ ಕೇಶವನ

||೧೯೫||

ಕನ್ನಡ ಭಾರತ.

ಕನ್ನಡಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ವೀಶೇಷವಾಗಿ ಮೊದಲು ಬರೆದು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದವರು ಜೈನರಷ್ಟೆ. ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ ಲಿಂಗವಂತಕವಿಗಳೂ, ಬಾಹ್ಯಾಣಕವಿಗಳೂ ಅನೇಕವಾದ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಹೆಸರುಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಯಾದ ನಾರಣಪ್ಪನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿದನು. ಈತನು ಮೊದಲಿನ ಹತ್ತು ಪರ್ವಗಳನ್ನು ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವನು. ಈತನಿಗೆ ಧಾರ್ವಾಡದಿಷ್ಟಿಕ್ಷಿಣ ಕೋಡಿವಾಳ ಗ್ರಾಮದ ಗೌಡಿಕೆ ಇದ್ದಿತು. ಈತನ ಕುಲದೈವವು ಅದೇ ದಿಷ್ಟಿಕ್ಷಿಣಲ್ಲಿರುವ ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ. ೧೫೦೮-

೧೫೩೦ ರ ವರೆಗೂ ವಿಜಯನಗರದ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣರಾಯನೆಂಬ ಧೋರೆಯ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಬರೆದಹಾಗೆ ತೋರುವುದು. ನವರಸಾಂಕಾರಭರಿತವಾಗಿಯೂ ಬಳ್ಳಿಯ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿಯೂ ಕನ್ನಡ ವಾಗ್ಭರಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರೂ ಕೊಂಡಾಡುವರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು ಮುಖ್ಯಗ್ರಂಥವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಕವಿಯು ತನ್ನ ರಚನೆಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು “ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ” ನೆಂದು ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಶ್ರೀಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಗೆ ಈತನು ಎರಡನೆಯವನಂತೆ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿರುವ ಕಾರಣ ಈತನಿಗೂ ಆ ಬಿರುದು ಬಂದಿರಬಹುದು.

ಭಾಸುನಿಪಟ್ಟು.

೨೧. ದೌಪದೀ ಸ್ವಯಂವರ.

ಸೂಚನೆ || ರಾಯಸಭೆ ನಗಲೈದಿ ಯಂತ್ರವ |

ದಾಯವನು ನೆಣಿ ಗೆಲಿದು ನಿರ್ಜರ |

ರಾಯನಂದನ ಕಾದಿ ಗೆಲಿದನು ಸಕಲಿಪುನೃಪರ ||

ಕೇಳು ಜನಮೇಜಯಧರ್ಮಿ ,

ಪಾಲ ಪಾಂಚಾಲಿಯ ಮನೋರಥ |

ತಾಲೆಯಲಿ ಸಾರಿದರೆಲೈ ಸಭೆಯಲಿ ಮಹೀಸುರರ ||

ಏಳಿ ಭುಜಬಲವುಳ್ಳವರು ವಿ |

ಪ್ರಾಳಿಯಲಿ ಬಿಲುಪಡಿದು ಯಂತ್ರದಿ |

ಕೋಟುಗಳ ಕೇವಣಿಪುದೆಂದರು ಹೊಯ್ದು ಜಂಗುರವ

||೧೯೬||

ಎಂದು ಸಾರಿದ ದನಿಯನಾದ್ವಿಜ |

ಸೃಂದವಾಲಿಸಿ ನಮಗಿದೇಕರ |

ವಂದವಿದನೆಯ ತೊಡಕು ತೆಗೆ ನಾವಾರು ಧನುವಾರು ||

ಬಂದ ದಕ್ಷಿಣೆ ವೈಷ್ಣವೋಜನ |
 ದಿಂದ ತುಷ್ಕರು ನಾವು ನಮಗಿದ |
 ಐಿಂದ ಬಹ ದುಷ್ಕೀರ್ತಿ ಬರಲೆಂದುದು ಬುಧವ್ರಾತ

||೧೯೩||

ವೆಚನಶೂರರು ನಾವು ಪಾರ್ಥಿವ |
 ನಿಚಯವೇ ಭುಜಶೂರರನಿಬರ |
 ನಚಲಧನು ಭಂಗಿಸಿತು ನಮಗೀವಿದೈ ವೈದಿಕವೇ ||
 ಉಚಿತವಲ್ಲಿದು ನಮ್ಮ ಸಾಹಸ |
 ರಚನೆಯನು ನೋಡುವೊಡೆ ಪಂಡಿತ |
 ನಿಚಯವಿದಿರಲಿ ಸಿಲಲಿ ತೋಱುವೆವಲ್ಲಿ ವಿಸ್ಮಯವ

||೧೯೪||

ಭರತದಲಿ ವೈದ್ಯದಲಿ ಕಾವ್ಯಸು |
 ವಿರಚಿತಾಲಂಕಾರದಲಿ ಗಜ |
 ತುರಗಲಕ್ಷಣದಲಿ ಸಮಾಹಿತಮಂತ್ರತಂತ್ರದಲಿ ||
 ಸರಸಕವಿತಾರಚನೆಯಲಿ ವಿ |
 ಸ್ತರದುಪನ್ಯಾಸದಲಿ ಭೂಪತಿ |
 ಕರೆಸಿ ನೋಡಲಿ ನಮ್ಮನೆಂದರು ದ್ವಿಜರು ತಮತಮಗೆ

||೧೯೫||

ಆಲ್ಲದಿರ್ಬರೆ ಸೋದಿಸಿದ ತನಿ |
 ಬೆಲ್ಲವಿಕ್ಕಿದ ದೂರಿಗೆಯ ಮೆದೆ |
 ಯಲ್ಲಿ ಪರಡಿಯ ಸೇವಿಗೆಯ ಪರಿಪರೆಯ ಪಾಯಸದ ||
 ಪುಲ್ಲಿಗೆಯ ತತ್ಸವಿಯ ಮಂಡಿಗೆ |
 ಯಲ್ಲಿ ನವಘೃತಸೂಪದಂಶಕ |
 ದಲ್ಲಿ ನೋಡಲಿ ನಮ್ಮನೆಂದುದು ಧೂರ್ತವಟುನಿಕರ

||೨೦೦||

ರಸದ ಹೊರಲೇಪದಲಿ ಮದುಗದ |
 ಮಿಸುನಿಯಂತಿರೆ ಜೀವಭಾವ ||
 ಪ್ರಸರದೊಳಗವಲಂಬಿಸಿದ ಪರಮಾತ್ಮನಂದದಲಿ |
 ಎಸೆವ ವಿಪ್ರಾಕಾರದಲಿ ರಂ |
 ಜಿಸುವ ಭೂಪತಿ ತತ್ಪ್ರಭಾಸ |
 ದ್ವಿಸರಮಧ್ಯದೊಳರ್ದು ಕೇಳದನೀ ಮಹಾಧ್ವನಿಯ

||೨೦೧||

ನೋಡಿದನು ತಮ್ಮನನು ಸನ್ನೆಯ |
ಮಾಡಿದೊಡೆ ಕೈಕೊಂಡನವನಿಪ |
ಗೂಡಿ ಕುಂತಿಗೆ ಭೀಮಸೇನಂಗೆಹಗಿ ಮನದೊಳಗೆ ||
ಕೂಡೆ ಕುಳ್ಳಿದ್ಬಲವಿಪ್ರರ |
ನೋಡಿಮೆಲ್ಲನೆ ಧೋತ್ರ ದರ್ಭೆಯ |
ಗೂಡ ಸಂವರಿಸುತ್ತ ಸಭೆಯಿಂದೆದ್ದ ನಾ ಪಾರ್ಥ || ೨೦೦ ||

ಏನು ಸಿದ್ಧಿಯುಪಾಧ್ಯರೆದ್ದಿರಿ |
ದೇನು ಧನುವಿಂಗಲ್ಲಲೇ ತಾ |
ನೇನು ಮನದಂಘವಣೆ ಬಯಸಿದಿರೇನು ಕಾಪುನಿಯ ||
ವೈನತೇಯನ ವಿಗಡಿಸಿದ ವಿಷ |
ವೇನು ಸದರವೊ ಹಾವಡಿಗರಿಗಿ |
ದೇನು ನಿಮ್ಮತ್ತಾಹವೆಂದುದು ಧೂರ್ತವಟುಸಿಕರ || ೨೦೧ ||

ಮದುವೆ ಬೇಕೇ ಶ್ರೋತ್ರಿಯಸ್ತೋ |
ಮದಲೆ ಕನ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಾವಂ
ಬುದು ನಿಜಾನ್ವಯವಿದ್ಯೆಯಲಿ ಕೊಡುವುದು ಪರೀಕ್ಷೆಗಳ ||
ಮದುವೆಯಹುದಿದು ಸೌಖ್ಯಪುಣ್ಯ |
ಪ್ರದವು ಭೂದೇವರಿಗೆ ನೀಂ ನೆನೆ |
ದುದು ಭಗೀರಥಯತ್ನವೆಂದುದು ಭೂಸುರವ್ರಾತ || ೨೦೨ ||

ನೀವು ಸೈರಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ಕಾರು |
ಶ್ಯಾವಲೋಕನಮುಂಟಲೇ ಸ |
ದ್ಭಾವದಲಿ ನೀಂ ರಚಿಸಿದಾರೀರ್ವಾದಶಕ್ತಿಯಲಿ ||
ನಾವು ವಿಜಯರು ಚಾಪಯಂತ್ರವಿ |
ದಾವ ಘನವೆಂದರ್ಜಾನನ ಸಂ ||

ಭಾವನೆಗೀಡಿಗೆ ನಿಲ್ಲದವರೊಡಹಿದರು ತಮತಮಗೆ || ೨೦೩ ||
ಕೆಲರು ಹೋಗದಿರೆಂದು ಜಹಿದರು |
ಕೆಲರು ತಾನೇ ಬಲ್ಲನೆಂದರು |
ಕೆಲರು ನುಡಿದರು ವಿಪ್ರಸಭಗಸಹಾಸ್ಯವೆಹುದೆಂದು ||

ಕೆಲರು ತಪ್ಪೇನೆಂದು ಕಳೆದರು |

ಕೆಲರು ಭದ್ರಾಕಾರನೀತಂ |

ಗಳುಕುವುದು ಧನು ಭಾಗ್ಯಮುಖನೆಂದುದು ಬುಧಸ್ತೋಮ ||೨೦೬||

ತೊಟ್ಟ ಹೊಸಯಜ್ಞೋಪವೀತದ |

ಮಟ್ಟ ನೂಸಲಿ ಕುಶೆಯ ಕರಡಿಗೆ |

ಕಟ್ಟಿಯಿರುಕಿದ ಕಕ್ಷೆ ಬೆಂಗಳಿ ಮುಖದ ದರ್ಭೆಗಳ ||

ಉಟ್ಟ ಬಾಸರೆ ಬಳಲಗಚೆಯ |

ಅಟ್ಟಹಾಸದ ಜನದ ನಗೆಗಳ |

ನಟ್ಟವಿಗನೋಸರಿಸಿ ಸಭೆಯಲಿ ಮೆಲ್ಲನೈತಂದ ||೨೦೭||

ಧನು ತನಗೆ ನೆಗೆಹಲ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಾ |

ಜಿನವೊ ಸಾಲಗ್ರಾಮದೇವರೊ ||

ವಿನುತ ತುಳಸಿಯೊ ಕುಶವೊ ದರ್ಭೆಯೊ ಸಮಿಧೆಗಳ ಹೊರೆಯೊ ||

ನೆನದ ತಿಲವೊ ಮಣಿದಪಾ |

ಸನದ ಕೊಳವಿಯೊ ಬಣಗುವಪ್ರಸ |

ನನಹ ನೋಡಿರೆ ಘನವಲಾ ದ್ರೌಪದಿಯ ಸೌಭಾಗ್ಯ ||೨೦೮||

ಇತ್ತನೋಡೊ ತಾಯೆ ಹಾರುವ |

ರತ್ತ ಗಡ್ಡದುಪಾಧ ರನು ತಾ |

ವತ್ತುವರು ಗಡ ಧನುವ ನಿಸುಸುರು ಗಡ ತಿಮಿಂಗಿಲವ ||

ಹೊತ್ತುಗಳವೊಡೆ ಲೇಸು ಬಳಕಿ |

ನ್ನುತ್ತಮೆರಲಾ ವಿಪ್ರರೆನೆ ತಲೆ !

ಗುತ್ತಿನಾಚಿದಳುಂಗುಟದೊಳೊಂಕುತ ಮಹೀತನ ||೨೦೯||

ಅವನಿಸತಿ ಕೇಳಿತ್ತಲೀ ಪಾ |

ರ್ಥಿವರ ಪರಿಹಾಸವೆನು ಕಾಂತಾ |

ನಿವಹದಲಿ ನಿಬ್ಬರದ ನುಡಿಗಳ ನಾಮಹಿಸುರರ ||

ವಿವಿಧಕಟುಮಧುರೋಕ್ತಿವಿನ್ಯಾ |

ಸವನು ಕೇಳುತ ಮುಗುಳುನಗೆಯಲಿ |

ನನಮದದ್ವಿಪಗತಿಯ ಗುರುವಾಯಿಯಲಿ ನಡೆತಂದ ||೨೧೦||

ಹೊಯ್ದು ತಿರುವೆನು ಸೆಳೆದು ಕಿವಿವರೆ |

ಗೊಯ್ದು ನಿಂದು ಹದವಿಲ್ಲಲಾ ಬಲಃ |

ಹಾಯ್ದು ದಕಟಾ ಬಣಿದೆ ಹೆದರಿತು ಮೊಗಧಾದಿಗಳು ||

ಕಯ್ದೆಗದರಿದರೊಳಗೆ ಹೆಸರೆನ |

ಗಯ್ದ ಬೇಕೆಂದೈಸಲೇ ಎನು |

ತಯ್ದ ಬಾಣವ ಕೊಂಡು ಯಂತ್ರದ ಹೊಳವೆ ನೀಕ್ಷಿಸಿದ ||೨೦೧||

ತೂಗಿ ಕಿವಿವರೆಗುಗಿದು ಯಂತ್ರನ ||

ತಾಗಿ ಸಿದನಂಬಿನಲಿ ಪಾರ್ಥನ |

ಲಾಗುವೇಗವೆನಾರು ಬಲ್ಲರು ಯಂತ್ರಭೇದದಲಿ ||

ಜಾಗು! ಧಣು! ಧಣು! ಪೂತು! ಕಾರ್ಮುಕ |

ಯೋಗಸಿದ್ಧನೆ! ಮೆರ್ಪುರೆ! ಕೋದಂ |

ಡಾಗಮತ್ರಿಪುರಾರಿಯೆಂದುದು ವಂದಿಸುದೋಹ ||೨೦೨||

ಆಯೆನುತ ಬೊಬ್ಬಿರಿದು ವಿಪ್ರಸಿ |

ಕಾಯ ಕುಣಿದುದು ಕಮಲಮುಖ ಸಿ

ದರ್ಶಯದಲಿ ಸೇರಿದಳು ಹಾರುವೆಗೆನುತ ಶರ್ಪದಲಿ ||

ಆಯುವತಿಜನಜಲಧಿ ಮೆಸಗಿತು |

ಬಾಯ ಮೌನದ ಬೆರಳ ಮೂಗಿನ |

ರಾಯರಿದ್ಧರು ಬಿಗಿದ ಬೆಣಗಿನ ಹೊತ್ತು ಮಗುಡದಲಿ ||೨೦೩||

ಮೊಳಗಿದುವು ನಿಸ್ಸೌಖ್ಯತತಿ ಹೆ |

ಕ್ಕಳದ ಪೆರ್ಚೆನೊಳ್ಳಲ್ಲಿ ದಿವಿಜಾ |

ವಳಯ ದುಂದುಭಿರವೆದಲುಬ್ಬಿದ ಸಾಧುವಾದಗಳು ||

ನಳನಮುಖಿ ದಂಡಿಗೆಯೊಳ್ಳತಂ |

ದಿಳಿದಳೀತನ ಹೊರೆಯೊಳಾಗಳ |

ಕಳಕಳದೊಳೊಳತೋಟ ಮುಸಗಿತು ಹರುಷಲಜ್ಜೆಯಲಿ ||೨೦೪||

ಲಲಿತಮೆಧುರಾಪಾಂಗದಲಿ ಮು |

ಕ್ಕುಳಿಸಿ ತಣಿಯವು ಕಂಗಳುಬ್ಬಿದ |

ಪುಳಕಜುದಲಿ ಮುಳುಗಿ ಮೊಡಿತು ಮೈ ಸಿತಂಬಿಸಿಯು

ತರುಣಿ ನಿಜತನುಪರಿಮಳದೊಳುಂಜಿ |

ಹೊರೆದ ಹೂವಿನ ದಂಡೆಯನು ನಿಜ |

ವರನ ಕೊರಳಲಿ ಹಾಕಿದಳು ಜಯವೆನೆ ಸುರಸ್ಕೋಮ || ೮೦೬ ||

ತೊರವೆರಾಮಾಯಣ.

ಜೊಂಬಾಯಿ ಆಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವ ಸೋಲಾಪುರ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್‌ನ
“ತೊರವೆ” ಎಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಯೊಬ್ಬನು ಸುಮಾರು
ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೦೦ರಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿದನು.
ಆ ತೊರವೆಯಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ಕುಲದೈವವಾದ ನರಸಿಂಹದೇವರ ಅಚ್ಚಿತ
ದಲ್ಲಿ ಈತನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದನಾದುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ
“ತೊರವೆ ರಾಮಾಯಣ” ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಗ್ರಂಥ ಕರ್ತೃವಿಗೆ
“ಕುಮಾರ ವಾಲ್ಮೀಕಿ” ಎಂಬ ಬಿರುದಿದೆ. ಇದರ ಶೈಲಿಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ
ರೂಪುಗೊಂಡ ಗ್ರಂಥವು ರಸಭರಿತವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾಪ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇದೆ.
ಇದು ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಗ್ರಂಥದ ಮೊದಲಿಗಾಗಿ
ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡುವ ಕಥೆ
ಯು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಘಾತವಾಗಿದೆ.

ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಪದಿ.

೨೨. ಶ್ರೀರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು
ಹೊರಡುವಿಕೆ.

ಕುಶನ ಕೇಳಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ |

ವಸತಿ ಶೃಂಗಾರಿಸಿತು ನೆಹಿದುವು |

ಹೊಸಪರಿಯ ನೃಪಲಾಂಛನಾದಿಸಮಸ್ತವಸ್ತುಚಯ ||

ಬಸಗೆ ತತ್ಪರವರವನವಲಂ |

ಬಿಸಿತು ನಿಮಿಷದಲಾಸುಮಂತ್ರನ |

ದಶರಥನ ಬಳಗಟ್ಟು ರಾಮನ ಬಳಗೆ ಮುನಿಬಂದ

||೨೦೫||

ಬಂದಮುನಿಪನ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ |

ದಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿದನೆಲೈ ರಘು |

ನಂದನನು ವಿಧಿವಿಹಿತಗುರುಪೂಜಾವಿಧಾನದಲಿ ||

ಎಂದನಾಮುನಿಪತಿಗೆ ಕಂಡೆನಿ |

ದೊಂದು ಕನಸನು ಕಾನನದೊಳರ |

ವಿಂದಮುಖಿಸಹಿತಮೆಗೆ ಸಂಭವಿಸಿತು ಪರಿಭ್ರಮಣ

||೨೦೬||

ಕಂಠಿಜೆದಿನನಿತಲಿ ಮನಕಿದು |

ಚಂದವಾಗಿರದೇನು ನೀವೇ |

ನೆಂದು ಕಂಡಿರಿ ರಾಜ್ಯಸಂಪದದಾಗಮಸ್ಥಿತಿಗೆ |

ಮುಂದೆನಲು ಮುನಿನಾಥ ಮೆಗುಳಂ |

ತಂದನಾಯಸ ತೋರು ಬಚಕ ಪು |

ರಂದರನ ವೈಭವದ ಸರಿಸಿರಿಯಹುದು ನಿನಗೆಂದ

||೨೦೭||

ನಿಮ್ಮ ಕರುಣ ಕಟಾಕ್ಷ ರಕ್ಷಣೆ |

ಯೆಮ್ಮ ಮೇಲಿರಲಾವದುರ್ಘಟ |

ವೆಮ್ಮ ಮಾಡುವುದೇನು ನಾಂ ಸಿದ್ಧಿಪರೇ ಎನುತ ||

ಬೊಮ್ಮ ಕೋಟಕಿರಿಟಮಂಡಿತ |

ನಿರ್ಮಳಾಂಭನಖಪ್ರಭಾಕರ |

ನುಮ್ಮಹದೊಳಹಿಗಿದನು ನರರವೊಲಾ ಮುನೀಂದ್ರಂಗೆ

||೨೦೮||

ಅರಸನಾಗಧರಾಜನಾಗು |

ರೈರೆಗೆ ಪತಿಯಾಗಖಿಳಸೂನ್ಯತ |

ಚರಿತನಾಗರಿವಿಜಯನಾಗು ಸಮಸ್ತಸುಜನರಿಗೆ ||

ಸುರಮೆಹೀರುಹನಾಗು ಲಕ್ಷ್ಮೀ

ವರನವೊಬ್ಬ ಸಾದ್ಗುಣ್ಯಸಕಲೈ |

ಶ್ವರಿಯಯುತನಾಗೆಂದು ಮುನಿ ಹರಸಿದನು ಹರುಷದಲಿ

||೨೦೯||

ಬಿಸರುಹಪ್ರಿಯಕುಲದ ಮುನಿ ಮೂ |

ನಸಸರೋವರರಾಜಹಂಸನ |

ನೊಸೆದು ಮಂಗಳಮೆಜ್ಜನವೆ ಮಾಡಿಸಿದನಾಮುನಿಪ ||

ಬಸಗೆವೆಣ್ಣಿ ಭುಲ್ಲ್ಯೆಸೆ ನೂತನ |

ವಸನದವ್ಯವಿಭೂಷಣಂಗಳೂ |

ಕೆಸೆದನೈ ಮೂರ್ಧಾಭಿಷೇಕದ ರಾಜತೇಜದಲಿ

||೨೨೦||

ಮಾಡಿದನು ವನದಣಿಯೆ ದಕ್ಷಿಣೆ |

ಗೂಡಿ ಕನ್ಯಾರ್ಥೇನುದಾನವೆ |

ನಾಡಲೇನದನವನಿಯಮರರ ಸಿರಿಯ ಸಡಗರವೆ ||

ಝಾಡಿವೆಳಗಿನಲಾರತಿಗಳಡೆ |

ಯಾಡಿದುವು ಕಳಕಳಕೆ ಮಿಗೆ ಮುಂ |

ಡಾಡಿದುವು ಕಂಬಿಗಳು ಕಂಚುಕೆಜನದ ಕೈಗಳಲಿ

||೨೨೧||

ಕ್ಷಿತಿಯ ವಿಬುಧರ ವಿಮಲಮಂತ್ರಾ |

ಕ್ಷತೆಯ ಕೈಕೊಳುತಡರಿದನು ನಿಜ |

ಸತಿಸಹಿತ ಹೊಂಗದು ಗೆಯ ಹೊಂಬೆಸೆದ ಹಿಂಚೆಯದ ||

ರತುನ ಲಹರಿಯಲೆಯ ಭದ್ರಾ |

ಯತಮತಂಗಜಕಂಧರದಿ ಮುನಿ |

ಪತಿಯನುಜ್ಞೆಯಲಖಿತೂರ್ಯತ್ರಯದ ರಭಸದಲಿ

||೨೨೨||

ಬಳಸಿದುದು ನರಪಾಲತತಿ ಹೆ |

ಕ್ಕಳಿಸಿದುದು ಚತುರಂಗಬಲವೆಡ |

ಬಲವಲುಗ್ಗಡಿಸಿದರು ಕೈವಾರಿಗಳು ಬಿರುದುಗಳ ||

ನಿಳಯ ನಿಳಯದ ನಳನಮುಖಿಯರ |

ಹೊಳವೆ ರತ್ನಾ ವಳಯ ದೀಪಾ |

ವಳಯ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಬಂದನು ರಾಜಬೀದಿಯಲಿ

||೨೨೩||

ತಳಿತಪ್ಪಲವೆ ಪಲ್ಲವವನು |

ಜ್ವಳಿಪ ಹರ್ಮ್ಯಗಳೆಗಳು ಚಿತ್ರಾ |

ಚಲವನಾರಾನಾವಳಿಯ ಚಿವಿಶುಕಪಿಕವ್ರಜದ ||

ಉಲಹು ವಿಖಿನವಿಹಂಗಮದ ಕ |

ಟ್ಯುಲುಹ ಸೂಚಿಸುತಿದುಽದೈ ವಸ |

ವಿಳಸದಭಿನವರಾಜ್ಯದವಿಯನವನಿಜಾಪತಿಗೆ

||೨೦೪||

ಕದಡಿದಂತಃಕರಣಗಳ ಗದ |

ಗದಿತಕಂಠದ ಕಂಬನಿಯಲಿ |

ದ್ವದು ಸಮಸ್ತಚಮೂಪಸಚಿವನಿಯೋಗಿಬಂಧುಜನ ||

ಇದಿರುವೆಂದು ಸುಮಂತ್ರನಿಳಗಿಳು |

ಹಿದನು ಮದಕರಿಯಿಂದ ಮುಖವಿನ |

ಮುದದ ಹೊಳವೆಶ್ವರಗಳ ಸಂತಾಪದಲಿ ರಘುಪತಿಯ

||೨೦೫||

ತೆವೆರಿದೊದ್ದೆಯ ಹೊಗಿಸಬೇಡುಳ |

ದವರನೆಂದೊಳಹೊಗುತ ನೇಮವ |

ನವಸರದ ಸೇವಕರಿಗಿತ್ತು ವಸಿಷ್ಠ ಮುನಿಸಹಿತ ||

ಅವನಿತನುಜಾಪತಿಗೆ ಕೈಗೊ |

ಟೈವನಿಸನ ಬಳಿಗಾಗಿ ಕೈಸೆಯ |

ಭವನದತ್ತಲು ತಿರುಗಿದನು ಮಂತ್ರೀಶ ದುಗುಡದಲಿ

||೨೦೬||

ಯುವತಿಯರ ಗುಜಗುಜಿನ ಶೂನ್ಯೋ |

ತ್ಸವದ ನೃಪಮಂದಿರವೆ ಜಾಡ್ಯದ |

ಜವನಿಕೆಯ ಜಂಜಡವ ಕಾಣುತ ನುಡಿದನಿಂತೆಂದು ||

ಅವನಿಸಮಗೈಯಸಾಧ್ಯವೆಂಬ |

ವೈವಹರಣೆ ಗೋಚರಿಸುತಿದೆ ಸಂ |

ಭವಿಸಲುತ್ತರವೆಂದನಾರಘುಪತಿ ಸುಮಂತ್ರಗೆ

||೨೦೭||

ಹೃದಯ ಕಳವೆಳಿಸಿದುದು ಕಂಗಳ |

ಹೊದಿಸಿದುವು ನಯನಾಂಬು ಮುಖಮೊ |

ತುದಿಸದೊಯ್ಯನೆ ಬಾಗದನು ಮಂತ್ರೀಶ ಮಸ್ತಕವ ||

ಬೆದಲಿದನು ರಘುಪತಿ ಸುಮಂತ್ರನ |

ವದನಚೇಷ್ಟೆಯ ಕಂಡು ತಂದೆಯ |

ಪದನದೇನೆಂದರಸನ್ನಿಧಿ ಡೆಗ್ಗಿ ನಡೆತಂದ

||೨೦೮||

ವಿತತಗಳಿಶಾಶ್ರುಪ್ರಕರಪೂ |

ರಿತನಿಮಿಲಿತನೇತ್ರನಿರ್ಗತ |

ಗತವೆಚೋವಿಹ್ವಲನ ಶೋಕೋದ್ರೇಕಪರವಶವ ||

ಸತಿಯ ಕರ್ಕಶಕಲುಷವಾಗಸಿ |

ಹತಿನಿರೋಧಿತಹೃದಯಬಾಧಾ |

ನ್ವಿತನ ಕಾಣುತ ಕೈಯ ಕದಪಿನಲಿರ್ದನಾರಾಮ

||೨೦೯||

ಆ ಸಮಯದಲಿ ಮನಮೆಣುಗಿ ಮಂ |

ತ್ರಿಶನೂಯ್ಯನೆ ರಾಜರಾಜಾ |

ಧೀಶನನು ನುಡಿಸಿದನು ಮಧುರವೆಚೋವಿಳಾಸದಲಿ ||

ಈ ಸುನಿರ್ಭಂಧದ ನಿರೋಧ |

ಕ್ಲೇಶವಾರಿಂದೇನುಕಾರಣ |

ವಾಸವಾದುದು ದೇವರಂಗದಲೆಂದನಾಮಂತ್ರಿ

||೨೧೦||

ಫರಣಿವಂಶದ ಸಾರ್ವಭೌಮರಿ |

ಗಿರವಲಾ ದುಶ್ಶಿ ತ್ತ ಮನುಕುಲ |

ದರಸುಗಳಿಗೆ ವಿಷಾದವದು ತಾನಪ್ರಸಿದ್ಧವಲೆ ||

ಅರಿವಿಜಯವೀರರಿಗೆ ಚಿಂತಾ |

ಸ್ವರುಶವುಂಟೇ ಜೀಯ ಯೋಗೋ

ತ್ಯರುಷದೇಹವ್ಯಥೆಯದೇಕೆಂದಾತ ಬೆಸಗೊಂಡ

||೨೧೧||

ಆ ಮಧುರವಚನವ ವಿಳಾಸೋ |

ದ್ವಾಮಗಾರುಡಮಂತ್ರವೆಬ್ಬಿಸಿ |

ತಾಮಹಾದುಷ್ಪಾಂಗನಾರಸನಾಹಿದಪ್ಪನನು ||

ರಾಮನೇ ಬಂದಾತ ಜಗದಭಿ |

ರಾಮನೇ ನುಡಿವಾತ ಮಂಗಳ |

ನಾಮನೇ ಎಂದಪ್ಪಿದನು ಮಗನೆಂದು ದಳಪತಿಯ

||೨೧೨||

ಜೀಯ ನಾನು ಸುಮಂತ್ರಕನು ರಘು |

ರಾಯನಭಿಷೇಚನದ ರಾಜ್ಯ |

ಶ್ರೀಯ ಪರಿಣಯಕಾವುದಭಿಮತ ನಿಮ್ಮ ಚಿತ್ತದಲಿ ||

ರಾಯತನದಭಿಮುಖದ ಕಮಲದ |

ಳಾಯ ತಾಂಬುಕ ಬಂದಿಹನು ಮುನಿ |

ರಾಯನೈತಂದಿಹನು ಸೇಮವೆದೇನು ತನಗೆಂದ

||೨೩||

ಮಗನೆ ಬಂದೈ ಮನುಕುಲಾಂಬರ |

ಗಗನಮಣಿ ಬಂದೈ ಮನೋರಥ |

ಸುಗುಣ ಬಂದೈ ಸೂನ್ಯ ತವ್ರತ ಬಂದೆಯೈ ಎನುತ ||

ಬಗುವ ನಯನೋದಕದಲರೆದಿ |

ಟೈಗಳ ನೋಟದಲಪ್ಪಿ ಸತ್ಯದ |

ತಗಹಿನವನೀನಾಥನಾರಘುನಾಥಗಿಂತೆಂದ

||೨೪||

ಕಂದ ಕೇಳನ್ನಣುಗೆ ಕೇಳಾ |

ನೊಂದ ನೆನೆದರೆ ದೈವ ತಾ ಬೇ |

ಜೊಂದ ನೆನೆದುದು ದೈವಗತಿಗೀಕ್ಯೆ ಕೆಯನುಸಾರಿ ||

ಎಂತು ಮೇಲುತ್ತರಕೆ ನಾಲಗೆ |

ಬಂದು ಬಂದೊಳಸರಿದು ಮೆಲ್ಲನೆ |

ನಿಂದು ಬಳಕೀಮಾತನೆಂದನು ಕಲಿಸುಮಂತ್ರಂಗೆ

||೨೫||

ಈಸುದಿನಪರಿಯಂತ ವಿಭವದ |

ವಾಸ ಸೊಬಗಿನ ಸೆಜೆ ಸುಖದ ಸು |

ದೇಶ ಸುಮ್ಮಾವದ ಸುಧಾಂಬುಧಿ ಸಿರಿಯ ನೆಲೆವೀಡು ||

ಲೇಸಿಗಾಗರ ಶುಭದ ಬಹಳತ |

ಕೋಶ ಸಂತಸದಿಕ್ಕೆ ಸೊಂಪಿನ |

ನಾಸವಾಗಿದ್ದು ನಿವಾಸವಿದೆಂದನಾ ಭೂಪ |

||೨೬||

ಅಶುಭದಾಡುಂಬೊಲನು ಕುಹಕದ |

ಪಸರ ಚೆಂತೆಯ ಸಂತೆ ದುಃಖದ |

ವಸತಿ ದುಗುಡದ ಬೀಡು ದುಮ್ಮಾನದ ಜನಸ್ಥಾನ ||

ಅಸುಖದಾರವೆ ಭೇದ ಪುದಿದಾ |

ಯಸದ ಜಾಳಿಗೆ ಜವನ ಮನೆ ರ

ಕೃಷಿಯ ಮಠನಾಯ್ತಂದು ಭವನವಿದೆಂದನಾಭೂಪ

||೨೭||

ನರಪತಿಗಳೊಳು ಭಾಗ್ಯದಲಿ ಬಾ |
 ಹಿರರಲಾ ನಾವಿಂದು ಸುಕೃತದೊ |
 'ಳರೆಗಿಲಸಿಗಳು ನಾವಲೇ ಹರಹರ ಮಹಾದೇವಾ ||
 ಪರಮಹರುಷದ್ರಮದ ಬೇರಿಂ |
 ಗುರಿಯನುಜಿ ಚಾಚಿದೆವಲಾ ಕಡು |
 ದುರಿತಕಾಯರು ನಾವಲೇ ಎಂದನು ಮಹೀಪಾಲ

||೨೩||

ಹೇಳಿ ಫಲವೇನೆಲೆ ಸುಮಂತ್ರಕ |
 ಮೇಲನುಜಿಯದೆ ಕೊಟ್ಟಿನೀಘಾ |
 ತಾಳಿಗಸುರಾಮರರ ಸಂಗ್ರಾಮದಲಿ ವರವೆರಡ ||
 ಬಾಳಿ ಚಾಚಿದಳವಳನೆಗೆ ಗೋ |
 ನಾಳಿಗೊಡ್ಡಿದ ಬಂದು ತಂದಿ |
 ನಾಲಗೆಗೆ ನರಸುಕ್ಕುನಿಕ್ಕಿ ದಳವಳು ತನಗೆಂದ

||೨೪||

ಬಟ್ಟೆಗುತ್ತರವಿದ್ಯವನಿಯದೆ |
 ಕೊಟ್ಟರುಂಟಲೆ ಮಂತ್ರಿಕೇಳೆ ಮನ |
 ಮುಟ್ಟಿ ನುಡಿಯಲಿ ಭಾವಿಸದೆ ಸದ್ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲಿ ||
 ಕೊಟ್ಟವರವೆರಡುಂಟು ಬೇಡದೆ |
 ಕೊಟ್ಟರವರಿಂದಿಗ ಹೊದಕುಳ |
 ಗುಟ್ಟುತಿಹರಿದನುಜಿಯೆ ನೀಕೇಳೆಂದಳಾ ಕೈಕೆ

||೨೫||

ಬಂದುದಿನಗಪಕೀರ್ತಿ ರಾಜ್ಯವ |
 ನೊಂದುವರದಲಿ ಬೇಡಿದನು ನಿಜ |
 ನಂದನಂಗೆಂದರಲಿ ರಾಮಂಗಡವಿಯೊಡೆತನವ ||
 ಇಂದುಮುಖಿಯರ ಸಾಕ್ಷಿಯಲಿ ಮೊದ |
 ಲೊಂದಿಸಿದರೆನಗೀವರವ ನೀಂ |
 ಬಂದ ಬಳಿಕನುಮಾನವಾಗಿದೆ ನಿಮ್ಮರಾಯರಿಗೆ

||೨೬||

ಮನುಕುಲದ ರಾಯರಲಿ ಹುಸಿ ಸಂ |
 ಜನಿಸದೆಂದೊಳಗನಿಯದೆನ್ನಯ |
 ತನುಜಗಧಿರಾಜತ್ವವನು ಬೇಡಿದನು ನಿಮ್ಮವರ ||

ಇನಿತು ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಮರಳದಲೆಯಿರ |
 ಲಿಸಿತು ದೊಡ್ಡಿತೆ ಸಾಕು ರಘುನಂ |
 ದನಗೆ ಪಟ್ಟವ ಕಟ್ಟಿ ನೀಂ ನೆರಹೆಂದಳಾ ಕೈಕೆ

||೨೪೦||

ಈತನೇನು ದಧೀಚಿ ತಿಬಿ ಜೀ |
 ಮೂತವಾಹನ ಬಲಿ ಕವೊತಾ |
 ಬ್ಯಾತರೊಳಗಗ್ಗ ಳನೆ ಜೀಡಿದ ವರವನೀಯಲ್ಕೆ ||
 ಮಾತದೇಕೆಲೆ ಮಂತ್ರಿ ಸಾಕಿ |
 ನ್ನೀತಕವನಿಯ ಬಯಕೆ ರಘು ಸಂ |
 ಜಾತಗಭಿವೇಕವೆನು ಮಾಡಲಿಕೆಬ್ಬಿ ಸವನಿಸನ

||೨೪೧||

ದೊಡ್ಡಿತೆ ಹುತ್ತಿಯರಿಗೀಕಡು |
 ಬಡ್ಡತನವಿರಬೀಕು ರಾನುಂ |
 ಗೊಡ್ಡ ಬೀಕವಡೊಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ ನೆನೆದ ಮತಿ ಲೇಸು ||
 ಬೊಡ್ಡ ದೂದಸಕೀರ್ತಿವಧು ಸಲೆ |
 ದೊಡ್ಡಿದರು ರಘುಸಗರರವರೊಳ |
 ಗಡ್ಡೆನಗೆ ಹೊಗದಂತೆ ಮಾಡುವುದುಚಿತ ನಿಮಗಿಂದು

||೨೪೨||

ಸುತವಿಯೋಗದಲಳಯದಿರನೀ |
 ಕ್ಷಿತಿಪ ನೀವೆಂದುಗ್ರಸಾತಿ |
 ವ್ರತೆಯರೊಳಗಗ್ಗ ಳರು ನಿಮ್ಮನು ನಮ್ಮಗಸಕೀರ್ತಿ ||
 ಕ್ಷಿತಿಯ ಕುಜನರ ಜಿಡ್ಡೆ ಕಡುಕೂ |
 ರಿತು ಕದರ್ಥದಿನವನಿಸಾಲ |
 ಚ್ಯುತಿಗೆ ಮನವನು ಮಾಡುವುದು ನಿಮಗುಚಿತವೆಲ್ಲೆಂದ

||೨೪೩||

ಇರಲಿ ನಿಮ್ಮಕುಮಾರನೀಧರೆ |
 ಯೆರಸುತನದಲಿ ರಾಘವೇಶ್ವರ |
 ನಿರಲಿ ಭೂಸುರನಾಗಿ ರಾಜಖುಷ್ಕಿತ್ವದಲಿ ಬಳಕ ||
 ಇರಲಿ ರಘುಸತಿ ನಿಮಗೆ ಮೆಚುವುದು |
 ಧರೆಯ ಸಿರಿ ಮನ್ವಾದಿರಾಯರ |
 ತರುಣಿಯರು ನಗದಂತೆ ಮಾಡುವುದುಚಿತ ನಿಮಗೆಂದ

||೨೪೪||

ಬೀಡಿದೀವೆರದಿಂದ ನೃಪತಿಯ |

ಕೂಡಿಕೊಂಡು ವನಪ್ರವಾಸವೆ |

ಮಾಡುವೆನು ಮೆಣಿಯೇನು ಮನದನುತಾಪವಿನ್ನೇಕೆ ||

ಖೋಡಿ ನಿಸುಗಾಗದವೋಲೀ ನೃಪ |

ನಾಡಿ ಹುಸಿ ಹೊಗದಂತೆ ಕೀರ್ತಿಯ |

ಜೋಡಿಸುವಡಿದು ಸಮಯವೆಂದು ಸುಮಂತ್ರ ಕೈಮುಗಿದ ||೨೪೩||

ಬಿಡು ಸುಮಂತ್ರ ಕುಮಂತ್ರಕೃತ್ಯವೆ |

ನಡಿಸಬೇಡೆನ್ನೊಡನೆ ರಘುಗಳ |

ಮಡದಿಯರು ನಗಲೆಮ್ಮೆ ದೊಮ್ಮೆಯಾದ ದುಷ್ಕೀರ್ತಿ ||

ಬಡರಿಸಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿ ನಮ್ಮೆಯ |

ನುಡಿಗಿ ಹೊಗದಾಂ ಬಲ್ಲವೀ ಜಂ |

ಜಡೆಯತನವನು ಕೆಲಕೆ ಸಾರೆಂದಳು ಸುಮಂತ್ರಕನ ||೨೪೪||

ಇದು ಯಥಾರ್ಥ ಸುಮಂತ್ರ ನೀನಾ |

ಡಿದ ಸುಭಾಷಿತವೆಂದು ನಂಬೆಡು |

ದದಕೆ ಹೊರಹೊಗದಂತೆ ನಡಿಸುವೆವೆಂದು ಮುನಿ ನುಡಿಯೆ ||

ಗದಿಸಬೇಡಿನ್ನಾ ತನಾಡಿದ |

ತುದಿಯ ಕೊಸರನು ನಿಮ್ಮ ರಾಯನ |

ವದನದಲಿ ನುಡಿ ಹುಟ್ಟಲೆಂದಳು ಕೈಕೆ ಮುನಿಪತಿಗೆ ||೨೪೫||

ಐಸಲೇ ನೀಂ ಬೇಡಿದುದು ತಾ |

ನೇಸು ದೊಡ್ಡಿತು ತಂದೆಯಾಡಿದ |

ಭಾಷೆಗಿದಕೋ ಭಾಷೆಯನುತಾಜನನಿಗಾರಾಮೆ ||

ಲೇಸು ಮೊಡಿದಿರನ್ನ ತವೆಮ್ಮವೆ |

ನೀಶನಲಿ ಹೊಗದಂತೆ ಘಟದಲಿ |

ಕಾಸಿದಿರಿ ಕಲ್ಮಷವನುಗಿದನ್ವಯದ ಭೂಷಣವೆ ||೨೪೬||

ಭರತನಾಳಲಿ ರಾಜ್ಯವನು ನೀಂ |

ನರಪತಿಯ ಚರಣಾರವಿಂದದ |

ಪರಮಸೇವಾನಿರತರಾಗಿರಿ ನಿಮ್ಮನುಜ್ಞೆಯಲಿ ||

ಚರಿಸುವೆನು ವನವಾಸವೆನು ಗೋರ |

ಚರಿಸುವೆನು ನೀಂ ನುಡಿದ ವರುಷದ |

ಪರಿಗಣನಪರಿಯಂತವೆಂದನು ಕೈಕೆಗಾರಾಮು ||೨೫೧||

ಆ ಸತಿಯನುಪಚರಿಸಿ ಪಿತನಾ |

ಯಾಸವನು ಶ್ರುತಿಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಪ |

ಳಾಸವಚನಾಳಾಪದಿಂದನುತಾಪನೆನು ಬಿಡಿಸಿ ||

ಆ ಸಕಲಲೋಕೈಕಲೀಲಾ |

ವಾಸ ತೊರವೆಯು ರಾಯನಾ ಎನ |

ವಾಸವನು ಕೈಕೊಂಡನಮರೇಂದ್ರಾದಿಗಳು ನಲಿಯೆ ||೨೫೨||

ಕನ್ನಡಭಾಗವತ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತ ಗ್ರಂಥಗಳು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹಾಗೆಯೇ ಶ್ರೀ ಭಾಗವತವೂ ಕೂಡ ' ಸಿತ್ಯಾತ್ಮಶುಕ ' ಎಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ಕವಿಯಿಂದ ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಟದಿಯ ರಾಸವಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಾಬ್ಧ ೧೫೦ ರಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವು ರಚಿತವಾದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುವುದು. ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವನ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರು ಚಾಟುವಿಟ್ಟಲನಾಥ.

ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಟದಿ.

೨೩ ಸ್ಯಮಂತಕೋಪಾಖ್ಯಾನ.

ಸೂ|| ಹೊತ್ತ ದುರಿತಪವ ಪರಿಹರಿಸಲೆಂ |

ದತ್ತನಾಸತ್ರಾಜಿತಾಖ್ಯಾನು |

ಸತ್ಯಭಾಮಾದೇವಿಯನು ಸಿತ್ಯಾತ್ಮಕಂಗೊಲಿದು ||

ಅರಸ ಕೇಳಾದ್ವಾರಕಾಪುರ |

ವರದಲಾಸತ್ರಾಜಿತಾಖ್ಯಾನು |

ತರಣಿಯನು ಭಜಿಸಿದನು ತತ್ತ್ವದ ಭಾವಭಕುತಿಯಲಿ ||

ಕರುಣಿಸಿದನಾತಂಗೆ ರತ್ನವೆ |

ನಿರದೆ ನಿಜಭಕ್ತಂಗೆ ಬಳಿಕಾ |

ಪರಮಗುಣನಿಧಿ ಬಂದನಂದಾದ್ವಾರಕಾಪುರಕೆ ||೨೫೩||

ತರಣಿ ತನಗಿತ್ತಮೆಲರತ್ನವೆ |

ನಿರದೆ ಕೊರಳಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡಂ |

ಬುರುಹಮಿತ್ರನ ಭಕ್ತುತ ಸತ್ಪ್ರಜಿತನು ಪುರವರಕೆ ||

ಬರುತಿರಲು ಪುರವಾಸಿಜನ ಕ |

ಣ್ಣಿರದೆ ನೋಡುವೆವೆನುತ ಹರಿತಂ |

ದಿರದೆ ಬಿನ್ನಹವೊಡಿದರು ಕೃಷ್ಣಂಗೆ ಕೈಮುಗಿದು

||೨೫||

ದೇವ ದೇವರ ಚರಣಕಮಲಯು |

ಗಾವಲೋಕನಕಿಂದಿದೋ ರಾ |

ಜೀವಸಖನಿದೆ ಬಂದನೀಕ್ಷಿಸುವವರ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ||

ಸೀವುತಿವೆ ರಕ್ಷಿಸುವುದಧಿಕಕ |

ಪಾವಲೋಕನದಿಂದೆನು ರಾ |

ಜೀವನಾಭನು ನೋಡಿ ನಗುತೀತೆಂದನವೆರೊಡನೆ

||೨೬||

ಕಂಜಸಖನಲ್ಲಲ ಬೆದಬಿದಿ |

ರಂಜದಿರಿಯಂಜದಿರಿ ಬಲಿದೇ |

ಗುಂಜಿ ಮಾಣಿಕವೆಂಬ ಮರುಳುಗಳಂತೆ ಮೆತಿಗೆಟ್ಟು ||

ಅಂಜದಿರಿ ಸತ್ಪ್ರಜಿತನು ವರ |

ಕಂಜಸಖಸಿತ್ತಮೆಲರತ್ನ ಸು |

ರಂಜಿತನು ಬರುತಿದನು ಎಂದನು ನಗುತ ಮುರವೈರಿ

||೨೭||

ಎನುತಿರಲು ಮಧುವೈರಿ ತನ್ನಯ |

ಮನೆಯ ಹೊಕ್ಕನು ಮಣಿರಥನು ಸಂ |

ಜನಿಸಿದನು ಧನವಂತನಾದನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರಲು ||

ದಿನದಿನದಲೆಂಟೆಂಟು ಭಾರದ |

ಕನಕವನು ಮಣಿ ಕೊಡುವುದವಜೊಳು |

ಜನಿಸದಾಧಿವ್ಯಾಧಿದುರ್ಭಿಕ್ಷಾದಿಭಯವೆಂದ

||೨೮||

ಬಂದು ದಿನ ತದ್ರತ್ನವನು ಗೋ |

ಎಂದನಾಸತ್ಪ್ರಜಿತನ ಕರೆ |

ದೆಂದನೀವುದು ಯದುನ್ಯಪಾಲಂಗೆಂದೊಡೆಯು ಕೊಡದೆ ||

ಮಂದಮತಿ ಧನಲೋಭದಲಿ ನಿಜ ।

ಮಂದಿರದಲೇ ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಮು ।

ಕುಂದನಾಜ್ಞೆಯ ಮಿಠು ಲೆಕ್ಕಿಸದಿದನುಬ್ಬಿನಲಿ

||೮೫||

ಇರಲು ಸತ್ಪ್ರಜಿತನ ತಮ್ಮನು ।

ಧರಿಸಿ ಮಣಿಯನು ಹೋದನಡವಿಗೆ ।

ತುರಗದಲಿ ಮೈಗಯಾವಿಹಾರವಿನೋದದಿಂದಿರಲು ॥

ಕೆರಳಿ ಕೊಂದುದು ಸಿಂಹವಾಕೇ ।

ಸರಿಯ ಕೊಂದನು ಜಾಂಬವನು ಬಳಿ ।

ಕರಸಕೇಳಿ ಮಣಿಸಹಿತ ಹೊಕ್ಕನು ಮಹಾಬಲವ

||೮೬||

ಅತ್ತಲಹಿಸಿದರಾಪ್ರಸೇನನ ।

ತೆತ್ತಿಗರು ಸತ್ಪ್ರಜಿತಾದ್ಯರು ।

ಸತ್ತ ತಮ್ಮನ ಕಂಡು ಕೃಷ್ಣಮೇಲೆ ಶಂಕಿಸಲು ॥

ಇತ್ತಲಾ ವಾರ್ತೆಯನು ನಿರ್ಮಳ ।

ಮೂರ್ತಿ ಕೇಳಿದ ತನ್ನ ಮೇಲಣ ।

ಹೊತ್ತು ವಿಲಗವ ಕಳೆಯಲಸುರಾಂತಕನು ಪೊಣಮುಟ್ಟು

||೮೭||

ಅಹಿಸಿ ಮುರಹರನಾಪ್ರಸೇನನ ।

ಮರಣ ಸಿಂಹದಲಾದುದನು ಕಂ ।

ಡಿರದೆ ಬೆಂಬತ್ತಿದನು ಸಿಂಹದ ಹಜ್ಜೆಯನು ಬಿಡದೇ ॥

ಉರವಣಿಸಿ ಸಿಂಹವೆದು ಏಪಿನಂ ।

ತರದಲಡೆಗೆಡದಿರಲು ಕಂಡೆನು ।

ಕರಡಿಯುಗುರಿಸ ಗಾಯದಲಿ ಬೆಣಗಾದನಸುರಾರಿ

||೮೮||

ಸಿಂಹವನು ಕೊಲುವಂತ ಕರಡಿಯು ।

ಸಿಂಹವಿಕ್ರಮವೆಂತೆನುತ ನರ ।

ಸಿಂಹಸ್ತದಿದನದಹಿ ಹಜ್ಜೆಗೆ ಹಜ್ಜೆಯನು ನಿಲಿಸಿ ॥

ಗಹ್ವರವನವಾದಶಿಬಿದಂ ।

ನಹ್ಯಮಾನಾಂತರನು ಹೊಕ್ಕನು ।

ಸಹ್ಯತಾಪತ್ರಯವಿದೂರನು ಋಕ್ಷಪನ ಬಿಲವ

||೮೯||

ನಿಂದನವನ ಸಮಾಪದಲಿ ಗೋರ |

ವಿಂದನಾ ರತ್ನಾಭಿಲಾಷೆಗೆ |

ಸೂದು ಸುಳಿಯುತ್ತಿರಲು ಕಂಡಾಧಾತಿ ಮುರಹರನ ||

ಬಂದನಾರಿವನನುತ ಮೊರೆಯಿಡ |

ಲಂದದನು ಕೇಳುತ್ತ ಮಿಗೆ ಹರಿ |

ತಂದನಾಖುಕ್ಷಾಧಿಪತಿಜಾಂಬವನು ಕಡು ಮುಳಿದು ||೨೬೩||

ಅಖಿಯದಾತ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯೆಂಬುದ |

ನೆಣಿ ವಿಚಾರವಿಹಿನನಾಗಿಯೆ |

ತಲುಬಿ ಕಾದಿದನಾಯುಧಂಗಳಸ್ತಂಭಸ್ತಂಭದಲಿ ||

ಮುಖಿದು ತರುನಿಕರದಲಿ ಮತ್ತೆಯು |

ಕರದ ಮುಪ್ಪಿಯಲೊಬ್ಬ ರೊಬ್ಬರು |

ಜಣಿದು ಮೊದಲಿಸುತ್ತ ಮುರರಿಪು ಖುಷ್ಕಪತಿ ಮುಳಿದು ||೨೬೪||

ಮುಪ್ಪಿಯುಧನ ಮೊಡುತಿರಲಂ |

ದಪ್ಪವಿಂಶತಿದಿವಸ ಪರಿಯಂ |

ತಿಪ್ಪಭಕ್ತನ ಕೂಡೆ ಲೀಲೆಯನಾಡುವಂದದಲಿ ||

ನಪ್ಪವಾದುದು ಸತ್ಯವಾತನ |

ರಿಪ್ಪವೈರಿಯ ಕರಹತಿಗೆ ನಿ |

ಪ್ಪಿಪ್ಪಗಾತ್ರನು ಜಾಂಬವಂತನು ಬಳಲುತ್ತಿಂತೆಂದ ||೨೬೫||

ಆರು ನೀನೆಲೆ ವೀರ ಜೀವರ |

ಭೂರಿಸತ್ವಾತ್ಮಕನು ಕೌಸ್ತುಭ |

ಧಾರಿಯೋ ಶಂಕರನೊ ಮೇಣ್ ಸರಸೀರುಹೋದ್ಭವನೋ ||

ಆರು ತನ್ನೊಡನಕಟ ಕಾದುವೆ |

ವೀರರೀಯುಗದೊಳಗೆ ವಿಸ್ಮಯ |

ಕಾರಿಯಾದೆಯಲಾಯೆನುತ ನೋಡಿದನು ಮನದೊಳಗೆ ||೨೬೬||

ಮತ್ತೆ ಹರಿ ಕರುಣಿಸಲು ಕಂಡನು |

ಚಿತ್ತದಲಿ ರಘುನಾಥನೆಂಬುದ |

ನತ್ಯಧಿಕಭಕ್ತಿಯಲಿ ಮೆಯ್ಯಿಕ್ಕಿದನು ಚರಣದಲಿ ||

ಸತ್ಯಸಂಧನೆ ತನಗೆ ಮಿತಿವೆಯ |

ನಿತ್ತಿನಿತುದಿನ ಕಾದಿದೆಯೆನು |

ತತ್ತನಾಜಾಂಬವನು ಕೃಷ್ಣನ ಕಾಳ್ಗಳನು ಹಿಡಿದು

||೨೬೩||

ಏಳನುತ ನೆಗಹಿದನು ಪರಮಕ್ಕ |

ಪಾಳು ತಕ್ಕೈಸಿದನು ಬಕುತನ |

ಮೊಳೆಯನು ತನ್ನೆರಡುಕರತಳದಿಂದೆ ಮೆಯ್ದಡವಿ ||

ಹೇಳಿದನು ಕಾರ್ಯವನು ತನ್ನಯ |

ಮೇಲೆ ಮಣಿಕೃತದೋಷವನು ಜನ |

ಜಾಲದಾವಿಭವಿಸಿದುದನಾ ಜಾಂಬವಂತಂಗೆ

||೨೬೪||

ಇತ್ತನಾತನು ಬಳಿಕ ತನ್ನಯ |

ಪುತ್ರಿಯನು ಜಾಂಬವತಿಯೆಂಬಳ |

ನತ್ಯಧಿಕಗುಣರೂಪಸಂಪನ್ನೆಯನು ಮುನಿಸಹಿತ ||

ಮತ್ತೆ ಬಹುವಿಧವಸ್ತುಗಳನೊಲಿ |

ದಿತ್ತು ಪೂಜಿಸಿದನು ಪರಾತ್ಪರ |

ವಸ್ತುವನು ವೇದಾಂತವಿಶ್ವತೀರ್ತಿಯನು ನಲಿದು

||೨೬೫||

ರತ್ನವರವನು ಕೊಂಡು ಕನ್ಯಾ |

ರತ್ನ ಸಹಿತಾನಂದದಲಿ ಗುಣ |

ರತ್ನಮೂರುತಿ ಪುರಕೆ ಬಿಜಯಂಗೈಯ್ಯುತಿರೆ ಕಣ್ಣು ||

ಯತ್ನದಲಿ ಪುರವಾಸಿಜನ ನವ |

ರತ್ನಮಯತೊಡಿಗೆಗಳಲೆಸೆಗಲು |

ನೂತ್ನನವನೆಂದಿದಿರುಗೊಣ್ಣರು ವಿವಿತವಿಭವದಲಿ

||೨೬೬||

ಕರೆದು ಸತ್ಪ್ರಜಿತನನಾಮುರ |

ಹರನು ಸಭೆಯಲಿ ನೆಜೆದ ಪೃಥ್ವೀ !

ಶ್ವರರ ಬಾಂಧವನಿಕರದೊಡ್ಡೋಗದ ಮಧ್ಯದಲಿ ||

ಹರುಷ ಮಿಗಲಂದಾಸ್ಯಮಂತಕ |

ವರಮಹಾರತ್ನವನು ಕೊಟ್ಟನು |

ಪರಮಧಾರ್ಮಿಕನೆನುತ ಕರುಣಾವನಧಿ ಕಯ್ಯುಗಿದು

||೨೬೭||

ಬಹುದೆ ಹೇಳಿದನೆಕಟ ಲೋಕ |

ಕುರುವ ದೈವದ ಮೇಲೆ ದೋಷವ |

ನಖಿಯದಪ್ಪೊನಿಗಳದಾರೆನ್ನಂತೆ ಭುವನದಲಿ ||

ಕೊಱತೆ ಹೊತ್ತುದು ನನ್ನ ಮೇಲೆನು |

ತೆರಿಗಿ ಲಜಾ ಭಾರದಲಿ ಕ |

ಯ್ಯುಡಿಯ ಮೊಗದಲಿ ಕೊಣ್ಣು ನಾ ಸತ್ತಾಜಿತನು ಮಣಿಯ ||೮೭೦||

ಸನತ್ತುಮಾರ ಪಟ್ಟದಿ.

ಕವಿಬೋಮ್ಮರಸ ಅಥವಾ ಕುಮಾರಬೋಮ್ಮರಸನೆಂಬ ಜೈನ ಕವಿಯು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡನು. ಜಿನದತ್ತರಾಯ ಚರಿತ್ರ, ಮತ್ತು ದ್ವ್ಯವತಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ ಇವನ್ನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಕವಿಬೋಮ್ಮರಸನಂತೆ ಇವನೂ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವೆ ನಾದಕಾರಣ ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದ ಬೋಮ್ಮರಸನಿಗೆ 'ಕುಮಾರ ಬೋಮ್ಮರಸ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬಹುದು. ಈತನು ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೧೫-೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕವಿಯಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈತನು ಪಾರ್ಶ್ವಜಿನೇಂದ್ರಚಂದ್ರನ ಶಿಷ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಸನತ್ತುಮಾರಪಟ್ಟದಿಯ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕಥಾನಾಯಕನು ಸನ ತ್ತುಮಾರ. ಈ ಅರಸನ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಾಡಿದೆ. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಮೊಗಧ ನೃಪಾಲನಾದ ಶ್ರೀಣಿಕನಿಗೆ ಗೌತಮಗಣಧರನು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಬರೆದಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹದಿನೇಳು ಸಂಧಿಗಳಿವೆ. ಮೊದಲಿ ರಿಗಾಗಿ "ರಾತ್ರಿಯವರ್ಣನೆ" ಯ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಇದರಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಸನತ್ತುಮಾರ ಪಟ್ಟದಿ.

೨೪. ರಾತ್ರಿಯ ವರ್ಣನೆ.

ಭಾಮುನೀಪಟ್ಟದಿ.

ತೇಜವೆಡಗಿತು ಲೋಕಬಾಹಿರ |

ರೋಜೆಯಾಯಿತು ಗತಿಯ ಕಾಣೆ ಸ |

ರೋಜಿನಿಯುನಿಂದಗಲ್ಪೆ ಸಂಬರ ಮೊದಲೆ ಬಯಲಾಯ್ತು ||

ಈ ಜಗವೆ ತಿರುತಿರುಗಿ ನೊಂದೆನು !

ಮಾಜಲೇನಸುದೊಣಿವೆನೆಂದಂ |

ಭೋಜಸಖನಪರಾದ್ರಿಯಡರ್ಡನು ಬಿದ್ದ ನಬಿಯಲಿ

||೨೭೩||

ತೋಣಿ ಸಂಧ್ಯಾರಾಗ ಪಡುವಲು |

ಪಾಣಿ ಪಕ್ಕೆಗೆ ವಿಹಗಸಂತತಿ |

ಜಾಣಿ ಜಲಜಾತಗಳ ಮೈಸಿರಿ ತಾರೆಗಳ ಬಳಗ ||

ಏಣಿ ಗಗನಾಂಗಣಕ್ಕೆ ಸೊಂಪುರೆ |

ಬೀಣಿ ಕೈರವನಕೆ ತಮವನು |

ಕಾಣಿ ದಿಕ್ಕನೈಯರು ರವಿಯಪರಾಬಿಯಲಿ ಮುಂಟುಗೆ

||೨೭೪||

ಭೂತಲದೊಳ್ಳುಖಳಿಸುಜನ |

ವ್ರಾತ ತಮತಮಗುಚಿತಸುಪ್ತಿಸ |

ಮೇತದಿಂದಿರಲನಿತಕಾಯ್ತು ನಿಶಾಂತಯಾಮವದು ||

ಈ ತಮವ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಭವದೀ |

ಯಾತಪದಿ ಧರೆಯನು ಬೆಳಗುವ ಮೆ |

ಹಾತರಣಿ ಬಾರೆಂದು ಕೋಟಿಗಳೂಲಿದು ಕೂಗಿದುವು

||೨೭೫||

ಹೂಡಿದುವು ಸಿರಿವನೆಯ ಬಾಗಿಲು |

ಕೂಡೆವೆರೆದಳಿಗಣವು ಸೆಣೆಬಿ |

ಛಾಡುತಿರ್ದುವು ಲೀಲೆಯಲಿ ಚಕ್ರಗಳು ಸಂತಸದ ||

ಕೂಡಿದುವು ತಂಬೆಲರು ತಣ್ಣನೆ |

ತೀಡೆ ರಥವನು ಹೂಡಿ ದಿನಕರ |

ಮೂಡವೆಣಿ ನ ಪಣಿಯ ಚಂದಿರವೆಟ್ಟನಂತೆಸೆದ

||೨೭೬||

ಇರಳುವೆಣ್ಣಿನ ಜವ್ವನಂ ಸಲೆ |

ಕೊರಗಿತಾನಂದಿಸುವ ಕುವಲಿನಿ |

ಪಿರವ ಬಗ್ಗಿಸಿ ತೂಕಡಿಸಿದಳು ಮಲಗಿದಬಿಜಿಯು ||

ಹರುಷದಿಂ ಮೊಗವೆತ್ತಿ ನಗುತಿರೆ |

ಕರದಿ ಪ್ರಾಂಗನೆಯ ಮೆನ್ನಿಸಿ |

ತರಣಿ ನೆಲಸಿದನುದಯಪರ್ವತಶಿಖರವಿಷ್ಣುರದಿ

||೨೭೭||

ಸಾಲ್ವಭಾರತ.

ಲಾಕ್ಷಾಗೃಹದಹನ.

ಈ ಭಾಗವು ಜೈನಕವಿಯಾದ ಸಾಲ್ವನ ಭಾರತದಿಂದ ಉದ್ಭೂತವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಾಲ್ವಕವಿಯು ಕೊಂಕಣದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ “ನಗರ” ನಗರಕ್ಕೆ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದ ಸಾಲ್ವ ಮಲ್ಲಿನರೇಂದ್ರನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ “ಪಟ್ಟದಕವಿ” ಎಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡಿದ್ದನು. ಸುಮಾರು ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈತನು ಜೀವಂತನಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೈಬಂದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈತನು ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಟದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವ ಭಾರತಗ್ರಂಥವು ೧೬ ಪರ್ವಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ವ್ಯಾಸರಿಂದ ಪ್ರಣೀತವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಭಾರತದ ವಿಷಯಗಳೇ ಬಹಳವಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಜೈನಮತದ ಸಂದರ್ಭಗಳೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲದೆ ಸಾಲ್ವಕವಿಯು ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ರಚಿಸಿರುವನು. ಇದರ ಹೆಸರು “ರಸರತ್ನಾಕರ”. ಈತನು ಸಾಲ್ವಸಾಂಗತ್ಯವೆಂಬ ವೈದ್ಯಗ್ರನ ವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಹೇಳುವರು.

ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಟದಿ.

೨೫. ಲಾಕ್ಷಾಗೃಹದಹನ.

ಕೇಲಿ ಶ್ರೇಣಿಕಥರಿತ್ರಿ |

ಪಾಲ ವಿದುರನು ತಿಳಿದನರಗಿನ |

ಶಾಲೆಯೆಂಬುವ ಕಳುಹೆ ಗೂಢದಿ ಕನಕ ಪಾಂಡುರ್ಗೇ ||

ಹೇಳಲಾಲೋಚಿಸಿಯೆ ದೇಶವಿ |

ಶಾಲವನು ಗೂಢದಲಿ ಚರಿಸುವ |

ಬಾಳುವೆಯನವರೊಲಿಯೆ ಕನ್ನವ ಸವದನಾಕನಕ

||೨೬||

ನಿಲ್ಲಿ ನೀವನ್ನವರನಾಪೇ |

ಳ್ಳಲ್ಲದೆ ಕದಂಬೇಡವೆಂದವ |

ನಲ್ಲಿಂದೆ ಪೊರಮೆಟ್ಟು ತನ್ನಜ್ಜಗವೆ ಚಿಂತಿಸುತ ||

ನಿಲ್ಲದತ್ತೆಡೆಯಾಡುತ್ತಿದನು |

ಭಿಲ್ಲಿಯೈವರು ಸುತರು ಸಹ ಪಥ |

ದಲ್ಲಿ ಬರೆ ನೆಚಿಕಂಡು ಮೊಸದಲಿ ನಲಿದನಾಕನಕಾ

||೨೭೯||

ಎಲೆ ಬಡವೆ ನೀನಾರು ಈ ಮೆ |

ಕ್ಕಳ ಸಹಿತಲಿತ್ತೆತ್ತ ಪೊದಪೆ |

ಬಚ್ಚೆಯೆನೆ ದೇಸಿಗಿತಿ ನಾನು ನಿಷಧೆಯೆನಿಪೆನ್ನಾ ||

ಪೊಣಲೊಳಾವಿರುಳ್ಳಿಹೆವು ಎನೆ |

ತಳುವದೆನ್ನೊಡವನ್ನಿ ನಿವ್ವೆಯ |

ಬಣಲಿಕೆಯ ಕಳದೊಂದೆಡೆಯಲಿರಿಸುವೆನು ತಾನೆಂದ

||೨೮೦||

ಎನಲು ಕನಕನ ಹಿಂದೆ ಬರಲರ |

ಮನೆಯಲೊಂದಂತರದಿ ಪಾಂಡವ |

ತನಯರಣಿಯದವೊಲಿರಿಸಿಯಿರುಳರಮನೆಯ ಪೊಕ್ಕು ||

ವಿನ್ನುತ ಕುಂತಿಯು ಸಹಿತ ಪಾಂಡವ |

ರನಿಬರನು ಸವೆದಾಸುರಂಗದೊ |

ಳನುವಿನಿಂ ಪೊಣಮಡಿಸಿ ಮುಚ್ಚಿದನಾ ಸುರಂಗವನು

||೨೮೧||

ಬಚ್ಚಕಲೀಯಱುವರನು ಅರಮನೆ |

ಯೊಳಗೆ ಕರೆದುಣಲಿಟ್ಟು ಮನ್ನಿಸಿ |

ಬಣಲಿದಿರಿ ಯಿಲ್ಲಿಯೆ ಬಣಗಿಯೆಂದತಿವಿನಯದಿಂದ ||

ತಳುವದೆೊಣಗಿಸಿ ದೀವಿಗೆಯು ಕಡು |

ಬಳದು ಸುಟ್ಟುದೆನಿಪ್ಪ ಶಂಕೆಯ |

ಬಳಸಿ ಕಡುನಡುವಿರುಳದಕೆ ಕಚ್ಚಿಕ್ಕಿ ಪೊರಮಟ್ಟ

||೨೮೨||

ಹೊಗೆದು ಹೊತ್ತಿತು ಭುಗಿಭುಗಿಲ್ ಧಗ |

ಧಗಯೆನುತ ಕೇಸುರಿಯ ನಾಲಗೆ |

ನೆಗೆದುಡಚ್ಚ ರಿಯೆನೆ ತ್ರಿಪುರವುರಿದಂತೆ ನೆರೆನೆರೆದು ||

ಗಗನವನು ಚುಂಬಿಸಿತು ಇರುಳದು |

ಹಗಲೆನಿಸಿದುದು ಸುತ್ತ ಯೋಜನ |

ದಗಲದಲಿ ಕೂಗಿ ಬಿಳಿಗೆ ಕಳವಳಿಸಿದುದು ಪುರಜನವು

||೨೮೩||

ಕರಿಕುಲದ ನಿಗಳಗಳ ಕಳದರು |

ತುರಗಳನತ್ತಿತ್ತಲೊಯ್ದರು |

ಸರಸನೆ ಗೋವ್ಯಂದವನು ತೆವರಿದರು ತಮತಮಗೆ ||

ಉರಿದರಯ್ಯೋ ಪಾಂಡವರು ನಿಂ |

ದುರಿವ ಕಿಚ್ಚಿನಲೆಂದು ಸರ್ವರು |

ಮುಖದರು ಗೋಚಿಟ್ಟುದಾಪಾಂಡವಸರಿಗ್ರಹವು

||೨೮೪||

ಕುರುಪತಿಯ ಸೇವಕ ಪುರೋಚನ |

ಹರುಷಬಟ್ಟನು ತಾನು ತನ್ನವ |

ರಿದದೆ ಅರಮನೆಯೂರಸುತ್ತಲು ಬೆಳಪನಕ ತಿರುಗಿ ||

ಉರಿಯು ತನ್ನೊಳು ತಾನೆ ನಂದಲು |

ಮೊರೆಯಿಡುತ ಪಾಂಡವರ ಪಳಯರು |

ಮುರುಟಿದಾಹುಂಪೊನನೊಬ್ಬಳಿಮಾಡಿ ದಹಿಸಿದರು

||೨೮೫||

ದೀವಳಿಗೆಯಾಹಬ್ಬದಲಿ ಮಿಗೆ |

ದೀವಿಗೆಯ ಬೆಳಗುವ ವಿಧಾನದಿ |

ನಾವ ಸುಟ್ಟವರಸುವ ಕೊಳಬೇಕೆಂದಿಹನ್ನವರ |

ತಾವ ವಿಧಿವಶದೊದವಿನಿಂದಾ |

ದೀವಿಗೆಯ ಮನೆಯೊಳುಬೆಂ ಬಂದರು |

ಭೂವರನ ಪುಣ್ಯವೆಲೆ ಎಂದ ಪುರೋಚನನು ಮನದಿ

||೨೮೬||

ಬಟಿಕೆದೊಲವ ಕಂಡು ಪಾಂಡವ |

ರಟಿಪರೆಂದು ಪುರೋಚನನು ಥಳ |

ಥಳನೆ ನೇಸಲು ಮೂಡುತಿರಲಾಬಿನ್ನವತ್ತಳೆಯ ||

ತಳುವದಾಗಳ ಕೊಟ್ಟು ದೂತನ |

ಕಳುಹಿ ಹಸ್ತಿನಪುರವ ಪೊಕ್ಕನು |

ಘಟಿನಾಥ್ಯತರಾಪ್ಪನೊಡ್ಡಿಲಗವ ನೆಯ್ದಿದನು

||೨೮೭||

ಚರನು ರಾಮಸಿಗಂಗೆ ಯೋಲೆಯ |

ನಿರದೆ ಕೊಡೆ ಮನದೊಳಗೆ ಯೋದಿದ |

ನರಸ ಬಿನ್ನಹನೆಂದು ಪಾಂಡವರೊಡ್ಡವೊಕ್ಕಣೆಯ ||

ವಿರಚಿಸಿದನಾಚರನ ಸುಖದಿಂ |

ಮರಳಿ ತದ್ವೃತ್ತಾಂತವನು ಬಿ |

ತ್ತರಿಸಿ ಬಿನ್ನಹಮಾಡಿಸಿದನೆದೆಗೆಡಲು ಕೇಳ್ವವರು

||೨೦೪||

ಸುರನದೀಸುತನಂಧನೃಪತಿ ವಿ |

ದುರ ಗರುಡಿಯಾಚಾರ್ಯಮುಖ್ಯರು |

ಪಿರಿದು ದುಃಖಿತರಾದರಾಕೌರವನು ಹೂಸುಕದ ||

ಕರುಣರಸವನು ಮೆಚಿದು ತಾ ಗೆ |

ಯು ರುತರೋಪಾಯವು ಫಲಿಸಿತೆಂ |

ದುರೆ ಮನದಲುಬ್ಬಿದನು ನರಕದರಾ ಬಟಿಕ್ಕವರು

||೨೦೫||

ಅರಗಿನಾಮಾಡದಲಿ ಕೌಂತೇ |

ಯರನು ಕೌರವ ಕೊಂದನೆಂದಾ |

ತೆಪಿನನೆಲ್ಲವೆ ಕೇಳಿ ಕೃಷ್ಣನು ಖೇದವನು ತಳದು ||

ಭರದೆ ಹಸ್ತಿನಪುರಕೆ ದಂಡೆ |

ತ್ತಿರದೆ ನಡೆಯೆನಲು ಹಲಧರನವೆ |

ಸರವಿದಲ್ಲನುಜಾತ ನೀನೀತೆಪಿನ ಕೇಳೆಂದ

[೨೦೬ ||

ಮೆಚಿವೆವೇ ಪಾಂಡವರು ಮಡಿದುದ |

ಮೆಚಿನನೆಂತಂತಕನು ಶಕ್ರನು |

ಮೆಚಿಯನಾಜೆಗೆಯಂಜನೆಯ ಗಂಡನು ಮಡಿದನೋ ಏಂ ||

ಅಹಿಸಿಕೊಂಡವ ಬಾರದರನೀ |

ತೆಪಿನ ನೋಡುವ ಬೇಜಿ ಬಿಹಿಸಿಡು |

ಯೋಜಿಯನುಚ್ಚಲದೇಕೆನುತ ನಿಲಿಸಿದನು ಮುರರಿಪುವೆ

||೨೦೭||

ಅತ ಲಾ ಪಾಂಡವರು ನದಿನಗ |

ವೃತ್ತರಿಸಿ ಪೋಪಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೋ |

ನ್ಮತ್ತಕಿಮ್ರಾಣಾಸುರನು ಕಾಮೈಕವಿಪಿನದೊಳಗೆ ||

ಇತ್ತ ಬರದಿರು ತನ್ನ ಬನವೆಂ |

ದೆತ್ತಿಬರೆಯನ್ನಕವದನದಲಿ |

ತುತ್ತಿದನು ಕಲಿಭೀಮರೆಲ್ಲರು ಪೂಕ್ಕರಾಬನವೆ

||೨೦೮||

ವಾಲಿರಾವಣರ ಸಂಗ್ರಾಮ.

ಈ ಭಾಗವು ತಿರುಮಲೈವೈದ್ಯನಿಂದ ಪ್ರಣೀತವಾದ ಉತ್ತರರಾಮಾಯಣದಿಂದ ಉದ್ಧೃತವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವು ವೈಷ್ಣವ ಕವಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವೊಡನೆೋಡುವಲ್ಲಿ ಈತನು ಆಧುನಿಕ ಕವಿಯೆಂದು ಕಾಣಬರುವುದು. ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇನ್ನೇನು ಸಂಗತಿಯೂ ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಂದಿಲ್ಲ.

ಉತ್ತರರಾಮಾಯಣ.

೨೬. ವಾಲಿರಾವಣರ ಸಂಗ್ರಾಮ.

ಸೂ|| ಬಲುದನಖಿಯದೆ ಕೆಣಕಿ ಲಾಲಿಯ |

ಕೊಳುಗುಳುಕೆ ಮೇಲ್ವಾಯ್ದು ಪಿಡಿವೆಡೆ |

ರಾಜನೊಡು ಸಾಮದಲಿ ಕೆಳಗೊಂಡನು ದಶಗ್ರೀವ ||

ಕೇಳಿದೈ ಕಾಕುತ್ಸ್ಥನಂತ ನೈ |

ಪಾಲ ಬಲ್ಲಿದರಿಂದ ಬಲ್ಲಿದ |

ರಾಜುತನದಫಟುಳ್ಳವರು ಪಲರುಂಟು ಲೋಕದಲಿ ||

ಬೀಡುಕೊಂಡು ಪುಲಸ್ತ್ಯನನು ದಶ |

ಮೌಳಿ ಮನದಬ್ಬಿನಲಿ ಧರಣಿ |

ಪಾಲರೊಳು ಬಲಯುತರನೊತ್ತರಿಸಿದನು ಕಾಳಗಕೆ

||೨೭||

ದಿವಿಜರಪು ಜಿತಸುರನರೋರಗ |

ಭುವನಸೈದಿದನೊಪ್ಪಿ ವಾಲಿಯ |

ಭವನವನು ವಿಖ್ಯಾತಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಖ್ಯಪುರವರವೆ

||೨೮||

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

ಅಲ್ಲಿ ತಾರಾಪಿತನೆನಿಸ ಕಪಿ |

ವೆಲ್ಲಭನು ತಾರಾಖ್ಯನಿರೆ ಸುರ |

ದಲ್ಲಣನು ನುಡಿಸಿದನು ವಾಲಿಯ ಸ್ಥಳವೆನೆಂದಳಿದು ||

ಎಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯ ಬರಿಸು ರಣದಲಿ |

ಬಲ್ಲಿದನು ಗಡ ನೋಜ್ವಲನ ಕಪಿ |

ಮೆಲ್ಲಸಿಂತೆಂದನು ಮೆ'ಗುಣ್ಣಿಗೆ ಸೂಸೆ ರಾವಣಗೆ

||೧೦೯೫||

ಎಲೆ ನಿಶ್ಚಿತರ ಸಿನ್ನ ಭುಜಬಲ |

ದಳವನಖಿಯದೆ ವಾಲಿಯೊಳು ಕೊಳು |

ಗುಳವ ಬಯಸುವೆಯೋ ಬಯಸುವೆಯೋ ಸಾವನಕಟೆನುತ ||

ಗೆಲವು ಘಟಿಸದು ಸಿನಗೆ ದಕ್ಷಿಣ |

ಜಲಧಿಗೈದಿದನು ಪ್ಲವಂಗಮ |

ಕುಲಶಿರೋಮಣಿಯೊಂದು ಗಳಿಗೆಗೆ ಬಾರದಿರನೆಂದ

||೧೦೯೬||

ಸೈರಿಸಿನ್ನರೆಗಳಿಗೆ ಸಿನ್ನನು |

ಮಾರಿಗಡಬಳವಿಕ್ಕುವನು ಕಪಿ |

ವೀರನೆನ ಕಪಿಸಟವನನು ಕಡುಮುಳಿದು ರೈಂಕಿಸುತ ||

ದಾರಿದ್ರ್ಯದನು ದಕ್ಷಿಣಾರ್ಣವ |

ತೀರಕತಿವೇಗದಲಿ ರಾಕ್ಷಸ |

ವೀರಸೈದಿದನಭ್ರಪಥದೊಳಗಾಮಾರ್ಣವವ

||೧೦೯೭||

ಕಂಡನೈ ಕಪಿಕುಲಕಮಲಮಾ |

ತಾರ್ಕಂಡನನು ಮಾರ್ತಾರ್ಕಂಡತೀಜೋ |

ಮಂಡಲನನಾಖಂಪನ ಸುತನ ದಶಕಂಧರನು ||

ಚಂಡಬಲಸಿನೆಂದೆನುತ ಭೂ |

ಮಂಡಲಕ ನಭದಿಂದಿಡಿದು ಕೈ |

ಕೊಂಡನೈ ಪದಶಬ್ದವಾಗದ ಗತಿಚಮತ್ಕೃತಿಯ

||೧೦೯೮||

ಚೆನ್ನದಲಿ ನಡೆತಂದು ವಾಲಿಯ |

ಬೆನ್ನ ದೆಸೆಯಲಿ ರೂಪದೋಷದೆ |

ತನ್ನ ಭುಜಬಲದನಿತಪಿಗಳ ಬಿಗಿದನು ಕಪೀಶ್ವರನ ||

ಉನ್ನತೋನ್ನ ತಬಾಹುಬಲಸಂ |

ಪನ್ನನಲ್ಲ ವಾಲಿ ಬಗೆಯದೆ |

ತನ್ನ ಶೌಚವ್ರತದೊಳಿದನು ಮನಮುದ್ರೆಯಲಿ

||೧೦೯೯||

ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದನೊರ್ಮೆ ರಜನೀ |

ಚರನನಾಶಂಚಾಂತದಲಿ ಕ |

ಣ್ಣರಿಭಯಂಕರನಿಲುಕಿದನು ಬರೆಸೆಳೆದು ಕಷ್ಟದಲಿ ||

ಕರಿ ನರಿಯನೀಕ್ಷಿಸುವವೊಲು ಕೇ |

ಸರ ಮೊಲವೆ ನಿಟ್ಟಿಸುವೊಲಾ ದಶ

ಶಿರನನೇಸದೆ ಮಿಂದು ಸಂಧ್ಯಾವಿಧಿಯನೆಸಗಿದನು

||೩೦೦||

ಅಲ್ಲಿ ಜಪವನು ವಿಧಿವಿಧಾನಗ |

ಳಲ್ಲಿ ವಿರಚಿಸಿ ಪಶಿ ಮೊಬ್ಬಗೆ |

ನಿಲ್ಲದೈದಿದನಸುರಪತಿಸಹಿತಭ್ರಮಾರ್ಗದಲಿ ||

ಅಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯಾಸ್ನಾನಜಪಗಳ |

ನೆಲ್ಲವನು ವಿಧ್ಯುಕ್ತದಲಿ ಕಪಿ |

ವೆಲ್ಲಭನು ಮಾಡಿದನು ಕೌಂಕುಲಾಂಕಿ ರಕ್ಕಸನ

||೩೦೧||

ನಡೆದನಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಬಡಗಣ |

ಕಡಲಿಗಸುರನ ಪೊತ್ತು ಘನಿಪನ |

ಪಿಡಿದು ನಡೆವ ಖಗೇಂದ್ರನಂತವನಭ್ರಮಾರ್ಗದಲಿ ||

ಬಿಡುದಲೆಯ ನಿಡುದೋಳುಗಳ ಜೋ |

ಲೋಡಲ ಸುರರಿಪು ಜಪದಿನಡಸುತೆ |

ಪಿಡಿದೆ ಫಲಿತನವಾಮೃತಕುಜದಂತಿರ್ವನಭ್ರದಲಿ

||೩೦೨||

ಆ ಸಮುದ್ರಸ್ನಾನ ಜಪಸಂ |

ಧ್ಯಾಸುಕರ್ಮವನೆಸಗಿ ಕಪಿವರ |

ನೋಸರಿಸದೈದಿದನು ಪೂರ್ವಾಂಬುಧಿಗೆ ರಿಪುಸಹಿತ ||

ಆಸುಪಾಶ್ವಮಹೋದರಾದ್ಯರು |

ಗಾಸಿಯಾದರು ಕಪಿಪದದ್ರಮ |

ದಾಸವಿರನ ಪೊಯ್ಲಿನಲಿ ರಣವೆನೆನೊಳೆಂದು

||೩೦೩||

ಮಿಂದುಪೂರ್ವಾಭಿಯೋಳು ಸಂಧ್ಯಾ |

ವಂದನಾಧಿವಿಧಾನವನು ಮುದ |

ದಿಂದೆಸಗಿ ಕಕ್ಕಾವಲಂಬಿ ಸುರಾರಿ ನೋಡುತಿರೆ ||

ಬಂದನಗಣಿತ ಯೋಜನವೆ ಕಳೆ |

ದಂದು ದೈತ್ಯನ ಪುತ್ರ ಬಟಲಿಕೆ |

ಯಿಂದ ಕಿಷ್ಕಿನ್ಧೀಪವನದೊಳು ಬಿದ್ದ ನಳವೆಣುದು

||೨೦೪||

ಎಡದ ಕೌಂಕುಟ ಬಿಗುಹು ಮೆಲ್ಲನೆ |

ಸಡಿಲವಾಗಿರೆ ನುಸುಳಿ ರಿಪು ಬೆಂ |

ಗಡಗಿ ಸರಿದರೆ ಮುರಿದು ನೋಡಿದ ಸುರಪತಿಯ ಸೂನು ||

ನುಡಿಸಿದನು ನೀನಾರಲವೊ ನಿನ |

ಗೊಡೆಯರಾರೆಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಿನಗು |

ಗ್ಗಡದ ಕೆಲಸವಿದೇನೆನುತ ನಗೆಯುಗೆ ಮುಖಾಬ್ಬದಲಿ

||೨೦೫||

ಆದಶಾಕ್ಯತಿಯನು ಧರಿಸಿದಬು |

ಜೋರಿದನೆ ತವ ಸಾಹಸಕೆ ಸರಿ |

ಯಾದ ಸುಭಟರು ಜಗದೊಳಿಲ್ಲ ವಿಚಿತ್ರ ಸತ್ವನಲಾ ||

ಕಾದಿ ಬದುಕುವರುಂಟೆ ನಿನ್ನೊಡ |

ನೈದಿಸೆನ್ನೊಳು ಮಿತ್ರಭಾವವೆ |

ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ದೇಶಕೋಶವಿಶೇಷದೊಳಗೆಂದ

||೨೦೬||

ಆಗಲದಕೇನೆಂದೆನುತ ಶತ |

ಯಾಗಸುತನರ್ಚಿಸಿ ಕೃತಾನುವ |

ನಾಗ ನಂಬುಗೆಗೊಳಿಸಿದನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ರಾವಣಗೆ ||

ಪೋಗಿ ಕಿಷ್ಕಿನ್ಧಾ ನಗರಿಗನು |

ರಾಗದಲಿ ರಾವಣನ ಮನ್ನಿಸಿ |

ಯಾಗಭೀರಪರಾಕ್ರಮನು ಬೀಜ್ಯಾತ್ಮನುಚಿತದಲಿ

||೨೦೭||

ಪರಿವರ್ಧಿನಿ ಪಟ್ಟದಿ.

ಕುಮುದೇಂದುರಾಮಾಯಣ.

೨೭ ಲಂಕಾದಹನ.

ಒದವಿದ ರಣರಾಗದ ನಿಂತಯ್ಯನ |
 ಪದಕಮಲವೆನೊಲವಿಂ ಬೀಳ್ಕೊಂಡು |
 ತ್ರಿದಶಾಧಿಸರಿಪು ಚತುರಂಗಬಲಂ ಬೆರಸತಿಭಸದಲಿ ||
 ಕದನಾನನಿಯೊಳನಿಲಸುತನಂ ಕಂ |
 ತುದಯಿಸೆ ಕೋಸಂ ಕೈನೀಸಿದನು |
 ನೃದಭಟಗಜರಥತುರಗಂಗಳನುಕ್ಕವದಿಂ ರಕ್ಕಸರ ||೨೭||
 ಬಿರುದಿನ ರಕ್ಕಸನಾಮಕರಲ್ಲಂ |
 ತರತರದಿಂ ನಿಶಿತಾಯುಧಮಂ ಕೊಂ |
 ಡರವೆಸದೆ ಮೇಲ್ವಾಯ್ದೊಡದಂ ಕಂಡನಿಲಸುತಂ ನಗುತ |
 ಭರದಿಂ ಪಿಡಿಪಿಡಿದೊರ್ವರಿನೊರ್ವರ |
 ನುರವಣಿಯಿಂ ಪೊಯ್ದುತಕವದಸಕು |
 ಹರಮಂ ಪುಗಿನಿದನಾಡುತ್ತಿರೆ ಸುತ್ತಂ ದನುಜಕಬಂಧಂ ||೨೮||
 ವೀರಭಟರ ಸೆಡೆವುದ ಕಂಡೊಮ್ಮಯ |
 ಭೋರನೆ ವಾಂಧಿತರಳತರಂಗಾ |
 ಕಾರದೆ ಮಸಗಿ ಮಹೋದ್ಧತರೆನಿಸಿದ ರಕ್ಕಸರಾವುತರು ||
 ಪಾರದೆ ಸೆರಗಂ ಬೆರಗಂ ಬಳಸತ್ |
 ಮೂರುತತನಯಂ ಮಹಿಷಾಸುರನೆನೆ |
 ಧೀರಂ ಪೆಗ್ಗೊಂಬಿಂ ನುಗುಪ್ಪಿನಗಂ ಪೊಯ್ದುತವಿಸಿದಂ ||೨೯||
 ಕಡೆಗಾಲದ ಮುಗಿಲೊಗೆದು ಗಡಗದಿಂ |
 ಬಿಡೆ ಸುರಿವೆಂತಿರಲಂಬಿನ ಮುಷಿಯಂ |
 ಕಡಗಿ ದನುಜರಂ ಧಿಕ್ಕುರಿಸುತ್ತಿರೆ ಪಾವನಿ ಭಾವಿಸದೆ ||

* ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕರ್ತೃವಿನ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ೧೬ನೆಯ ಪುಟವನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

ತಡೆಯದೆ ರಥದಿಂ ರಥಮಂ ಪೊಯ್ಯು |

ತ್ತೆಡೆಯುಡುಗದೆ ಶಕಟಾಸುರನಂ ಮು |

ಕ್ಕಡಿಮಾಡಿದ ಮಧುರಿಸ್ವಪನಲಸದಂ ಬಿಸರುಹಲೋಚನನು

||೨೦೧||

ಕುಲಗಿರಿಗಳು ನಡೆತಂದಪುಷನ ಮ |

ಯ್ಗಲಿ ಜೋದರು ಮೂವಂತರು ನಜ್ಜಿನ |

ಕೊಲೆಗಡಿಗಾನೆಗಳಯ್ತನ್ನೊರೈಯೆ ಮೂವಳಸಿಂ ಮುತ್ತೆ ||

ಸಲೆ ನಿಜವರಿನಾಮವಿದನ್ವರ್ಥಂ |

ಬಲಿಮುಖಚಿಹ್ನಂಗೆನ ಗಜಘಟೆಯಿಂ |

ದಲಸದೆ ಗಜಘಟೆಯಂ ನಜ್ಜಿ ತವಿಸಿದನೋಡೆ ನಿಶಾಚರರು

||೨೦೨||

ಅನ್ನು ಸೆಡೆಯೆ ದಾನವನಾಯಕರ |

ತ್ಯನ್ತಂ ಕೋಪಾಟೋಪದೆ ಮುಳಿದ ಕೃ |

ತಾನ್ತನ ತೆಲದಿಂದಿದಗಿ ಸೆಡೆಯದೆ ಭರದಿಂ ನಡೆತಂದು ||

ಮುನ್ನಿದರ್ಪಿಸಿತನೊಭವನಂ ಕಂ |

ಡಿನ್ನೆಂದಂ ಕಪಿಕೀಟಕ ತೋಲಗುವಿ |

ಧುನ್ತುವನಿದಿರೊಳಗಿರದೆನೆ ರಾಘವನಾಳ ಮುಪಂ ನಗುತ

||೨೦೩||

ಕುಲಸರಿಭವಮಂ ನೆನೆಯದೆ ದುರ್ಗತಿ |

ಗಲಸದೆ ವಿದ್ಯಾಪಾನಿಯನಜಿಯದೆ |

ಮಲಿನಾಶಯದಿಂ ಪರವೆಧುವಂ ಬಳನಾ ತೆಲದಿಂ ತಂದ ||

ಪಲಲಾದನ ನಿಮ್ಮಯ್ಯನ ತಲೆಯಂ |

ಸಲೆ ರಾಮಂ ಕೊಂಬುದನಜಿದುಮದೆಂ |

ತೆಲವೊ ವಿಧುಂತುದನೆಂತಪ್ಪುದು ನಿಪ್ಪಸರದಿನನುವಾಗು

||೨೦೪||

ಎನೆ ಮುಸಿದಾಳ ಕೂರಂಬಂ ತೊ |

ಟ್ಟುಸಿಲಾತ್ಮಜನಂ ದಶಮುಖಸುತನಿಸೆ |

ಹನುಮಂತಂ ತಚ್ಚರಮಂ ಗೆಗನದಿ ಕಡಿಬಂಡಂ ಗಡಿಯೆ ||

ಕನಲ್ದಂಬಿನ ಬಬ್ಬರಿಯಂ ರಾವಣ |

ತನಯಂ ಸುರಿಯಲ್ ಬಗೆಯದೆ ರಾಘವ |

ನನುಚರನದ ತವಿಸಿನಾರಿನ್ನರ್ ಬಿಲುವಿದೈಯೊಳನಲು

||೨೦೫||

ತ್ರಿದಶಾಧಿಪನಿಭಕುಂಭಸ್ಥಲಮಂ ।
 ವಿದಳಿಸಿದೆನ್ನೀ ನಿಶಿತಾಸ್ತ್ರಂಗಳು ।
 ತೊದಳೇ ಹುಲುಗಪಿ ನಿನ್ನಂ ತಾಗಲು ನಾಣು ತ್ತಿರ್ದಪ್ರವು ॥
 ಬದಲಿದರದಲುಂ ನಿನ್ನ ನೆಲವೊ ಕೊ ।
 ಲ್ಲದೆ ಕಟ್ಟುವೆನೀಗಳನುತುರಗಾ ।
 ಸ್ತ್ರದಿನೆಚ್ಚ ನಿಜ್ಜ ಟಗಲಿಯಿಂದಗಿಯುಡುತ್ತಿರೆ ಸೇನೆ ॥೩೧೬॥

ಧುರದೊಳೆ ಎರುಣಸುತರನೊದವಿದರ್ಪ ।
 ಪರಿಭವಮಂ ಕಾದೆನ್ನೀದಿರೊಳೆ ತ ।
 ಳ್ತುರಗಾಸ್ತ್ರವೆ ತುಡು ಮರುಳೇ ನಿನ್ನಂ ಮರುಳಂದೆನಲೇಕೆ ॥
 ಗರುಡಾಸ್ತ್ರದಿನಿದ ಬಂಡಿಸಲೇಕೀ ।
 ಪರಿಯೊಳೆ ದಶಮುಖನಂ ನೋಡುವೆನೆನು ।
 ತರವರಿಸದೆ ನಿಂದನಿದಿರೊಳೇಂ ವೀರನೊ ಪವ- ತನೂಜಂ ॥೩೧೭॥

ನೆವದೊಳೆ ದಾನವಚಕ್ರೇಶನ ಕಂ ।
 ಡವಿರಳವೆಸಿಸಿದ ನಯುಭಯಮಂ ಬಾಂ ।
 ಧವತಯುಮಂ ಹಿತಮಂ ಪೇಞ್ಚಿಂತಾತನ ಬಾಣದೊಳು ॥
 ಪವನಸುತಂ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡೊಡದಂ ।
 ಬವರದೆ ಕಟ್ಟಿದೆನೆಂದೇ ತಂದಂ ।
 ದಿವಿಜಾರಿಸಭೆಗೆ ತಪ್ಪಂತುರಗನ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಗರುಡನನು ॥೩೧೮॥

ಇವನೇ ವಜ್ರಮುಖನನಿಕ್ಕಿದನಿಂ ।
 ತಿವನೇ ವನಭಂಗವೆ ಮಾಡಿದನಿಂ ।
 ತಿವನೇ ಜಾನಕಿಯುಂಗರಮಂ ತಲ್ಲಣಿಸದೆ ತಂದವನು ॥
 ಇವನೇ ಮತ್ಸುತನಕ್ಷನ ಕೊಂದವ ।
 ನಿವನೆನಗನುವರದೊಳಿಡರ್ಚಿದನಿಂ ।
 ತಿವಗಿನ್ನಾ ವುದು ದಂಡವೆನುತ ದಶಮುಖ ಕಡುಪಿಂ ಮುಳಿದಂ ॥೩೧೯॥

ಧಾರಿಣಿಚರಂ ನೀನೋಲಗಿಸಿದ ।
 ಕಾರಣಮೇನೆಮ್ಮಯ ಭುಜಪರಿಫದ ।
 ಪೌರುಷದಳವೆಂ ತಿಳಿದಿರ್ಪುಂ ಮತ್ತೇಕಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ ॥

ಆರೀಪದದೊಳ್ ನಿನ್ನಂ ಕಾವರ್ |

ಮಾರಣಮಂ ರಾವಣನೆಯಿಸೆ ನಿ |

ವ್ಯಾರಣ ಕೆಟ್ಟ ವಿನಾಶದ ಕಾಲದೊಳಾಗ್ಗಂ ಮತಿ ಕಿಡುಗುಂ ||೨೦||

ಗತಿಹಾನಿಗೆ ಮತಿಹಾನಿಗೆ ಎದ್ಯ |

ತತಿಹಾನಿಗೆ ಪಕ್ಕಾದ ದುರಾತ್ಮಂ |

ಗತಿಬಲತನವೆಲ್ಲಿಯದು ದಶಾನನ ಕೇಡಲ್ಲದೆ ಸಿನಗೆ ||

ಹಿತಮನಖಿಯೆಯಸದಾಗ್ರಹಮಂ ಬಿಡು |

ಮೃತಿ ನಿನ್ನೊಳ್ ಸಮನಿಸಿತಕ್ಕ ಟಯನೆ |

ಹತಿಯಿಸುವೆನುತ ಮೆಸಗಿದನಾಭ್ಯಾಕುಟಮುಖದಶಮುಖನು ||೨೧||

ಅದ ಕಂಡನಿಲತನಾಭವೆಂದಂ |

ಬೆದಲದೆ ನಿನಗೆ ಹಿತಮನಖಿಪಲ್ ಬಂ |

ದುದನಖಿಯದೆ ಕಡುಗಲಿತನದಿಂದಂ ನುಡಿಯದಿರಡಿಗಡಿಗೆ ||

ಬದವಿದ ರಾಘವದೇವನ ಬಸನಿ |

ಲ್ಲದ ನಿನ್ನಂ ಕೊಲಲೊಲ್ಲದೆ ಪೋದವೆ |

ಸದಖಂದೆನ್ನಂ ಕಟ್ಟು ವರಾರಿಂದಗಿಗಿಂದಗಿಯೆಂಬರ್

||೨೨||

ಎನುತುರಗಾಸ್ತ್ರದ ಬಂಧಮನೆಲ್ಲಮ |

ನನಿಲಸುತಂ ಬಿಡೆ ತತ್ಪ್ರತಿವಿದ್ಯೆಯಿ |

ನನಿತುಂ ವಿದ್ಯಾಧರ ಕೂರಸಿಯಂ ಜಡಿಯುತ್ತಂ ಬಂದು ||

ಮುನಿದೊಮ್ಮೆಯ ಮೇಲ್ವಾಯ್ದೊಡನವರಂ |

ದನುಜೇಂದ್ರಂ ನೋಡುತ್ತಿರೆ ನೆಣೆ ಪಾ |

ವನಿ ಕೊಂದಂ ಪೊಯ್ದೊ ವರ್ಗಿನೊರ್ವರ ಕಾಲಾಂತಕನಂತೆ

||೨೩||

ರಸೆಯಿಂದುರಿಲಿಂಗಂ ನೆಗೆದುದೆನಲ್ |

ಮಸಗಿ ವಿಲೋಚನದಿಂ ಕೇಸುರಿ ದ |

ಳ್ಳಿಸೆ ಕೋಪದಿ ಕಿಡಿಕಿಡಿವೊಲಿಗುತ್ತಂ ವಾನರರೂಪದ ||

ದಸೆದಸೆಗೆಲ್ಲರನೋಡಿಸುತಂ ಮಸು |

ಳಸುತಂ ತನ್ನೊಳ್ ಮಾಱಾಂತವರಂ |

ಪಸಿದ ಕೃತಾಂತನ ಗೆಯ್ಯವ ಕೈಕೊಂಡಭ್ರಕೆ ಲಂಘಿಸಿದಂ

||೨೪||

ಮನಮನೆದವ್ವದೆ ನೆಗೆದುದು ಸಿಲ್ಲದೆ |

ತನಿಗಿಚ್ಛೆಂದನ ಪಾವಕ ವಿದ್ಯೆಯಿ |

ನಸಿಲಸುತಂ ಸುಡೆ ಲಂಕೆಯ ಕಂಡಾ ದಾನವವಲ್ಲಭನ ||

ಮನಮುಂ ಮೊಗಮುಂ ಮುಖಿಯುಲೆ ಪೊಗೆಯಲೆ |

ದನುಜನನಂತಕ ನೀಡ್ವೆಸಿದಪನೆಂ |

ದೇನೆ ಕೇಸುರಿವೊಗೆಗಳೆ ಗಂಟಕ್ಕಿ ದ ಪುರ್ವಗಳನೆ ನೆಗೆಯೆ ||೨೬೫||

ಅಸುರನ ಕೇಡಿಂಗೊಗೆದುತ್ಪಾತ |

ಪ್ರಸರವಿದೆಂದನ ಧೂಮಸ್ತೋಮಂ |

ಸರಿಸಿದುದು ತತ್ಕೀತುವೆನಲೆ ದಿಗ್ವಾಹಮೆನಲೆ ಮೂಡಿ ||

ದೇವದೇವಗಾವರಿಸುತ್ತಿರೆ ಪೊಗೆಯುರಿ |

ಯಸವಳಮೆನಿಸೆ ನೆಗೆದ ಕಿಡಿಗಳೆ ಭಾ |

ವಿಸ ಪಗಲುಲ್ಕಾಪಾತಮನಾಗಿಸೆ ಕಡುಪಂ ಸುಷುತಿರ್ದಂ ||೨೬೬||

ಚರಮಸಮಯದೊಳೆ ಮಸಗುತ್ತರುಣಾ |

ಕರ್ಕ ಕಿರಣಂ ಬಳಸಿದ ಸುರಗಿರಿಯೆನೆ |

ತರತರದಿಂ ಕೇಸುರಿ ಮಸಗಲೆ ದನುಜೇಶನ ಕರುಮಾಡಂ ||

ಉರಿಯುತ್ತಿರೆ ಬಾಡಬಶಿಖಿಯಿಂದಂ |

ಪರವೈತಮಾದ ಸುಧಾಜಲಧಿಯೆನಲೆ |

ಸುರರಿಪ್ರವಿನ ರಾಣಿಯವಾಸಂ ಜೆಂದುದು ಮನದೊಡನಾಗಳೆ ||೨೬೭||

ಬೆಳುಗೊಡೆ ಚಮರೀರುಹ ಸಿಂಹಾಸನ |

ಮಿಳಿರ್ವ ಪತಾಕೆಗಳೂಂ ಮೆಕ್ಕರವಿತತಿ |

ಬಲಮುಖಿತಂಶಂ ಭೇರಿಗಳಲ್ಲಂ ದನುಜನ ಸಿರಿಯೊಡನೆ ||

ವಿಳಯಮನೆಯು ವ್ರವಂಬಿನಮುರಿಸಲೆ |

ಬಲಿಮುಖಚಿಹ್ನೆಂ ಪವನತನೂಭವ |

ನಯನುವ್ರ ಸತಿಯುರ ಶೋಕಾನಳಸಿಂ ಭೂಪಾಲನ ಸಿರಿಗಳೆ ||೨೬೮||

ಸಿರಿಯುಳ್ಳೆಂದು ನಿಯೋಗಿಗಳೆಂಬೀ |

ದುರಹಂಕಾರದಿ ಸಲೆ ನುಡಿದಿರೆ ದ |

ಪೊರೆ ಬಳಸಲೆ ಬಿಣಿತೊಡ್ಬ ಕುರ್ಮ ಪೊರೆಗದಿರೆಂಬವೊಲು ||

ಕರಮಂ ಕುಪ್ಪಸಮಂ ಟೊಪ್ಪಗೆಯಂ |

ಸಿರಮಂ ಹಚ್ಚಡಮಂ ಪೊಸಗೀರೆಯ |

ನರವರಿಸದೆ ಕಲಿಗಳ್ ಕೇಸುರಿ ಪಿಡಿಯಲ್ ಬಿಟ್ಟೊಡಿದರು

||೩೬೯||

ಭವನದ ಭುವನದ ಶಯನದ ಶಸ್ತ್ರ |

ವೈವಹಾರಂಗಳ ಕೋಸಿದ ಕೋಶದ |

ದಿವಿಜಾಗಾರಂಗಳ ನುಕ್ರಮದಿಂ ಭಸ್ಮೀಕೃತಮಾಗ ||

ಪವನಪ್ರೇರಿತನನಂ ಸಾಮೋ |

ದ್ಭವಶಾಲೆಗೆ ಬಂದವಿರಳಮದಜಳ |

ಭವಕಾಸಾರದೊಳವಗಾಹದಿ ಗಜಘಟಯಂ ಮಗ್ನಿಸಿದಂ

||೩೭೦||

ಅಳಾನಂಗಳನೋವದೆ ಕಿತ್ತು.... |

.... ಕೆನ್ನಂ ಪಣಿಸಡೆಮುಖಿಯುತೆ |

ತಾಳಗತಿಯಿನಿಭಕೋಟಿಗಳತ್ತಂ ಮುಂತಾಸನದಿಂದಂ ||

ಕೋಳಿಹಳಮಾಗಲ್ ಬೀಡಂ ನಿ |

ಮೂಳಂ ಮೊಡುತ್ತಂ ಜಲಸಿಂಧಿಯೊಳು |

ಬೀಜಲು ನೀರಾನೆಗಳ ಸಿಸಿಮವಣುವಂ ಸುಡೆ ಲಂಕೆಯನು

||೩೭೧||

ಮಂದುರಮಂ ವಾಹಕರಂ ಜ್ವಲನಂ |

ಬಂದು ಪುಗಲ್ ಮುಂಡಿಗೆಗಳು ಮುಖಿಯೆ ಕ

ರಂ ದೃಢವೆನಿಸಿದ ಪಾಳಾಸಮನಶ್ರಮದಿಂದಂ ಪಣಿದು ||

ಬಂದಪೊಳೊಂದು ತೊಡರ್ದು ಬಿಸ್ಕಿದ್ದುರೇಗ |

ಳಂದದೆ ಪರಿದುವು ಪುರವೀಧಿಗಳೊಳು |

ಗಂದಬಳಾಬಾಳಕಜಾಳಕಮಂ ಬೆದಲಿಸಿ ಕೆವರಿಸುತ

||೩೭೨||

ನಿಟ್ಟೊಡಲಿನ ನಿಡುಗೋಣಿನ ತಮಗಳ |

ವಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗಳೊಟ್ಟಿಜೆಯಂ ಪಣ್ಣಿದೆ |

ಕೆಟ್ಟು ಕೆದಲಿಸಿಟ್ಟೊಟ್ಟಿದಿ ನೋಡಲು ಸಿಸ್ಸಾರಂ ಬೀಜಿ ||

ಸುಟ್ಟಂ ಪವನತನೊಭವನಾಗಳ್ |

ಕಟ್ಟುಸುರಮಾಗಲ್ ಮುನ್ನುಗ್ಗಂ |

ಸುಟ್ಟಂ ತ್ರಿಪುರಮನನಲಾ ಪುರಮನನಲಸಿದ್ಯಾಬಲದಂ

||೩೭೩||

ರಣಮಂಡಲದಿಂ ಪೊಣಮೆಟ್ಟು ತೋರಿ |

ರಣಮಂ ಕೊಂಡರಮನೆಯಿಕ್ಕಲದಾ |

ಪಣಮಂ ಮೂಲಾಕಾರರ ಕೇರಿಯನರವರಿಸದೆ ಪೊಕ್ಕು ||

ಮಣಿಗಾಣರ ಕೇರಿಯಮಂ ಕೊಳ್ಳುತುಂ |

ಗಣಿಕಾವಾಟದೊಳೊಡುವ ಮುದುಗುಂ |

ಟಣಿಯರ ಕಪ್ಪಿಕ್ಕಿದ ನರೆಮುಡಿವಿಡಿದುದು ಲೇಸೆನ ಜನರು ||೩೩||

ಪಣಿಯಾಪಂಚೆ ಮಕೂಲ ಸುವರ್ಣಾ |

ವಳಿ ಪಟ್ಟವಳಿ ನೇತ್ರವಳಿಯಂ |

ಬಳಪಲ್ಲಂಕಿ ಮಗರಿ ಪೂಸಂ ಕೈದೊಡಕಿಂದಗಿಮೆಚ್ಚು ||

ಬಿಳಿದುಪ್ಪಟೆ ರಾವಣಮೆಚ್ಚು ಗಜಂ |

ವಳಿ ಮಂಡೋದರಿಮೆಚ್ಚಿ ನ ಸೀರೆಯ |

ಮಣಿಗಳಂ ಬಳ್ಳಿನ ಬಳಸಿದುದು ಮೂಸಗರೋಸರಿಸೆ ||೩೪||

ಮಳಯಜ ಮೃಗಮದ ಕುಂಕುಮ ಹಿಮಮ |

ಗ್ಗಳ ಕಾಳಾಗರು ಪುನುಗು ದಶಾಂಗಂ |

ಗಳತಕ್ಕೊಲಿದಗಿಲ ಬಾವೆನ್ನದ ಸಾಂದಿನ ಪನ್ನಿರಾ ||

ಬಳಸಿದ ಪರಿಮಳಮಂ ದೆಸೆದೆಸೆಗ |

ಗ್ಗಳಮಾಗಿರೆ ಬೀಣುತ್ತುಂ ಗಂದಿಗ |

ರಳವಿಗಳಿದ ಕೇರಿಗಳಂ ಕೊಂಡುವವರು ಬಾಯ್ವಿಡುತೋಡೆ' ||೩೫||

ತರದಿಂ ಸಚಿವರ ಸಾಮಂತರ || |

ಷ್ವರ ಬಂಧುಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟರ ಮೂವಂ |

ತರ ಸಾಹಸಿನಾಯಕರಂಗದ ಕಾಪಿನ ಸಾವಾಸಿಗಳ ||

ಬಿರುದಿನ ಬೀರರ ಲೆಂಕರ ಹಡಪದ |

ವರವಣಿಜರ ಕಾರುಕರ ಪಸಾಯಿತ |

ರುರುತರವೆಸಿಸಿದ ಕೇರಿಗಳುದುವು ದಶಮುಖ ನೋಡುತಿರೆ ||೩೬||

ಇವರವರೆನ್ನದೆ ಲಂಕಾಚಗರದ |

ಹವಣುಗಳಿದ ದನುಜಕ್ಕಳಕೇರಿಗ |

ಳವಿರಳಮೆನ ಬೇವಾಗಳೆ ಕಿಚ್ಚಿನ ನಾಲಗೆ ಬಹುವಿಧದಿಂ ||

ತವಕದೆ ಭುಗಿಭುಗಿಲೆಂದೇಲುತ್ತುಂ |

ದಿವಿಜೇಂದ್ರಾಠಾತಿಯ ನೀಕ್ಷಿಸ ಮೈ |

ತ್ಯುವ ಲೋಹಿತಲೋಚನದಾಬೆಳಗಿನ ದೆಸಗವ್ಯಳಸುತಿರೆ ||೩೩೮||

ನೆಜಿ ಬೇಯುತ್ತಿರೆ ಲಂಕಾನಗರಂ |

ತೊಜಿದಭಿಮಾನಮನೀಕ್ಷಿಸುತಿರ್ವಪ |

ನಜಿಯದ ತೆಜಿದಿಂ ವಾರುಣವಿದ್ಯೆಯ ನಿಂವಾ ದಶಮುಖನು ||

ಮೆಜಿದಂ ತನ್ನಯ ಭುಜಬಲದಳವಂ |

ಮೆಜಿದಂ ಪವನಸುತಂ ಪತಿಕಾರ್ಯವ |

ನಜಿವರೆ ಕೇಡಡಸಿದ ಕಾಲದೊಳಾರೇನಂದರನಿಬರು ||೩೩೯||

ಎಲೆಲೆಲೆ ಸಾರತ್ತಲೆ ಹೊ ಹೋಹೋ |

ತೊಲತೊಲಗಾ ಬಂದುದೆ ನಿಲು ನಿಲು ನಿಲು |

ನಿಲು ಬುಬುಬುಬುಬುಬು ತೂತೂತೂ ನಡೆ ಹಾಹಾಹಾಯೆನುತ |

ಸಲೆ ಜಿನಜಿನ ಶಿವಶಿವೆ ಹರಿಹರಿಯೆಂ |

ದುಲಿದೋಡಿದರುರಿ ಸುತ್ತಂ ಪರ್ವಲು |

ಬಲಿಮುಖಾಪ್ತಂ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಕ್ಕಭಿಮುಖನಾದಂ ಭರದಿಂ ||೩೪೦||

ವಿನಯದಿ ವಿನಮಿತಮೆಣಿಮೆಕುಟಂ ಕರ |

ವನರುಹಕುಟ್ಟಳಘಟೆತಲಲಾಟಂ |

ಘನರೋಮಂಚಿತ ಗಾತ್ರಪತ್ರಂ ವಿಕಸಿತಮುಖಕಮಲಂ ||

ಇನಕುಲತೀಕನ ರಾಮನ ಪದಯುಗ |

ವನಜಕ್ಕ ವನತನಾಗ ಮುಕುಂದಂ |

ಗನುನಯದಿ ತುಣಿಲ್ಲೆಯು ಸಮುಚಿತಾಸನದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರ್ವಂ||೩೪೧||

ಚೂಡಾಮಣಿಯಂ ಸಕಲನ್ಯಾಲಕ |

ಚೂಡಾಮಣಿಗೆ ವಿಯಚ್ಚ ರನಾಯಕ |

ಚೂಡಾಮಣಿಯುಂ ನೀಡಿದನಾ ರಘುಕುಲರಕ್ಷಾಮಣಿಯುಂ ||

ಕೂಡೆ ತನುವಿನೊಳ್ ಪ್ರಳಕಂಗಳ್ ತು |

ಳ್ಕೂಡೆ ಮುದಶ್ರು ನಯನದೆ ತನು ಕುಳ |

ಕೋಡೆ ರಘುಪ್ರವರಂ ನೋಡಿದನವನಿಜೆಯಂ ಕಂಡಂತೆ ||೩೪೨||

ಜೈಮಿನಿಭಾರತ.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾಭಾರತದ ಅಶ್ವಮೇಧ ಪರ್ವವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿ ಅನೇಕ ನೀತಿಬೋಧಕವಾಗಿಯೂ ರಸಭರಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಇತಿಹಾಸಗಳೊಂದಿಗೆ ರಚಿಸಿದ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕಿರುವ ಹೆಸರ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಕವಿ.

ಇದರ ಮೂಲಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ 'ಜೈಮಿನಿಭಾರತ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ :—

ವ್ಯಾಸಮುನಿಯು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತ ಕಥೆಯನ್ನು ೧೮ ಪರ್ವಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಬರೆದಿಟ್ಟ ಕೂಡಲೆ ಅವರ ಪಿಷ್ಯನಾದ ಜೈಮಿನಿಯು ತಾನೂ ೧೮ ಪರ್ವಗಳನ್ನು ಆ ದೇವಘಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆದು ಗುರುವಿನ ಮುಂದಿಟ್ಟನು. ಅವರು ಅದನ್ನು ಲ್ಲಾ ನೋಡಿ ಆತನು ರಚಿಸಿದ್ದರಲ್ಲಿ ೧೫ನೆಯ ಪರ್ವವಾದ ಅಶ್ವಮೇಧಪರ್ವಮಾತ್ರ ಬಲು ಚೆನ್ನಾಗಿಯೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆಂದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದಂತಾಯಿದೆ.

ಈ ಕಥಾ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಟೀಕಿಸುತ್ತಿಟ್ಟ ಅಶ್ವಮೇಧ ಪರ್ವದ ಕಥೆಗೆ 'ಕನ್ನಡ ಜೈಮಿನಿಭಾರತ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಕವಿಯು ಭಾರದ್ವಾಜಗೋತ್ರದವನಾದ ಅಣ ಮಯ್ಯನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ವೆಗನು. ಈತನು ಜನಿಸಿದ ಊರು ಅರಸಿಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ದೇವಣೂರು (ದೇವಪುರ). ಆ ಊರಿನ ಸ್ಥಳಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈತನು ಹೆಬ್ಬಾರು ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಾಬ್ದ ೧೬೫೩ನೆಯ ವರ್ಷವಾದ ಮನ್ಮಥ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಈತನು ಜೈಮಿನಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದನೆಂದು ಊಹಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಕುತ್ಸವು ಬಹು ರಸಭರಿತವಾಗಿಯೂ ಕವಿಗಂಪಾಗಿಯೂ ಮಧುರಶಬ್ದ ನಿಬಿಡವಾಗಿಯೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಛಾಂದಸಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾವೃವಾಗಿಯೂ ವಾಚಕರಿಗಿಲ್ಲರಿಗೂ ಆನಂದಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಓದಿದ ಕನ್ನಡಿಗರಿಲ್ಲ; ಇದರ ರಸಾಸ್ವಾದನೆಯಿಂದ ಆನಂದಿಸದ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಲ್ಲ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮಾದಿರಿಗಾಗಿ ಇದರಿಂದ ಚಂದ್ರಹಾಸನ ಬಾಲ್ಯವೂ ವೈಷಕೇತು ಬಭ್ರುವಾದನರ ಕುಳಗವೂ ಉದ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ.

ವಾರ್ಧಕ ಪಟ್ಟದಿ.

೨೮. ಚಂದ್ರಹಾಸನಬಾಲ್ಯ.

ಇನ್ನೂ ರೆವೆನಾಲಿಸಾದೊಡೆ ಪಾರ್ಥಧಾರ್ಮಿಕಂ |

ಮುನ್ನೂ ವರ್ತನುಂಟು ಕೇರಳದೇಶವನಿಸಂ |

ಸನ್ನ ತಗುಣೋದಯಂ ಮುಧಾಪಯಂಬವಂ ಬಲಯುತಂಬುಷಕಂಗೆ ||

ತನ್ನ ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯೊಳ್ ಬಹಳಧಾಗ್ಯ ಸಂ |

ಪನ್ನ ಸೆಡದಂಫ್ರಿಗಲುವೆರಳಾಗಿ ದಿನದೊಳು |

ತ್ವನ್ನ ನಾದಂ ಮೂಲಸಕ್ಷತ್ರದಿವರಿಪ್ಪಾಂಶದೊಳೆಸುಕುನಾರನು ||೨೪೩||

ಪುತ್ರೋತ್ಸವಂಮಾಡಿ ಕೆಲವುದಿನಮರೆ ನೃಪಂ |

ಶತ್ರುಗಳ್ ಬಂದು ನಿಜನಗರಮಂ ಮುತ್ತಿದೊಡೆ ||

ಕ್ಷತ್ರಧರ್ಮದೊಳವರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ರಂಗದೊಳ್ ಪೂಯಾಡಿಮಡಿಯೆ
[ಕೇಳು ||

ಚಿತ್ರಭಾನುಪ್ರವೇಶಂಗೆದಳಂದು ಶತ |

ಪತ್ರಲೋಚನ ಪತಿಸ್ತತ್ರೆಯಾಗಿ ಬುಕೆಲೆ ಧ | ||೨೪೪||

ರಿತ್ರೀಶ್ವರನ ರಾಜ್ಯಮಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಹಿತರಾಳ್ವರದನೇವೇಷಿಸು

ಬುಕೊರವ್ಯ ಧಾತ್ರಿ ಶಿಶುವಂಕೊಂಡು ಪೊಣಮೆಟ್ಟು |

ತೊಣಿ ಬಿಚಲುತ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆತ್ತೆಂದು ಕುಂ |

ತನಗರಮಂ ಪೊಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಿದಳರ್ಭಕನನಿನ್ನೇಹದಿನ ||

ಎಳೆಯಂಗೆ ಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲದಿರೆ ಮುಣುಗುವಳ್ |

ಪೊಣಲೊಳಗೆ ತಿರಿದು ಹೊರೆದಿಚಲುವಳ್ ಮುದ್ದಿಸಿ ಪ |

ಸುಳಿಯಭಿನಯಂಗ್ಗೆ ಹಿಗ್ಗಿ ಬಿಸುಸುಯ್ಯುವಳನುದಿನದೊಳಾರ್ತ
[ಯಾಗಿ ||೨೪೫||

ಇಡೆ ತೊಟ್ಟೆಲಿಲ್ಲಾಡಿಸುವೆಲ್ಲ ಸಿನಗೆ ಪೊಂ |

ದೊಡಿಗೆಯಿಲ್ಲೆರ ಸಿಳಯಮಲ್ಲ ಬಿಡದೆಜಿವೆ ನೀರೆ |

ಕುಡಿವಾಲ್ಗಳಣೆ ಬೆಣೆಗಳೆಲ್ಲ ಲಾಲಿಸಿ ನಲಿವೆ ತಂದೆತಾಯ್ಗಳೆಲ್ಲ ||

ಪೊತವಿಸತಿ ಕೇರಳಾಧೀಶ್ವರಂ ತನಯನಂ |

ಪಡೆದನಿದಕ್ಕಿಗ ನಿನ್ನ ನೋಡುವೆನ್ನ ಕ | [ದಿನದೊಳು ||೨೪೬||

ಣ್ಣೊಡೆಯದಿರದಕಟೆಂದು ಬಿಸುಸುಯ್ಯುವುದು ಮುಣುಗುವಳಾಕೆ ದಿನ

ಮೊಳವೆಲ್ಲೊಗುವ ಜೊಲ್ಲು ದಟ್ಟಡಿ ತೊದಲ್ಪುಡಿಯು |

ತೊಳತೊಳಗುತಿದ ಸೊಬಗು ಮೆಣುವ ನಗೆಮೊಗದ ಬಗೆ |

ಪೊಳವೆ ಕಣ್ಣು ಸುಪನುಣ್ಣು ದಪಿನೆಣೆಚೆಲ್ವಪಣೆಕುರುಳ ಜೋಲ್ವಂಬೆಗಾಲು ||

ಸುಷುನಾಭಿ ಮಿಗೆ ಶೋಭಿಸಧರದೆಡೆ ಬಟ್ಟದೊಡೆ |

ನಳಿದೋಳಿಡಿದ ಧೂಳಿ ಸೊಗಯಿಸುವ ವರಶಿತುವ | [ವಳು || ೩೪೩ ||

ನಲಿದಾಡಿಸುವ ರೂಢಿಯಿಲ್ಲೆಂದು ನೆಣಿನೊಂದು ಮೆಣುಗುವೆಳಜಸ್ರಮ

ಬಾಲಕನ ಲೀಲೆಯಂ ಕಂಡು ಹಿಗ್ಗುವೆಳೊಮ್ಮೆ |

ಲಾಲನೆಗಳಿಲ್ಲೆಂದಪಲ್ಲ ಮೆಣುಗುವೆಳೊಮ್ಮೆ |

ಪಾಲಿಸಿದಳಂತು ನಡೆಸುಡಿಗಳಂ ಕಲಿವೆಲ್ಲಿಪರಿಯಂತಮಾಶಿತುವನು ||

ಮೇಲೆ ರುಜೆ ಬಂದಡಸಿ ವಿಧಿವಶದೊಳಾಧಾತ್ರಿ |

ಕಾಲನರಮನೆಗೈದಿದಳ್ ಬಣಕ ಪಸುಳಗೆ ನಿ |

ರಾಲಂಬಮಾಗಲಾಪಟ್ಟಣದೊಳಿಲ್ಲರ್ಗ ಕಾರುಣ್ಯಕೀಡಾದನು || ೩೪೪ ||

ಚೆಲ್ವ ಶಿತು ಬೀದಿಯೊಳ್ ಬಂದು ದೇಶಿಕನಾಗಿ |

ನಿಲ್ವಿನಂ ಕಂಡಕಂಡಬಲೆಯರ್ ಕರೆಕರೆದು |

ಮೆಲ್ವ ವತನಿಣ್ಣ ಕಜ್ಜಾ ಯಮಂ ಸಕ್ಕರೆಗಳಂ ಕೊಡುವರೆತ್ತಿ ಕೊಂಡು ||

ಸೊಲ್ವ ಮಾತುಗಳನಾಲಿಸಿ ಮುದ್ದು ಗೈವರವ |

ರೊಲ್ವದಕಮಜ್ಜ ನಂಗೈಯ್ವಿ ಮಡಿಯಂ ಪೊದಿಸಿ | [ಡನೆ || ೩೪೫ ||

ಮೆಲ್ವಾಸಿನೊಳ್ಳಲಗಿಸುವರಣ್ಣಯಿಂದೊಸೆದು ತಮ್ಮ ಸುಕ್ಕುಳುಗಳೊ

ಪರಪುಟ್ಟನಾಗಿ ಪಟ್ಟಣದ ಬೀದಿಗಳೊಳಗೆ |

ತಿರುಗುತಿದ ಬಾಲಕನ ರೂಪಮಂ ಕಂಡು ಕರೆ | [ದಿಂದ ||

ಕರೆದು ಭವನಂಗಳ್ಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಗಣಿಕೆಯರ್ ತಮತಮಗೆ ಮೋಪ

ಸರಸಪರಿಮೆಳಸುಗಂಧಂಗಳಂ ತೀಡಿ ಕ |

ತ್ತುರಿಯ ತಿಲಕವನಿಟ್ಟು ಕಮ್ಮೆಲರ್ಮುಡಿಸಿ ಕ | [|| ೩೪೬ ||

ಪ್ಪರವೀಳಯಂಗೆೊಟ್ಟು ಮಡಿತೊಡಿಗೆಗಳಿನ್ನೆದೆ ಸಿಂಗರಿಸಿ ಕಳುಹುತಿಹರು

ಆಡುವೆಳಮಕ್ಕಳೊಡನಾಡುವಂ ಲೀಲೆ ಮಿಗೆ |

ನೋಡುವೆಚ್ಚರಿಗಳಂ ನೋಡುವಂ ಬಾಲಕರ |

ಕೂಡೆಮನೆಮನೆಗಳೊಳಗಾಡುತಿದನೆಲ್ಲರೈ ಮುದ್ದು ಮೋಹಿಸುತಿರ್ಪನು ||

ಪಾಡುವರ ನೋಡುವರ ನಾಡೆ ಸಾಧನೆಗಳಂ |

ಮಾಡುವರ ವಜ್ರಯಿಂ ಬೇಡುವರ ನೆರವಿಯೊಳ್ | || ೩೫೧ ||

ಕ್ರೀಡಿಸುವನಾಪುರದ ರೂಢಿಸಿದ ಬೀದಿಯೊಳ್ ಪಸುಳ ಪರಪುಟ್ಟನಾಗಿ

ಕುಂತೀಕುಮಾರ ಕೇಳಾಮಹಾಪಟ್ಟಣದೊ |

ಳಂತರ್ಭಕರೊಳಾಡುತಿಹ ಪಸುಳಗೈದು ವೆ | [ಯೆಂಬ ||

ಷಾಂತುಂಬಿತಾಸನುಯದೊಳ್ ಬಲದಂ ಪ್ರವರ್ತಿಪಮಷ್ಟಬುದ್ಧಿ

ಕುಂತಳೇಂದ್ರನ ಮಂತ್ರಿ ತನ್ನ ಮನೆಯೊಳ್ ವಿಪ್ರ |

ಸಂತರ್ಪಣಂಗೆಯೊಡಾದ್ವಿಜರೆ ಭೋಜನಾ | [|| ೩೫೨ ||

ನಂತರದೊಳ್ ಸತ್ಕೃತರಾಗಿಕುಳ್ಳಿದು ಪರಸುತಲ್ಲಿರುತಿರ್ದರು

ಅಲ್ಲಿ ಕೆಳೆಯರೊಳಾಡುತಿರ್ಪ ಶಿಶುವಂ ಕಂಡ |

ರುಲ್ಲಾಸದಿಂದೆಸೆವ ಭೂಸುರರ್ ಬಾಲಕನ |

ಸಲ್ಲಲಿತರಾಜಲಕ್ಷಣಕೆ ಬಹುಗಾಢರವನಂಗಮಂ ನೋಡಿನೋಡಿ ||

ನಿಲ್ಲದನುರಾಗದಿಂದಾರ ಸುತನೀತರುಣ |

ನೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂದನೆಂದಾ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯಂ | || ೩೫೩ ||

ಮೆಲ್ಲನೆವಿಚಾರದಿಂ ಕೇಳೊಡಾವಿಪ್ರರ್ಗ ನಗುತಾತನಿಂತೆಂದನು

ಈಪರಿಯೊಳನಿತಿಲ್ಲನಾಥನಾಗಿಹ ಬಾಲ |

ರೀಪುರದೊಳತ್ತಣನನಾರ ಸುತನೆಂದಣಿಯೆ |

ವೀಪಸುಳೆಯಂ ರಾಜಕಾರ್ಯದೊಳಗಿಹೆವದಣ ಚಿಂತೆನಮಗೇತಕೆನಲು ||

ಆಶಾರ್ವರೆಂದಿದೊಡಂ ಚಾಪು ಲಕ್ಷಣದೊ |

ಳೀಪೊಣಲಿಗುಂತಳಾಭೀಶನಾಳ್ಯನ | || ೩೫೪ ||

ಮಿತ್ರಪೂತಪಿಗೊಡೆಯನದನೀತನಂ ನೀಸಿರಿಸಿಕೊಂಡು ರಕ್ಷಿಪುದೆಂದರು

ಕ್ರೂರನಕ್ರಾಕುಲದೊಳಿಹಿದರ್ ಪೆರ್ಮಡು ಗ |

ಬೀರನಿರ್ಮಲಜಲದೊಳಸೆವಂತೆ ಮನದೊಳ್ ಕ |

ತೋರತರಭಾವಮಂ ತಳೆದು ಬಹಿರಂಗದೊಳ್ ವಿನಯಮುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ||

ಚಾರುಲಕ್ಷಣದ ಶಿಶುವಂ ನೋಡಿಧರೆಯಬ್ಬಂ |

ದ್ವಾರಕರ ನುಡಿಗೊಪ್ಪಿದವೊಲಿದುರ್ ಬಯಕ ಸ |

ತ್ವಾರದಿಂದಾವಿಪ್ರರಂ ಕಳುಹಿದಂ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ನಿಜಭವನದಿಂದ || ೩೫೫ ||

ಈಕುಂತಳೇಂದ್ರಂಗೆ ಸುತರಿಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಮೆನ |
 ಗೇಕಾಧಿಪತ್ಯಮಾಗಿದಪ್ರದು ಮುಂದಿವಂ |
 ಭೂಕಾಂತನಾದಪಂ ಗಡ ವಿಪ್ರರೆಂದ ನುಡಿತ್ತಪ್ಪದೆನ್ನಾತ್ಮಜಂಗೆ ||
 ಬೇಕಾದ ಸಂಪದಂ ಬಯಲಾಗಿ ಪೋಪುದೆಂ |
 ದಾಕುಮತಿ ಬೇಜಿಹೊಂದುಪಾಯಮಂ ಚಿಂತಿಸಿ ಭ | [|| ೨೫೬ ||
 ಯಾಕಾರದೊಡಲ ಚಂಡಾಲರಂ ಕರೆಸಿ ಬೆಸಸಿದನಾರುಮುಖಿಯದಂತೆ
 ಕಾನನಾಂತರದೊಳೀತರಳನಂ ಕೊಂದು ನೀ |
 ವೇನಾದೊಡಂ ಕುಲುಪ ತಂದೆನಗೆ ತೋರ್ಪುದೆಂ |
 ದಾನರೇಂದ್ರನಮಂತ್ರಿ ಬೆಸಸಿದೊಡೆ ಪಶುಘಾತಕಿಗಳಾಡುತಿಹ ಶಿಶುವನು ||
 ಹೀನದಯದಿಂದ ಪಿಡಿದೆತ್ತಿಕೊಂಡೊಯಿರ್ ಭ |
 ಯಾನಕವಲಂದು ಕೊಲೆಗಳೆನಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಂ |
 ದಾನವೇಶ್ವರನಾಜ್ಞೆಯಿಂ ಕಾಳರಕ್ಕ ಸರೆಬಂದು ಕೈದುಡುಕುನಂತೆ || ೨೫೭ ||
 ಪಾತಕಿಗಳೊಡಲೊಳಿಹ ಪರಮಾತ್ಮನಂತೆ ಯಮ |
 ದೂತರೇತಂದಜಾಮಿಳನಂತೆ ಕಾಕಸಂ |
 ಘಾತದೊಳೆನಿಕ್ಕಿದರ್ ಕೋಗಿಲೆಯಮರಿಯಂತೆ ನಲುಗಿಕತ್ತಲೆಯೊಳಿದರ್ ||
 ಶೀತಳಮರೀಚಿಲಾಂಛನದಂತೆ ಬಹಳ ಕೋ |
 ಪಾತಿಶಯದೊಳಿಗಿಹ ವಿವೇಕದಂತಾಗ ಪಶು |
 ಘಾತಕಿಗಳೆತ್ತಿಕೊಂಡೊಯ್ಯ ಬಾಲಕನಿರ್ಗನವರೆಡೆಯೊಳಂಜಾತುತ ||
 ಪೆಗಲೊಳೀರಿಸಿ ಬನಕೆ ಚಂಡಾಲರೂಯ್ಯತಿರೆ
 ಮಿಗೆ ಬೆದರಿ ಭಯದಿಂದ ಬಾಲಕಂ ಬಾಯೊಳಾ |
 ನಗಮಿರಿಸಿಕೊಂಡರ್ ದಿವ್ಯಸಾಲಗ್ರಾಮದಾಸದತಿಮಹಿಮೆಯಿಂದ ||
 ಬಗೆದೋರಲಾಗ ಮುರಹರ ಕೃಷ್ಣ ಕಮಲಾಕ್ಷ |
 ಶಗರಾಜಗಮನ ಸಲಹೆಂದು ಚೀರಿದೊಡವನ |
 ಮೊಗನೋಡಿಕರುಣದಿಂಕಟುಕರೆದೆಕಳಗಿದುದದೆಂತೊ ದರಿನಾಮ
 [ದೇವ || ೨೫೮ ||
 ಬಯ್ಯ ಪಸುಳಯನರಣ್ಯದೊಳಿರಿಸಿ ಮುಲುಗಿ ಬಿಸು |
 ಸುಯ್ಯ ಪಶುಘಾತಕಿಗಳಾ ದುಷ್ಯಬುದ್ಧಿಯಂ |
 ಬಯ್ಯ ಶಿಶುವಧಿಗಳಾಕಿನಿಂದು ನೋಡುತ ಕಂಡರರ್ಭಕನೆಡದಕಾ
 | ಬೊಳು ||

ಅಯ್ಯಲ್ಲದೊಂದು ಬೆರಳಿವುಧಂ ಬಚಕದಂ |

ಕೊಯ್ದು ಕುಲುಕಂ ಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ದಾತಾರನೆಡೆ |

ಗೆಯ್ದಿ ತೋಪಿದೊಡವನವರ್ಗಳಂ ಮೆನ್ನಿಸಿ ಮಹೋತ್ಸವದೊಳಿರು
[ತಿರ್ದನು ||೩೫||

ಬಸಿನತ್ತರ ಗಾಯದೆಡದಡಿಯ ವೇದನೆಗೆ |

ಸಸುಳ ಹರಿಹರಿಯೆಂದೊಪ್ಪಿ ಉತಿರಲೆ ಕಣ್ಣೊ |

ಳೂಸರ್ಪಬಾಪ್ಪಂಗಳಂಕಂಡುಮಿಗೆಪಕ್ಕಿಗಳೊಂದುಕಡುರೋಕ
[ಬಂದ ||

ಪಸವು ಸೀರಡಿಕೆಯಂ ತೊಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ಸಿಂದುಪಚ |

ರಿಸುತಿರ್ದುವಾಶಿಶುವನೆಂದೊಡೆಲೆ ಪಾರ್ಥ ಕೇಳೆ |

ವಸುಮತಿಯೊಳಾತರಂ ನೋಡಿಮಿಗೆ ಮೆಲುಗಬಹ ಮಾನವಂ ಪಾಪಿ
[ಯಲ್ಲೆ ||೩೬||

ಗಪುಗೆದಲು ಕೊಡೆವಿಡಿದು ಸಿಂದುವು ಬಿಸಿಲ್ಲ ನಪ |

ಲೆಪ್ಪಿಕೆಯಂ ಬೀಸಿ ಬಿಜ್ಜಿ ಣವಕ್ಕಿ ತಂಚೆ ತುಂ |

ತುರನುದುರ್ಚಿತು ಸಾರಸಂ ಸಲಿದೊಳೆ ನೆನೆದು ಪಕ್ಕಂಗಳಂಬಿಡಿಚೆ||

ಮೆಲುಗಿ ಮೆಲ್ಲು ಡಿಯಲುಪಚರಿಸಿದುವು ಗಿಳಿಗಳ |

ಕ್ಕುಪ್ಪೊಳಿಗಳರ್ಭಕನ ರೋದನದ ಕೂಡಲು |

ತೆಪದೊಳೆ ಮೊರೆದುವಲ್ಲಿ ಕಲುಬರಿದೊ ರಿಂದ ಕಾಡೊಳ್ಳತೆನಿಸುವಂತೆ ||

ನಿಲ್ಲದೆ ನರಳ್ವ ಪಸುಳಯ ನಿರ್ಮಲಾಸ್ಯಮಂ |

ಪುಲ್ಲೆಗಳೆ ಕಂಡು ಕಾನನಕೆ ಕಾಮಿಸಿ ತಮ್ಮ |

ನಲ್ಲಸೃತರಲುಮ್ಮೆಳಿಸಿ ವಾಹನವನಹಸಬಂದ ಪೂರ್ಣೆಂದುವೆಂದು ||

ವಲ್ಲಭಸ್ವಾಮಿಯಂ ಬೇಡಿಕೊಳುತಿರ್ದುವನೆ |

ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಪೊರೆಗೆ ಪೊದ್ದಿ ಬಾಲಕನಂಫಿ |

ಪಲ್ಲವದ ರುಧಿರಮಂ ಕುಡುನಾಲಗೆಗಳಿಂದ ಸವಿದು ಲೇಪಂಗೆಯ್ದುವು||೩೭||

ಕೋಗಿಲೆಯ ನಿಡುಸರಂ ಪಾರಿವದ ಕಲ್ಲುಣಿಸು |

ಗೂಗೆಗಳ ಕಣ್ಣೊಳಸು ಬಕನ ಮೊನದ ಬೆಹಗು |

ನಾಗದ ನಿರಾಹಾರಮೆಳಿಗಳ ಪರಿಭ್ರಮಣಮಿಭದ ಸೀತ್ಕಾರಂಗಳು ||

ಪೋಗಲಡಿಯಿಡಲಿಯದಾರೈವ ಜನಮಿಲ್ಲ |

ದಾಗಹನ ಗದ್ದುರದೊಳುಪ್ಪ ಶಿಶುವಂ ನೋಡ |

ಲಾಗಿಬಂದೆಡೆಗೊಂಡ ದುಃಖಾತಿರೇಕಮೆಂಬಂತೆ ಕಾಣಿಸುತಿರ್ದುದು||೩೮||

ದಿನಪನುಪಟಳದಿಂದ ನೆಲೆಗೆಟ್ಟು ಪಲವು ರೂ |

ಪನೆತಾಳು ವನವಾಸದುರುತಪದ ಸಿದಿಯಂ |

ಘನತೆಯಂ ಪಡೆದುಮಿಗಪಗೆಯಾದಪಗಲಂ ತೋಗಿಪಂಧಕಾರಮೆನಲು ||

ಅನುಪಮದ ಕಾರೊಡಲ ಬೇಡಪಡೆ ಬೇಂಟೆಗೆ ವಿ |

ಪಿನದೊಳ್ಳತರುತಿರ್ಪುರದ ಬೊಬ್ಬೆಗಳ |

ನಿನದದಿಂ ಜೀವಿಗಳ ಕೊಲೆಗಳೆಂದಂತಕನ ದೂತ ಸಂಘಾತದಂತೆ || ೩೬೪

ತಪ್ಪತಪ್ಪಲೊಳಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿ ಮಂಜುಗಳಸೆವೆ |

ಕಪ್ಪಕಪ್ಪನೆಯ ಗಿರಿಗಳ ಪರ್ಬುಗೆಗಳಂತೆ |

ಬಪ್ಪಬಪ್ಪಳನಾಯ್ಕಳಂಹಾಸೋಳಾಂತುಬಂದುದುಶಬರಸೇನೆಬಚಿಕ ||

ಸೊಪ್ಪುಸೊಪ್ಪುಗಳ ಮೇಳಮೇಳಗಳಂ ಸೋವುತ್ತ |

ತಪ್ಪ ತಪ್ಪದೆ ಶರಶರಂಗಳಂ ತೆಗೆದೆಚ್ಚು |

ತೊಪ್ಪತೊಪ್ಪನೆ ಮೃಗಮೃಗಂಗಳಂ ಕೆಡದಿಹರ್ಕಾ ನನದೊಳೇವೇಚ್ಚೆನು ||

ಇದೆ ಪಂದಿ ಕೆದರಿದ ನೆಲಂ ನೋಡಲಿದೆ ದಂತಿ |

ಕದಡಿದ ಕೊಳಂ ತೋರಲಿದೆ ಪುಲಿಯುಗದ ಮೃಗದ |

ಮೆದುಳಿತ್ತಲಿದೆಸಿಂಗಮೆಹಗಿದಾನೆಯ ತಲೆಯಮುತ್ತುದುಡಿನೆತ್ತರೊಡನೆ ||

ಇದೆ ವನಮಹಿಷನುದ್ದಿಕ್ಕೊಂಡ ಮರದಿಗುಡಿತ್ತ |

ಲಿದೆಕೊ ಸಾರಂಗಮಿಕ್ಕುಡಿಗ್ಗದ ಪಾವಿತ್ತ |

ಲಿದೆ ಪುಲ್ಲಿಗಳ ಪಕ್ಕ ಮರೆಗಳಕ್ಕೆಗಳಂದು ಪರಿದರ್ ಪುಳಂದರಂದು || ೩೬೫

ನಡೆ ಪಜ್ಜೆವಿಡಿ ಪೋಗು ತಡೆ ನಿಲ್ಲು ಜಡಿ ಬೊಬ್ಬೆ |

ಗೊಡುಪುದಪೊಳಡಗ ಕೈಗೆಡದಿರಿಸು ನಿಡುಸರಳ |

ತೊಡುಕೆಲಕೆ ನಿಡಿಯದಿಪೊಡೆ ಸಾರ್ಜು ತುಡುಕುಮೊಗಸಡಗುಮೆರೆ

[ಕಡರೊಡರ್ಚು ||

ಅಡಗಿಪೊಯ್ ಜಡಿ ಕೊಲನಿಡು ಮುಂದುಗಡೆ ನಾಯ |

ಬಿಡು ಕೂಡೆ ಪಡಿತಳಿಸು ಸೆಡೆಯದಿರ್ ಕೆಡಪೆಂಬ |

ನುಡಿಗಳಡಿಗಡಿಗೆ ಕಿವಿಗಿಡಿದುದೆಲ್ಲೆಡೆಯೊಳಂದಡವಿಯೊಳ್ಳುಡುಪೊಸತೆನೆ ||

ಉಬ್ಬಿದು ದೇವದೇವದೊಡಲ ಬಾಗಿಡ ಬೆನ್ನ |

ಹಬು ಗೆಯ ಪಚಳದ ಸೆಳದ ಬಾಲದ ಕೊನೆಯ |

ಕೊಬ್ಬಿದಕೊರಳ ಸಣ್ಣ ಜಂಘೆಗಳ ಕೊಂಕುಗುರ ಮೆಡಿಗಿವಿಯ ಕಿಡಿಗಂ

[ಗಳ ||

ಹೆಬ್ಬಲ್ಲ ಬಿಡುವಾಯ ಜೋಲ್ವ ಕೆನ್ನಾಲಗಯ |
ಗಬ್ಬಿನಾಯ್ಗಳ ಷಾಸನುಗಿದು ಬಿಡೆ ಪಂದಿಗಳ |
ನಬ್ಬರಿಸಿತುಡುಕಿದುವುಕೇಸರಿಗಡರು ಮೇಲ್ವಾಯ್ ಪುಲಿಯಂ ಕೊಂ
[ದುವು ||೩೬೮||

ಬಿಡದೆ ಕುತ್ತರ್ಗಳಂ ಸೋವಿದರ್ ತೀವಿದರ್ |
ಗಿಡುಗಳ ಪೊದರ್ಗಳಿಂದೆಬ್ಬಿಸಿದರಬ್ಬಿಸಿದ ||
ರೊಡನೊಡನೆ ಖಗವ್ಯಗವ್ರಾತಮಂಪಾತಮಂ ಮಾಡಿದರ್ ಕೂಡೆಕೂಡೆ||
ಸಿಡಿಗುಂಡು ಬಡಿಕೋಲುಳುರುಬೆಯಿಂದುರುಬೆಯಿಂದ |

ದಿಡುವರಣೆ ನೇಣುರಲ್ಲೊಲೆಗಳಂ ಬಲೆಗಳಂ |
ಜಡಿದಾದುರ್ಬೊಬ್ಬಯಬ್ಬರದಿಂದ ಶರದಿಂದ ಕಾಡೋಳ್ ಕಿರಾತರಂದು||

ಪುಲಿಕರಡಿಸಿಂಗಸಾರಂಗಮರೆಪಂದಿಗಳ |
ಮೊಲಮುಲೆ ಕಾಡೆಮ್ಮೆಚಮರಿಗಳೆ ಮೊದಲಾದ |
ಪಲವು ಮೈಗಜಾತಿಯಂಕೌಂಚಬಿಖಿತ್ತಿರಿಕಪೋತಾದಿಪಕ್ಷಿಗಳನು ||
ಕೊಲುತಬಹ ಬೇಡರ್ಗೆ ಸಿಕ್ಕದೋಡಿದುದೊಂದೆ |
ರಳ ಕುಳಿಂದಕನೆಂಬ ದೊರೆ ಕಂಡು ತನ್ನ ಚಾ |
ಪಲಹಯದೊಳಹ ಖಟಸಂದನತಿವೇಗದಿಂದ ಬಿಲ್ವಿಡಿದು ಕೊಲ್ವೆನೆಂದು ||

ಆ ಕುಳಿಂದಂ ದುಷ್ಪ್ರಬುದ್ಧಿಯ ನಿಯೋಗದಿಂದ |
ದಾಕಾನನದ ನಾಡ ವೆಳತಮಂ ಕೈಕೊಂಡು |
ಭೂಕಾಂತನಾಗಿಹಂ ಚಂದನಾವತಿಯೆಂಬ ಪುರದೊಳವನಟ್ಟಿಯಿಂದ ||
ಈ ಕಿರಾತಪ್ರಕರದೊಡನೆ ಪೊಣಮಟ್ಟು ಮೈಗ |
ಯಾಕಾಮನಾಗಿ ಬಂದಿದರ್ವಂ ಸಿಡಿದೋಡು |
ವಾಕುರಂಗದ ಬನ್ನನ್ನೆದಿದಂ ತೇಜೆಯ ಜವಂ ಗಾಳಿಯಂ ಮುಂಚಲು ||

ಹರಿಣನಂ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಬರಲಾಕುಳಿಂದಕಂ |
ಹರಿಯನೇ ಜಪಿಸುತಱುತಿಹ ಬಾಲನಂ ಕಂಡು |
ಹರಿಯನಲ್ಲಿಯೆ ನಿಶಿಸಿ ನೋಡಿ ನಿಜಶಿರವನಲ್ಲಾಡಿತಾಂ ಮೈಗದ ಕೊಲೆಗೆ ||
ಹರಿತಂದ ಪಾಪಮತಿಪುಣ್ಯಮೊದವಿಸಿತು ಸುಖ |
ಹರಿಸುವೊಡೆ ಶಿವಶಿವಾ ಪೊಸತೆಂದು ಹರುಷದಲ |
ಹರಿಯೊಳೊಲಾಡಿದಂ ಕಡವರವನೆಡಹಿ ಸಂಭವಿದ ಕಡುಬಡವನಂತೆ||

ಇಳಿದು ನಿಜವಾಜಿಯಂ ಸಾರ್ದು ಮೈದಡವಿ ಬರೆ |

ಸೆಳದು ಬಿಗಿಯುಪ್ಪಿ ಕಂಬನಿದೊಡೆದು ಕೂಡೆ ಸ |

ಗ್ಗಳೆಯ ನೀರಿಂದ ಕಾಲ್ಪಿದಿಯೊಳ್ಳು ಸಿವನೆತ್ತರಂ ತೊಳೆದು ಮೋಹದಿಂದ ||

ಗಲದೊಳುಬ್ಬುವೆ ಗದ್ದದಂಗಳಂ ಸೈಪಿಟ್ಟು ||

ತಿಳುಪಿ ಲಾಲಿಸಿದಂ ಕುಳಿಂದಕಂ ಸೌಭಾಗ್ಯ |

ನಿಳಯದೇಜಿಕೆಯ ವಸುವನೊಂದಿದಗ್ಗ ದಪಣ್ಯದೊಡಲಸ ವೆನಾಶಿಸುವನು ||

ಎಡಬಲದೊಳಿಹ ತನ್ನವರೊಳಾಕುಳಿಂದಕಂ |

ನುಡಿದನೀಬಾಲಕಂ ತನ್ನ ತಾಯ್ತಂದೆಗಳ |

ನೊಡಹುಟ್ಟಿದವರ ಹಂಬಲಿಸದೆ ಮುರಾರಿಯಂನನೆನದಣಿಂದಿವೆಂಗೆ ||

ಬಡೆಯನಚ್ಚುತನಾದಕಾರಣಂ ಮೈತನಾಗ |

ನಡೆಯೊಳ್ ಜೀವಿಸಿದನೆಲ್ಲರ್ಗೆ ತನುಜರಂ |

ಕೊಡುವವಂ ಕೃಷ್ಣ ಸ್ವಸಲೆ ತನಗೆ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿತನೇ ಸುತನೆಂದನು || ೩೩ ||

ಮೃಗಯಾಪ್ಯಸನದಿಂದ ಕಾನನಕ ತಾಂ ಕೃಷ್ಣ |

ಮೃಗನ ಕೂಡೈದಿದೊಡೆ ದೊರೆಕೊಂಡನೀ ಕೃಷ್ಣ |

ಮೃಗಧಾವದರ್ಭಕಂ ಪಾಪಕೆಳಸಿದೊಡಾಯ್ತು ಪುಣ್ಯಮನುತಲ್ಲಿಮೆಡಿದ |

ಮೃಗಜಾತಿಗಳನವರವರ್ಗ ಪಚ್ಚಿಸಿ ನೆರೆದ |

ಮೃಗಜೀವಿಗಳನೆಲ್ಲರಂ ಕಳುಹಿ ನಿಜಪುರಕೆ |

ಮೃಗಧರನೊಲೆಸೆವಶಿಸುವಂ ಕೊಂಡು ಪರಿಜನದೊಡನೆ ಬಂದನುತ್ಸವೆ

[ದೊಳು, ೩೩ ||

ಮುಂದೆ ಪರಿತಮ ಚಾರಣಪೆ ಸಿಂಗರಿಸಿದ |

ಚಂದನಾವತಿಯ ಸಂಭ್ರಮದಿಂ ಕುಳಿಂದಕಂ |

ಬಂದು ನಿಜಭವನಮಂ ಪೊಗಲಿದಿವೆಂದು ನಲಿದವನ ಸತಿ ಮೇಧಾವಿನಿ ||

ಕಂದನಂ ತೆಗೆದತ್ತಿಕೊಳುತ ಬಿಗಿಯುಪ್ಪಿ ಸಾ |

ನಂದದಿಂ ಪೊರೆಯೇಣಿದಳೆ ತನ್ನ ಬಂಜಿತನ |

ಮುಂದು ಪೊದುದು ಪುತ್ರವತಿಯಾದೆನೆನ್ನ ಪುಣ್ಯದ್ರುಮಂ ಫಲಿಸಿತೆಂದು ||

ಒಟಕ ನಗರದೊಳಾದುದುತ್ಸವಂ ಪಾರ್ವರ್ಗ |

ನಿಳಯದ ಸಮಸ್ತವಸ್ತುಗಳನೊಲಿದಿತ್ತನೊಂ |

ದುಷಯದೆ ವಿವಿಡಜಾತಕರ್ಮಮಂಮಾಡಿಸಲ್ಬು ಧರುತ್ತರೋತ್ತರವನು ||

ತಿಳಿದು ನಿಮಿಲಮುಖಾಂಬುಜದಿಂ ಶಶಂಕನಂ |

ಕಳಕಳಿಸಿ ನಗುವನದಿಂ ಚಂದ್ರಹಾಸನಂ |

ದಿಂಯೋಳಿತಂಗೆ ಪೆಸರಾಗಲೆಂದುಚ್ಚ ರಿಸಿ ನಾಮಕರಣಂ ಗೈದರು ||೨೩೩||

ಕತ್ತಲೆಯಮನೆಗೆ ಮಣಿದೀಪವಾದಂತೆ ಸಲೆ |

ಬತ್ತಿದ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ನವಜಲಮೊದಲಿದಂತೆ |

ಬಿತ್ತರದ ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ದೇವತಾಸ್ತುತಿ ನೆಗಟ್ಟಂತೆ ಭೂತಳದೊಳು ||

ನುತ್ತೆ ಸಂತಾನಪಿಲ್ಲದ ಕುಳಿಂದನಬಾಳ್ಕೆ |

ಗುತ್ತಮಕುಮಾರನಾದಂ ಚಂದ್ರಹಾಸನನ |

ಉತ್ತರೋತ್ತರಮೆಪ್ಪುದಚ್ಚ ರಿಯೆ ಸುರಪುರದ ಲಕ್ಷ್ಮೀವರನ ಭಕ್ತರು ||

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟದಿ.

೨೯ ವೃಷಕೇತು ಬಭ್ರುವಾಹನರ ಕಾಳಗ.

ಪೇಟಲೆನಡುದಿನ್ನು ಬಭ್ರುವಾಹನನೊಡನೆ |

ಕಾಳಗಂಗೊಡುವೆನಾಂ ಕುಲಕ್ಕೆ ಮಗನೀನೊರ್ವ |

ಬಾಳುವೆಗೆಡಿಸಬೇಡ ಗಜಪುರಕ್ಕೆ ಪೋಗಿ ಮುರಹರಧರ್ಮನಂದನಗೆ ||

ಕಾಳಾದ ರಾಜಕಾರ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯ ನೆಚ್ಚು ಬಿಸು |

ಕೇಳಿನ್ನ ಮಾತನಂ ದರ್ಜಾನಂ ನುಡಿಯಲ್ಕೆ |

ತಾಳದೆ ವೃಷಧ್ಯಜಂ ಕೋಪದಿಂ ಪಾರ್ಥಂಗೆ ಕೈಮುಗಿಯುತಿಂತೆ ||

[ಬನು ||೨೩೪||

ಬಳ್ಳಿತಿರು ತಾತ ಸಿನ್ನಂ ಬಿಟ್ಟು ನಂ ಪೋಗ |

ಲಳ್ಳವನೆ ಗಜನಗರಿಗಕಟ ರಣದೊಳ್ ಜೀವ |

ಗಲ್ಪನಾದೊಡೆ ಮತ್ತಿತಾಮೆಹಂ ಬೀಟದಿರಪನೆ ಗಗನಾಗ್ರದಿಂದ ||

ಹೊಳ್ಳದೆಯ ಹೊಣಬಿಗರೊಳಂಬುದೀ ನುಡಿಗಳಂ |

ತಳ್ಳಂಕದಿಂದ ನೀನಾಹವದೊಳಂತೆಣಿಕೆ |

ಗೊಳ್ಳಲೀಕಿವನ ಬಿಂಕಮನೀಗ ಮುಖವೆನೆನ್ನಂ ಕಳುಹಿ ನೋಡೆಂದನು |

ಮಂದಿಸಹಿತೀ ಬಭ್ರುವಾಹನಂ ಬರಲಿ ನಾ |

ಸಿಂಹ ರಣದೊಳ್ ಸಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಳ್ ಹಬ್ಬಮಂ |

ತಂದಲ್ಲದಿರೆನೆಂದು ವೈಷಕೇತು ಬಲ್ವಿಂ ಧನಂಜಯಂಗೆಹಗಿ ಬಚಿಕ ||

ಪೊಂದೇರ್ಗಡದೂ ಸಿಜಚಾಪಮಂ ತುಡುಕಿ ನರ |

ನಂದನನ ಸಮ್ಮುಖಕೆ ನಡೆತಂದು ನುಡಿದನೆಲೆ |

ಮಂದಮತಿ ಪಾರ್ಥಸುತನಹಡೆ ಸಿಲ್ ಕರ್ಣಜಂ ತಾನೆನುತ ತೆಗೆದೆಚ್ಚ ನು||
೩೩

ಲೇಸನಾಡಿದೆ ಕರ್ಣಸುತನಾದಡೊಳ್ಳಿತ್ಯೆ |

ವಾಸಿಯುಳ್ಳವನಪ್ಪೆ ಫಲುಗುಣಂ ಕೊಂದನ |

ಲ್ಲಾಸಮರದೊಳ್ ಸಿನ್ನ ತಾತನಂ ತನಗೆ ನೀಸಿದಿರಪ್ಪುದುಚಿತಮೆನುತ ||

ಸೂಸಿದಂ ಕಣೆಗಳೆಂ ಬಭ್ರುವಾಹನನದಂ |

ನೇಸಹಿಣುಗನ ಸುತಂ ಬಬಿಕ್ಕೈದು ಪಾರ್ಥಿಯಂ |

ಗಾಸಿಮಾಡಿದನಂಬುಗಳ್ಳಮೆಯೊಳಿ ವನೀತನಂ ಮುಸುಕಿದಂ ಶರದೊ
[೪೦ || ೩೪-೩೫ ||

ಇಸುವರೆಚ್ಚೆಂಬುಗಳನೆಡೆಯೊಳಿಕ್ಕಡಿಗೈವ |

ಏಸುವರೋ ರೋವರಂ ಗಾಯಗಾಣಿಸಿ ಕೆರ |

ಳ್ಳಿಸುವರೆಶ್ವಧ್ವಜವರೂಢಸಾರಥಿಗಳಂ ತಣ್ಣಿದಿಳಿಗುರುಳ್ಳಿ ಕೂಡೆ ||

ಇಸುವರೋಮೋರ್ಮ ಮೆಯ್ಯುಜಿದು ಚೇತರಿಸಿಕೊ |

ಣ್ಣಿಸುವರಾಗ್ನೀಯಾದಿ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರನಿಕರದಿಂ |

ದಿಸುವರಿಂತವೆರವೆರ ಸರಿಯು ಬಾಣಂಗಳಂ ಕರ್ಣಸುತಪಾರ್ಥಸುತರು ||

ಅಂದಾದಕರ್ಣಾರ್ಜುನರ ಕಾಳಗವನವರ |

ನಂದನರ್ ನಿರ್ಣಯಿಸುತಿದರ್ನೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ |

ದಿಂದ ಶರಸಂಧಾನಸತ್ವಸಾಹಸಲಕ್ಷ್ಯಲಳಲಾಘವಂಗಳಿಂದ ||

ಮುಂದುವರಿವೆಗಳೆ ಮುಳಿಸು ಮೊದಲೆ ಮೋಡಿ |

ಬಂದಿ ಭಾರಣೆ ಬಿಂಕ ಬೆಸೆ ಚಮತ್ಕಾರಂಗ |

ಳಿಂದ ಸಮಮೋಗೆ ಕೈದೊಣ್ಣಿದಂ ವೈಷಕೇತು ಬಭ್ರುವಾಹನನ ಮೇಲೆ ||

ಬಚಿಕಖಿಳಧಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ವೈಷಕೇತು ವೆ |

ಗ್ಗಳಿಸಿ ಬಾಡಬವೈಷ್ಣವದೊಳದಂ ಪರಿಹರಿಸಿ |

ಕೊಳುತರ್ಜುನಾತ್ಮಜಂ ಕೆರಳ್ವದನನಚೊಡುಚ್ಚಳಿಸಿತಚ್ಚೊಣಿತ
[ವನು ||

ತೋಳೆಯಲಿಚಿದುವು ಭೋಗವತಿಯ ಜಲಕಂಬುಗಳ್ !
ಮುಳಿದು ಕರ್ಣಜನಿಸಲ್ಪಾತನಂ ಸುತ್ತಿಸಿತು |
ಸುಜಿಗಾಳಿಯಂದದಿಂ ಕಣಿಗಳರೆಗಳಿಸೆಯುಂ ತಮಾಸಂಗರದೊಳು ||

ಮತ್ತೆ ಹೊಡಕರಿಸಿ ಪಾರ್ಥನ ಸೂನು ರೋಷಾಗ್ನಿ |
ಪೊತ್ತಿಕಿಡಿಗದಹಿ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಮಂ ಪೂಡಿ ತೆಗೆ |
ಯುತ್ತೆಲವೊ ಕರ್ಣಸುತ ನೀನೆ ನಿಲ್ಲಾಳಪ್ಪಿನಾಂ ಪೂರ್ಣರತಿಬಲರೊಳು ||
ಚಿತ್ತಚಂಚಲಮಿಲ್ಲದೀಕ್ಷಿಸೆನುತೆಚೊಡೆ |
ಗತ್ತಿಶರಮಂ ಕೂಡೆ ಪಿಡಿದಾಗಸಕ್ಕೆ ಚಿಗಿ
ದೆತ್ತಿಕೊಂಡೊಯ್ದು ವೈಷಕೇತುವಂ ತಿರುಗಿಸಿತು ದೆಸೆದೆಸೆಗಳಂ ನಭ
[ದೊಳು || ೩೮೬ ||

ಭಾನುಸುತಸೂನುವಂ ನಭಕೆತ್ತಿ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ||
ನಾನಾದೆಸೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿತು ಮುಹೂರ್ತತ್ರಿತಯ |
ಮಾನೆಲಕೆ ಕಡಹದೆ ಮಹಾಶರಂ ಕೆಳಗೆ ಬಿಲ್ವಿಡಿದು ಸನ್ನದ ರಾಗೆ ||
ಈನರನುಮಾಬಭುವಾವನನು ಮೊಡನೈದೆ |
ಬಾನೆಡೆಯೊಳಾತನ ಪಿತಾಮಹಂಗಳಿನ ಸಿ |
ಕಾನನಸರಿತ್ಯಾಗರಂಗಳೊಳೆ ಬೀಜೆದಚಿದಂ ಮುಣಿಪುರದಮಹಿಯೊಳು ||

ಮೊಗವೆತ್ತಿ ಫಲಗುಣಂ ನೋಡುತಿರೆ ಕರ್ಣಜಂ |
ಗಗನದಿಂ ಬಿದ್ದಿಳೆಗೆ ಪೊಡೆಚೆಂಡಿನಂತೆ ಪುಟ |
ನೆಗೆದಿದ್ದು ರೋಷದಿಂ ಘೂಡಿಘೂಡಿಸಿ ಪಾರ್ಥಸುತನಂ ಪಚಾರಿಸಿ ಕನಲ್ದ ||
ತೆಗೆದಿಸಲ್ಬಾಣಂಗಳಶ್ವಸಾರಥಿಪತಾ |
ಕೆಗಳಿಂದಮರ್ಧ ರಥಸಹಿತ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ |
ಮಗನಂ ನಭಸಳಕೆ ಕೊಣ್ಣಡಗುವು ನಾಕಪರಿಯಂತಮಾಕ್ಷಣ
[ದೊಳು || ೩೮೭ ||

ನಭದೊಳೆತ್ಯುಗ್ರದಿಂ ತಪಿಸುವೆ ದಿವಾಕರ |
ಪ್ರಭೆಯಿಂದುರಿಯೆ ರಥಂ ಬಿದ್ದನುರ್ವಿಗೆ ಪಾರ್ಥಿ |
ರಭಸದಿಂ ಪೂರ್ವದೊಳಡರ್ಧ ಸಂಪಾತಿ ಗರಿಸಿದಿಳೆಗೆ ಬೀಜುವಂತೆ ||
ತ್ರಿಭುವನಕೆ ಪೊಸತಾಗೆ ಕರ್ಣಜಂ ಮತ್ತೆರಿಪು |
ಸುಭಟನಂ ಮೂಝಬಾಣದೊಳಚ್ಚು ದಿವಸವೆ |
ಲ್ಲಭನ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿಗೈದಿಸಿ ಪಚಾರಿಸಿ ಜಹಿದು ಕೂಡೆಬೊಬ್ಬಿಹಿದನು ||

ಬೊಬ್ಬಿಹುವೆ ಕರ್ಣಜನ ದನಿಗಳ್ಳೊ ರೋಷದಿಂ !
 ದಬ್ಬರಿಸಿ ಗಗನದೊಳೆ ತನ್ನ ರಥಮಂ ಬಿಟ್ಟು |
 ಹೆಬ್ಬಟ್ಟದಂತಿವನ ಮೆಸ್ತಕದ ಮೇಲೆ ಬೀಜಲ್ಕವಂ ಕನಲ್ದ ಕೂಡೆ ||
 ಉಬ್ಬಿ ಪುಟನೆಗೆದ್ದು ಸಾಯಕದೊಳಚಿ ವನ |
 ನೆಬ್ಬ ಸಿದನಾಗಸಕೆ ಮೆತ್ತ ಭೀಭತ್ಸು ಕಂ |
 ಡೊಬ್ಬ ರಳನಲ್ಲಾಡಿ ಪೊಗಳಲ್ಕೆ ವ್ಯಪ್ಪಕೇತು ಫಲುಗುಣಂಗಿಂತೆಂದನು ||

ತಾತ ನೋಡಂದು ರಣದೊಳೆ ಗಾಲಿ ವಸು |
 ಧಾತಳದೊಳೆಡೊಡಾಯತಮಾಗ ನಿಲ್ವಿನಂ |
 ಘಾತಿಸಿರೆಂದು ಸಿನ್ನೊಪನ ನಮ್ಮಯ್ಯನಾಡಿದವೊಲಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ||
 ಈತನೆನ್ನೆನ್ನದಂ ಗಾಸಿಯಾದಪನೆಂದು |
 ಮಾತಾಡುವನಿತಜೊಳ್ ಮತ್ತಿವನ ಮೇಲೆ ಬಂ |
 ದಾತಬೀಜಲ ನೊಂದರಿವರಂ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಧುರಕನುವಾರು ||

ಮಣಿವರೂಢಾರೂಢರಾಗ ಬಹುಕಿರ್ವರಂ |
 ರಣರಂಗದೊಳೆ ಕಡುಗಿ ಕಾದಿದರೆ ಕಾಯದೊಳೆ |
 ಕಣೆಗಳಿಡಿಯಲ್ಕೊ ಮಂ ಕಚ್ಚಿ ಪಾಟಲರುಣಾಂಬುಗಳ್ಳೊಡಿವರಿಯೆ ||
 ಪೊಣರ್ವರಂಬರಕಡದೊಪ್ಪ ಮೇದಿನಿಗಿಣುದು |
 ಪೊಣಗುವರೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಭದೊಳೆದೊರ್ವಂ ಧ |
 ರಣತಳದೊಳೆಗೊರ್ವ ನಾಗಸದೊಳೊರ್ವನಿರೆಸರಿಸಮದೊಳೆಕಲೆಗಳು ||

ಭೂಪ ಕೇಳಿಂತ್ಯೆದುದಿನಮೈದೆ ಕಾದಿದರೆ |
 ಚಾಪವಿದ್ಯಾಪ್ರವೀಣರ ಬಹುಕ ಪಾರ್ಥಜಂ |
 ಭಾಪುರೇ ವ್ಯಪ್ಪಕೇತು ನೀನ ಪಟುಭಟನವೈಲೋಕದೊಳ್ಳಾಕೆದೆಯೊಳು ||
 ಶ್ರೀಪತಿಯ ಧ್ಯಾನಮಂ ಮಾಡೆನುತ ತೆಗೆದಿಸಲೆ |
 ಕೋಪದಿಂದಾಕಣೆಯನಿವನರಿವನಿತಜೊಳ್ ಪ್ರ |
 ತಾಪದಿಂ ಕವಲಂಬನಚ್ಚು ಕತ್ತರಿಸಿದಂ ಕರ್ಣಜನ ಕಂಧರವನು

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕವಿಯ ಹೆಸರು ರಾಘವಾಚ್ಯ. ಈತನು ಲಿಂಗವಂತ ಮತದವನು. ಈತನು ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಕುಂತಳದೇಶದ ಹಂಪಾ (ಹಂಪೆ) ಪುರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ಇವನು ಏಷು ಭಕ್ತ ಚರಿತ್ರವಾದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದನು. ಇದರಿಂದ ವೀರಶೈವಮತಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕವಿಯೆಂಬ ಇವನ ಸೋದರಮಾವನಿಗೆ ನಿಶೇಷವಾದ ಕೋಪ ಬಂದಿತು. ಆದಕಾರಣ ತನ್ನ ಗುರವೂ ಮಾವನೂ ಆದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಮಾತಿನಂತೆ ಮುಂಜಿಕ್ಕೆ ರಾಘವಾಚ್ಯನು ಸೋಮನಾಥಸತ್ಯಾವ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಶೈವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲುಪಕ್ರಮಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಓರುಗಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ದೊರೆಯ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಏಕಸಂತದ್ವಿಸಂತಗ್ರಾಹಿಗಳೆಂಬ ಪಂಡಿತರೊಡನೆ ವಾದಿಸಿದನು. ವೀರೇಶ್ವರಕಥೆ ಎಂಬ ಶೈವ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ಸನ್ಮಾನ ಹೊಂದಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ಈತನು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಬೇಲೂರಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಡೆಗಾಲವನ್ನು ಕಳೆದು ಕೈಲಾಸವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಈತನು ಸಿದ್ಧರಾಮಪುರಾಣ, ಸೋಮನಾಥಚರಿತೆ, ವೀರೇಶ್ವರಚರಿತೆ, ಶರಭಚಾರಿತ್ರ, ಹರಿಹರಮಹತ್ವ ಎಂಬ ಶೈವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ವಾರ್ಧಕ ಸ್ವರೂಪಿ.

೩೦. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದು.

(ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸ್ಥಲ)

ಸೂ|| ನುಡಿದನಿತು ರಾಜ್ಯಮಂ ಕೌಶಿಕಂಗಿತ್ತು ತ |

ನ್ನೊಡನೆ ರಥಕಾರಸತಿಸುತನುಂತ್ರಿವರಿಸಿ ಜನ |

ದೊಡೆಯ ಕಾಶಿಗೆ ನಡೆವಡೆಯೊಳಾದವಸ್ಥೆಯನದಾವ ಜೀವರುಕೇಳ್ವರು||

ಉಡುಗಣದ ನಡುವಣಿಂನುವ ತೆಗೆಸಿ ರಾಜು ಬಂ |

ದಡೆಗೊಂಬ ತುನಾದುದಾಚ್ಯದೊಳು ಮೈಗದ |

ಗಡಣದಿಂದಿಸ್ತೆ ಹರಿಯಂ ತೆಗೆಸಿ ನರಿ ಸುಖವಾಸವನು ಕೈಕೊಂಬ

[ವೋಲೆ ||

ಕಡಲ ವಾರಿಯೊಳು ಬಿಂಬಿಸುವ ರವಿಯಂ ವಂಗಿ |

ಲ್ಪಡೆ ಮುಸುಗುವಂತೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿವರಂ |

ಪೊಡವೀಶನಂ ಮುಸುಕಿಕೊಂಡು ಕೌಶಿಕರಥವನೇಣಿ ಬರಲಿಂತೊಪ್ಪಿತು||

ಧರೆ ಬಿರಿಯಲಳ್ಳಿಣಿವೆ ಸಂದ ನಿಸ್ಸಳದ |

ಬ್ಬರವನಾಲಿಸಿ ಪುರದ ಕೇರಿಗಳನೊಪ್ಪೆ ಸಿಂ |

ಗರಿಸಿ ಮನೆಮನೆಗಳೊಳು ಗುಡಿತೋರಣಂಗಳಂ ಸರಬಿಗಿಮ ಸಂಭ್ರಮ
[ದಲಿ ||

ಅರರೆ ಕೋಟಾಕೋಟಿ ಕರಿತುರಗರಥತಿಯು |

ಪರಿಜನಂಬೆರಸಿ ಮತ್ತಂ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಭೂ |

ವರನನಿದಿರೊಳಲು ನಡೆದರು ಶಶಿಯನಿಬಿರೊಳಲು ಹೆಚ್ಚು ವಂಭೋಧಿ

[ಯಂತೆ ||೨೯೬||

ಮುತ್ತಿದಣುಕುಗಳ ಮುಸುಕಿದ ಹಲವು ರ್ಪುಲ್ಲರಿಗ |

ಳೊತ್ತಿನೊಳು ತಳಿತ ಬೆಳುಗೊಡೆಗಳಡುಕುಣಿ ನೆಣಲ |

ಕುತ್ತುಣೊಳು ರ್ಪುಡಿಸುವ ಚಮರಸೀಗುರಿಗಳೊಗ್ಗಿನ ಕುಣುಣು

[ವಿಡಿದು ||

ಎತ್ತಿದ ಮೊಗಂ ನಿಲುಕಿನೋಪ್ಪ ಕಂಗಳು ಮುಗಿದು |

ಹೊತ್ತಕ್ಕೈಯ್ಯುವೆಧಾರು ಜೀಯ ಎಂದೆಂಬ ನುಡಿ |

ವೆತ್ತು ಹತ್ತಿರೆ ಬಂದ ಮುನಿಯ ಮೊಗಮಂ ಕಂಡ ಹೊತ್ತನಿನ್ನೆವೊ

[ಗಣ್ವಿನು||೨೯೭||

ನಸುಗುನಿಯನಪ್ಪಿದಳಕುಳದಂತೆ ಕಡುಹಸಿದು |

ಕಸುಗಾಯನಗಿದ ಗಿಳಿಗಳ ಬಳಗದಂತೆ ನಿ |

ಟ್ಟಸದೆ ವಿಷಮಂ ಸವಿದ ಶಿಶುಸರದಂತ ಕೊರಡಂ ಕರ್ತುಕಿ ಚಂಚು

[ನೊಂದು ||

ಕುಸಿದ ಶುಕಪಿಕನಿಕರದಂತಿಂತು ಬೇಸತ್ತು |

ಬಸವಣ್ಣಯುತಂದು ಮಂದಿಗಳೊಳುಣಿಸಿದರು ಮೂ |

ಮಸಕದಿಂ ಪುರಜನಂ ಭೂಪನಂ ಹೊಲಗೆಟ್ಟ ಕಣುತಾಯನನಸುವಂತೆ ||

ಹಗಲೊಗೆದ ಚಂದ್ರಕೆಯಂತೆ ಬರವೈಶಾಖ |

ದೊಗೆದ ಬನದಂತೆ ಬಿಸಿಲೊಳು ಬಿಸುಟ ತಳಿರಂತೆ |

ಮೊಗ ಕಂದಿ ಮುಸುಕ್ಕಿಲ್ಲದವೆಗಪ್ಪಟವುಟ್ಟು ರಾಗಣದೊಪ್ಪುಗೆಟ್ಟು ||

ಮಗನರಸಿಮಂತ್ರಿಸಹಿತವನಿಪಂ ಹಿಂದೆ ದೇ |

ಸಿಗನಂತೆ ಕಾಶಿಕನ ಕಾಹಿನೊಳು ಬರೆ ಹಿಂದೆ |

ಬಗೆಗದಲು ಹೊದ್ದ ಹೊಡೆವಟ್ಟು ಕಾಣಿಕೆಯ ಚಿತ್ತೈಸುಭೂಭುಜ

[ಯೆಂದರು ||೨೯೮||

ಎನಗರಸುತನವಿಂದು ಹೋಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ |
 ಮುನಿಗಾದುದಾತನಂ ಕಂಡು ಕಾಣಿಕೆಯನಿ |
 ತ್ತನುನಿಂ ಬಸಕ್ಕೈವುದೆನಲೊಳ್ಳೆವನಲು ಬೋಧಿಸಿ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ||
 ಜನವ ಕಾಣಿಸಿ ಕಾಣಿಕೆಯ ಕೊಡಿಸಿ ಹಿಂದುಗೊಂ |
 ಡಿನಕುಲಲಲಾಮನೈತಂದು ಪುರಮಂ ಪೊಕ್ಕು |
 ಮನದೊಳುತ್ತವದ ಹೆಚ್ಚಿ ಗೆಯುಳಿದು ನಿಂದಮಂದಿಯ ನೋಡುತಂ ನಡೆ
 [ದನು || ೪೦೦ ||

ಗೊಂದಣಂ ಮಿಗೆ ಹರಸಲೆಂದಾರತಿಯನೆತ್ತ |
 ಲೆಂದು ಸೇಸೆಯನಿಕ್ಕಲೆಂದಾರ್ತದಂ ನೋಡ |
 ಲೆಂದು ರೂಪಂ ಮೆಚೆಯಲೆಂದು ಸೊಬಗಂ ಸಾರಲೆಂದು ನವರತ್ನವಿಡಿದ ||
 ಹೊಂದೊಡಗೈಯಂ ತೋರಲೆಂದು ಜನದಳವಳಿಯ |
 ಲೆಂದು ಬೀದಿಯೊಳು ಬಾಗಿಲೊಳು ಭದ್ರಂಗಳೊಳು |
 ನಿಂದು ಸತಿಯರು ಭೂಪನಿರವ ಕಂಡುರಿಹೊಯ್ದ ಹೊಗಳಣೆಗಳಂತಿ
 ದನು || ೪೦೧ ||

ನೂಕಿ ನಡೆದರಮನೆಯ ಹೊಕ್ಕು ಸಿಂಹಾಸನ |
 ಕ್ಕಾ ಕೌಶಿಕಂ ಬಂದು ಭೂಭುಜನ ಕಯ್ಯ ಹಿಡಿ |
 ದೇಕಕಟ ಕಲಿಕೊಟ್ಟೆಯಿ ಕರಿಗಳೇ ಕುದುರೆಯಿ ರಥಗಳೇ ಕುಲಜನ ||
 ಈ ಕೋಶನ ನಗರಿಯಿ ಕಾಂತೆಯಿ ಕುವರ |
 ನೀ ಕಾಮಿನೀಜನಂ ಮೆಚುಗದಂತರಸಾಗ |
 ಬೇಕಾದಡೆನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಮದುವೆಯಹುದು ಲೇಸೆನಲವಸಿಪತಿನುಡಿದನು ||

ಹೆತ್ತ ತಾಯಂ ಮೂಱಿ ತೊತ್ತ ಕೊಂಬರ ಮೂಗ |
 ನಿತ್ತು ಕನ್ನಡಿಯ ನೋಡುವರೆ ಮೂಣಿಕದೊಡವ |
 ನೊತ್ತೆಯಿಟ್ಟೊಡೆದ ಗಾಜಂ ಹಿಡಿವರೇ ಕೋಪದಿಂ ಸತ್ತು ಮದುವೆಯ
 [ಹರೇ

ಕತ್ತುರಿಯನುರುಹಿ ಕುಣಿಗುರುಳಿಸಿಕ್ಕುವರೆ ನೆಪಿ |
 ಚಿತ್ತೈಸು ಹೊಲತಿಯರ ಪಿಡಿಸು ನಾನೋವವ |
 ಪ್ರತ್ತೊಂದು ತಲೆವರೆಸಿ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಹೆನೇ ಮುಸಿನಾಥ ಕೇಳಂದನು ||

ಬಲ್ಲದಿರಬೇಡಲೇ ಸೊಲ್ಲನೊಲ್ಲೆಂ ಪೊಲ್ಲ |
 ನಿಲ್ಲಿಂದಮೇಲಿನ್ನು ಮೊದಲಾದ ತಪ್ಪುತಾ |
 ನಿಲ್ಲಿಂದೊಡಿಲ್ಲದೊಡಿನ್ನು ನಿನಗುಳ್ಳ ಪರಿವಾರಮಂ ಚತುರಂಗನ ||
 ಸಲ್ಲಲಿತದೇಶಕೋಶವನಂಕಟಂಕನನು |
 ಬಲ್ಲ ಕುಲಕರಣ ಮರ್ಗಂ ಮುದ್ರೆಮೊದಲಾದ |
 ವೆಲ್ಲವಂ ಬೇಜೊಪ್ಪುಗೊಟ್ಟು ಹೋಗೇಜಿನಲು ತರಹೇಳಿದಂ ಮಂತ್ರಿಗೆ||

ಪೊಡವಿಸಂ ಪೇಜಿ ಮಂತ್ರೀಶನತಿವೇಗದಿಂ |
 ಹಡಪಾಳರಂ ಕರೆದು ಕರೆ ಸಕಳಪರಿವರನ |
 ತಡವೆ ಮಾಡದೆ ತರಿಸು ಕರಿತುರಗರಥಸೀಗುರಿಗುಡಿಮೊದಲಾಗೆಲ್ಲವೆ ||
 ಬಿಡದೆ ಮುನಿವರಗೊಪ್ಪುಗೊಡಬೇಡುದೊಲಗದ |
 ಮಡದಿಯರ ಭಂಡಾರಿಗಳನು ಮನ್ನಣೆಯವರ |
 ನಡೆವಿಡದೆ ಬರಿಸೆನಲು ಭೂವರನ ಸಮ್ಮುಖದೊಳರಿಸಿದರದೇವ್ರೇಗ
 [ಪ್ರವೀನ || ೪೦೫||

ಬಾಡಿದ ಮೊಗಂ ಬಲಿತಬಾಯ್ ಸುರಿಸ ನಯನಾಂಬು |
 ಪಾಡಣ್ಣದ ಮುತಿ ನೀಡಿ ಬೆಳೆದ ಸುಯೆ ಮಗುಡವೆ |
 ಹ್ಯಾಕುನಂಗಂ ನಿರೋಧಾಗ್ನಿಯಿಂ ಕುಸಿದು ಮೆಣುಗುವೆ ಮನಂಮಾಸಿದ
 [ಮುಂದಂ |

ಕೂಡೆಬಂದಖಳಪರಿವಾರಮಂ ಸತಿಯರಂ |
 ನಾಡೆ ಚತುರಂಗಬಲಮಂ ಪುರಜಸಂಗಳಂ |
 ನೋಡಿ ತೋಜಿಸಿ ಬೇಜೊಬೇಜೊಪ್ಪುಗೊಡತಿರ್ದನಾ ಧೈರ್ಯಸಿಧಿ
 [ಭೂಪನು || ೪೦೬||

ಸಿರಿಮಡಿಯ ಹಡಪದಾರತಿಯ ಸೀಗುರಿಯ ಚಾ |
 ಮರದ ಮರ್ದನದ ಪಂತಿಗಳ ಪಡಿಸಣದ ಸಿಂ |
 ಗರದ ಗಂಧದ ಯಕ್ಷಕರ್ತಮದ ಕನ್ನಡಿಯ ಹಿಡಿವಜನಸಮಕಟ್ಟಿನ ||
 ಸರಸದ ವಿಳಾಸದ ವಿಸೋದದ ವಿಚಾರದಾ |
 ಭರಣದೊಡ್ಡಿನ ಬಹುನಿಯೋಗಕಾರಿಯರೆಸಿಪ |
 ತರುಣಿಯರನೊಪ್ಪಿಸಿದನಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಗೆ ಸತ್ಯರ ದೇವ

ಇದುರತ್ನಭಂಡಾರಮಿದು ಹೇಸುಬಂಡಾರ |
 ವಿದು ಪಟ್ಟಕರ್ಮಮಿದು ವಿದು ಜಿಲ್ಲೆಯಗ್ರಾಣ |
 ವಿದು ಕಂಚಿನುಗ್ರಾಣಮಿದು ಸುನಾಣಿಯರ್ಗವಿದು ಸರ್ವಶಸ್ತ್ರಸದನ ||
 ಇದು ಹಸ್ತಿಸಂದೋಹವಿದು ತುರಗಸಂಘಾನ |
 ವಿದು ಎರೂಢಪ್ರಕರವಿದು ಪದಾತಿನ್ಯಾತ |
 ವಿದೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುನುತೆ ದ್ವಿಪ್ರಸಿದ್ಧನಮುನಿಗೆ ಭೂನಾಥಕಂದರ್ಪನು ||

ಹಿರಿಯಬಿರುದಿನ ಮುನೈಯಿದು ನಗರವಿದು ಪೂರ್ವ |
 ದರನುನೆಯಿದಲಿಳಪದವಾರಮಿದು ಸಿವುಡಿಯಿದು |
 ಕರಣವಿದು ವೇಲಿಬುಲೈ ಸರಸ್ವತಿದೆನೋಕೊಳ್ಳೆ ಮಹಾಪುರುಷಯೆಂದು ||
 ವರಕೌಶಿಕಗೊಪ್ಪುಗೊಟ್ಟಿಲ್ಲ ಸಂದುವೆ |
 ಪರಿಣಾಮವೇ ಇನ್ನು ಹೋದವೇ ಮುನಿನಾಥ |
 ಕರುಣಿಸಿದಿರೇ ಎಂದು ಹೊಪ್ಪವಟ್ಟು ಹೋದಪನೊಡನೆದ್ದನಾ
 ಮೂರ್ಖನು || ೪೦೯ ||

ಪೊಪ್ಪನುಡುವ ಭೂನಾಥನಂ ಕಂಡು ಕಂಗೆಟ್ಟು |
 ಮುಳುಗಿ ಬಸಿಹಂ ಹೊಸೆದು ಬಸವೊಡು ಬಿಸುಸುಯು |
 ಮೊಡೆಯಿಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿರಲಿ ಕೈನಿಡಿ ಕರೆಕರೆದು ಕಂಡು ಸೈರಿಸಲಾರದೆ ||
 ನೆಣಿ ನಿನ್ನ ನಂಬಿ ನಚ್ಚಿದ್ ಪದವಾರಮಂ |
 ಮುದೆಯೋ ತೊಡೆಯೋ ಮೊಡೆಯೋ ಹೇಳು ನೇ |
 ಸುಮಂಗುಲಯೆಂದೆಂದು ಬಿಳುನುಡಿದು ಮಿಡಮಿಡನೆ ಮಿಡುಕಿತ್ತು ಪೌರ
 [ಜನವು || ೪೧೦ ||

ದಾತಿಯಿಂದಿಡಿದು ನಡೆನಖಿಯೆ ಬಿಳುಕಾಳ್ಕುಂ |
 ದಂತಡಿಯನಿಡವೆ ಹಾನಿನೋಳು ಪಡೆಸುವಾತ | [ಪ್ರಾಪ್ತನು ||
 ನಂತು ಕಲು ನೆದೊಳೊಳುಗುವೆ ಬಿಳುಗೊಡೆಯ ತುಪಿನೋಳಗಗಲಿಡಿ
 ಎಂತು ಬಿಳುಬಿಸಿನಾನುವೆ ಪುರದೊಳಪ್ಪತ |
 ನಂತರಗ್ಯದೊಳೆಪ್ಪೆ ಜನವನಗಲ್ಲಜಿಯದವ |
 ನಂತು ಹೇಳಿಕೊಕ್ಕೆಯಾಗಿಪ್ಪೆಯೆಂದು ಮೊಡೆಯಿಟ್ಟು ದು ಸದಾಸ್ತ
 [ಜನವು || ೪೧೧ ||

ಹೊಣಿಗೆ ದಾನವ ಬೇಡಿದವರುಂಟೆ ಕೊಟ್ಟು ಬೇ |

ಸಪ್ತ ಮುಗುದರಸು ದೊರಕಿಸನಲೆ ಎಂದು ಕ |

ನಿರ್ಗುಣ ||

ಟ್ಟುಣಿ ಕಂದಿ ಪಾಪಿ ನಿಷ್ಕರುಣ ನಿರ್ಧಯ ಮೂರ್ಖ ನೀಚ ನೀರಸ

ನೇಣಿಕೊಂದೆ ನಂಬಿ ನಡೆ ದೊರಕಿದೊಡಲೊಳ |

ಳ್ಳುಣಿಯುತಿಪ್ಪುಣ ಜಗಿಯ ಜಂಕಿಯುರಿ ನಿನ್ನ |

ನಿಖಿಯವೇ ಹೇಳು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಪಾಪಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಎನುತಿರ್ದರು ||

ಜಡೆಗಳದು ಮೆಕುಟಮಂ ನಾರುಸೀರೆನು ತೊಳೆ |

ದುಡಿಗೆಯಂ ದುದ್ರಾಕ್ಷನೊಲೆಯಂ ಕಳದು ಪೈ |

[ಯನು ||

ದೊಡಿಗೆಯಂ ಕಂದಮೂಲವನು ಬಿಟ್ಟುಟವಂ ದರ್ಭೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು

ಅಡವಿಯಂ ಬಿಟ್ಟು ನಗರಿಯನು ಭಸಿತನ ಬಿಟ್ಟು |

ಬಿಡೆ ಸುಗಂಧಗಳನು ಜಿತ್ತೊದ್ದಿಯತ್ತನ ಬಿಟ್ಟು | ಕಂದರು || ೪೦೩ ||

ಮೆಡದಿಯರ ಬಯಸಿ ಜಗವಕಿಯಲು ಪ್ರತಕೆ ಮುಪ್ಪಾಯ್ತೆ ಮುಪ್ಪಿನೊ

ಮಲೆತು ಜಿನ್ನಟ್ಟುನೆ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಣಮಂ |

ಗೊಲಖಿಯವನಾನು ದಗೆಗಂ ಗೊಲನೆ ನಿ |

ನ್ನೊಳಗೆ ಕರಣವ ಸಂತಪ್ಪುಣಿಯವನಾನು ದೇಶಮಂ ಸಂತವಿಡುವೆ ||

ಸಲೆ ತಪಸ್ತೀಜದಿ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಕೋಶಮಂ |

ಬಳಸಲಖಿಯವನಾನು ದೇಶಮಂ ಕೋಶಮಂ |

ಬಳಸಿದನೆ ಕಣ್ಣೆಟ್ಟುರೇ ಮೂರ್ಖ ಪಾಪಿ ಕೌಶಿಕ ಕೇಳು ಕೇಳಂದರು ||

ಪುರದ ಪುಣ್ಯಂ ಪುರುಷರೂಪಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ |

ಪರಿಜನವ ಭಾಗ್ಯಮಡುಗೆ ಸಜೆಯುತಿದೆ ಸತ್ತ |

ಶರಧಿಪರಿವ್ರತಧರೆಯ ಸಿರಿಯ ಸೊಬಗಿಲ್ಲೊತವಾಸಕಂ ಪೋಗುತ್ತಿದೆ ||

ಎರೆನೆರಧಿನಾಥರಾನಂದವಂದಜಗುತ್ತಿದೆ |

ವರಮುನಿಂದ್ರರ ಯಾಗರತ್ನೆ ಬಲವೆಯುತಿದೆ | [ಯಿಟ್ಟುದು || ೪೦೪ ||

ನಿರುತಮೊಂದೊಂದಾಗಿ ಬಂದು ಸಂಧಿಸಿ ನಿಂದ ಮಂದಿ ನೇಣಿ ಮೊಣಿ

ವಸುಧೆ ಬಾಯ್ವಿಡೆ ದಿನೆಗಳಸನದಿ ನೆಂಗೆ ನಿ |

ಟ್ಟುಸಲಾರದೊಲಂ ಕಂಬನಿಯನುಗಿಯ ಶೋ |

ಕಿಸುವ ಪರಿಜನದಲಿ ಅಲಿಸುತ ಪಾಲಿಸುತ ಸರದೋಣಿ ಸಂತವಿಡುತ ||

ಮಸಗಿ ಪುರದಿಂ ಮಿಾಣಿ ಪೋಗುತಿರೆ ಕಂಡು ಸಂ |

ದಿಸಿ ಬಪ್ಪಕೌಶಿಕನ ಕಂಡು ನಿಂದವನೀಶ |

[ವೆನು || ೪೦೬ ||

ನೊಸೆದು ನಿಲಿಸುವ ಭರದೊಳೊಂದೆರಡು ಮೂತನಾಡಿದನದೇವಣಿ ಸು

ಹಿಂದೆ ರಾಜ್ಯಂಗೆಯ್ದ ಗರ್ವದಿಂ ಹೊಲತಿಯರ |

ತಂದು ಕುಲಮಂ ಕೆಡಿಸಲಾರದಲಿಂ ನಿಮ್ಮ |

[ನುಡಿದ ||

ದೊಂದು ನುಡಿಯಂ ತಪ್ಪಿ ನೆಜೆಜಜೆದು ಮೂರುತ್ತರಂಗೊಟ್ಟು ಕೆಟ್ಟು

ನಿಂದೆಗೆಯ್ದ ನ್ಯಾಯಿ ಪಾಪಿ ಚಂಡಾಲನೆ |

ನ್ನಿಂದಧಮರಿಲ್ಲಯ್ಯ ಸರ್ವಾಪರಾಧಿಯಾಂ |

ತಂದೆಕರುಣಂಗೆಡದಿವೆಂದು ಮುನಿಸುಂ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ||

ಮನದೊಳಗೆ ಮೆಣುಗದಿರಿ ಚಿಂತಿಸದಿರಲದಿರಿ |

ಮುನಿಯದಿರಿ ನೋಯದಿರಿ ಮತಿಗೆಡದಿರೆರಡನೆಯ |

ಶಿವನನಿಸ ಕೌಶಿಕಂ ನಿಮ್ಮೊಡೆಯನಾದನಾತನ ಪಾದಪಂಕೇಜಕೆ ||

ಎನಗೆ ಬೆಸಕ್ಕೆಂತೆ ಬೆಸಕ್ಕೆವುಂಜುವುದು |

ವಿನಯದಿಂ ನುಡಿವುದೊಲ್ಲೆಸುತಿದುಂದೆಂದು ಪರಿ |

ಜನಕೆ ಕೈಮುಗಿದೆಯೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡಂ ಧೈರ್ಯದಿಂದಾಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ||

ಧರೆಗಧಿಸನನಿಸ ರವಿಕುಲದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಭೂ |

ವರನ ಮೊದಲನ್ವಯಾಗತವಾಗಿ ಬಂದುದೀ |

ಪರಿವಾರವೀದೇಶವೀಕೋಶವಿಂದುತನಕಾವೆಜೆದು ಬಡತನವೆನು ||

ನೆರೆಯಣಿಯದಯ್ಯ ನೀವಿನ್ನಿದಂ ರಕ್ಷಿಪುದು ||

ಹೊರೆವುದನಿತಂ ಬೇಡಿ ಪಡೆದೆ ನಾಂ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ |

ಕರುಣಿಸಿದನೆಂದು ಕೈಮುಗಿದು ಮುನಿಗಪ್ಪೈನಿ ಕೊಟ್ಟನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ||

[ವ್ರನು || ೪೦೭ ||

ಚೆನ್ನ ಬಸವಪುರಾಣ.

ಈ ಪಟ್ಟದಿ ಕಾಣ್ಯವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಯ ಹೆಸರು ನಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತ. ಈತನು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೨೫೦ ರಲ್ಲಿ ಈ ಪುರಾಣವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದನು. ಈತನ ಗುರುವು ವಿದ್ಯಾನಗರ (ವಿಜಯನಗರ)ದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಹಿರಿಯ ಮೊಠದ ಸಿದ್ಧವಿಠಲೇಶ್ವರಸ್ವಾಮಿ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ವಸಂತಮರ್ಣನೆ, ಬಿಜ್ಜಳನ ಸಭೆ, ವಸಂತಮರ್ಣನೆ, ಇವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಪದ್ಯಗಳು ಮುದರಿಗಾಗಿ ಉದ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ವಾರ್ಧಕ ಪಟ್ಟದಿ .

೩೧. ವಸಂತಮರುತಮರ್ಣನೆ.

ಚಳಿಯೊಡ್ಡು ಜಾಣಿ ತಂಗಾಳತಲೆಮೋಡು ಪೂ |
 ಗಳ ಕಂಪು ಮೋಡು ಭೃಂಗಂ ನಲಿದು ಪಾಣಿ ಕೋ |
 ಕಿಲೆಯದಸಿಸಾಣಿ ಮದನಂಗೆ ಬಲಪೇಡು ನದಿಗಳ್ತಾಣಿ ಮೋಸುರಗಳು
 ತಳರುಗಳ ಪೇಡು ಎರಹಿಗಳ ಬಾಯಾರೆ ಸುಖಿ |
 ಗಳ ತಾಪಮಾಣಿ ಮುಸಿಗಳ ಮನಂ ಮೋಡು ಭೂ |
 ವಳಯಕೆ ವಸಂತಾಗಮಂ ಮನೋರಾಗಮಂ ಮಾಡುತೈತರುತಿಮದು ||
 ಮನನಪ್ರತಾಪಾರಿಯಾದ ಕೋಕಿಲೆಯಂದು |
 ಮನನಮಂ ಬಿಟ್ಟುಲಿದುತೊಡಗಿದುದು ಪಲ್ಲಿಕಾ |
 ಮನನಿಗೆ ಚೂಡಗಳ ಸಂಗಮಾದುದಿನನರಸಿ ಸಿರಿವೆನೆಯಿಸುವ ||
 ಅನಳನಿ ಬಂಡಿಗೊಳಗಾದಳುತ್ಕಮಜಾತಿ |
 ಹಿನನಮಾಯ್ತಿಯೊಳಿದು ವಸಂತಸಂಗದಿಂದಲೇ |
 ನೆನಗದಿದಿದೊಂದು ತೋರಿಸಂತೆ ಬಂದುದು ವಸಂತಮದನೇನೆಂಬೆನು ||
 ಎಳದಳು ಕೆಂಪು ಪೂಗಳ ಕಂಪು ಕೋಕಿಲಂ |
 ಗಳ ಸರದ ನುಣ್ಣು ತೆಂಗಾಳಿದು ಸದಂಪು ಗಿಳಿ |
 ಗಳ ರವೆ ಸೊಂಪು ತುಂಬಿದು ಗಾನದಿಂಪು ನಾನಾಭಲಾವಳಿದು ಬಿಣ್ಣು ||

ತಿಳಿಗೊಳವ ತಂಪು ವಿರಹಿಯು ಕೈಕದಂಪು ಸುಖಿ |
 ಗಳ ಮನವ ಪೆಂಪು ಜನಗಳ ಗುಂಪು ಗುಂಪುಸಂ |
 ಗಳಿಸಿತ್ತೆಲ್ಲೆಯುಂ ಚೈತ್ರಾಗಮಂ ಬರಲ ಪೆಂಪುದೇನಚ್ಚ ರಿಯನು ||
 ಎಳದಳವನೊಳಕದ ಗೊಂಚ್ಚಳಂದೆ ಪೂ |
 ಗಳ ಮಿಸುನಿಗುಸುರಿಗಳ ಕುಚ್ಚುಗಳೆನೆ ಮಿತಿ |
 ಗಳ ಪಚ್ಚೆ ವರಲ ಸೂಸಕಗಳಿಂದ ಪ್ಪಿರಳವಳ್ಳಿಗಳ ಬಿಡಿಮುಗುಳ್ಳಳ ||
 ತೊಳಪ ಮುತ್ತಿನ ಗುಡಿಗಳಿಂದ ಚಲಿಸ ಮುಖಿದುಂಬಿ |
 ಗಳ ನೀಲಮಣಿಮಾಲೆಯಿಂದನೆನೆ ಮೋಹಂ |
 ಗಳು ವಸಂತಂ ಸ್ಮರನ ಬರವಿಗೆ ಕೈಕೈದ ಗೂಡಾರವೆನಲೆಸೆನುವು ||
 ತೆರೈಸಿ ಬರ್ಪ ತುಂಬಿಗಳ ವೈಗಪ್ಪು ಮುಂ |
 ಗುರ ಮುಗಿವೆನು ರುಂಕಾರವೆನಿ ಮೂರುಗು ವರ | [ಯರಳ್ಳಳೆ ||
 ನಾರಿಯರ ತೊಳಪ ಕಣ ಮಿಂಚು ಮಾರುತವತಿಯೊಳಗೂವ ಮುಳ್ಳಿಗೆ
 ತೊಳರ ಮುಖವನಿಗೊಂದೊಂದೊಂದು ಬಂದಗಮ |
 ಪೂ ರಯ್ಯನಾದಿದ್ರಗೋಸಂಗಳಾಗೆ ಶೃಂ | [ರೋಳು || ೩೭೪ ||
 ಗಾರಮಾಯ್ದು ವರ್ಷನೊಂ ವಸಂತವೊ ತಿಳಿಯಲಿದೆನಲು ಬನಬನ

೩೨. ಬಿಜ್ಜಳನ ಸಭೆ.

ಉದಯಾಚಲದ ಮೇಲೆ ಕಂಗಳೊಳಪ ರಮಿಯಂತೆ |
 ಪವಪಿಂ ಕನಕಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಭೂ |
 ಸುದತಿಯಧಿನಾಯಕಂ ಬಿಜ್ಜಳಂ ರತ್ನ ಭೂಷಣಕಾಂತಿ ರುಚಿಗಳಂತೆ ||
 ಪೊವ ಮೆಕುಟದ ರತ್ನ ಕಾಂತಿಗಳ್ ಏಗ್ಗಿತ್ತಿ |
 ಗಳೊಳಮರಿ ನನಾಪಿಚಿತ್ತಚಿತ್ತವ ತೆವು | [ಪ್ರಕಟಿಸೆ ||
 ತೊಳಗೆ ಭೂಷಣವಚಿತಮಿಕ್ಷುಕಮೇರಿಚಿ ಪಗಲೊಳು ಜೊನ್ನಮಂ
 ಫಳಫಳಸುವಂಗತೆಯೊಳು ಪುಟದ ಸುಕಲಪರಿ |
 ಮೊಳಕೆವಗುವೊಲೆ ಮೇಲೆ ಮೊಡಳಿಸ ಸಿಲೆ |
 ಕೆಲಬಲದ ಗದ್ದುಗೆಗಳೊಳು ಮಂಡಲಾಧೀಶರೊಪ್ಪಿ ವರಾಧೂಪನ ||

ಮುರಿದ ಮಿಸೆಗಳ ಕೆಂಗಣ್ಣುಗಳ ಪಣೆಯ ಕ |

ತ್ತುರಿಯ ತಿಲಕದ ಮೈಯಲೊರೆದ ಗಂಧದ ಕಾಲ | [ಕೆಗಳ ||

ಬಿರುದುತೊಡರಿನ ವಾಮಕರದ ಪೊಂಜರಪಣಿಯ ಬೆರಳ ಮಣಿಮುದ್ರಿ

ಕೊರಳ ಹಾರದ ಕರ್ಣಭೂಷಣದ ಝಳಿಸುವ |

ಕರವಾಳ ಹೊಳೆಹುಗಳ ಬಳದ ಮುಡುಹುಗಳ ಸಂ |

ಗರಭೀರರಾಜಸುಕುಮಾರರೊಪ್ಪಿದರವನೀಪಾಲನಿಕ್ಕೊಲದೊಳು || ೪೭೬ ||

ಕರೆದು ದಿನವಹಿವರ್ಗಮಾಸಾಂತಿಕಾದಿಗಳ |

ಬರೆದೊದಿ ಸರಿದೋಜಿ ಭೇದಕರ್ ಬಹುವಿಧದ |

ಪರಿಕಿಸಲೊಳಗುಗಾಣದಂತೆ ಛಿದ್ರಿಸಿ ತೆಗೆವ ಜಾಣ್ಮೆ ಕಡುನೈಜಮಾಗೆ ||

ಪರಮಲಂಚವೆ ತಮಗೆ ಜೀವನವದೆನಿಸೆ ಚ |

ಚ್ಚರದಿಂದಲೈಶ್ವರ್ಯಮಂ ಪಡೆದು ನೆಣಿ ಬಾಳ್ವ |

ಕರಣಿಕಶಿರೋಮಣಿಗಳೊಪ್ಪಿದರಾಬಿಜ್ಜ ಳವನಿಪನೋಲಗದೊಳು ||

ಶ್ರುತಿಶಬ ತರ್ಕವೇದಾಂತಾರ್ಥಕೋವಿದರ್ |

ನುತಪುರಾಣಾಗಮವಿಚಾರನಿಪುಣರ್ ಸಮು |

ನ್ನತಕನಕಪೀಠದೊಳೆ ಬಳದ ಗಡ್ಡದ ರತ್ನಕುಂಡಲಯುಗಂಗಳಸೆವ ||

ಶ್ರುತಿಪುರಾಣಾಂಗಮೊದಲವ ವಿದ್ಯೆಗಳ ಸಮಾ |

ಶ್ರೀತಯಜ್ಞ ಸೂತ್ರಕಾಶೀಮುದ್ರಿಕಗಳ ಸಂ |

ಡಿತನಿಕರಮೊಪ್ಪಿದುದವನಿಪಾಲಕನ ಬಲಗಡೆಯೊಳು ವಿಲಾಸದಿಂದ ||

ವೆರದೇಶಕಾಲಾಂತರಸೂತ್ರಂಗಳಂ |

ಪರಿವಿಡಿಯೊಳಪ್ಪಮಸ್ಥಾನಭೇದಂಗಳಂ |

ಪರಿಕಿಸುತ ಸಕಲರೋಗಂಗಳ ನಿವಾಸಂಗಳಜಿದಾ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳನು ||

ಹರುಷದಿ ಮೊಟ್ಟ ಸದ್ಧರ್ಮದಯೆದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ |

ಪರಮಶಿವಭಕ್ತಿನಿರ್ಮತ್ಸರಂಗಳೊಳಸೆವ |

ಉರುತರಸುವೈದ್ಯರೊಪ್ಪಿದರಾಬಿಜ್ಜ ಳಮಹೀಪಾಲನೋಲಗದೊಳು ||

ನುಡಿದು ಪೊಗಳಿಸಿಕೊಂಬ ಪದಬಂಧರೀತಿಯಿಂ |

ಬಿಡದೆ ಬಲ್ಲವರ ತಲೆದೊನೆಸುವ ಸಮನೈಯಂ |

[ಗಳನು ||

ಕೊಡಲೊಡನೆ ಪೂರಿಸುವ ಘಟಕಾಶತವನುಸುರುತಾಕ್ಷಣಂ ಮೆಚು

ಪಡೆವೆ ನವರಸರಸಿಕರೆಸೆವೆ ಕರ್ಣಾಟಕದ |
 ಬೆಡಗುಗಳ ಬಲ್ಲ ಸತ್ಯವಿಗಳೊಪ್ಪಿದರಾ |
 ಪೊಡವಿಪಾಲಕಬಿಜ್ಜಳನ ಬಲದ ಕಡೆಯ ಮುಣಿಮೆಯದ ಗಮ ಗೆಗಳಲ್ಲಿ ||
 ಬಿರುದ ರಾಯರ ಗಂಡ ಜೀಡಿಸರವೆಗಿವೆ |
 ಗುರುದಾನರಾಧೆಯ ಶರಿಸಿಧಿಸಮಾನವಾ | [ಕಾಂಕ ||
 ಸುರಮಹಾಗಾಂಭೀರ್ಯ ತರುಣೀನಿಕಾಯಶೋಚನಕುಮುದಕುಲಶ
 ಶರಣಾಗತಾನಂದಚೂತವನಚೈತ್ರ ಭೂ |
 ವೆಶಿಖಾಮುಣಿ ಜೀಯ ಬೊಮ್ಮಾಯ ಸಿಸಗೇಂದು | ||೪೩||
 ಕರವೆತ್ತಿ ಪೊಗಲ್ವಿ ಪಾಠಕರ ಕೈಪಾರ ಕಿವಿಗಿಡಿದಾನ್ಯಪಸಭೆಯೊಳು
 ನಿರುತದಿಂ ಭಗದತ್ತನೆಣೆ ಸುರಂದ್ರಂ ಪಾಟಿ |
 ಕರಿಕಂಧರಾರೋಹಣಕ್ಕಾ ದವಕ್ಕಂದು | ಗಮ ||
 ಬಿರುದುಕಡೆಯವೆ ಕಾಲೊಳಿಟ್ಟು ಪೂಗುಣಿಸಿಕೊಂಬ ಧುರಧೀರಮಾವತಿ
 ಪರಿಕಿಪ್ಪೊಡೆ ತಮಗೆ ರೇವಂತನೆ ಸು ಭಸ |
 ಶ್ವರನೆ ಪಾಸಟಿ ಹಯಾರೋಹಣಕ ಸಂಗರಕ |
 ದೊರೆಯೆ ಮಿಕ್ಕವರೆಂಬ ವೀರರಾಪ್ರತರಿದರವನಿಶನೊಲಗಮೊಳು ||

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟದಿ.

೩೩. ವನವರ್ಣನೆ.

ಎತ್ತ ನೋಡಿದೊಡೆ ನಿಗಮಂಗಳಿಂ ಪೊಂಗಳಿಂ |
 ದೆತ್ತ ನೋಡಿದೊಡೆ ಗಾಮಂಗಳಿಂ ಪಂಗಳಿಂ | [ದಂ ||
 ದೆತ್ತನೋಡಿದೊಡೆ ನಗರಗಳಿಂ ಶಾಳಯಿಂ ದ್ರೋಣಾಮುಖಂಗಳಿಂ
 ಎತ್ತಲುಂ ಪತ್ತನಸಮೋದಿಂ ಭೂದಿಂ |
 ದೆತ್ತಲುಂ ಪರ್ವಜನಿಕಾಸುಖಂ ಗೆಯದಿಂ |
 ದೆತ್ತಂ ಮಡಂಬದ ಸಘಾಡದಿಂ ಬೆಡದಿಂದ ನಾಡ ನಿರು ಮುಖದುದು ||

ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಬೆಳೆದ ಬೆಳೆಗಳು ಮೆಣಸುಗಳು |
 ದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ನೆಲೆದ ಕಳೆಗಳು ಕೊಳೆಗಳು |
 ದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ರನ್ನದಗಳು ಕಡೆಗಳು ಪಡಿವ ಕುಲುಕೆಗಳೆಂದಂ ||
 ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ತೋರ್ಪು ಗಿರಿಗಳು ಕರಿಗಳು |
 ದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ನೆಲೆದ ಶುಕಗಳು ಪಿಕ್ಕಗಳು |
 ದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಗವಾಸ್ತವಗಳು ನವಗಳೆಂದಾಡೆನೊಪ್ಪಿದುದು ||೪೩೪||
 ಕುಜಕುಮುದಂಗಳೆಲ್ಲದ ಸರಂ ಸರದಿಂದ |
 ರಂಜಿಸದ ಶುಕಪಿಕ್ಕಂ ಶುಕಪಿಕ್ಕಂಗಳಿಗೆ ಭು || [೪೫ ||
 ಮಂಜುರಿಯನೀಯದ ಮೂವು ಮೂವುಗಳನಪ್ಪದ ಬಳ್ಳು ಬಳ್ಳುಗಳೂ
 ಮಂಜುಳಧ್ವನಿಗೊಡದ ಪಟಮ ಪಟಮಗೆ ಸಂತ |
 ಸಂಜನಿಸದರೂರೂ ನವಪರಿಮಳಂಗಳಿಂ |
 ದಂ ಜಡಯದೆಳೆಗಳಾಯೆಗಳಾಯಿಲ್ಲದ ಬನಮಿಲ್ಲವಾನಡೊಳು ||
 ಬುಲೆಯದರಸಂಗಳಂ ಚಂದ್ರಕಾಂತಂಗಳಂ |
 ಮೆಲೆಯದ ಧರಂಗಳಂ ಕಿವಿಗಮ್ಮ ತಸಾರಮಂ | [ಯನು ||
 ಕಡೆಯು ಸೂರಂಗಳಂ ದುರ್ಗತಿಮಾರ್ಗವುಳ್ಳಿಕ್ಕಿತಿ ಸಂತತಿ
 ತೊಡೆಯದ ಜನಂಗಳಂ ಸುರಪುರೋದ್ಯಾನಮಂ |
 ಜಡೆಯದ ಬನಂಗಳಂ ಜಾತಿವೈರಂಗಳಂ |
 ಮೆಲೆಯದ ಮೃಗಂಗಳಂ ಕಾಣೆನದೆಡೆದೊಳಗೇನೆಂಬೆನಚ ರಿಯನು ||
 ದೇವೊತ್ತ ಕನದಿವೊತ್ತ ಕದೊಳಂ ಬೆಳವು |
 ದಾವೆ ಚೋದ್ಯಂ ಗಿಳಿ ಕರ್ಮಕಿದೊಡೆ ಬಿದ್ದಿನಿಯು |
 ಮೂವು ತನಿಸದ ಕಾಲ್ಗಳಿಂ ಬೆಳವುಗಳಾಯಲೆದೊರೆಸುಸ ||
 ತಿವಿದೆಳೆನೀರ ಕಬ್ಬಿನ ಸಾರದಿಂ ಬೆಳವು |
 ವಾವಗಂ ಪಾಮರಮುಖರಾಗಿ ಸರ್ವದು | [ವು ||೪೩೫||
 ಗ್ರಾಮನಿರ್ಮಳಜದ ಪೂರದಿಂ ಬೆಳೆಯುತಿವ ಶಾಲಿಗಳೆ ಕಣ್ಣೆಸದು
 ಶಾಲಿಗಿವಿವ ಗಿಳಿಗಳಂ ಸೋದ ಪಾಮರೀ |
 ಜಾಲೆದೊಂದುಲಿವುಮಂ ಕೋಕಿನಿನಾವಮಂ |
 ದೇಳಿದಂಗೈದು ತೋಗದೆ ನಿಂದ ಕೀರಾಳ ಕಂಗಳಿಸಿತೇನೆಂಬೆನು ||

ಭೂಲಲನೆಗಾಕಳವೆ ಪ್ರಸವೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಸಂ |
 ಮೇಳಿಸಿದ ಕೆಂಪುಗೂಡಿದ ಪಸುರುವಟ್ಟಿಯ ವಿ |
 ಶಾಲವಸನದ ಮುಸುಕಿದೊಬಿನಂ ಕಣ್ಣೆ ಸೆದುದೇನೆಂಬಿನಚ್ಚ ರಿಯನು ||
 ಸಲವುಕಾಲಂ ಬೆಳೆದಿದೇಂ ಫಲಂ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ |
 ತಲೆಗೂಯ್ಸಿ ಕೊಂಬುದೆಂದುಂ ಬಿಡದೆನುತ ನಾಣ್ಣಿ |
 ತಲೆನಾಗಿರುವೊ ಪುತ್ರವೋಯದುಂ ಪ್ರತಿದಿನಂ ತನ್ನ ನೋವಂ ನೋಡದೆ||
 ಸಲಹಿದೀ ಭೂದೇವಿಗಂ ನಮಿಸಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂ |
 ನಲೆದು ಬಾಗಿರುವೊ ಪೇಟೆಂಬಿನಂ ಕಿಕ್ಕಿಟಿದ |
 ಫಲಭಾರದಿಂ ಕೊಂಕಳ್ಯಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸಿದ್ ಶಾಲಿಗ್ ಕರಮೆಸೆದುವು ||
 ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಗಾಣದೊಳೆರೆದು |
 ಹಿಂಡಿ ರಸಮಂ ತೆಗೆದು ಕಾಸಿ ಕಾಲುಳಿಯಲ್ಕೆ |
 ಖಂಡಶರ್ಕರೆಯಾದುವೊಮ್ಮೊಡಂ ಸುಗುಣಮಂ ಬಿಡದ ಸುಜನರಂತೆ||
 ದಿಡುರುಳ್ಳ ದೆವಾಳೆ ಗಿಡಿರಾದರಂ ಸುಕೋ |
 ದಂಡರೂಪಿಂ ಸ್ವಾಸುಹಿತಕಂದು ತಮ್ಮೊಳು | [ಮದು || ೪೪ ||
 ದ್ವಂದತೆಯ ಬಿರುದತ್ತಿತನೆ ಸೋಗವಸುರ ಕಬ್ಬಿನ ಕೊಂಬು ಕಣ್ಣೆ ಸೆ
 ಸುರಿದ ಶಲ್ಯನ್ನ ರಾಶಿಗಳ ಘೃತಪೂರಿತದ |
 ಹರವಿಗಳ ಸ್ವಾಪಾದಿಶಾಕಸೂತತಿಯ ಪರಿ | [ಣೆಯು ||
 ಪರಿಯ ಪಚ್ಚಡಿಯುಪ್ಪುಗಾಯ್ಬಕ್ಕೆ ಪರಮೊನ್ನ ಬದುವಿಧದ ಸೀಕರ
 ತರತರದ ದಧಿಮುಗ್ಧತಕ್ರದಿಂ ಪುಟದ ಕೊ |
 ಪ್ಪರಿಗೆಗಳನುಂಡುಂ ಪೊಪ ನಡೆತಪ್ಪ ಪಥಿ |
 ಕಂ ನೆರವಿಗಳ ಸತ್ಪದಾಲಯಂ ರಂಜಿಸಿದದಾ ಪಥದೊಳೇನೆಂಬಿನು ||
 ಮುಂತೆಸೆದುವಾಗಳಾ ಘನವಿಭವದಿಂ ಮುಕ್ತಿ |
 ಕಾಂತೆಯರಮನೆಯಂತೆ ಪುಣ್ಯದಾಲಯದಂತೆ |
 ಸಂತತಂ ಶೈವನೀವದ ಕೊಶಗೃಹದಂತೆ ಧರೆಯ ಮುಖಕಮೊದಂತೆ ||
 ತಿಂತಿಣಿಯೊಳಸವ ಸೌಧಗಳ ಮುರೀಚಿ ಗಗ |
 ನಾಂತಮು ಚುಂಬಿಸಲ್ ಸಕಲಸೌಭಾಗ್ಯಮಂ |
 ಕಾಂ ತಳದ ಪಟ್ಟಣ ಕಲ್ಯಾಣಮೆಸೆವ ಜಾಣರ ತಾಣವೊಪ್ಪಿದುದು ||

ಪೊಸತೆಂಗು ಕೌಂಗು ಹೇರಿಳ ಕಿತ್ತಿಗಳೊ ಶೋರಿ |

ಭಿಸುವಂಚೆ ಕೊಂಚೆ ಪೂವಂಡು ಗಿಳಿವಿಂಡು ರಂ | [ಕೊಳಂ ||

ಜಿಸುವ ಕಾಡಲರಲಿ ಸಮಮಾವು ಪೂವು ಬಕುಳಂ ಮುಕುಳವೊಪ್ಪುವೆ

ಮಿಸುವ ನಳಿನಂ ಪುಳಿನಮಂ ತುಂಬಿ ತುಂಬಿ ಶಾ |

ಜಿಸುವಶೋಕಂ ಕೋಕಮದಾಡಿಮಂ ಹಿಮಂ |

ನೆಗಂಪು ಸೊಂಪು ಪೆಂಪಿದಾಪುರೋಪವನಮನೆದಿದುರ್ದೇನೆಂಬೆನು ||

ಸೋರ್ವ ರಸವೊಳ್ ತಾಳ್ದ ಚೂತಂ ತುದಿಗೆ |

ಪರ್ವಿದಲೆವೆಳ್ಳಿ ಯಿಂದೆಸೆವ ಪೂಗಂ ನಾಡೆ |

ಕೊರ್ಪ ತಿಂತಿನೆವೊಳ್ ತಂತ ಕದಳಂ ಬಿಡೆವೆಣ್ಣೆರೆದ ದಾಡಿಮೆಚಯಂ ||

ಜೀರ್ವರಸಿ ತುಂಬರಂ ಕಾತ ಪನಸಂಗಳ |

ನೀವೊನಲುಮಂ ಕಜಿವ ತೆಂಗು ಕಿಸುವೊಮ್ಮಸುಕಿ |

ತೋರ್ವ ನಾರಂಗಜಂಬಿರವಿಸಿತುಂ ನಾಡೆ ಸರ್ವಕಾಲಂ ಕುಂದವು ||

ಸುರವನದೊಲಾಂ ಸುಡಿಸಿಕೊಂಡೆನೇ ನಾಡೆ ದಶ |

ಶಿರನ ವನವಂತೆ ಕಪಿಯಿಂ ಭಂಗವಡೆದನೇ |

ನಿರುತಮಾಧನವನವಂತೆ ರಾಕ್ಷಸರ ಕಾಲ್ದುಕಿತಕ್ಕ ಪಕ್ಕಾದಿನೇ ||

ಸರಿಯೆ ಲೋಕವ ವನಂ ತನಗೆಂಬ ಪೆರ್ಮಯಿಂ |

ಮೊರೆವ ತುಂಬಿಗಳಿಂದೆ ಪರಪುಟ್ಟಿಸಿದೆ ಬಿ | [ದುದು || ೪೪೫ ||

ತ್ತರಿಸಿ ಪಾಡಿಸಿ ಪೊಗ್ಗುಪಂತೆ ಪುರಮಂ ಬಳಸಿದುಪವನಂ ಕಣ್ಣೆಸೆ

ನನಿಲ ನಟನೆಯ ನರ್ತನಂ ಮೊರೆವ ತುಂಬಿಗಳ |

ರವಮೆ ಗೀತಂ ಕೋಕಿಲಧ್ವನಿಯ ವಾನ್ಯವೊ | [ಮಾಗೆ ||

ಪ್ಪುವೆ ಮರುತನಿಂ ಕೆದರ್ವ ಕುಸುಮಂಗಳಸೆವ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಗಳಂದ

ನವಪಾತ್ರಮೆಂ ವಸಂತಂ ತಿದ್ದಿ ತಂದಂಗ |

ಭವನ ಮುಂದಾಡಿಸಲ್ ಸವದರ್ವ ಸಲ್ಲಾಸ್ಯ |

ಭವನದಂತೊಪ್ಪಿದುದುಪವನಂ ಜನಪದದ ಜನರಿಗಚ್ಚ ರಿಯಾಯುತ ||

ಸರಸಿಯೊಗಾಡುವರಸಂಚೆಯಿಂ ಕೊಂಚೆಯಿಂ |

ಬಿರಿವೆ ಮುಗುಳ್ಳುಗುವ ಮದಗಳಿಯಿಂ ಗಾಳಿಯಿಂ |

ವರಪುಲವನುಂಬ ಪೊಕ್ಕುಗಳಿಂ ಗಿಳಿಗಳಿಂ ಲತೆವನೆಗಳೋವರಿಯೊಳು ||

ಹರುಷದಿಂದೊಪ್ಪುವ ಜನಾಳಯಿಂ ಕೇಳಯಿಂ |
ಮೊರೆವ ನಾನಾಪಕ್ಷಿಜಾಳದಿಂ ಮೇಳದಿಂ |
ದರಲ್ವ ಪೂಗಳ ಸೊಗಸುಗಂಪಿಸಿಂ ಪೆಂಪಿಸಿಂ ವನವನಂಗಳೆವೆಜ್ಜಿದುವು||

ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಲತಾಮಂಟಪಂಗಳು ನೋಡ ||
ಲಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ತಳರ ಚಪ್ಪರಂಗಳು ಬಣ ||
ಕ್ಕಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಪೂಗಳಿಂ ಸಮದು ತೋರ್ಪ ಚಾವಡಿಮೆಲಗುಮಾಡಂಗಳು||
ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಮಾಡುವೆಟ್ಟುತಳರುಯ್ಯಲೆಗ |
ಳಲ್ಲಿ ಪನ್ನೀರ ಕಾಲ್ಗಳೆವೆಟ್ಟೆಗೆಗ |
ಳಲ್ಲೆಡೆಯೊಳಿಂತು ಸಾವಸ್ರಯೋಜನವನಂ ಕಣೆಸೆವದೇನೆಂಬೆನು ||

ತಳರ ಗುಡಿ ತೋರಣದ ಸಾಲ್ಗಳಿಂದೆಡೆಗೆಡೆಗೆ |
ತೊಳಪ ಮುಕುಳದ ಮಕರತೋರಣಗಳಿಂದೆ ಪೂ | [ಳಿಸುವ ||
ಗಳ ಕುಟುಜು ದೊಡ್ಡ ಮೇರುಪಗಳಿಂದವೆನೆಲೆನೆಲೆಗಳೊಳು ಕಂಗೊ
ನಲಿದು ನರ್ತಿಸುವ ಪೂವಲಿಗದರ್ಪ ಕಲಿತವರಿ |
ಮಳಜಲಂಗಳನೆ ಜೀರ್ಣೋಜವಿಯಿಂದಿಸುವ ಪೂ | [ವನು ||೪೪೯||
ಗಳ ಬೊಂಬೆಗಳ ಸಾಲ್ಗಳಿಂದ ಚೆಲ್ವಾದುದಾಬನವುದೇಂ ವರ್ಣಿಸು

ಸುಭಾಷಿತ.

ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪುರಾತನ ಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ರಸಭರಿತವಾಗಿಯೂ, ಶ್ರಾಪ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಲೋಕಕ್ಕೆ ನೀತಿಬೋಧಕಗಳಾಗಿಯೂ ಇರತಕ್ಕ ಪದ್ಯಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಹೆರಳವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಇವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾದ ಕಾವ್ಯಪರಿಚಯವುಳ್ಳ ಕನ್ನಡಪಂಡಿತರೂ ಕವಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರವೂ ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಶೇಖರಮಾಡಿ ಸುಭಾಷಿತ, ಸುಭಾಷಿತಮುಕ್ತಕ, ಕಾವ್ಯಸಾರ, ಶತಕ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುವರು. ಇಂತಹ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ “ಸುಭಾಷಿತ” ವೆಂಬುದೂ ಒಂದು. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಮುಂದೆ ಮಾದಿರಿಗಾಗಿ ಉದ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ.

ಸುಭಾಷಿತ.

೩೪. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ.

ಕಂ|| ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಂದೆ ಬಾಲ್ಯದೊ |

ಳಕ್ಕರವಿದ್ಯೆಗಳನಖಿಸದಿದೊಡೆ ಕೊಂದಂ ||

ಲಕ್ಕಧನಮಿರಲು ಕೆಡುಗುಂ |

ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ವಿದ್ಯೆ ಪೊರೆಗು ಚೂಡಾರತ್ನಾ

||೪೫||

ಬರೆಯದ ಕೈ ಬಂಧುಗಳಂ |

ಪೊರೆಯದ ಕೈ ಸುತರನೆತ್ತಿಕೊಂಡಾಡದ ಕೈ |

ಕರೆದು ಬುದ್ಧಿಗ್ಗಲೆಯದ ಕೈ |

ಮೆರಗೈಮೆರಗೈಗಳಂತೆ ಚೂಡಾರತ್ನಾ

||೪೬||

ಕಂ|| ಓದದ ಬಾಯಮೃತಾನ್ನವೆ |

ಪೋದದ ಬಾಯ ಸಜ್ಜನಕಗಳಂ ಪ್ರಿಯದಿಂದಂ ||

ಆದರಿಸದ ಬಾಯದು ತಾಂ |

ಪೇದಿನಿಯೊಳ್ ಬಿಡದ ಬಾಯಿ ಚೂಡಾರತ್ನಾ

||೪೭||

ಬರೆವುದು ವಾಚಿಪುದಲಸದೆ |

ಪರಿಚಾರಿಪುದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲನಿಬರೊಳಂ ||

ಸರಸಪ್ರಸಂಗಗೈಯ್ಯಲು |

ಸರಸಿಜಭವರಾಣಿಯೊಲಿಯದೇಂ ಮೊಣ್ಣುಪಳೇ

||೪೮||

ಓದಿನೊಳ್ಲ್ಲದೆಯಿಹಪರ |

ಸಾಧಿಸಂಪತ್ತಮಾಗದದುಕಾರಣದಿಂ |

ಓದುವುದು ಸಕಲಶ್ರುತಮಂ |

ಭೇದಿಸಲೆವಪ್ಪುದಲ್ಲೆ ಚೂಡಾರತ್ನಾ

||೪೯||

ಮೆ||ಸ್ರ|| ಇದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಸಾನಮಾಸಜ್ಜಲಧಿಮ ಮಹಾಯಾನಪಾತ್ರಂ

[ನಿರ್ದೋಗ |

ಕ್ಕಿದು ಮುಖ್ಯಂ ಕಳ್ಳುಕೊಂಬಂಗರಿದು ಹೃದಯಸುಸಾಯಿ

[ತಂಸವ್ವಧರ್ಮ ||

ಕ್ಕಿದು ಮೂಲಂ ರಾಜವಶ್ಯಕ್ಕಿದು ಗುರುಪದಮುತ್ತುಂಗನೊಂಗ
[ವ್ಯಕ್ತಾರ್ಯ |
ಕ್ಕಿದು ಮೂಲಸ್ತಂಭವಾವತ್ತಿಳಗೆ ಮಿಗಿಲು ವಿದ್ಯಾಧನಂ ಸಾರ
[ಮುತ್ತು || ೪೫೫ ||

ಚಂ|| ಮುಖಿದು ನರಾಧಿಸಂಗೆ ಕೊಳಂಬಾರದು ಕಿಚ್ಚಿ ನೊಳೊಯ್ದೆ ಬೇ
[ಯರಿ |
ತ್ತರೆ ಮೆಗುಳ್ಳು ತ್ತರೋತ್ತರದೆ ಪೆಚ್ಚ-ವುಪಕ್ಕರವಿದ್ಯೆ ನೀ
[ರೊಳಂ ||
ನೆರೆಯದು ಗಾಳಿಯಿಂ ಕೆಡದು ತಸ್ಕ ರಬಾಧೆಗಸಾಧ್ಯವಿಂತಿವಂ |
ಪಿರಿಯರು ನಿಜ್ಜ ಮೊದುವುಮವೊದಲಿಪಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸಾಧನಂ ||

ಕಂ|| ಕಿಖಿದಾದ ವಿದ್ಯೆಯಾಗಲಿ |
ಮೆಚ್ಚಿವುರು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳಿದೊಡೆ ಮತ್ತಾ ||
ಬಹುತೆಯ ನಿರಾದೊಡೆ ತಾಂ |
ಬಹುನಂ ಪಿಂಗಸದೆ ಸುಗುಣರತ್ನಕರಂಡಾ || ೪೫೬ ||
ಪಲವೊದನೊದಿ ಮನಮಂ |
ಪೊಲಗಡಿಸಲದೇಕೆ ಕಿಖಿದಖಿಂ ನಿಜತತ್ತ್ವವ ||
ನೆಲೆಯುವನಖಿದೊಡೆ ಸಾಲದೆ |
ಸಲೆ ಬೆಳಗುವ ಗಗನದಗಲವೇ ರವಿಬಿಂಬಂ || ೪೫೭ ||

ಸುಭಾಷಿತ.

೩೫. ವಿವಿಧನೀತಿಗಳು.

ಕಂ|| ನೀತಿಗಳು ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರ |
ಖ್ಯಾತಿಗಳಖಿವುಳ್ಳ ರಸಕಬುಧನಚಿತ್ತ |
ಪ್ರೀತಿಗಳು ದುಃಖತಿಮಿರ |
ಜ್ಯೋತಿಗಳೆದನಿಸುತಿಸುವು ಚೂಡಾರತ್ನ || ೪೫೮ ||

ನೀತಿಯಲಿ ನಡೆಯಬಲ್ಲೊಡೆ |

ಮಾತಂ ಪರಹಿತವ ನುಡಿಯಬಲ್ಲೊಡೆ ಸುಜನ ||

ಪ್ರೀತಿಯನು ಮಾಡಬಲ್ಲೊಡೆ |

ಯಾತಂಗರಿದುಂಟೆ ಸುಗುಣರತ್ನ ಕರಂಡಾ ||

||೪೬೦||

ಗುರುದೈವಂ ವಿವ್ಯಾಢಿಗೆ |

ತರುಣಿಗೆ ಪತಿ ದೈವಮುಖದ ಮನುಜಗ್ಗಲಂ ||

ಪೊರೆವನೆ ದೈವಂ ಜಗದೊಳ |

ಗರಸಿಂಗಂ ಪ್ರಜೆಯೆ ದೈವಮೆಲೆ ಗುಣರತ್ನಾ ||

||೪೬೧||

ವಚನದೊಳಿಹಪರಸುಖಮುಂ |

ವಚನದೊಳೆ ದೈವಗತಿಯು ಮರ್ಗತಿಯಕ್ಕುಂ ||

ವಚನದೊಳಿಮಿತ್ರತೆಯುಂ |

ವಚನಾಮೃತದಿಂದೆ ತುಷ್ಟನೀಶ್ವರನ ಯಾ

||೪೬೨||

ನಡೆವೆಡೆಯೊಳ್ ನುಡಿವೆಡೆಯೊಳ್ |

ಕೊಡುವೆಡೆಯೊಳ್ ತನಗೆ ಸಿಂದೆ ಪೂರ್ವದ ತೆಪದಿಂ ||

ನಡೆವುದು ನುಡಿವುದು ಕೊಡುವುದು |

ಪಡೆವುದು ಸತ್ಕೀರ್ತಿಯುಂ ಪಿದಗ ಲಲಾಮಾ

||೪೬೩||

ಆದಿದ ಜಾಣ್ಣುಡಿಯುಂ ಕೊಂ |

ಡಾಡಿ ಕರಂ ಮೆಚ್ಚ ಬಲ್ಲ ಸಜ ನರೊಳ್ ಮಾ ||

ತಾಡುವುದಲ್ಲದೆ ಪುರುಷಂ |

ಮೊಢರೊಳಾಡುವುದೆ ಸುಗುಣರತ್ನ ಕರಂಡಾ ||

||೪೬೪||

ರಾಗರಸ ಮಿಗಲು ಸಭೆ ತಲೆ |

ದೂಗಲು ತಾ ನುಡಿಯಬಲ್ಲೊಡದ ನುಡಿಯಿಸಿಸೊಂ ||

ದಾಗದಿರೆ ಸೈತು ವಾಗಿಯ |

ಕೋಗಿಲೆಯಂತಿಹುದು ಸುಗುಣರತ್ನ ಕರಂಡಾ ||

||೪೬೫||

ಚಂ|| ಕುಡದನವಿತ್ತವೆನ್ನಿರನ ಪೆಂಪು ಕೃತಘ್ನನ ಸತ್ಯ ಮೋಹಮುಂ |

ಬಿಡದನಯೋಗವಂಜುವನ ಧೀರತೆ ಕೊಲ್ವನ ಧರ್ಮಮಿಚ್ಛೆಯಿಂ ||

ನಡೆವನ ಕಾರ್ಯ ಲುಬ್ಧಕನ ಮಿತ್ರತೆ ನೀತಿವಿಹಿನನಾಶ್ರಯಂ |

ಬಡವನ ಯಾವನಂ ಕಡೆಗೆ ನಿಷ್ಪಲವೈ ಸುಜನ್ಮಕಬಾಂಧವಾ ||

ಕಂ|| ಸಾರಗುಣಿಯೊಡನೆ ಮಗುಣಿ |

ಭೋರನೆ ಸಲೆ ಪೂಜ್ಯನಪನದೆಂತೆನೆ ಮುಡಿಯೊಳ್ ||

ಸೌರಭ್ಯಕುಸುಮಸಂಗದಿ |

ನಾರುಂ ಸಲುವಂತೆ ಸುಗುಣರತ್ನ ಕರಂಡಾ

||೪೬೩||

ಎನಿತು ಜನಮಿದೋಡೇಂ ತ |

ನ್ನನುವಳಿತವನೊಬ್ಬ ಸಿಲ್ಲದಿದೋಡೆ ಶೂನ್ಯಂ ||

ಘನತರಚಿಕಿತ್ಸೆಯಿಲ್ಲದೊ |

ಡಿನಿತೌಪಧಮಿದೋಡೇನು ಚೂಡಾರತ್ನ

||೪೬೪||

ಸಲ್ಲದ ಬವರಮುಮೆಂ ತನ |

ಗಲ್ಲದ ನಂಟರುಮೆನಿಚೆ ಯಳುಗುದ ಸತಿಯಂ ||

ಹೊಲ್ಲೆ ಪವ ನುಡಿವ ಮೆನುಜರ |

ಮೆಲ್ಲನೆ ಬಿಡುವುದು ವಿವೇಕಚಿಂತಾರತ್ನ

||೪೬೫||

ಆಗದರ ಮನವ ಕಂಡೊಡೆ |

ಬೆಗನೆ ತೊಲಗುವುದು ತೊಲಗದಿದೋಡೆ ಮೆತ್ತಾ ||

ನಾಗರ ಹೆಡೆನೆಟಲಾಸೆಗೆ |

ಪೋಗಿ ಸುಖಂ ಬಾಖ್ವೆನೆಂಬ ಕಪ್ಪೆವೊಲಕ್ಕುಂ

||೪೬೬||

ಸೋಮೇಶ್ವರಶತಕ.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮೂಡಿದ ಕವಿಗೆ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಅಥವಾ ಸೋಮನಾಥ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈತನು ಸುಮಾರು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈತನು ಗೋದಾವರಿ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿರುವ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆಯೆಂಬ ನಗರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಈತನು ಆರಾಧ್ಯಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿದ್ದು, ಲಿಂಗವಂತಮತವನ್ನು ತೆನುಗುದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಜ್ಜಾಗಿನಿ, ಬಸವಪುರಾಣವನ್ನು ತೆನುಗುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದನು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎರಡು ಗ್ರಂಥ

ಗಳಲ್ಲದೆ, ಈತನು ಗಣಸಹಸ್ರನಾಮವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಶೈವಗ್ರಂಥ ಎನ್ನೂ ಬರೆದು ಹೆಸರುಗೊಂಡನು. ಈತನು ಬರೆದ ತೆನುಗು ಬಸವಪುರಾಣವೇ ೧೩೬೯ ರಲ್ಲಿ ಭೀಮಕವಿಯಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕನ್ನಡ ಬಸವ ಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಶಿವಶರಣಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ದೀಪದ ಕಲಿಯ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಕೂಡ ಈತನು ಬರೆದಿದ್ದುಂತೆ ಕೆಂವೆ ದಂತಿ ಇದೆ. ಈತನ ಇಷ್ಟಲಿಂಗವು ಪುಲಿಗಿರಿ ನಗರದಲ್ಲಿರುವುದು ಈತನು ಕಲ್ಲೆಯ ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾದನು.

ಮತ್ತೇ ಭವಿಕ್ರಿಡಿತವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಸೋಮೇಶ್ವರಶತಕದ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮೂದಲಿಗಾಗಿ ಮುಂದೆ ಉದ್ದರಿಸಿದೆ. ಈ ಶತಕದ ಪದ್ಯಗಳು ರಾಜನೀತಿ, ಲೋಕೋಕ್ತಿ, ಜನಗಳಿಗೆ ಹಿತಕರವಾಗಿರುವ ನಡೆಸಳಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸಾಮಾನ್ಯನೀತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಓದದ ಕನ್ನಡಿಗರು ಸಿಕ್ಕುವುದು ಅಪೂರ್ವ. ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಜನಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮತಿ ಹೆಚ್ಚು.

೧೨

೩೦. ಸೋಮೇಶ್ವರಶತಕ.

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರಿಡಿತವೃತ್ತ.

ಕೆಲವಂ ಬಲ್ಲವರಿಂದೆ ಕಲ್ಪು ಕೆಲವಂ ಶಾಸ್ತ್ರಗಂಗಳಂ ಕೇಳುತುಂ |
ಕೆಲವಂ ಮಾಪ್ಪವರಿಂದೆ ಕಂಪು ಕೆಲವಂ ಸುಜ್ಞಾನದಿಂ ನೋಡುತಂ |
ಕೆಲವಂ ಸಜ್ಜನಸಂಗದಿಂದಲಖಿಯಲೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ಸಪ್ಪಂತೆ ಕೇಳ್ |
ಪಲವುಂ ಪಳ್ಳೆ ಸಮುದ್ರವೈ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚಿನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೩೧||

ಇಖಿಯಲಲ್ಲೊಡೆ ವೀರನಾಗು ಧರೆಯೊಳ್ ನಾನಾಚಮತ್ಕಾರಮಂ |
ಅಖಿಯಲ್ಲೊಡೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗು ವಿಭಾವ ಗಾರಿಂದೊಡಂ ಕೋಪಮಂ ||
ತೊಡೆಯಲಲ್ಲೊಡೆ ಯೋಗಿಯುಪ್ಪದ ಪದ್ಧರ್ಪಗಂಗಳಂ ಗೆತ್ತೊಡಂ |
ತೆಟಬಲ್ಲವೊಣೆಯಪ್ಪುದೈ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚಿನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೩೨||

ಕೊಡಬೇಕುತ್ತುಮನಾರವೆಂಗೆ ನುಗಳಂ ಸತ್ಪಾತ್ರಕಂ ದಾನಮಂ |
ಬಿಡಬೇಕೈ ಧನಲೋಭಮಂ ಸ್ವಜನದೊಳ್ ದುಷ್ಪಾತ್ಮರೊಳ್
ಗೊಂಪ್ಪಿಯಂ ||

ಇಡಬೇಕೀತ್ವಂನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿರಸಮಂ ವಿಶ್ವಾಸಮಂ ಸ್ವಾಮಿಯ |
ಲ್ಲಿಡಬೇಕಿಮಣಬೇಕೆಲ್ಳೆ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೨೩||

ಮಡೆಯಂಗುತ್ತಮವಿದೈ ಬೆಟ್ಟ ಕುರುಡಂಗಂ ಮಾರ್ಗವೇ ಬೆಟ್ಟ ಕೇಳ್ |
ಬಡವಂಗೆಲ್ಲರ ವೈರ ಬೆಟ್ಟ ಜಡವೇಹಂಗುಜ್ಜುಗಂ ಬೆಟ್ಟಮು ||
ಪ್ರಪಂಚಾರ್ಥತೆಗೆ ಪೆಣ್ಣು ಬೆಟ್ಟ ರುಣವೇ ಪೆರ್ಪೆಟ್ಟ ಮೂಲೋಕದೊಳ್
ಕಡುಲೋಭಂಗಿತೆ ಬೆಟ್ಟವೈ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೨೪||

ಪ್ರಾಣಿಯಂ ಪಾಲಿಸಬಲ್ಲೊಡಾತರರಸಂ ಕೈಯಾಸೆಯಂ ಮೊಡದಂ |
ನಿಜಮಂತ್ರೀಶ್ವರ ತಂದೆತಾಯ ಸಲಹಲ್ಪಲ್ಲಾತನೇ ಧಾರ್ಮಿಕಂ ||
ಭಜಕಂ ದೈವದೆ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳೊಡೆ ಭಟಂ ನಿರ್ಭೀತ ತಾನಾದವಂ |
ದ್ವಿಜನಾಚಾರತೆಯುಳ್ಳವಂ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೨೫||

ಸರಿಯೇ ಸೂರ್ಯಗೆ ಕೋಟಮಂಚುಬುಬುಗಳೆ ನಕ್ಷತ್ರವೆಷ್ಟಾದೊಡಂ |
ದೊರೆಯೇನಿಂದುಗೆ ಜೀವರತ್ನಕಣೆಯೇ ಮಿಕ್ಕುವ ಪಾಪಾಣವಾ ||
ವುರಗಿಂವ್ರಂಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿದುದೆ ಮಿಕ್ಕಾದಾಪಸುರ್ಪಾವು ಸ |
ಕ್ಕರೆಗುಪ್ಪಂ ಸರಿಮಾಚ್ಚರೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೨೬||

ಹಿತವಂ ತೋಪುವನಾತ್ಮಬಂಧು ಪೊರೆನಾತಂ ತಂದೆ ಸಾಧ್ವೀತ್ವದಾ |
ಸತಿಯೇ ಸದ್ವ್ಯಕ್ತ ಸಾಧನಂ ಕಲಿಸಿದಾತಂ ವರ್ಣಮಾತ್ರಂ ಗುರು ||
ಮತಮಾಗಂಬಿಡದಾತ ಸುನ್ರತಿ ಮಹಾಸದ್ವಿದ್ಯೆಯೇ ಪುಣ್ಯದಂ |
ಸುತನೇ ಸದ್ಗತಿವಾತನೈ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೨೭||

ಧರೇಬೀಜಂಗಳ ನುಂಗೆ ಜೀವಿಹೊಲನೆಲ್ಲಂ ಮೀದೊಡಂ ಗಂಡ ಹೆಂ |
ಡಿರನತ್ಯುಗ್ರದೆ ಿಕ್ಷಿಸಲೆ ಪ್ರಜೆಗಳಂ ಭೂಪಾಲಕಂ ಬಾಧಿಸಲೆ ||
ತರುನೇ ಪಣ್ಣಳ ಮೆಲ್ಲೆ ಮಾತೆ ವಿಪಮಂ ಪೆತ್ತರ್ಭಕಂಗೂಡಿಸಲೆ
ಹರ ಕೊಲ್ಲಲೆ ಪೆಟಕವನೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||೪೨೮||

ಚರಿಪಾರಣ್ಯಕಪಕ್ಷಿಗೊಂದು ತರು ಗೊಡ್ಡಾಗಲೆ ಫಲಂ ತೀವಿದಾ |
ಮರಗಳೆ ಪುಟ್ಟವೆ ಪುಷ್ಪವೊಂದು ಬಟಲಲೆ ಭೃಂಗಕ್ಕೆ ಪೂವಿಲ್ಲವೇ ||
ದುರುಳಂ ಸತ್ಕವಿಗೊರೆ ಗರ್ವಿ ಪುನಿಯಂ ತಾಂ ಪೇಷ್ಣೊಡೆಂ

[ಲೋಭದಿಂ

ಧರೆಯೊಳ್ ದಾತರು ಪುಟ್ಟರೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರ || ೪೨ ||

ಉಡುರಾಜಂ ಕಳಗುಂದಿ ಪೆರ್ಚದಿಹನೇ ನ್ಯಗ್ರೋಧಬೀಜಂ ಕೆಲಂ |
ಸಿಡಿಮಂ ಪೆರ್ದುರನಾಗದೇ ಎಳಗಲುಂ ಎತ್ತಾಗದೇ ಲೋಕದೋಳ್ ||
ಮಿಡಿ ಪಣಾ ಗದೆ ದೈವದೊಲ್ತೆಯಿರಲಾ ಕಾಲಾನುಕಾಲಕ್ಕೆ ಪೇಟ |
ಬಡವಂ ಬಲ್ಲಿದನಾಗನೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರ || ೪೩ ||

ಉಣದಿರ್ಪಾಧನಮಿದೊಡೆನು ಸುತಸಿದ್ಧೇಂ ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಾಗದಾ |
ಮೋಣಗಲ್ಪೈರಿಗೆ ಬಾರದಿದ್ ಮೆಣ ತಾಂ ಬಂದೇನದಾಪತ್ತಿನೊಳ್ ||
ಮೆಣಿದುಂ ನೋಡದ ಬಂಧುವೇತಕೆಣಿಸಲ್ ಕಾಲೋಚಿತಕ್ಕೆ ದಿದಾ |
ತೃಣವೇ ಪರ್ವತವೆಲ್ಲವೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರ || ೪೪ ||

ಕವಿಯೇ ಸರ್ವರೊಳುತ್ತಮಂ ಕನಕವೇ ಲೋಹಂಗಳೊಳ್ ಶ್ರೀಷ್ಠ ಜಾ|
ಹ್ನವಿಯೇ ತೀರ್ಥದೊಳುನ್ನತಂ ವಸನದೊಳ್ ಶುಭ್ರಾಂಬರಂ ವೆಗ್ಗಳಂ ||
ರವಿಯೆಲ್ಲಾಗ್ರಹಕಂ ವರಂ ರಸಗಳೊಳ್ ಶೃಂಗಾರವೇ ಬಲ್ತೆಕೇಳ್ |
ಶಿವನೇ ದೈವ ಜಗಂಗಳೊಳ್ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರ || ೪೫ ||

ರವಿಯಾಕಾಶಕೆ ಭೂಷಣಂ ರಜಸಿಗಂ ಚಂದ್ರಂ ಮಹಾಭೂಷಣಂ |
ಕುವರಂ ವಂಶಕೆ ಭೂಷಣಂ ಸರಸಿಗಂಭೋಜಾಳ ತಾಂ ಭೂಷಣಂ ||
ಹವಿ ಯಜ್ಞೊಳಿಗೆ ಭೂಷಣಂ ಸತಿಗೆ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವೇ ಭೂಷಣಂ |
ಕವಿಯಾಸ್ಥಾನಕೆ ಭೂಷಣಂ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರ || ೪೬ ||

ಅತಿಗಂಭೀರನುದಾರ ಧೀರನುರುಧೀಸಂಪನ್ನ ಸತ್ಯಾತ್ಮನಾ |
ರ್ಜಿತ ನಾನಾಲಿಖಿಭಾಷೆಯೊಳ್ ಪರಿಚಿತಂ ಲಂಚಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಾಡದಾ ||
ವ್ರತಸದ ರ್ಮವಿಚಾರಸಾರ ಚತುರೋಪಾಯಂಗಳಂ ಬಲ್ಲನ |

ಪ್ರತಿಕಾರ್ಯಂ ವರಮಂತ್ರಿಯು ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರ || ೪೭ ||

ಸುರೆಯುಂ ಸೇವಿಸುವಂತ ಬಲ್ಲನೆ ಮಹಾಯೋಗಿಂದ್ರರೆಂದೆಂಬುದಂ |

ದೊರೆಯೊಳ್ ತೇಜವನಾಂತವಂ ಬಡವರಂ ತಾಂ ಕಾಣ್ಬನೇ ಕಣ್ಣಳಂ ||

ಏರಿಯರ್ ಮೊನಿತರೆಂದು ಕಾಣ್ಬನೆ ಮಹಾದುರ್ಮಾರ್ಗಿಯಂತಾದೊಡಂ ||
ದುರುಳಂ ಬಲ್ಲನೆ ಬಾಲ್ಯುರಂ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ || ೪೮೫ ||

ಪೊಡೆಯೊಳ್ ತುಂಬಿರೆ ಪಂಕ ಮೇಲೆ ತೊಳೆಯಲ್ ತಾಂ ಶುದ್ಧನೇನಪ್ಪನೇ |
ಕಡುಪಾಪಂ ಬಲು ವಿದ್ಯಾಯಲಾತ ಶುಚಿಯೇ ಕಾಕಾಳಿಯೇಂವಿಯಾವೇ ||
ಗುಡಪಾನಂಗಳೊಳ್ದರ್ ಬೇವಿನ ಫಲಂ ಸ್ವಾದಪ್ಪುದೇ ಲೋಕದೊಳ್ |
ಮಡಿ ತಾಂ ನಿರ್ಮಲಚಿತ್ತವೈ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ || ೪೮೬ ||

ಕುಲದೊಳ್ ಕೂಡರು ಕೂಸನೀಯರು ನೃಪರ ನಿಷ್ಕಾರಣಂ ದಂಡಿಪರ ||
ಪೊಟಲೊಳ್ ಸೇರಲು ಪೋರುಗೈದು ಸತಿ ತಾಂ ಪೋಗಟ್ಟುವಳ್ ಸಾಲಿಗರ |
ಕಲುಗುಂಡಂ ಗಡ ಪೇಱುವರ್ ತೊಲಗಿರಲ್ ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಟಾಕ್ಷಂ ಹ್ವಣಂ |
ನಲ ಮುಟ್ಟುಲ ಮುನಿದಪ್ಪುದೈ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||

ಪುರದುರ್ಗಂಗಳ ಬಲೈಮಾಡದೆ ಜನಕ್ಷೋಭಂಗಳಂ ನೋಡದೆ |
ಲ್ಲರ ವಿಶ್ವಾಸಿಗಳೆಂದು ನಂಬಿ ಬಹುದಂ ಪೋದಪ್ಪುದಂ ಕಾಣದಾ ||
ತುರದಿಂದುಂಡತಿದೈಗೆಯ್ದು ಮದನಂಗಳಾಗಿಹಂ ಲೋಕದೊಳ್ |
ದೊರೆಯೇ ಸೊಕ್ಕಿದ ಕೋಣನೈ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ ||

ಚಿಗರೆಂದುಂ ಮೇಲೆ ಬೇವು ಸ್ವಾದುವಹುದೇ ತೇಱು ಚಿಕ್ಕದೆಂದಪ್ಪರಿಂ |
ತೆಗೆಯಲ್ ಕಚ್ಚದೆ ಪಾಲನೂಡಿ ಪುಲಿಯುಂ ಸಾಕಲ್ಕೆ ವಿಶ್ವಾಸಿಯೇ ||
ಖಗನಂ ಸಾಕುವೆನೆಂದು ಗೂಗೆಮುಖಿಯುಂ ಸಂಪ್ರೀತಿಯಿಂದೋವರೇ |
ಪಗೆಯುಂ ಬಾಲಕನೆಂಬರೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ || ೪೮೭ ||

ಮುಕುರಂ ಕೈಯೊಳಿರಲ್ಕೆ ನೀರ ನೆಲಲೇಕೈ ತಾಂ ನೆಗಟ್ಟಿದುರ್ಮೂ |
ಟಕೆ ಗೊಡ್ಡಾಕಳನಾಳ್ಯರೇ ಗುಣಯುತರ ಪಾಲುಂಡು ಮೇಲುಂಬರೇ ||
ಶುಕನೋದಿಂಗುಣಿ ಚೆಲೈ ಕಾಕರವ ರಂಭಾನ್ಯತ್ಯದಿಂ ಡೊಂಬರೇ |
ಸಖರಿದುನ್ನು ತನಸ್ತುವೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚೆನ್ನ ಸೋಮೇಶ್ವರ || ೪೮೮ ||

ನೀತಿಸಾರ.

ಇದು ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಶೇಖರಮಾಡಿ ಅಚ್ಚು ನೋಡಲ್ಪಟ್ಟ ಕನ್ನಡಪದ್ಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. ಈ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ “ನೀತಿಸಾರ” ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಸಾವಿರ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಮೇಲಿವೆ. ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ರಚಿಸಿರುವ ಚಿಲ್ಲರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ದರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಶೇಖರಮಾಡಿದೆ. ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “ಚೂಡಾರತ್ನ” “ಸುಜನೋತ್ತಮಸಾ” ಎಂಬ ಅಂಕಿತಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಇವು ಅಂತಹ ಬಿರದುಗಳೊಳ್ಳ ಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ತೆಗೆದುವುಗಳೆಂದು ಧಾವಿಸಬೇಕು.

37. ನೀತಿಸಾರ.

ಕಂ|| ಗುಣಹೀನಗರ್ಭೋಗತಿ ನಿಜ |

ಗುಣಿಗಂ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಭೋಗಮುಕ್ತು ಮುಲೈ || ರಾ
ಗುಣಹೀನರ ಸಿರಿಯಿಂದಂ |

ಗುಣಿಗಳ ಬಡತನವೆ ಲೆಸು ಚೂಡಾರತ್ನ || ೪೯೦ ||

ಕಂಡುವ ನುಡಿಯಲ್ಪುದು |

ಕಂಡರೆ ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಕಳೆದು ಪೆಣರವೆಗುಣಮಂ ||
ಕೊಂಡೆಸಗದವನೆ ಸದ್ಗುಣಿ |

ಕಂಡುಂ ಕಾಣದವೊಲಿರ್ಪೊಡಾತನೆ ಚದುರಂ || ೪೯೧ ||

ಉಕ್ಕದೆ ಬಿಕ್ಕದೆ ಲಿಪಿಯಂ |

ನಕ್ಕದೆ ತಡವರಿಸದೊಡುದುಡುಹದೆ ಸದವಿ ||

ಟ್ಟಕ್ಕರಬಣಿತೆಯೋಗೋದುವು |

ವಕ್ಕರಿಗರ ಮೊರ್ಗನೆಲ್ಲೆ ಚೂಡಾರತ್ನ || ೪೯೨ ||

ಎಡಹದೆ ತಡೆಯದೆ ತಲೆಯಂ |

ಕೊಡಹದೆ ಎವಿಲಜಾ ಡವ್ಯವನಿದೆ ರಸನುಂ ||

ಕೆಡಿಸದೆ ಸರ್ಸರ ಚಿತ್ತ |

ಕೊಡಬಡಲೋದುವನೆ ಗಮುಕಿ ಚೂಡಾರತ್ನ || ೪೯೩ ||

ಬಲ್ಲವರಂ ಬಸಗೊಳ್ಳದೆ |

ಕಲ್ಲೆದೆತನದಿಂದ ತಾವೆ ನುಡಿದುದು ಘನವಂ ||

ದೆಲ್ಲಿರೊಳು ಹೊರನಂಗಂ |

ಬಲ್ಲಿದವರುಂಟು ಧರಗೆ ಚೂಡಾರತ್ನ ||೪೯೫||

ಕನ್ನಡಿಯಂ ತೋಪುದೊಡ |

ತೃನ್ನ ತಸಲ್ಲಕ್ಷಣಂಗೆ ಮೊಳಿಸಾಗದು ಹಾ ||

ಯೆನ್ನದೆ ಮೂಕೊಪಿಯಂಗಾ |

ಕನ್ನಡಿಯು ತೋಪು ಮೊಪಿ ಮೈಗುಂ ಬಜಗುಂ ||೪೯೬||

ಚಂ|| ಮುನಿಸಿರೆ ಕಚ್ಚದೇಕೆ ದಯೆಯುಳ್ಳೊಡೆ ದಾನಮದೇಕೆ ಸಂತಸಂ |

ಜನಿಯಿಸಲರ್ಥಮೇಕೆ ಗುಣಮುಳ್ಳೊಡೆ ಭೂಷಣಮೇಕೆ

||ಮೋಹಬಂ

ಧನಮಿರೆ ಪಾಪಮೇಕೆ ಜಡಭಾವವಿರಲೆ ಶ್ರುತವೇಕೆ ತತ್ವಭಾ |

ಎನೆ ತನಗಾಗೆ ಮಕ್ಕುಖಿತವೇಕೆ ವಿಚಾರಪರಂಗೆ ಲೋಕದೊಳೆ ||

ಕಂ|| ಅರಿಗಳನುಗಿಪುದೆ ಪದಾ |

ಭರಣಂ ನೀತಿಗಳನುಖಿದುಕೊಳ್ಳುವುದೆ ಕರ್ಣಾ ||

ಭರಣಂ ಕೊಡುವುದೆ ಪದಾ |

ಭರಣಂ ಸೈರಣೆಯದಿರಲು ಸರ್ವಾಭರಣಂ ||೪೯೭||

ತುಚ್ಛಗೆ ನೀಚಗೆ ಧನಸತಿ |

ಹಚ್ಚಿದೊಡೆನಾತ್ಮಭೋಗಪಯಿತಕ್ಕಿಲ್ಲಂ ||

ಬಚ್ಚಲ ನೀರಿ ಕದಡಿಮೊಡೆ ||

ನಿಚ್ಛಳದಿಂ ತಿಳಿದೊಡೆನೊ ಚೂಡಾರತ್ನ ||೪೯೮||

ಕಾಲೋಚಿತನುಖಿತಕ್ಕೊಡೆ |

ಮೂಲೋಕನಿತ್ತ ಸರಿಸಮಾನಮಿದಕ್ಕುಂ ||

ಮೂಲೆಡೆಯಾಡಿಸಿ ಕೂಟೊಡೆ |

ಕೂಲಿಗೆ ಸರಿಯಾಗದಿದುದೆ ಚೂಡಾರತ್ನ ||೫೦೦||

ಸಿರುಪಮಗುಣಿಯೆಸಿಸಿದ ಸ |

ತ್ಪುರುಷನ ರೂಪೆಂತುಟಾದತಾನೆ ಯೋಗ್ಯಂ ||

ಪರಿಮಳವನೀವೆ ಚಂದನ |

ಗೊರತುಂ ಮುರುಡಾದೊಡೇನೊ ಸುಜನೋತ್ತಮಾ ||೫೦೧||

ಕಂ|| ಸಾಲದೆ ಸೋಲದೆ ಪೊಡಮೆ |

ಟೊಟ್ಟಲೈಸದೆ ನಿಜ ಪಯಣಮಿಲ್ಲದೆ ತಾಸಿ ||

ದರ್ಶನಯದೊಳದೂರ್ ಬಾಖ್ಯದೆ |

ಭೂಲೋಕಮನಾಳ್ವ ಸುಖದಿನಗ್ಗಳಮೆತ್ತೇ ||೫೦೨||

ಭೂಷಣವಾವುದು ಘನ ಸಂ |

ತೋಷವೆತ್ತಿಸ್ತೇಪವಾವುದಖಿತರೊಳಿದ ಸಂ ||

ಭಾಷಣೆ ಮೆತಿಯಾವುದು ಪರ |

ದೂಷಣವುಂವುದು ವಿವೇಕಚೂಡಾರತ್ನಾ ||೫೦೩||

ಬಡವೆರ್ ಬಂದರೆ ಬಂಧುಗ |

ಳೊಡನುಡಿಯೆರೆ ಮುಂದೆ ಸಿದ್ಧೊಡಂ ಲಜ್ಜಿಸುವೆರ್ ||

ಬಡತನವ ಶತ್ರು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆ |

ಗಡ ನಂಟಂ ಬೇಟೆ ಬಂಧುಶತ್ರುಗಳಂಟೇ ||೫೦೪||

ತುಡಿಗೆಯ್ದುದುಂ ಫಲಮಿ |

ಲ್ಲದುದಂ ಪಯಗೀಡುಮಾಖ್ಯದಂ ಪರಸಂತಾ ||

ಪದಮಂ ಪರಗತಿವಿಲಯಾ |

ಸ್ವದಮಂ ಕಾರ್ಯಮನುದಾರಮತಿ ನೆಗ್ಗಿಪನೇ ||೫೦೫||

ಬೇವಿನ ಸಸಿಯಂ ತಂದಿ |

ಟ್ಯಾವಿನ ನೊಣಿವಾಲಸರೆದು ಸಲಹಿದೊಡದು ತಾಂ ||

ಬೇವೆಲ್ಲದಮೈತವಾಗದು |

ಗಾವಿಲರೊಡನಾಡಿ ಗುಣವನಹಿಸಿದರುಂಟೇ ||೫೦೬||

ಹಿತರುಂ ಪರಹಿತರುಂ ಪಂ ||

ಡಿತರುಮೆಸಿಸ್ಪವರ ಮಾತುಮಂ ಕೇಳಿದ ದು |

ಮೌತಿಯವ್ವವಂಗವಶ್ಯಂ |

ಸತತಂ ಕೇಡಾಗದುದು ಸುಗುಣಕರಂಡಾ ||೫೦೭||

ಗುಣವಂತನಾಗಿ ಬಾಬ್ಬಿದು |
 ಹಣವೊಡೆ ಗುಣವನೊಯಲಾಗದು ಪುರುಷಂ ||
 ಗುಣವೊಂದಕಯವೆಲ್ಲದೆ |
 ಹಣಕೊನರೆ ಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಚೂಡಾರತ್ನಾ ||೫೦೮||
 ಮನದೊಳಗನ್ಯಗಹಿತವೆ |
 ನೆನೆದರೆ ತಾಂ ಮುನ್ನ ಕೆಡುವೆ ತನಿಗಿಚ್ಛೆದ್ದಾ ||
 ಮನೆ ಮುನ್ನ ಬೆಂದು ಮಿಕ್ಕನ |
 ಮನೆಯಂ ಸುಡುವಂತೆ ಕಡೆಗೆ ಸುಜನೋತ್ತಂಸಾ ||೫೦೯||
 ಎಲ್ಲಾ ಕಲೆಗಳೆ ತಂತ |
 ಮೃಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಂಗಳಪ್ಪುವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾ ||
 ಹೊಲ್ಲೆ ನಿಸಿಕೊಂಡು ತಾಂ ಸೊಗ |
 ನಿಲ್ಲೆ ನಿಸಿಯೆಕೊಂಬುವಿಲ್ಲ ಚೂಡಾರತ್ನಾ ||೫೧೦||
 ಬೇಸತ್ತು ನಾಡು ಕಟ್ಟೊಡೆ |
 ದೇಶವನೊಳ್ಳರಸು ಕೆಡುಗುಮರಸಿನ ಕತದಿಂ ||
 ದೇಶಮೆ ಕೆಡುಗುಮದಂತನ |
 ತ್ರಾಸಿನ ತೊಡೆಯೊಂದು ಬಿದೂಡೊಂದೊಡದಪ್ರದೇ ||೫೧೧||
 ದೊರೆ ಕೆಡದೆ ರಾಜ್ಯವೆಚೆಯದೆ |
 ಪರಿವಾರಂ ತೊಳೆಯದರ್ಥ ಸವೆಯದೆ ಪಾಪಂ |
 ತಿರುಗದೆ ಭೂಪನ ಚಿತ್ತಂ |
 ಕೊರಗದೆ ನಡೆವವನೆ ಮಂತ್ರಿ ಚೂಡಾರತ್ನಾ ||೫೧೨||

ಹೊನ್ನವೈ.

ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೧೬೭೨-೧೭೦೪ರ ವರೆಗೂ ಅಳಿದಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಚಿಕ್ಕ
 ದೇವರಾಜ ವೊಡೆಯರೆಂಬ ಪೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನ
 ಮ್ಮನೆಂಬವಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ 'ಹದಿಬದಯ ಧರ್ಮ' (ಪತಿ
 ವ್ರತಾಧರ್ಮ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ಹೆಸರುಗೊಂಡಿರುವಳು.

ಮಹಾರಾಜರ ಪಟ್ಟಮಂಟಪಿಯಾದ ಎಳಂದೂರು ದೇವಸ್ಥಾನವೆರಲ್ಲಿ ಈಕೆಯು ಉಳಿದಿದ್ದಳು. ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲೆಲ್ಲ 'ಸಂಜೆಯ ಹೊನ್ನಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈಕೆಯು ಸಿಂಗರಾಭ್ಯಾಸ, ಚಿಕ್ಕು ಪಾಠ್ಯಾಯ, ಎಂಬ ಈ ಅಸ್ಥಾನಪಂಡಿತರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಕವಿತೆ ವನ್ನ ಮೂಡುವ ಸ ಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದಳು. ಸ್ತ್ರೀಜನರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಸೀತೆಯ 'ಬಿಜ್ಜಿ'ಯಾದ ಕವಿಬರೆಯಧ್ಯಂತ 'ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಈಕೆಯು ಸಾಂಗತ್ಯವಲ್ಲ ಬದು ರಸಭರಿತವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಳು. ಇದು ವ್ಯಾಕರಣ ಶಿಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆನ್ನದವ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಬರುವವಾಗಿ ಕಣುವುದರಿಂದ ಇದು ಸಾಧಾರಣ ವಾಚಕರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಬಹುದು.

ಸಂಗ್ರಹ.

೪೪. ಹದಿಬರೆಯ ಧರ್ಮ.

೪ನೆಯ ಸಂಧಿ.

ಉತ್ತರಕುತ್ತುರವತ್ತಿಹರಾದದೆ | ಯತ್ತಿ ನುಡಿಯದೊತ್ತರಿಸದೆ ||

ಮತ್ತವೆರಿತ್ತಾನುತಿಯ ಮತ್ತಕರು | ಪ್ರೊಪ್ಪಿ ಪ್ರೋಪುತಸಗುವುದು ||

ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡದೆಯನುತಿಗೆಯ್ದದೆ | ಮತ್ತಯಾಗದೆ ಮುಚ್ಚಿತಿರದೆ ||

ಅತ್ತಿಮಾವಂದಿರಾಣಿಯನುತಿಗೆಯ್ದದೆ | ಚಿತ್ತರೋಗೀಕವತ್ತಿಯರು ||

ಕೂಗಿ ನುಡಿಯದೆ ಕೂಬಿದೆ ಕೂಗಿಸುವಾಗದೆ | ಮೂಗುವಡದೆ ಮೂಡಿ

[ಗೂಳಿದೆ ||

ಲೋಗರುಚಿತಮನಲೋಯ್ಯನೋಯ್ಯನು | ವಾಗಿ ನುಡಿವುದವರೊ

[ಹನೆ ||೫೫||

ಮುದುಸರಣಿಯರೊಂದು ಮುಂದೂಗೊಟ್ಟಿದೆ | ಚದುರರಲ್ಲೆಂದು ಜಹಿ

[ಯದೆ ||

ಇದು ಹಿತವೆಂದವೆತ್ತು ಸದೇಶವೆ | ನದಿಗೋಗೊಸುವುದೆಸಗುವುದು ||

ಕುತ್ತುವೆಣಿಸಿಕೊಳ್ಳೋವೆಗೊಳದೆ ಕೂತಿವೆರೆನ್ನೆ | ತತ್ತಿಗರೆಂದೆವೆಗೊಳಿಸಿ ||
ಅತ್ತಿಗೆನಾದಿನಿಯರೊಳಂತರಂಗವೆ | ಪತ್ತುಗೆಗೊಳಿಸಿ ಬಾಳುವುದು ||

ತಂದೆತಾಯನು ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಕೈಗೆಡೆಯಾಗಿ | ಬಂದ ಸೊಸೆಯರ ಬಾ
[ಧಿಸದೆ ||

ಅಂದಂದಿಗುಡಿಗೆತೊಡಿಗೆಯೂಟಮಾಡಗ | ಇಂದ ಸಂತಸಗೊಳಿಸುವುದು ||

ಬಸವೆಚಿಸದೆ ಪಡೆಯದೆ ಭಂಗಪಡಿಸದೆ | ಹಸಗಡಿಸದೆ ಹದಗಿಸದೆ ||

ಬಸಿಣಿಯೊಳು ಬಂದ ಪೆಣ್ಣುಕ್ಕಳ ಮೆಚುಕವೆ | ಸೊಸೆಯರೆಡೆಯೊಳಸಗು
[ವುದು ||೫೧೯||

ಬಸಿಣಿಯ ಸಿಟ್ಟಿನಿಯುಣಬಡಿಸುವುದೊಳುಮುಡಿ | ಯೆಸಕವೆಚಿತು ಮಿಸಿ
[ಸುವುದು ||

ಬಸೆದುಸಿಂಗರಿಸುವುದೊಲಿಮ ನೋಡುವುದಿಂತು | ಸೊಸೆಯರ ಸೊಗಬಡಿ
[ಸುವುದು ||೫೨೦||

ಬುದ್ಧಿಗಲಿಯಲೆಯುವ ಪಸುಮಕ್ಕಳ | ಮುದ್ದಿಸಿ ಮುದವೆಚುವುದು ||
ಬುದ್ಧಿಗಲಿವ ಕಾಲದೊಳು ಪೊಯ್ದು ಬೈದುನ | ಮುದ್ದಿಗಳನೆ ಜೂಡಿಧಿಸು
[ವುದು ||೫೨೧||

ಬದುಗಲವ ಮಕ್ಕಳಿಗೂಟಮಾಡವೆ | ನಾದರದಿಂದನುಗೊಳಿಸಿ ||
ಬದಿಸುವುದು ಕೊಂಡು ಜ್ಯದೊಡಮವರನು | ಮೂದಲಿಸದೆ ಸಮ್ಮತಿ
[ವುದು ||೫೨೨||

ಬಸಿಣಿಯ ಬಾಣಂತಿಯ ಜೀನವೆಡೆದರ | ಹಸುಮಕ್ಕಳ ಹಯನುಗಳ ||
ಬಸವೆಚಿಸದೆ ಬಡಿಸದೆ ಬನ್ನದೆ ಬಗೆ | ಯೊಸೆದುಚಿತದೊಳೊಳುವು
[ವುದು ||೫೨೩||

ಇನೆಯ ಸಂಧಿ.

ಪೆಣ್ಣಲ್ಲವ ತಮ್ಮನೆಲ್ಲ ಪಡೆದ ತಾಯಿ | ಪೆಣ್ಣಲ್ಲವ ಪೊರೆದವಳು ||
ಪೆಣ್ಣು ಪೆಣ್ಣೆಂದೇತಕ ಬಿಡುಗಳವರು | ಕೆಣ್ಣುಕಾಣದ ಗಾವಿಲರು ||
ಕುವೆರನಾದೊಡೆ ಬಂದ ಗುಣವೇನದಕುಂದ | ಕುವೆರಿಯಾದೊಡೆ ಕು
[ಂದೇನು ||

ಇವೆರವರೊಳೆಣಿಗೆವಡೆದವರಿಂದ | ಸವನಿಪುದಿಹಪರಸೊಪ್ಪು ||೫೨೪||

ಸುಗುಣನಾವನು ಸುಚರಿತ್ರನಾವನು ಕಣ್ಗೆ | ಸೊಗಸುವ ಸೊಬಗನಾ
[ರೆಂದು ||

ಬಗೆದು ಭಾವಿಸಿ ಪೆಣ್ಣಿನೀವುದು ವಂಶದೊ | ಳಗೊಡೊಳುಗುವರನಿಗೊ
[ಲಿದು ||೫೬೬||

ಅಲೆಗೆಯ್ಯದವಮತಿ ಯೆಸಗದ ವೈರವ | ಬಲಿಸದ ಬಹುದೆ ಪಟಯದ ||
ಕೊಲೆಬೈಗುಳಂದೆ ಕೊಟಲೆಗೊಳಿಸದ ಸ | ತ್ಕುಲಕೀವುದು ಕುವರಿ
[ಯನು ||೫೬೭||

ಪಣದಾಸೆ ನಂಟುತನದ ಪತ್ತುಗೆ ನೇಡ | ದೆಣಿಕೆಗಳಿಂದೆದಗರಗಿ ||
ಗುಣಜೌವನಕುಲರೂಪುಗುಂದಿದ ನಡೆ || ವೆಣಕೀಯಲಾಗದು ಪೆಣ ||
ಜಡನಿಗೆ ಜಾತಿಹೀನನಿಗೆ ಚಂಚಲನಿಗೆ | ಕಡುಮೂರ್ಖನಿಗೆ ಗಾವ್ವನಿಗೆ ||
ಬಡತನದೊಳು ಬಲುಬವಣಿಗೊಂಬವನಿಗೆ | ಕೊಡಲಾಗದು ಕುವರಿ
[ಯನು ||೫೬೮||

ಮಂದಿವಾಳದೊಳಾಣ್ಣನ ಮೇಗಣ ದೂರ || ತಂದತನ್ನಣುಗಿಯನೊಡನೆ||
ಹಿಂದುಮುಂದೆಣಿಸದೆ ಹೀಯಾಳಿಸಿ ಮಿಗೆ | ನಿಂದಿಸಿ ನೀಕರಿಸುವುದು ||
ಅವಿವೇಕದೊಳು ತನ್ನಾಣ್ಣನ ನುಡಿಗೇಳ | ದವಮತಿಗಳ ನಾಚರಿಸ ||
ಕುವರಿಗೆ ಸಲಿಗೆಯ ಕೊಟ್ಟು ಕೊಬ್ಬಿಸ ತವ | ರವರೈಸೆ ಪೆಣ್ಣಾಗದ
[ವರು ||೫೬೯||

ಮುಳುವ ಮೋಡಿಯೊಳರ್ಪ ಮೊನೆವಾತಾಡುವ | ಪಟವ ಪಲವು ಪಾಡು
[ಗಳಿಗೆ ||

ಅಪಲು ಮನವನಡಗಿಸಿಯಣುಗಿಗಾಗಿ | ಯಳಯನಿಗಳುಕಿ ನಡೆವುದು ||
ಪೆತ್ತು ಪೆಣ್ಣುಗಳ ಪೆರ್ಚಿಸಿ ಮೈಮುಖಿದು | ಸ್ತತ್ತೆಯಪ್ಪಂತೆ ಮನ್ನಿಸದೆ ||
ಸುತ್ತುಗಲಿಸವ ಕಲಿಸಿ ಗೈಸುವುದೊಡ | ನೊತ್ತಿ ನುಡಿವುದುಚಿತವನು |
ಎಂತು ನಡೆದೊಡಿಸಿಯನಿಗಿಂಬು ದೋಡುವು | ದೆಂತುನಡೆದೊಡೆತ್ತೆಯ
ಹುದು ||

ಎಂತು ನಡೆದೊಡೆಲ್ಲರಮಿದು ಲೇಸೆಂಬ | ರಂತುಟ್ಟೆವ ಕಲಿಸುವುದು ||

ಒನೆಯ ಸಂಧಿ.

ಎರವೆಳ್ಳೆನಿತ್ತಿಲ್ಲದೊರ್ವರೊರ್ವರೊಳೊಡ | ವರೆದಿಸ್ಸ ಸತಿಪತಿಗಳಿಗೆ ||
ದೊರೆಕೊಂಬುದು ಸಂಸಾರಸುಖದ ಸುಗ್ಗ | ಪರದೊಳೊನಂದ ಪರ್ಬು

[ವುದು ||೫೩೫||

ತೋಟಗೊಳುವ ದುಷ್ಟದಂಪತಿಗಳು ಬೂ | ತಾಟಗಳಿಂದನುಗೆಟ್ಟು ||
ಊಟಸಿದ್ದಿ ಗಳೊಂದಣೊಳು ಸುಖಮಿಲ್ಲದೆ | ಕೋಟಲೆಗೊಂಡು ಕೂಗು

[ವೆರು ||೫೩೬||

ದಂಪತಿಗಳ ಪಗೆತನದಿಂದಿರ್ದರ ಪೆಂಪಿನ ಪೇರಿ ಪಳುವುದು ||
ಸೊಂಪುಗೆಡುವುದು ಸೊಬಗು ಸಂಸಾರದ | ಜಂಪು ಸಡಿಲಿ ಜಾಣುವುದು ||

ಮನದೊಳು ಮನ ನೆನಹಿನೊಳು ನೆನಹು ಮತ್ತ | ತನು ತನುವಿನೊ
[ಳೊಡವೆರಸಿ ||

ಅನುಗೊಳ ಪಾಲುನೀರುಗಳಂತಿಸಿಯನು | ಮಿನಿಯಳುಮೇಕವೆನಿಪುದು ||

ಒನೆಯ ಸಂಧಿ.

ಆರೈದು ತನ್ನ ನಿಯನ ಸರಿ ಬಡತನ | ಪೀರಿತಿಯೆಂಬೆದಗೊಳಸಿ ||

ಬಾರದ ವಸ್ತುವೆ ಬಯಸಿ ಬಾಧಿಸದೆ ಕೈ | ಸಾರಿದುದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಪುದು ||

ಪಳದಾಗದ ಮುನ್ನ ಬಣ್ಣಗಿಡದ ಮುನ್ನ | ಪೊಳದೊರಿಮುಗ್ಗದಮುನ್ನ ||

ಕಳೆಯತೆಯದ ಮುನ್ನ ಕಂದಿ ಕುಂದದ ಮುನ್ನ | ಬಳಸುವುದಖಿಳವಸ್ತು
[ವೆನು ||೫೪೦||

ಕೊಳತೆ ಕಂದಿದಯಿಲಿ ತಿಂದುಳಿಸಿದ ಮಿಸ | ಲಳಿದಲ್ಲದವರು ತಂದಿತ್ತು ||

ಪುಟಿತ ಪೊಲ್ಲದ ನಲದೊಳು ಪುಟ್ಟಿದ ಶಾಕಂ | ಗಳನು ಕಳೆದು ಬಿಸುಡು
[ವುದು ||೫೪೧||

ಸಲೆ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿ ಹಿತ್ತಳೆ ಕಂಚು ತಾಮ್ರದ | ಪಲವೆಗೆ ಪಾತ್ರಂಗಳನು ||

ಕಿಲುಬಿನಕಣಿ ತೋಡಿಹದಂತಾದರದಿಂ | ದಲಸದೆ ತೊಳವುದಂದಂದಂ ||

ತೊಂಡುವಣ್ಣಳ ನೇಹದೊಡಕಿಗೆ ಸಿಲುಕದೆ | ಒಂಡೆವಣ್ಣಳ ಅಲಿಸದೆ ||

ಪುಂಡವಣ್ಣಳೊಳು ಪೊರ್ದುಗೇವಡೆಯದೆ ನ | ಲೈಂಡಿರೊಡನೆ ಬೆರಸು

ವುದು ||೫೪೨||

ರಾಜಶೇಖರ ವಿಲಾಸ.

ಕನ್ನಡಜೈಮಿಸಿಯಪ್ಪು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಈ ರಾಜಶೇಖರವಿಲಾಸವೆ
ನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಯು ಪದಪುಟದೇನು. ಈತನು ಎಳೆಂದೂನಲ್ಲಿ ಜ
ನಿಸಿ, ದನುಗೂರುಮಠಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಚಿಕ್ಕ ವೀರನೆಂಬ ಶಿವಾಚಾರದ ಗುರು
ವಿಗೆ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಸರುಗೂಡಿದ್ದನು.
ಈತನು ಬೀದರದಲ್ಲಿಯೆ ವಿರಕ್ತಮಠಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಲಿಂ
ಗವೆಂತದೂರಗಳ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದನು.
ರಾಜಶೇಖರವಿಲಾಸ, ಸೃಷ್ಟಾಧೀಂದ್ರವಿಜಯ, ಶಬ್ದಶಂಕರವಿಲಾಸ-ಇವೇ
ಈತನ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಇವು ಗ್ರಂಥ ಸಂಖ್ಯೆ ಮಿಶ್ರ
ವಾದ ಚಂಪೂ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಈತನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೀಣ
ನಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ಕವಿಕರ್ಣರಸಾಯನ, ಭಕ್ತಾಭಿಕ್ಯ, ಶಿವಾಭಿಕ್ಯ ಎಂಬ
ಮೂರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ : ಆದಕಾರಣ
'ಉಭಯಕವಿತಾಪಿತಾರ' (ಎರಡು ಭಾಷೆಯ ಕವಿತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಬು
ದ್ಧಿವಂತನು) ಎಂಬ ಬಿರುದು ಈತನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಲ್ಲುವುದು. ವಿಶೇಷ
ವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಪದಗಳು ಈತನ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪ
ಟ್ಟಿದ್ದರೂ ರಸಭರಿತವಾಗಿಯೂ ಕೆಳಗಿರುವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪದ್ಯಗಳು
ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಈತನ ರಾಜಶೇಖರವು ಪ್ರಮಾಣಗ್ರಂಥವೆಂದು ಎಲ್ಲ
ರೂ ಒಪ್ಪುವರು. ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ಭಾಗವನ್ನು ಉದ್ಧ
ರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ.

ಅಲಿತರಗ.

ರಾಜಶೇಖರವಿಲಾಸ.

39 ಶ್ಲೋಕಪಂಚಮ.

ಅಲ್ಲಿಮೂಮರದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಕಾಲತೆಯಲ್ಲಿ |

ಎಳೆಯನುಗಮರದಲ್ಲಿ ಜಲರುದಾಕರದಲ್ಲಿ ||

ಸೂರ್ಯ ತರುಗಳೂಳ್ ಸೂಂಪಿಡಿದ ಸೂರ್ಯಯೋಳ್ |

ಪಾದರಿಯ ಬಸರಲ್ಲಿ ಮೊಳುಕೆಯು ಅತೆಯಲ್ಲಿ

||೫೪೪||

ತಿಳಕಬಕುಳಾದಿತರುನಿನೆಹದಾರವೆಗಳೊಳ್ |

ದಳಫಳಕುಳುಮವಿಸರವಿದಿತವಿಟರಂಗಗಳೊಳ್ ||

ಪೂಗೊಯ್ಯಲೆಂದಬಲೆಯುರ್ ನೆಪ್ಪೆಮ ಬಗೆದಂದು |

ಬೇಗದಿಂ ಪರಿತಂದು ಪರಿತೋಷದಿಂ ನಿಂದು

||೫೪೫||

ಕಡೆಗ್ಗೂ ಕುಡಿವೆಗ್ಗು ಬಿಡದಡರೆ ನಡೆ ನೋಡಿ |

ನಿಸುಗೊಂಬನೆಡ್ಗೈಯೊಳಡಸಿ ಪಿಡಿದೊಳ್ಳಾಡಿ ||

ವೆರಸಿ ಸಂತಸವೊಗೆಯೆ ಬಲಗೈಯ ನಿಮಿರೇತ್ತಿ |

ಕರಕರಜರುಚಿರರುಚಿ ತಳಿರಬಗಗಳಂ ಮುತ್ತಿ

||೫೪೬||

ಮುಸುಕುತಿರೆ ಮುಡಿ ಸಡಿಲೆ ಪ್ರೊಳಮುಗುಗಳಂ ತಿಳಿದು |

ಮಿಸುಸ ಕಿಸಲಯಚಯಮನೊಸಗಿ ಮಿಗ ನೆಳೆ ಪಖಿದು ||

ನನೆಗೊನೆಯನಲದಲರ ಕೊನಗಗಳಂ ಕೊಯ್ದೊಯ್ದು |

ನರಜವದೊಳ್ ಕಗಳೆಯೆಲೆಯೆಗೊಯ್ದೊಯ್ದು

||೫೪೭||

ಕುಳಿವ್ವ ಹಿನಜಬಡೆ ಚಳವಂಗೊಟ್ಟು ಬಿಡುಯ್ದು |

ನಳಿನದೆಳೆಯೆಲೆಗಳಂ ಘೆಲನೆ ಸರಂಗೈಯ್ದು ||

ಸುಯಂಪು ವೆಂಪುಂಪು ಯಾಯಂಪು ಬರಸುತಿರೆ |

ಕಯ್ಯೆಂಪು ಕೆಂಪು ನೆರೆಯ ನಿಲಿವೊರಸುತಿರೆ

||೫೪೮||

ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಹಾರಮಂ ಪಲ್ಲವಂ ಪದಕಮಂ |

ಸಲ್ಲಿತವಂಜರಿಯ ಕರ್ಣಾವತಂಸಮಂ |

ಸುರಯಿವರೆವಿಜಿವಲರ ಮುಟಯ ಮುತ್ತಿನ ಬಲೆಯ |

ನುರುತರವ ಸರಸಜವ ಕಣಿಕೆಯ ಮುದ್ರಿಕೆಯ

||೫೪೯||

ನೆಸೆನೆ ಪ್ರೊಳಬಂದುಗೆಯ ಮಿಸುಸ ಮುಗುಳಂದುಗೆಯ |

ನಸುಗೆಯರಬುಂಗುರ ಮೆನುತ್ತಳಿದ ಮಂಟೆಗೆಯ ||

ನುಜಳಿಸ ಗೋಜುಗಯ ಸಜ್ಜುಕವ ಚೋಕಗೆಯ |

ನಜ್ಜುಗೆಯ ಪಜ್ಜುಳಿಸ ಬಜ್ಜುರವ ಬಿ.ಪುರಿಯ

||೫೫೦||

ನಾಂಪರೊಳುಂಪೆಸೆಸ ಸಂಸಗೈಯ ಮೇಟಲೆಯ |

ನಿಂಪಡದ ಸುರವೆ ನ್ನಮುಗುಳ ಮೈದುಕಂಠಕೆಯ ||

ನೆಸಗಿ ಮಿಕ್ಕಲಗಳಂ ಬ.ಸಿ.ಗಳಂ ರಚಿಸಿ |

ಹೊಸಜನ್ಮನೆಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರೊಗಲುರೆ ಪದಗನಿ

||೫೫೧||

ತವೆ ಬಹುವಿಚಿತ್ರತರಮಾಲಿಕೆಗಳಂ ಸವೆದು |

ಸೂಸುತುಂ ಬೀಸುತುಂ ನಳತೋಳನಳಚಾಳ ||

ಮುಳಸಿಬರೆ ಬಳಸಿ ನೆಜ್ಜಿದಾವರಿಸಿ ಗಾವರಿಸೆ |

ಕರದಿಂದಮರವಿಂದದರಲಿಂದೆ ಭರದಿಂದೆ

||೫೫೩||

ವೊಡೆಯುತುಂ ನಡೆಯುತುಂ ಬಳ್ಳುತುಂ ತುಳ್ಳುತುಂ |

ಕಣ್ಣೆಳಗ ತಣ್ಣೆಳಗನೈತಂದು ಸೈತಂದು ||

ಭೂಪತಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಪೂಪುಟ್ಟಿಯಂ ತೆಗೆದು |

ಕರತಲಕೆ ನೀಡಿದರೆ ಹರುಷದಿಂ ನೋಡಿದರೆ

||೫೫೪||

ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ.

ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿಗೆ ಆಣ್ಡಿಯುನೆಂದು ಹೆಸರು. ಈತನು ಜೈನಮತದವನು. ಈತನು ಸುಮಾರು ೧೩ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದೂ ಕರ್ಣಾಟಕ ದೇಶವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಈ ದೇಶದವನೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಸಂಸ್ಕೃತದ "ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೃದ್ಯವಾದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗದು; ಆದಕಾರಣ ಪಂಪ, ನಾಗವರ್ಮ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳು ಮಿಶ್ರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ" ಎಂದು ಹೇಳುವ ಅಪವಾದವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಈ ಕವಿಯನ್ನು ತಕ್ಕದಾದ ಬಳ್ಳಿಯ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸುವಂತೆ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಹಿರಿಯರೂ ಕೇಳಿಕೊಂಡಮೇರೆಗೆ ಈ ಆಂಡೈಯನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವವನ್ನು ಬರೆದನಂತೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮೆದನವಿಜಯ, ಸೊಬಗಿನ ಸುಗ್ಗಿ, ಈ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೂ ಕರೆವುದುಂಟು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಥಾನಾಯಕನಾದ ಮನ್ಮಥನ ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು 'ಮೆದನವಿಜಯ' ವೆಂದೂ, ರಸಭರಿತವಾಗಿಯೂ ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತಪದದ ಗಂಧವಿಲ್ಲದೆಯೂ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ ಮೇಲಣ ಅಪವಾದವು ಹೋದಕಾರಣ, 'ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ' ಎಂದರೆ

‘ಕವಿಗಳ ರಕ್ಷಕ’ ವೆಂದೂ, ಇದು ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡು ಬಹು ರಮ್ಯವಾಗಿಯೂ ಹೃದ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕಾರಣ ‘ಸೊಬಗಿನ ಸುಗ್ಗಿ’ ಯೆಂದೂ ಕರೆಯುವುದು ನ್ಯಾಯವೇ ಸರಿ.

ಉತ್ಸಾಹರಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಮೊದರಿಗಾಗಿ ಇದರಿಂದ ತೆಗೆದು ಇಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿದೆ.

ಉತ್ಸಾಹರಗಳೆ.

40. ವಸಂತಖುತುವರ್ಣನೆ.

ಬಿಳಿಯನನಯ ಕಣೆಗೆ ನಾಡೆ |

ಪಗೆವೆರೊಡಲು ಸುಗಿಯೆ ಕೂಡೆ ||

ನಲನನೊಂದೆ ಕೊಡೆಯಿನಾಳ್ಕು |

ಮಿಸುಸ ಜಸವು ನಿಮಿರೆ ಕೇಳ್ಕು

||೫೫೪||

ಕುಳರ್ವ ಪೂಗೊಳಂಗಳಲ್ಲಿ |

ತಳರ ಕಾವಣಂಗಳಲ್ಲಿ ||

ಪಳುಕುವೆಸದ ಜಿಟ್ಟದಲ್ಲಿ |

ಪರಿವೆ ತೊಜೆಯ ತಡಿಗಳಲ್ಲಿ

||೫೫೫||

ತುಂಬಿವಿಂಡಿನಂತೆ ಪಾಡಿ |

ಜಕ್ಕವೆಕ್ಕಿಯಂತೆ ಕೂಡಿ ||

ದೊಸೆಯನಿಚೆ ಯಿಂದ ನೋಡಿ |

ಸೊಗಯಿಪಂಚೆಯಂತಿರಾಡಿ

||೫೫೬||

ವೊಳವೆ ತಳರ ನನಯ ಮೊನೆಯ |

ತುಣುಗಿದಲರ ಬಳಸುವೆಲರ ||

ಮುಳರ್ವ ಮಿಡಿಯ ಗಿಳಿಯ ನುಡಿಯ |

ಪರಿವೆ ಕಾಲ ಕರ್ವುಗೋಲ

||೫೫೭||

ಚೆಲ್ವನಾಂತು ತೋರ್ಪ ಬನದ |
 ನಡುವೆ ತನ್ನದೊಂದು ಬಿಸದ |
 ಮಮೆರೆ ಮಿಠುಸ ಬಟ್ಟದಲೆಯ |
 ಸೊಬಗು ರೂಡಿನಡೆವ ನೆಲೆಯ

||೫೫೪||

ಚೆನ್ನೆಯರ್ಕ್ಕಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ |
 ಮುಗುಳ ಸರಮನದರೆ ಸೂಡಿ ||
 ನಲ್ಲಳೊಡನೆ ಕೂರ್ಮೆಯಿಂದೆ |
 ಕಾವನೊಡನೆ ಪೆರ್ಪಿಯಿಂದೆ

||೫೫೫||

ಮಾವಿನಡಿಯೊಳಾಡುತುಂ |
 ಪಾಸನೆಯ್ಗೆ ಕೇಳುತುಂ ||
 ಪೊಣ್ಣನಿಂತು ಕಳೆಯುತುಂ |
 ತೊಲಗದಿರನಸೆಯುತುಂ ||

||೫೫೬||

ಪ್ರಥಮಭಾಗ ಸಮಾಪ್ತಂ.

ಪದ್ಯಸಾರದ ಟಿಪ್ಪಣಿ.

ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರವರ್ಣನೆ.

1. ರತ್ನ = ರತ್ನ. ಚೆನ್ನ + ಎಸೆವೆ = ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ + ಬಣ್ಣವು. ಮುತ್ತುವಜ್ರ—ಅರಿವು: ಮುತ್ತುಬಜ್ರ ಎಸ್ಕಬೇಕು. ತೆನೆ = ಪಾಳೆಗೋಡೆಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಚಕ್ರಾಕಾರವಾಗಿರುವ ಭಾಗ ; ಅರ್ಧಾಂತರ—ಧಾನ್ಯಗಳ ತೆನೆ, ಹಸು ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಗರ್ಭ. ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ತೃತೀಯಾಂತ ಪದಗಳೆಲ್ಲಾ ಏನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 'ಅತಿ ಚಿತ್ರವಾದ ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ.
2. ಅಳವೆಟ್ಟು = ಅಳತೆಗೆ ಸರಿಪಡಿಸಿದ, ಅಚ್ಚು ಕಟ್ಟಿದ, ಅಂದವಾದ. ಪವಳ = ಪವಳ. ಮಾಣಿಕದ = ಮಾಣಿಕ್ಯವೆಂಬ ರತ್ನದಿಂದ ಕೂಡಿದ.
3. ಬಂಧುರದ = ಸೊಗಸಾದ. ಚಂದ್ರಶಾಲೆ = ಮೇಲುಮಾಳಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ಕೊಠಡಿ. ಪಚ್ಚು = ಸಾಲು ದ್ವ—ಹಂತಿ.
4. ಮೆ ಗಿಲು = ಮೇಲೆ ; ಅರ್ಧಾಂತರ—ಅಂತರಿಕ್ಷ. ಡೆಂಕಣಿ = ಧ್ವಜ, ಬಾವುಟ. ಮಿಗೆ = ಹೆಚ್ಚಾಗಿ. ಮೆರವೆ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ. ಅರ್ಧಾಂತರ—ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗುವ, ಭಾವರೂಪ—ಮೆರವಣಿಗೆ. ಕರಿತುರಗಕಾಲಾಳ್ಕು = ಆವಸಮಾಸ ? ಕರಿ = ಕರವುಳ್ಳದು, ಆನೆ ; ತುರಗ = ಕುದುರೆ.
5. ಅತಿಚಿತ್ರವಾದ = ಬಲುಸೊಗಸಾದ, ಸಾಕೇತನಗರ = ಅಯೋಧ್ಯಾಪಟ್ಟಣ. ಕ್ಷೀತಿನಾಥ = ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಡೆಯ. ದಳರಥ = ತ್ರಿರಾಮನ ತಂದೆ. ಫೇರೆ = ರಕ್ಷಿಸು.

೨. ಮೊಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸಗಳು.

೬. ಹಸಿದು—ಭಾವರೂಪ—ಹಸಿವು. ಬಂದವರಿಂಗಿ = ಬಂದವರಿಗೆ.
ಅನವ = ಅಹಾರವನ್ನು. ಈಯಬೇಕು = ಕೊಡಬೇಕು ;
ಧಾ—ಈ ಶಿಶುಗಳು = ಮಕ್ಕಳು. ಪಾಬ್ಬಣ್ಣ ಹಾಲು ಬೆಣ್ಣೆ
ನಡಿಸಬೇಕು = ಕೊಡುತ್ತ ಬರಬೇಕು.
 ೭. ಬೆರಸು = ಕೂಡು ; ಭಾವರೂಪ—ಬೆರಕೆ. ಭಾಷೆಕೊಡು =
ಮಾತುಕೊಡು, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡು. ನಿಜ = ಸತ್ಯ.
 ೮. ಒಡಲ = ದೇಹವನ್ನು, ಮೈಯನ್ನು. ಪಾತಕವನು = ಪಾಪ
ವನ್ನು. ಉಜ್ಜಿ = ಹೆಚ್ಚಾಗಿ. ಗಳಿಸು = ಸಂಪಾದಿಸು, ಪಡೆ.
 ೯. ಕುತ್ತಿತ = ನಿಂದೆ, ಅಪ್ಪತನ. ಹಮ್ಮಿ = ಅಹಂಕಾರ, ಗರ್ವ.
 ೧೦. ಹಿರಿಯತನ = ಗೌರವ. ಧಿಕ್ಕರಿಸಬೇಡ = ಒಬ್ಬರನ್ನೂ ಹಿರಿಯಾ
ಳಿಸಬೇಡ. ಸಿರಿ = ಸಂಪತ್ತು ; ತ್ಸ—ಶ್ರೀ. ಮರೆ—ಅಹಂ
ಕಾರದಿಂದ ಹಿಗ್ಗು, ಬೆರೆ.
೩. ಹನುಮಂತನು ಚೂಡಕವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುದು.
ಚೂಡಕ = ಬೈತಲೆಯ ಮಣಿ.
೧೧. ತರಣಿ + ವಂಶ + ಜ = ಸೂರ್ಯನ + ಕುಲದಲ್ಲಿ + ಹುಟ್ಟಿದ. ತರ
ಣಿ—ಅರ್ಧಾಂತರ—ತೆಪ್ಪ. ವಂಶ—ಅರ್ಧಾಂತರ—ಬಿದಿರು.
ದುರುಳ = ಕೆಟ್ಟವನಾದ. ಬುಬ್ಬಿ = ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋ
ಗಲು ; ಧಾ—ಉಯ್. ಲೋಕಮಾತೆಯನು—ಇದು ಸೀತೆ
ಯನು ಎಂಬುದರ ವಿಶೇಷಣ.
 ೧೨. ಭೂಮಿ + ಜೆಯನು = ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸೀತೆಯನ್ನು. ಅರ
ಸಲ್ಕಿ = ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ. ಪೋಪ = ಹೋಗುವೆ. ಭರ
ದೊಳಗೆ = ಆತುರದಿಂದ.
 ೧೩. ಜಲ + ಧಿ = ಸಮುದ್ರ ; ಅವಯವಾರ್ಥವೇನು ? ಐತಂದು =
ಬಂದು ; ಬಲುಗೈಯ = ಸರಾಕ್ರಮಣಾಲಿಯಾದ, ಅಥವಾ
ಹಲವು ಕೈಗಳುಳ್ಳ. ದಶಮುಖನ = ಹತ್ತುಮುಖಗಳುಳ್ಳ
ರಾವಣನ. ಹೊಳಲು = ಪಟ್ಟಣ, (ಲಂಕೆ).

14. ಜಲ+ಜ+ಮಿತ್ರ = ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಮಲಗಳ ಸ್ನೇಹಿತ
ನಾದ ಸೂರ್ಯ ; ಇದು ಹೇಗೆ ? ಕಡಲ = ಸಮುದ್ರದ ; ಪ್ರ
ಕೃತಿ—ಕಡಲು. ಸಾರ್ವ = ಸೇರಿತ ; ಧಾ—ಸಾರ್. ಹೊಳ
ಲನೆಲ್ಲವೆ = ಪಟ್ಟಣದ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ; ಸಪ್ತಮೈ
ಥದಲ್ಲಿ ಟ್ಪತೀಯೆ. ಕಾಣದೆಯೆ = ಸಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಕಾಣದೆ.
15. ಸುಳಿವು—ಧಾ.—ಸುಳಿ. ಮನದಿ = ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ.
16. ಚೋರ = ಕಳ್ಳ ; ಹೇಗೆ ಚೋರನಾದನು ? ದಶಕಂಠ = ಹತ್ತು
ಕೊರಳುಳ್ಳವನು ; ಯಾರು ? ಪುರವನು = ಪಟ್ಟಣವನ್ನು.
ಎಳೆದೊಯ್ದು = ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ; ಇಲ್ಲಿ—ಎತ್ತಿ
ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ. ರಾಘವೇಂದ್ರ = ರಾಮನಿಗೆ. ಕೈವ್ರಾಯ್ತು =
ಕೈಯನ್ನು ಹೊಡೆದು, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ.
17. ಕೇರಿ = ಬೀದಿ ; ಅರ್ಥಾಂತರ—‘ಕೇರಿ’ ಧಾತುವಿನ ಭೂತ
ನ್ಯೂನ. ಈರೈದು ಶಿರವನು = ಎರಡೈದು ತಲೆಯವನು ;
ಯಾರು ? ಈಯರ್ಥದ ಸಂಸ್ಕೃತಪದಗಳಾವುವು ಬಂದಿವೆ ?
ನಡೆತಂದು = ಬಂದು.
18. ಅಸುರನನುಜ = ರಾಕ್ಷಸನ ತಮ್ಮ, ಕುಂಭಕರ್ಣ. ಸುಯು =
ಉಸಿರು. ಸುಸಿನು = ನುಗ್ಗಿ. ಹಾರದೆಯಲ್ಲಿ = ಹಾರುವ ಎದೆ
ಯಲ್ಲಿ, ಭಯದಿಂದ ಗುಂಡಿಗ ಬೀದಿಮಾಳ್ವುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ.
ದೇವಿಗೆ = ದಿಕ್ಕಿಗೆ, ದೂರಕ್ಕೆ. ಧುಮ್ನಿಕೈ = ಧುಮಿಕೆ.
19. ಕುಸುಮನಾಭನ ಭಕ್ತ = ಹೊಕ್ಕುಳಲ್ಲಿ ನೂವುಳ್ಳವನ, ವಿಷ್ಣು
ವಿನ, ಇಲ್ಲಿ—ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವಾದ ರಾಮನ. ಭಕ್ತ =
ಸೇವಕನು ವಿಭೀಷಣನು. ಉಸಿರೆ = ಹೇಳಲು. ಬಿಸಜಾಕ್ಷಿ =
ಕಮಲದೋಪಾಸಿಯಲ್ಲಿರವೆ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ; ಬಿಸ+ಜ =
ತಾವರೆಯ ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದು. ಜಾನಕಿ = ಜನಕರಾ
ಯನ ಮಗಳಾದ ಸೀತೆ. ಕುಶಲ = ಕ್ಷೇಮ ವಿಭೀಷಣನ
ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಸೀತೆಯ ಕ್ಷೇಮವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಪಡೆದು.
ಮನವುಕ್ಕಿ = ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು.

20. ಮುದ್ರಿಕೆ = ಉಂಗುರ.

21. ಬಾಳುವೆ—ಭಾವರೂಪ ; ಧಾ.—ಬಾಳ. ಬಾಳುತ್ತು = ಬಾಳುತ್ತಿರುವುದು, ಚೆನ್ನಾದುದು. ವಾಲಿಯನುಜ = ವಾಲಿಯತಮ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವ. ನೆರಹಿ = ಸೇರಿಸಿ ; ಧಾ.—ನೆರ ; ಭಾವರೂಪ—ನೆರವಿ. ಭಟರು—ವೀರರು.

22. ಪಾಳಯ = ಸೇನೆಯಿಳವ ಸ್ಥಳ ; ಇಲ್ಲಿ—ಸ್ಥಳ. ಶರನಿಧಿ = ಸಮುದ್ರ ; (ಶರ = ನೀರಿನ, ನಿಧಿ—ಆಶ್ರಯ ಸ್ಥಾನ) ಮೇಲ್ಮನಿ = ಬಟ್ಟುಗಿ ಸೇರಿ. ಇಡುಗು = ಇರುವುದು. ನಿಮ್ಮಡಿ—ಇಲ್ಲಿ—‘ಅಡಿ’ ಶಬ್ದವು ಗೌರವಾರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ; ಈಗಲೂ ‘ನಿಮ್ಮಡಿಪಾದ’ ಎಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು.

23. ತನನುತ = ನಾನು ಎಂದು. ಪೊಡೆಮೆಡು = ನಮಸ್ಕರಿಸು. ಪೊಡೆ = ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು. ಮಡು = ನೆಲಕ್ಕೂತುಕೊಂಡು ಎಂದರೆ ದಂಡಪ್ರಣಾಮಮಾಡು ; ಧಾ.—ಮಡು, ಅಂಧಾನೆ.

24. ಬಿನ್ನಹ—ತ್ಸ.—ವಿಜ್ಞಾನ. ಅದ = ಅದನ್ನು. ಚೆನ್ನೆ = ಚೆನ್ನಸ್ಥಿತಿಗಳು, ಸುಂದರಿ. ತಾಳಿ—‘ತಾಳು’ ಧಾತುವಿನ ಭೂತ ನ್ಯೂನರೂಪ.

25. ಕೈಕೊಂಡು = ತೆಗೆದುಕೊಂಡು. ಸುತ್ತಣ = ಸುತ್ತಲಿರುವ.

26. ಹೂಣುತ್ತ = ಬಂದೊಂದುವೇಳೆ ಮರಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತ. ಮಿಣುಕುತ್ತ = ಬಂದೊಂದುವೇಳೆ ಕಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ. ಎಣಿಕೆಗೊಳ್ಳದೆ = ಹಗೆಗಳು ಎದುರಿಸಿ ನಿಂತರೂ ಸಡ್ಡೆಮಾಡದೆ.

27. ಸೂಕ್ತದ = ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಮೈಕುರೆತ. ಅಸುರ—ಯಾರು ? ಮಿಕ್ಕು—ಮಿತಿಮೀರಿ ; ‘ಮಿಗು’ ಧಾತುವಿನ ಭೂತನ್ಯೂನ. ಉರಿಸೋಡಿ = ಉರಿಯನ್ನು ಸೋಡಿ ; ಕ್ರಿಯಾಮಾಸ.

28. ಅಕ್ಕರು = ಪ್ರೀತಿ. ಕಿಚ್ಚು = ಬೆಂಕಿ. ಗಕ್ಕನೆ = ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ.

30. ಸಂತಸವೆ = ಸಂತೋಷವನ್ನು. ಬೀರಿದನು = ಕೊಟ್ಟನು ಉಂಟುಮಾಡಿದನು.

4. ಸರ್ವಜ್ಞನ ವಚನಗಳು.

31. ಸರ್ವ + ಜ್ಞ = ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಿತವನು. ಕರ್ತನು ಉಂಟುಮಾಡಿದವನು. ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವನು.

32. ಚಂದನವೆ = ಶ್ರೀಗಂಧವನ್ನು. ಕರಗಿಸಲು = ತೇದರೂ. ಬೆಂದು = ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರೂ. ಪರಿಮಳವಕ್ಕು = ಸುವಾಸನೆಯಾಗುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ. ಸಂದ = ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ; 'ಸಲೆ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಭೂ. ನ್ಯೂ. ಅರಿವು = ತಿಳಿವಳಿಕೆ, ಜ್ಞಾನ. ನೊಂದು = ಶ್ರಮವನ್ನು ಪಟ್ಟರೂ. ಸೈರಿಸುದು = ಸೈರಣಿಯು ಫಲವಡಾಗಬೇಕು, ತಾಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ; 'ಸೈರಿಸರು' ಎಂದಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತದೆ.

33. ನೀರಾಟ = ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಆಡುವುದು, ಜಲಕ್ರೀಡೆ. ಬಿರುನುಡಿ = ಬಿರುಸಿನ ಮಾತು ; ನಿಷ್ಕುರ ಜಟ್ಟಿತು + ನುಡಿ ; ಬೆಟ್ಟಿತು ಎಂಬುದು ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ 'ಬಿರು' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಜು = ಬೆದರು ; ಭಾ. ರೂ.—ಅಂಜಿಕೆ.

34. ಹುತ್ತು = ಗೆದ್ದವರು ಕಟ್ಟುವ ಗೂಡು. ಸತ್ತಿಗೆ = ಕೊಡೆ ; ಛತ್ರಿಕ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದದ ತದ್ಭವರೂಪ. ಅರಸು = ದೊರೆ, ರಾಜ.

35. ನೀಡು = ಕೊಡು. ನನ್ನಿ = ದಿಟ, ನಿಜ, ಸತ್ಯ, ಕೈಶಾಸ = ಕಿವಿಲೋಕ. ಬಿನ್ನಣವಕ್ಕು = ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ ಬರುವುದು ; ಬಿನ್ನಣ ಎಂಬುದು ವಿಜ್ಞಾನ ಎಂಬ ತತ್ಸಮಪದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆ.

36. ಉಣ್ಣಿದ = ತಾನು ಅನುಭವಿಸಿದ. ಬಡವೆ = ವಸ್ತು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆಲವಸಾರಿಸಿದನೆ = ಹಣವಿರುವ ಸ್ಥಳವೇ ಕಾಣಿಸದಂತೆ ಮರೆಸಿಟ್ಟವನು.

37. ಕೊಟ್ಟದ್ದು = ದಾನಮಾಡಿದುದು. ತನಗೆ = ತನ್ನ ಪ್ರಬೋಜ —ನಕ್ಕು (ಬರುತ್ತದೆ) ; ಹೇಗೆ ? ಅದು ಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿದಾ

ಬುತ್ತಿ—ಉರಿಗೆ ಹೋಗುವವರು ಅನ್ನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ದಾಸಕೊಟ್ಟವರು ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು.

38. ಹೊನ್ನಾಗದೆ = ಚಿನ್ನವಾಗದೆ, ಚಿನ್ನದಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗದೆ.

39. ಪುಣ್ಯವೆ ಮಾಡಿ = ಪೂರ್ವಪುಣ್ಯದಿಂದ ಹಣಗಾರನಾಗಿ. ಇರುವು = ಸ್ಥಿತಿ ; 'ಇರುವು' ಧಾತುವಿನ ಭಾವರೂಪ. ಉಣಿಗೂ = ಉಣಿಗಿಂತಲೂ. ಕಷ್ಟ = ನೀಚವಾಚುದು, ಪ್ರಯೋಗ—'ಕಷ್ಟಲೋಭಿ', 8 ನೆಯ ಪದ್ಯವನ್ನು ನೋಡು. ಆಡಿ = ಮಾತುಕೊಟ್ಟು.

40. ರೂಢಿಯೊಳಗೆ = ಜನಗಳ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ,

41. ಹಾವಸೆಯ ಕಲ್ಲ = ಪಾಚಿ ಜಳದಿರುವ ಕಲ್ಲನ್ನು. ಬಲ್ಲಿದವರು = ಬಲಿಪ್ಪರು, ದೊಡ್ಡವರು. ಸೇಸು = ಕಲಹಮಾಡು.

42. ಮೆನುಜರು = ಮೆನು + ಜ ; ಮೆನು ಎಂಬುವನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು, ಮೆನುಷ್ಯರು. ಜರೆಯದಿರು = ಹೀಯಾಳಿಸಬೇಡ. ಓಲಗದೊಳು = ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ.

43. ನೂರ್ಕಾಲ = ನೂರು + ಕಾಲ ; ಬಹುಕಾಲ ಗೋರ್ಕಲ್ಲ = ಗೋರಿಕಲ್ಲಿ. ಮುಗರೆದರೆ = ಮಳೆ + ಕರೆದರೆ ; ಹೊಯ್ದರೆ.

44. ಹಾಲೋಗರುಂಡಂತೆ = ಫಾಲೋಗರ + ಉಂಡಂತೆ. ಸಾಲಿಗೆ = ಇಲ್ಲಿ—ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟವನು. ಕಿಬ್ಬದಿ = ಕೆಳಗು + ಬದಿ. ಬದಿ = ಪಕ್ಕ, ಪಾರ್ಶ್ವ.

45. ಜೀಡದಲಿ = ಜೀಡದೆಯೆ. ಈ ರೂಪವು ವ್ಯಾಕರಣಸಮ್ಮತವಾದುದಲ್ಲ : ಆದರೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು 40 ರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸು.

47. ಡೊಂಕಾದರೊಳಗೆ = ಡೊಂಕಾದರೂ + ಬಳಗೆ. 47, 48 ಪದ್ಯಗಳ ಕೊನೆಯ ಪದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸವು ತಪ್ಪಾಗಿದೆ. ಹೊರಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಕಣಿಸದಿದ್ದರೂ ಸಜ್ಜನರು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಿಯವರಾಗಿದ್ದರೆ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

48. ದುರ್ಜನರು ಹೊರಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡರೂ ಬಳಗೊಳಗೆ
ಕೆಟ್ಟವರಾಗಿರುವರು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.
49. ಬರೆ = ಮನೆಗೆ ಬರಲು. ಕುಳ್ಳಿರು = ಕುಳಿತುಕೊ. ಸಜ್ಜ
ನಿಕೆ = ಸಜ್ಜನ + ಇಕೆ ; ಬಳ್ಳಿಯವನ ಗುಣ. ಸಖ್ಯವೆ =
ಸ್ನೇಹವನ್ನು.
80. ಹುಸಿದೊಡೆ = ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದರೆ. ಬತ್ತಿ = ದಡವನ್ನು ಮೀರಿ
ಬಡೆದುಕೊಂಡು.
51. ಅಕ್ಕು = ಆಗುವನು.
52. ಮೆದ್ದಂತೆ = ಸವಿನೋಡಿದಂತೆ ; ಧಾ. — ಮೆಲ್ಲು. ಅಜ್ಞಾನಿ =
ತಿಳಿಯದವನು.
53. ಹೆಜ್ಜೆನು = ಹೆಜ್ಜೆನಿನ ತುಸ್ಯ. ರೊಚ್ಚು = ಕೆಸರು.
54. ಮಾನಹೀನರು = ಮಾನಬಿಲ್ಲದವರು.
55. ನೆಲೆಗಟ್ಟು = ತಳಹದಿ. ಕೂಪ = ಭಾವಿ. ನೇಣುಹರಿದಂತೆ =
ಹಗ್ಗ ಕಿತ್ತಹಾಗೆ. ಕೋಟಿ = ಕೋಪವುಳ್ಳವನು.

5. ಬಗೆಟೆಗಳು.

56. ಉಲಿವುದು = ಸದ್ಭಾವನೆಯಿಂದ. ಕವಿಕುಲ = ಕವಿಗಳ ಗುಂಪು.
57. ಸೊಲ್ಲು = ಮಾತು. ಸೋಜಿಗ = ಆಶ್ಚರ್ಯ. ತಾವು = ಸ್ಥಳ.
58. ಮೂಡಿದುದು = ಹುಟ್ಟಿದುದನ್ನು ; ಧಾ. = ಮೂಡು.
59. ಇರಿದರೆಯ = ತಿವಿದರೂ. ಏರಿಲ್ಲ = ಏರು + ಇಲ್ಲ = ಗಾಯವಿಲ್ಲ.
ತಿರಿಗೊಳ ಕೊಂಡ = ಯಾಚಿಸಿ ತಂದ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿಂದ.
ಬುಣ = ಸಾಲ.
60. ಹುತ್ತಿನ ಹುಳ = ಹಾವು. ಮುತ್ತೇ = ಮುತ್ತಿನಂತೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ
ವಾದವನೇ.

6. ದಾಸರ ಪದಗಳು.

61. ಮದಕರಿ = ಮದನದ ಆನೆ. ಕಲಕಿ = ಇಲ್ಲಿ — ಕೆಡಕಿ.

62. ಕಾಲಮೇಘ = ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಮೇಘ. ಶೂಲಪಾಣಿ = ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶೂಲವುಳ್ಳವನು, ಈಶ್ವರ. ಪಣಿ—ಧ್ವಂಸ. ಕಾಳುಮೂಳರು = ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದವರು, ಕೆಟ್ಟವರು.
63. ಕಾಳಿಚ್ಚು = ಕಾಡು + ಕಿಚ್ಚು, ಕಾಡುಗಿಚ್ಚು. ಸರಿಸ = ಹತ್ತಿರ. ಮರಸಿ = ಕಣಿಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಮೋಸದಿಂದ.
64. ಪುಚ್ಚ = ಬಾಲ ; ಇದು ಚೀಳು. ದಂತ = ಹಲ್ಲು ; ಇದು ಹಾವು. ದೇಹ = ಮೈ ; ಇವೆರೆ ದುರ್ಜನರು. ಘೋರ = ಭಯಂಕರವಾದ.

7. ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯಗಳು.

65. ನರಗೆ = ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ. ಅಮೃತಾನ್ನ = ರುಚಿಯಾದ ಊಟ. ಮಡಿವರ್ಗ = ಮಡಿಮಾಡಿದ ಬಟ್ಟೆಗಳು. ಗಾಂಭೀರ್ಯ = ಗೌರವ. ಹಂಬಲಿಸು = ಕೊರತೆಪಡು. ಡಂಭ = ಗರ್ವ, ಹೆಮ್ಮೆ.
66. ನಂಬುಗೆ = ನಂಬಿಕೆ. ಕ್ಲೇಶ = ದುಃಖ. ಬಡಲು = ಮೈ.
67. ಭೂಷಣ = ಬಡವ. ಓಡು = ಮಡಕೆಯ ಹೋಳು. ಹರಿವಾಣ = ತಳೆಗೆ. ಲೋಭಿ = ಜಿಪ್ರಣ, ಜೀನಿಗ. ಬಿಂಕ = ಹೆಮ್ಮೆ, ಗರ್ವ. ಮೋಡಿ = ಹಟ, ಚಲ.

8. ದುರ್ನೀತಿಯೇ ಹೊಲೆತನ.

68. ಕೀಲ = ಬಳ್ಳಿಯ ನಡತೆ. ದಣಿ—ಧ್ವಂಸ—ಧನಿ = ಬಡೆಯ. ಎರಡುಬಗೆವಾತ = ಮೋಸಮಾಡುವವನು.
69. ಲಂಡತನ = ಕೆಟ್ಟತನ.
70. ಇದ್ದಾಗ = ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಣವಿದ್ದಾಗ. ದಾನ = ಕೊಡುವುದು. ಮದ್ದು = ಔಷಧ ; ಇಲ್ಲಿ ವಿಷ. ಬದ್ಧವಹ = ಸರಿಯಾಗಿರುವ, ನಿಜವಾದ, ಅಬದ್ಧವಲ್ಲದ. ನಯದ = ನುಣುಪಾದ, ನೀತಿಯುಕ್ತವಾದ, ಬರಟಲ್ಲದ. ಶುಂಠ = ಏನೂ ತಿಳಿಯದ ಜಿಪ್ಪು.

71. ಆಸೆವಾತು = ಆಸೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಂತೆ ಆಡಿದ ಮಾತು.
 ಲೇಸು = ಬಳ್ಳಿಯನು. ಉಪಕಾರ = ಹಿತ. ಮುನಿದು =
 ಕೋಪಮಾಡಿಕೊಂಡು ; ಭಾವರೂಪ—ಮುನಿಸು. ಕೆಡಿ
 ಪಾತ = ಕೆಡಿಸ (ಕೆಡಿಸುವೆ) + ಆತ. ಹೀನನು + ಅವೆ =
 ಹೀನನವೆ, ಹೀನನಾದವನು, ಕೆಟ್ಟವನು, ತಾತ್ಪರ್ಯ—ಜಾತಿ
 ಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಹೊಲೆಯನು (ಹೊಲೆಯನು
 ಎಂದರೆ ನೀಚನು) ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಬಳ್ಳಿಯ ಕುಲ
 ದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಕೆಟ್ಟ ಚಾಳಿಯವನು ಹೊಲೆಯವನು ಎನಿ
 ಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.

9. ಮೂರ್ಖರು.

72. ಬಂಟಿಯಲ್ಲಿ = ಬಂಟಿಯಾಗಿ, ಬಬ್ಬಳ, ಇತೆಯಿಲ್ಲದೆ. ಗಂಟನು—
 ಹಣದ ಗಂಟನ್ನು. ಕಡುಮೂರ್ಖ = ಅತಿಮೂರ್ಖ.

73. ಪಡೆದ = ಹೆತ್ತ. ದುಡ್ಡಿನ ಆಸೆಗೆ ಮಗಳನ್ನು ಅಯೋಗ್ಯವಾದ
 ವರನಿಗೆ ಕೊಡುವವನು ಮೂರ್ಖನು. ಮರಗು = ಕೊರಗು.
 ದೃಢಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದವ = ಬುದ್ಧಿ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದವನು, ಚಪಲ
 ಚಿತ್ತ.

74. ಕರೆವಾತ = ಪಾಲ ಕರೆವವನು. ಬತ್ತೆ = ಅಡವು. ಹುಲುಬು
 ವೆವೆ = ಕಳೆದುಕೊಂಡುದನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಂಡು ಅಳುವವನು.

75. ಸ್ವಾಮಿನಾಮವೆ = ದೇವರ ನಾಮವನ್ನು. ಭಜಿಸು = ಭಜನೆ
 ಮಾಡು. ಹೇಮೆ = ಚಿನ್ನ, ಹೊನ್ನು ಎಂದರೆ ಹಣ. ಗಳಿಸು =
 ಸಂಪಾದಿಸು. ನೇಮೆ = ನಿಯಮ. ನಮಿಸದವ = ನಮಸ್ಕಾರ
 ರಮಾಡದವನು. ತಾಮಸರ = ತಮೋಗುಣವುಳ್ಳವರನ್ನು, ಕೆ
 ಟ್ಟವರನ್ನು.

10. ಮಹಾನವಮಿಯ ಪದಗಳು.

76. ಅಶ್ವಯುಜಶುದ್ಧ ಮಹಾನವಮಿ = ಅಶ್ವಯುಜ ಮಾಸದ ಶುಕ್ಲಪ
 ಕ್ಷದ ಮಹಾನವಮಿ, ಎಂದರೆ ನವರಾತ್ರಿಯ ಹಬ್ಬ. ಶಾಶ್ವ
 ತದಿ = ತಪ್ಪದೆ, ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ. ಹರಸು = ಆಶೀರ್ವ

ದಿಸು ; ಇಲ್ಲಿ—ಹರಕೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳು. ಬಾಲಕರು = ಹುಡುಗರು. ಈಶ = ದೇವರು.

77. ಧನ = ಹಣ. ಕನಕ = ಚಿನ್ನ. ವಸ್ತು = ಪದಾರ್ಥ, ದವಸ = ವಾಹನ = ಆನೆ ಕುದುರೆ ಮೊದಲಾದವು. ಕನಕದಂಡಿಗೆ = ಚಿನ್ನದ ಪಾಲಕ್ಕಿ. ಚೇರಿ = ಚಾಮರ. ರಾಜಮುನ್ನಣಿ = ರಾಜರಿಂದ ಆಗಬಹುದಾದ ಒಂದುಮನ.

78. ಭತ್ತ = ಕೊಡೆ, ಭತ್ತಿ. ತೇಜಿ = ಕುದುರೆ. ಅರ್ಥಿ = ಪ್ರೀತಿ; ಹಳಗನ್ನಡ ಅಕ್ಷಿ. ಮೂಲಕುಮಿ = ಸ್ಥ. — ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ. ಬಲಿಯಲಿ = ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ. ಪೌತ್ರ = ಮಕ್ಕ.

79. ಧರೆ = ಭೂಮಿ ; ಇಲ್ಲಿ—ಜನರು. ತಣಿಯಲಿ = ತೃಪ್ತಿಪಡಲಿ. ತಿಳಿಗೊಳ = ತಿಳಿಸಿರುಳ್ಳ ಕೊಳ. ಉಕ್ಕು = ತುಂಬಿತುಳಕಿ. ತುರು = ಹಸು. ನಳಮುಖಿಯರು = ಕಮಲದಹಾಗೆ ಮನೋಹರವಾದ ಮುಖವುಳ್ಳವರು. ಸುವ್ರತ್ತರ = ಬಳ್ಳಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು. ಇಳ = ಭೂಮಿ.

80. ಆಯುರಾರೋಗ್ಯ = ಆಯುಸ್ಸು ಆರೋಗ್ಯವೂ ಎಂದರೆ ರೋಗರುಜನವಿಲ್ಲದೆ ಬಹುಕಾಲ ಬಾಳುವಿಕೆ. ಶ್ರೇಯಸ್ಸು = ಮೇಲ್ಮೈ. ಸಂಪತ್ತು = ಐಶ್ವರ್ಯ. ಆಯತಡಿ = ಹೆಚ್ಚಾಗಿ. ಜಗದೊಡೆಯ = ದೇವರು. ಬಲವು = ಪ್ರೀತಿ. ಪ್ರೀಯ—ಇದು 'ಪ್ರಿಯ' ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಗ್ರಾಸ್ಯರೂಪ.

81. ಹೆಣ್ಣಡ = ಬಲ್ಲಿ. ಅಯ್ಯಗಳು = ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು. ಸರಸತಿಯ = ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯ.

82. ಅಳಿಯ...ವರೆ = ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕೇಳಿಕೊಂಡವೆಂದರೆ ಇದು ಅಳಿಯನಿಗೆ ಕೊಡುವ ಉಡುಗೊರೆಯಲ್ಲ ; ನಿಂತುಕೊಂಡು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಿಕೊಂಡವೆಂದರೆ ಬಳಿಯ = ಆಳಿನ ಸಂಬಳವಲ್ಲ ; ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಾಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿಕೊಂಡವೆಂದರೆ, ಇದು ಹಳೆಯ ಸಾಲವಲ್ಲ ; (ಆದುದರಿಂದ) ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು = ಯಶಸ್ಸನ್ನು

ಸೂಪಾದಿಸಬೇಕಾದರೆ ಅಳಮನವ = ಕೀಳುಬುದ್ಧಿಯನ್ನು
ಮಾಡದೆ ಇರಿ. ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಕೊಡಿ.

83. ಇಂದು ಈ ದಿವಸ ; ಅರ್ಥಾಂತರ—ಚಂದ್ರ, ಬವಣಿ ||
ದ್ವೈ—ಭ್ರಮಣ, ಸಂಚಾರ, ಸುತ್ತ. ಉಚಿತ ಮೆರ್ಯಾದೆ
ಕಡಬಡಿ = ಸಾಲದ ಬಡ್ಡಿ.

84. ಬಿಟ್ಟು = ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆರಮನೆಗಾಗಿ ಕೂಲಿ ಇಲ್ಲದೆ
ಜನರು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲಸ. ಬೀಡಾರ = ಇದು ಬಿಡ್ಡೆ
ರವೆಂದಿರಬಹುದು. ತೆಗೆ = ಹೋಗು.

85. ಜಡದೇಹಿ = ಸೋಮಾರಿ. ಗಂಡ = ಶತ್ರುವಾದವನು ; ಇಲ್ಲಿ—
ಮೆಟ್ಟುವೆನು ; ಅರ್ಥಾಂತರ—ಪತಿ, ಅಸಾಯ, ಕೆನ್ನೆ.
ಕಲಿಕರ್ಣ = ಕಲಿಯುಗದ ಕರ್ಣ ; ಹಿಂದೆ ಕರ್ಣನು ದಾನ
ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮೆಲುಗೈಯೆಂದು ಭಾರತದ ಕಥೆ.

11. ಕರ್ಣಾಟಕದೇಶದ ವರ್ಣನೆ.

86. ಮೇರುಗಿರಿ = ಮೇರುಪರ್ವತ, ದಕ್ಷಿಣಭಾಗ = ತೆಂಕದೆಸೆ. ಅಭಿ
ರಾಮತೆವಡೆದು = ಅಂದವನ್ನು ಹೊಂದಿ. ಕರ್ಣಾಟಮಹೀಮಂ
ದಲ = ಕನ್ನಡದೇಶ ಗಾಡಿ = ಸೊಬಗು.

87. ವಸುಧಾತಲವಲಯ = ಮಹೀಮಂಡಲ. ಭಾವಿಸೆ = ನೋಡಲು,
ವಿಚಾರಿಸಲು. ಜನಪದ = ದೇಶ. ಬಣಿ ಸುವನು = ವರ್ಣಿಸು
ವನು.

88. ಗ್ರಾಮ = ಹಳ್ಳಿ. ನಗರ = ಊರು. ಖೇಡ = ಖೇಟ, ಅರೆವಾಸಿ
ಊರು. ಖರ್ವಡ = ನಾನೂರು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ
ಊರು. ದುರ್ಗ = ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಕಷ್ಟವಾದ ಕೋಟೆ, ಜಲ
ದುರ್ಗ ಗಿರಿದುರ್ಗ ಮೊದಲಾದುವು. ದ್ರೋಣಾಮುಖ = 400
ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಊರು ಸಂದೋಹ = ಗುಂಪು.
ಡುಂಬೊಲ = ಆಡುವ ಹೊಲ, ಕ್ರೀಡಾಸ್ಥಾನ.

89. ಭೂರಮೆ = ಭೂಮಿಯೆಂಬ ಸ್ತ್ರೀ. ಮಕೂಲ = ನವಿರುಬಟ್ಟೆ.
ಕಣ್ಣೊಳಪ = ಸೊಗಸಾದ, ಭೂರಿ = ಅನೇಕವಾದ. ಒರಂತೆ
ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ. ಪರಿದು = ಹರಿದು.
90. ಅಮರ್ದು = ಅಮೆರುವ ಹಾಗೆ, ಎಂದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿಕೊ
ಳ್ಳವ ಹಾಗೆ; ಅರ್ಥಾಂತರ-ಅನ್ವೃತ. ಅಪ್ಪಲು = ಅಪ್ಪಿಕೊ
ಳ್ಳಲು. ತೊರೆವೊಳ್ = ತೊರೆ-ವೊಳ್ = ನದಿಗಳೆಂಬ ಹೆಂಗೆ
ಸರು. ಕರಂ = ಚೆಚ್ಚಾಗಿ. ಪರಿಕಾಲ್ಪಳ್ = ಹರಿವ ಕಾಲುನೆ
ಗಳು. ನಾಡ = ದೇಶದ.
91. ಅರ್ವುಡಿವೆರಸಿ = ಅಲರು + ಪುಡಿ + ಬೆರಸಿ = ಹೂವಿನ ದೂಳಿ
(ಪರಾಗ) ಗಳೊಡನೆ ಬೆರಸಿ. ಹೊನಲಲ್ಲಿ = ಹೊನಲು + ಅಲ್ಲಿ
ಹೊನಲು = ಪ್ರವಾಹ. ಕುಂಕು ಮರಸ = ಕೇಸರಿಕದಡಿದ ನೀ
ರು. ನೋಳ್ವರಿಗೆ = ನೋಡುವವರಿಗೆ.
92. ನಂದನ = ಇಂದ್ರನ. ತೋಟ. ಆನಂದವರು = ಸಂತೋಷವನ್ನು
ಕುಂದದ = ಕಡಿದುಯ್ಯುವ. ಫಲತತಿ = ಹಣ್ಣುಗಳ ಗೊಂ
ಚಲು, ವನವೃಂದಂ = ತೋಟಗಳ ಸಾಲು.
93. ನಾರಿಕೇಳ = ತೆಂಗು. ಆಮ್ರ = ಮರವು. ಪನಸ = ಹಲಸು. ಕೆದ
ಳಿ = ಬಾಳ, ಬರ್ಚಾರ = ಉತ್ತಮ, ಚಂಪಕ = ಸಂಪಗೆ. ಚಂ
ದನ = ಶ್ರೀಗಂಧ. ಆರಾಪು = ಕೈಯೊಟ, ಉಪವನ. ರಂಜಿ
ಸುತ = ಸೊಗಸಾಗಿ. ಪಾರಶ = ಉಪವಾಸದ ಮೆರುದಿನದ ಉ
ಟ; ಇಲ್ಲಿ-ಹಟ್ಟಿ, ಸಂತೋಷ. ಪಾಂಥಜನ = ದಾರಿ ನಡೆಯು
ವವರು, ಮಾರ್ಗಸ್ಥರು.
94. ದೇವಮಾತೃಕ = ಮಗಳೆಯ ಸೇರಿನಿಂದ ಪೈರಾಗುವ ನೆಲ. ನದೀ
ಮಾತೃಕ = ಹೊಳೆಯ ಸೇರಿನಿಂದ ಪೈರಾಗುವ ನೆಲ. ಉರ್ವ
ರೆ = ಎಲ್ಲಾ ವಿಧವಾದ ಪೈರಾ ಬೆಳವ ಉತ್ತಮವಾದ ಭೂಮಿ
ದೇವಲೋಕ - ಇಂದ್ರಲೋಕ. ಏಳಿಸು = ಹಾಸ್ಯಮಾಡು.
ಭೂಪನಿಕೆ = ಭೂರಮೆ. ಧಾನ್ಯ = ದಸಸ. ಅಕ್ಷಯನಿಧಿ = ಎ
ಪ್ಪೆಪ್ಪು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೂ ತುಂಬಿಯೇ ಇರುವ ಕಣಜ.
ಆವಗಂ = ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ.

95. ಅಳಿ=ದುಂಬಿ, ಅಂಬುಜ=ಅಂಬು+ಜ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ತಾವರೆ. ವಿಸಿತ=ಮನೋಹರವಾದ. ಕ ಲೂರ್ಗಲು=ಹಳ್ಳಿಗಳು.
96. ಪಲ್ಲವ=ಚಿಗುರು. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ತಿಕೆ=ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಹಂಬು. ಭೋಗಿಗಳು=ಸಂತಿಗಳು; ಅರ್ಥಾಂತರ--ಹಾವುಗಳು; ಎಲ್ಲವೂ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಸುಖಪ್ರಪಂಚವಾಗಿದ್ದವು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.
97. ನಡೆವಕ್ಕಿ=ನಡೆಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಹಕ್ಕಿ, ಹಂಸ. ಹಾಗೆಯೇ ನುಡಿವಕ್ಕಿ=ಗಿಳಿ. ಸ್ವರ್ಣವಕ್ಕಿ=ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕೊಕ್ಕರೆ. ಪೊರ್ಣವಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದಕ್ಕಿ, ಚಕ್ರವಾಕ. ಪಡಿಯರವಕ್ಕಿ=ಮನ್ಮಥನಿಗೆ ನಡೆಯರ ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿಹಾರಿಯಾಗಿ ಇರುವ ಕೊಗಿಲೆ. ನಡೆವಕ್ಕಿ--ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪಾರಿವಾಳ ಹಕ್ಕಿ. ಗರಿಗಣ್ಣಕ್ಕಿ=ಗಾಯತ್ರ ಕಣ್ಣುಗಳಂತಿರುವ ಚಿತ್ರವುಳ್ಳ ನವಿಲು.
98. ಅಲರ್ಪ=ಅಲರಿದ. ಉಪ್ಪರ್ಪ=ಉಪ್ಪರಿಕನಿತವಾದ, ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಅಲರಿದ. ಚಕ್ರಿಯುಗು=ಕೆಲವಾರೇ ಹೂ. ಶಾಲಿಸೆನ=ಬತ್ತದ ಗಡ್ಡೆ. ನೆಲೆವನ ನೆಲೆಯಾದ ಸ್ಥಾನ.
99. ಅಂಚೆ=ದ.-ಹಂಸ ಅರಗಳಿ=ಅಸು+ಗಿಳಿ, ಬಳ್ಳಿಯ ಜಾತಿಯ ಗಿಳಿ, ಸುಖಗು=ಪ್ರಸುರ. ಎದೆಗೊಡಪುವು,=ಎದೆ+ಕೆಡಪುವು ಎದೆಗುಂಡಿಸುವುವು, ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುವು. ಪಥಕರು=ಮಾರ್ಗಸ್ಥರು.
100. ಸೊಬಗನು=ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು. ಎಡೆಬಿಡದೆ=ಬಿಟ್ಟಿರದೆ. ಕಡೆಗೋಡಿಗಳಿಂದ=ಕಡೆಯ ಕೋಡಿಗಳಿಂದ. ಬಲ್ಲರೆ=ಬಲ್ಲಿತು+ಕೆರೆ=ಬಲವಾದ ಕೆರೆ. ಪೂಜವಿ=ಧ್ಯ. -ಪ್ರಥಿವಿ, ಭೂಮಿ.
101. ಅಗೆಪೊಯ್ಯ-ಅಗೆ ರಾಕುವ, ಈ ಗಿಳಿಗಳು=ಕಳೆಯನ್ನು ಕೀಳುವ ಬೆದೆಯ ಬಿರ್ಚಾವೆ=ಬತ್ತತ್ತಾಗಿ ಇದ್ದ ಪೈರನ್ನು ಹಕ್ಕಲುಹಕ್ಕಲಾಗಿ ಬಿಡಿಸುವ. ಬಗೆಯರಿದು=ಕ್ರಮವನ್ನುತಿಳಿದು. ಊಡುವ=ಊಟಮಾಡಿಸುವ, ಇಲ್ಲಿ-ನೀರು ಹಾಕಿಸುವ.

ಸಸಿಯ=ಪೈರಿನ; ತ್ಸ-ಸಸ್ಯ. ನಗೆಮೊಗದ = ನಗುವುಳ್ಳ
ಮುಖದ. ಪಾಮರಿಯರ=ಹೊಲವೆನ್ನು ಕಾವೆ ಹೆಂಗಸರ.

102. ಮುಡಿ=ತಲೆಯ ಕೂದಲಿನ ಕಟ್ಟು. ಆಚಾರದ ಬಟ್ಟೆ=ನಡವೆ
ಳಿಕೆಯ ಕ್ರಮ, ಎಂದರೆ ಚಾತಿಯ ಕಟ್ಟು. ಆಜ್ಞೆ=ಅಪ್ಪಣೆ
ಅರಸನ ಕಟ್ಟು ನಾಡೊಳದ.....ಲ್ಲಿಲ್ಲ—ಕಟ್ಟು ಎಂಬ ಪ
ದವನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಬಳ್ಳಿಯ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿ
ಸುವವರೇ ಹೊರತು ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಸೆರೆಯಿಡು
ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಜನಗಳು ವ್ಯವಹರಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಎಂದರೆ ಆ
ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯವು ಸೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದಿತು ಎಂದು ಅರ್ಥ.

103. ತೋರದುರುಬು=ತೋರತುರುಬು = ದಪ್ಪನಾದ ತುರುಬು
ತೊಂಡೆವಾಯೆ ರೆ=ತೊಂಡೆಯ ಹಣಿ ನಂತೆ ಕೆಂಪಾಗಿರುವ
ಬಾಯ ತೆರೆ, ತುಟೆ. ಮುಗುಳ್ಳಗೆ=ಅರಳಿದ ಮೊಗ್ಗಿನಂತಿ
ರುವ ನಗೆ ಎಂದರೆ ನಸುನಗೆ. ಮೇರೆಯರಿವ=ಎಲ್ಲಿಯನ್ನು
ತಿಳಿದ, ಎಂದರೆ ಮಿತವಾದ; ಹವಣಾದ. ಮೇಲ್ವಾತು =
ಮೃದುವಾದ ಮಾತು ಓರೆವೋಗದ=ಸರಿಯಾದ ಹಾದಿಯ
ನ್ನು ಬಿಡದ, ತಪ್ಪಿಹೋಗದ. ಜಾಣ್ಣೆ=ಜಾಣತನ. ಪೆಣ್ಣಿರು
=ಹೆಂಗಸರು.

104. ಹಂದೆ=ಹೇಡಿ. ವಿತರಣಗುಣಶೂರರು=ದಾನಕೊಡುವ. ಗುಣ
ದಲ್ಲಿ ಬಲುಗೈಯಾದವರು ಎಂದರೆ ಮಹಾದಾನಿಗಳು, ದಾನ
ವೀರರು. ಸಾರಗುಣಗ್ರಾಹಿ=ಸಾರವಾದ ಎಂದರೆ ಬಳ್ಳಿಯ,
ಗುಣಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ. ರಸಿಕರು ಜಾಣರು, ತಿಳಿದವರು
ದುವರ್ವಿಕಾರಿ=ಕುಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡುವವರು.

105. ಅನೃತ=ಸುಳ್ಳು. ಆಜಿರಂಗ=ಯುದ್ಧಭೂಮಿ. ಎರೆದುದನು=
ಬೇಡಿದುದನ್ನು. ಕೊಡವರು=ಕೊಡದೆ ಇರುವವರು.

12. ಯುಕ್ತಸನ್ನಾಹ.

106. ಅಂತು=ಹಾಗೆ. ಸಂತತ.....ಪ್ರಭೆಯಿಂ=ಸಂತತ—ಸ
ರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ. ಸಕಲ ಸಮಸ್ತವಾದ. ಅಭರಣಗಳ, ಪ್ರ

ಭೆಯಿಂ = ಕಾಂತಿಯಿಂದ. ಅಮರೇಂದ್ರ = ಅಮರ + ಇಂದ್ರ,
ದೇವೇಂದ್ರ. ಕ್ರಮವಿಕ್ರಮ = ವಂಶಾನುಕ್ರಮದಿಂದ ಬಂದ
ಪರಾಕ್ರಮ.

107. ತಳದರ್ = ಹೊರಟನು; ಧಾ. - ತಳರ್. ರಜತಶಿಖರಿ = ಬೆಳ್ಳಿಯ
ಬೆಟ್ಟ, ಕೈಲಾಸ, ಮುಂತೆ = ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ + ಇರೆ =
ಮುಂತಿರೆ, ಅನುಪಮನಾಮದ = ಅಸದೃಶವಾದ ಬ್ಯಾತಿಯುಳ್ಳ
ಹೆಸರುಗೊಂಡ, ಅಥವಾ ಅನುಪಮ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ.

108. ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ = ಲಕ್ಷ್ಮಣ. ಉನ್ನತ ಧರ = ಹೆಚ್ಚಾದ ಕೀರ್ತಿ
ವಿಜಯ ಎಂಬ ಲಕ್ಷ್ಮೀಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದವನು, ಮೊದರೆ ಪ್ರ
ಖ್ಯಾತನಾದ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು. ಇವ
ಕ್ಕು = ಎರಡು + ಕಕ್ಕು, ಎರಡು ಕಡೆ. ದೋರ್ವೇಗವಿಂತಹ
ಚರರ = ದೋರಿ + ಬಲ + ಗುರುತ + ಹ + ಚರ; ತೋಳ ಬಲ
ದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗೊಂಡು ಗಗನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ : ಕಾಂಬವಂ
ತನೇ ಮೊದಲಾದವರು. 108 ರಿಂದ 113ರ ವರೆಗೆ ಇರುವ
ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಾವರೂಪಕ್ರಿಯೆಗಳೆಲ್ಲಾ 113 ರಲ್ಲಿರುವ
'ಬಂದು' ಎಂಬ ನ್ಯೂನಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ.

109. ಅಸರಿವಿಠಾನ ವಾಚ್ಯಂ = ಲಿಂಗವಿಲ್ಲದವು, ಭೇರಿ ಮೊದಲಾದ
ವಾಚ್ಯಗಳು. ತಪಸ್ವಿದ್ಯುತಿ = ಸೂರ್ಯನ ಬಿಸಿಲು. ಬೆಳುಗೊಡೆ
= ಬೆಳೆದು - ಕೊಡೆ. ಭರಣಿ = ನಿವಾರಣೆಮಾಡಲು. ಸನ್ನಾ
ಹದ ಸರ = ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಾಹಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಡೆದ ತಂಬಟೆಗಳು,
ಪಲವು = ರಾಜರು.

110. ವಿಜಯಪತಾಕೆ = ವಿಜಯಧ್ವಜ. ಗಗನ = ಆಕಾಶ. ಗಜಘಟೆ =
ಆನೆಯ ಗುರುತು. ತರಂಗ = ಅಲೆ. ಪಾರದೆ = ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಾಡ
ದೆ, ನೋಡದೆ. ಸಂಗಂ = ಅಸಾಯವನ್ನು.

111. ಮಂಗಳಪಾತಕಿ = ಮೊಗಳುಭಟ್ಟರುಗಳು. ನಲಿಯುತ್ತಿರೆ =
ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ನಲಿಸುತ್ತಿರಲು. ಕರಕ
ಲಿತಾಯುಧ ದೃತಿಗಳ್ = ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಕತ್ತಿ ಮೊದಲಾದ

ಲಾದವುಗಳ ಬಲವಾದ ಕಾಂತಿಗಳು. ಹಿರಿಮೆ = ಹೆಚ್ಚಾಗಿ
ಬೆಳಗಲು = ಪ್ರಕಾಶಿಸಲು. ನಿಶಿತ = ಹರಿತವಾದ. ಬದವಿಸು
= ಉಂಟುಮಾಡು.

112. ಅದ = ಅದನ್ನು. ಮೂಣಿಸುತಿರೆ = ಅಡಗಿಸುತ್ತಿರಲು. ಸಗಲಂ =
ಹಗಲನ್ನು, ಸೂರ್ಯನನ್ನು. ದ್ವಿಸುಣಿಸು = ಇಮ್ಮಡಿಮಾಡು,
ಎರಡರಷ್ಟುಮಾಡು ಭೂಷಾ = ಆಭರಣ.

113. ಗಮಕಿ = ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓರುವವರು. 494 ನೆಯ ಪದ್ಯವನ್ನು
ನೋಡು. ಸುಭಾಷಿತ = ಚಾಣತನದ ಮಾತು. ಭುವನಂ =
ಲೋಕ. ಸೇನಾಮಯ = ದಂಡಿಸಿಂದ ತುಂಬಿದುದು, ಅಚಲ =
ಪರ್ವತ, ಪರಿಸರ = ಸಮೀಪ.

114. ಪುದಿದ..... ಬೆಚ್ಚರನು—ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ
ಅಬ್ಬಿಯೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಬೆಚ್ಚರನು. ಸಮುದ್ರವೆಂಬವನು ಬ
ಬ್ಬ ಬೆಚ್ಚರನೆಂದೂ ಅವನನ್ನು ಸಳಿಸು ಕಟ್ಟಿ ರಾಮನಿಗೆ ಭೃ
ತ್ಯನಾಗಿ ಮಾಡಿದನೆಂದೂ ಕೈಸರ, ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಎಡೆಗಟ್ಟ
ಲೆ = ಎಡೆ + ಕಟ್ಟಲೆ, ದಾಡೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ಪ್ರತ್ಯಧಿವಾಸಿ
ಗಳೆ = ಸಮುದ್ರವೆಂಬ ಬೆಚ್ಚರನು ಪರಿಜನರು. ತಲೆವಾಗಲೆ =
ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಲು, ಅಧೀನರಾಗಲು, ಓಲಗಿಸಲು.

115. ಬೀಡಂ = ಬೀಡನ್ನು, ಪಾಳೆಯವನ್ನು. ಪ್ರಭಾಮಂಡಲ = ಜೈ
ನರ ವರಾಣಾಸನುಸಾರವಾಗಿ ಚಿತ್ರನು ನೀತಾದೇವಿಗೆ ಸಹೋ
ದರನು. ಉರುತ್ತರ = ಹೆಚ್ಚಾದ. ವಿದ್ಯಾ = ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ. ಜನಿ
ತ = ಹುಟ್ಟಿದ. ವಿನೋದರ = ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನನ್ನು.

116. ಪೆಂಪು = ಹೆಚ್ಚು, ಅಧಿಕ; ಹಿರಿಮೆ ಎಂಬುದರ ಭಾವವರೂಪ.
ನಡೆ = ಚೆನ್ನಾಗಿ. ನಿಜ = ತನ್ನ. ಭೂಚಕ್ = ತೋಳಿಗೆ. ಎಡೆ
ಮಾಡು = ಸ್ಥಳಮಾಡು ; ಇಲ್ಲಿ ವಚಮಾಡು. ಸುಲಲಿತ = ಮ
ನೋಹರವಾದ. ದಿನಕರ = ಸೂರ್ಯನ ; ವಂಶ = ಕುಲಕ್ಕೆ.
ಲಲಾಮಂ = ತಿಲಕದಂತೆ ಇರುವವನು, ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯವಂಶ
ಲ್ಲಿದ ಶ್ರೇಷ್ಠನು.

13. ವಿವಿಧ ನೀತಿಗಳು.

118. ಬಿಡುಗು = ಬಿಡುವುದು.

119. ಸಮಕ್ಷದೊಳು = ಕಣಿ ದುರಿಗೆ, ಆಸನ = ಪೀಠ, ಮಣಿ ಮೊದಲಾದುವು. ಮೊಪ್ಪಿತಕಂ = ಮಹಾ ಪಾಪವು. ನಿಷ್ಕೃತಿ = ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ. ಅಘ = ಪಾಪ.

120. ಅಸಹಾಸ್ಯ = ಅಣಕ. ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ = ಇಲ್ಲಿ-ಬರಬೊರತಾಗಿ ಎದುರು ಮಾತನಾಡುವುದು. ಚಿಟುಕು = ಚಿಟಿಕೆ ಹಾಕುವುದು.

121. ಅಟಮಂಟ = ಕೃತ್ರಿಮ, ಕುಟಲ. ಉಸಿದ್‌ವಂ = ಹೇಳಿದವನು; ಧಾ. — ಉಸಿರ. ಚಿವವಧೆ = ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು. ದುರ್ಗತಿ = ಕೆಟ್ಟಗತಿ, ನರಕ. ಉತ್ಸಾಹ = ಲವಲವಿಕೆ. ಭಕ್ತಿ = ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸ. ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ = ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗದೆ, ಮೊಸಮುರಿಯದೆ. ನಿಚಳದ = ನಿಶಲವಾದ. ನಿಮಿಷಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಗೆಯಾಗದೆ ದೃಢವಾಗಿರುವ, ಅಚಂಚಲವಾದ. ನಿಷ್ಠೆ = ನಿಯಮ. ದೃಢ = ನೆಲೆಯಾದ ಮನಸ್ಸು. ಕೆಚ್ಚು ಗೊಳ್ಳು = ಸಾರವುಳ್ಳದಾಗು. ಕೆಚ್ಚು = ಮರಗಳೊಳಗಡೆ ಇರುವ ಚೀಗಾದ ಭಾಗ.

122. ನಿಯತಮಸ್ಯ = ಗೊತ್ತಾದ. ಅಚಾರಸಮಯ = ನಡತೆಯ ಕಟ್ಟುಪಾಡು. ಮಾತ್ಸರ್ಯ = ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು. ಇಂಬುಗೊಡದೆ = ಆಸರೆಕೊಡದೆ. ಇಂಬಾಗಿ = ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ವಿಸ್ತರವಾಗಿ.

14. ಸಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯಗಳು.

123. ಆಶಿಸು = ಇಚ್ಛಿಸು, ಕೋರು. ದಾಸ = ಭಕ್ತ, ಆಳು. ವಿಧವಿಧ ಪಾಪವೆ = ಹಲವು ಬಗೆಯ ಹಗ್ಗದಂತಿರುವ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು.

124. ಜೀವಿ = ಜೀವವುಳ್ಳದು, ಪ್ರಾಣಿ. ಘನಿಯಗೈದುದು = ನೋಯಿಸಿ, ನಲುಗಿಸಿದುದು. ಕಾಶಿ — ಈ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವೆಲ್ಲದೆ ?

125. ತೊತ್ತು = ಸುತ್ತು ಕೆಲಸಮಾಡುವೆ ಆಳು. ಚಿತ್ರದಿ = ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ, ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ.

126. ಅನ್ಯಾಯಿ = ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವವನು, ದುರುಳ. ಸುಕ್ತ
ತ = ಪುಣ್ಯ.

127. ನೋಯಲು ನುಡಿವಗೆ = ಇತರರು ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕಠೋ
ರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವವನಿಗೆ. ಅಪಾಯ = ನೋವು, ಪೀಡೆ,
ಬಾಧೆ, ಕಾಯದ ಕಷ್ಟ = ದೇಹಶ್ರಮ, ಮೈಗೆ ಪೆಟ್ಟು.

15. ಪಾವಿಯ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ.

128. ದ್ವೇಷ = ಇತರರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವುಳ್ಳವನು, ಎಂದರೆ ಹಗೆಯುಳ್ಳವನು
ಮಾಡುವನು = ಸೃಷ್ಟಿ ಯಲ್ಲಿ ದೇವಾದಿಗಳಿಗೆ ಕೀಳಾದ ಮನು
ಷ್ಯರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಭವದಿ = ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ,
ಘನೆಯಾದೆನು. ಓಸರಿಸಿ = (ತಲೆಯನ್ನು) ಬಾಗಿ. ಕರುಣ
ಪಡಿಕೊಂಬೆ = ದಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.

129. ಇದ್ದೆನೆ = ಎರಡು + ದೆನೆ, ಮಾತೃವರ್ಗ ಪಿತೃವರ್ಗದವರು. ಎ
ನ್ನನಲ್ಲೆ ನೆಯ = ನನ್ನ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ (ಬಬ್ಬ
ರು) ಹೊದ್ದರು. ಬದ್ದೆನ್ನ = ಬದ್ಧ + ಎನ್ನ; ಬದ್ಧ ಎಂ
ಬುದು ತಪ್ಪು; ಬದ್ದೆ ಎಂದರೆ ವ್ಯಾಕರಣರೀತ್ಯಾ ಶುದ್ಧ,
ಧಾ. — ಬದೆ.

130. ಓತು = ಪ್ರೀತಿಸಿ. ಧಾ. — ಓ. ಪಾತಕಾಘ್ರ = ಪಾಪವೆಂಬ ಮೇ
ಘ. ಹಂಝಾವಾತ = ಮಳೆಯೊಡನೆ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿ. ನನ್ನ
ಪಾಪವೆಂಬ ಮೇಘಕ್ಕೆ ಗಾಳಿಯಾಗು, ಎಂದರೆ ಪಾಪವನ್ನು
ಮೂಲಗಿಸು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

16. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ವನವಾಸ.

131. ತರು + ಚಯ = ಮರಗಳ ಗುಂಪು. ಬಿಡುವೆ = ತಂಗುವೆ, ಬೀ
ಡುಬಿಡುವ. ಬಡರಿಸು = ಉಂಟುಮಾಡು. ಅಳಲು = ದುಃಖ
ಅವನಿ + ಜಿ = ಭೂಮಿಜಿ.

132. ತೊಳಗ = ತೊಳಗುವೆ, ಪ್ರಕಾಶಿಸುವೆ. ಪಳುಕು = ಸ್ವಟಿಕ. ಪಾ
ದಶಿಲೆ = ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿಲೆ ಎಂದಿರಬಹುದು. ನಡೆಯುತ + ಅಂಥು

+ಅಲಘುತರ+ತಪನ+ತಾಪದೇ - ಅಲಘುತರ=ಲಘುತರವೆ
ಲ್ಲದ, ಬಲು, ಹೆಚ್ಚಾದ; ತಪನ=ಸೂರ್ಯನ ತಾಪದೇ=ಸೆಕೆ
ಯಿಂದ, ಝುಳಿದಿದೆ. ಲತಾಂಗಿ=ಬಳ್ಳಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ
ರುವ ಮೈಯುಳ್ಳವಳು. ಬಳವಳಯ=ಎಡೆಬಿಡದೆ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ
ಬರುವ.

133. ಕೆನ್ನಳಿರು=ಕೆಂಪಾದ ಚಿಗುರು. ಕೆಂದಳ=ಕೆಂಪಾದ ಅಂಗಾ
ಲು. ಪಡಿಯಿಡು=ಸರಿಹೋಲಿಸು, ಇರಿಸು. ಲಕ್ಷ್ಮೀವರ=
ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಪತಿಯಾದವನು. ಪಸರಿಸುತಿರಲು=ಹರಹುತ್ತಿರಲು.

134. ಮುಖವೆಂಬ, ಶಶಿ=ಚಂದ್ರನ, ಸುಧಾರಸ=ಅಮೃತರಸದ. ವಿ
ಸರ=ಸಮೂಹ. ಬಿಂದು=ಹನಿ. ನಸು=ಸ್ವಲ್ಪ. ಅಸೆದಳಂ
=ಹೆಚ್ಚಾಗಿ; ಕೈಮೀರಿ. ಅಸಿಯಳು=ತೆಳ್ಳನಾಡವಳು, ಕೃ
ಶಾಂಗಿ.

135. ತೃಪ್ತಿ=ಬಾಯಾರಿಕೆ. ದೆಸೆಯನರಿಯಂ=ಅವುಗಳಿರುವ ದಿಕ್ಕು
ನ್ನು ಕೂಡ ಅರಿಯದವನು, ಎಂದರೆ ಹಸಿವು ಮೊದಲಾದುವು
ನ್ನು ಮರೆತು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ನೀತಾರಾಮರಿಗಾಗಿ ನೀರನ್ನೂ
ನೆಳಲನ್ನೂ ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದನು ಎಂದು ಭಾವ. ಅಸುಗೆದಳಿ
ರು=ಅಸುಗೆ+ತಳಿರು, ಅಶೋಕದ ಚಿಗುರು ಶಯನೀಯ-
ಹಾಸಿಗೆ, ಮಿಸುಪ=ಮಿಸುಗುವ, ಉಕ್ಕುತ್ತಿರುವ.

136. ತುಂಗ=ದೊಡ್ಡದಾದ ಸಾರ್ವರ್ವಕ=ಎಲ್ಲಾ ಋತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ಪುಷ್ಪಫಲಾದಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ. ಸರಿತ್=ನದಿ. ಸರೋವ
ರ=ಕೊಳ. ರಂಗತ್=ಮನೋಹರವಾದ, ವಿಶಾಲವಾದ.
ಕೂಟಂಗಳ=ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳ. ಮನಂಗೊಳಿಸ=ಮೆ
ನೋಹರವಾದ. ಚಿತ್ರಕೂಟವ=ಚಿತ್ರಕೂಟವೆಂಬ ಪರ್ವ
ತವನ್ನು.

137. ಬಲಕಿಕ್ಕಿ ಕಳದು=ಬಲಗಡೆಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಡೆದು, ಎಂದ
ರೆ ಅದರ ಎಡಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ, ಶ್ರೀಗೆ=ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ, ಸಂಪ
ತ್ತಿಗೆ, ವೆಟವೆಟಿಪಿ ಪೂಗಕ್ಕೆ=ವೆಟವೆಟ್ಟಗಳ ತೋಪಿಗೆ, ಎಂ
ದರೆ ಪಂಚವಟಯೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ.

17. ತಿರುಕನ ಸ್ವಪ್ನ.

138. ತಿರುಕ = ತಿರಿ + ಉಕ; ತಿರಿವವನು, ಭಿಕ್ಷುಕ, ಯಾಚಕ. ಹೀಗೆಯೇ ಕುಡುಕ, ಮುರುಕ, ಬಡಿಕ, ಇತ್ಯಾದಿ. ಧರ್ಮಶಾಲೆ— ಪರಸ್ಥಳದವರೂ ಬಡವರೂ ಇಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಮನೆ. ಬರಗು = ಮಲಗು; ಅರ್ಥಾಂತರ— ಸತ್ತುಹೋಗು.
139. ತೊಡರಿಸು = ಸೇರಿಸು; ಇಲ್ಲಿ—ಹಾಕು. ಪಟ್ಟು = ಸಿಂಹಾಸನ, ರಾಜ್ಯ. ಪೂಜನಿಯಾಣ್ಣ = ದೊರೆ, ಪೃಥಿವೀಶ.
140. ಭಟ್ಟನಿ = ರಾಜನ ಸಾಮಾನ್ಯಪತ್ನಿ (ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತಳಾದ ಪತ್ನಿಗೆ ಮಹಿಷಿ, ದೇವಿ ಎಂದು ಹೆಸರು). ನಲ್ಲ = ಪತಿ.
141. ಚಾತುರಂಗಬಲ = ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ತೇರು, ಕಾಲಾಳು ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಅವಯವವುಳ್ಳವಳ, ಪೌಜು, ಲೋಲನಾಗಿ = ಪ್ರೀತನಾಗಿ, ಇನಿತು = ಇಷ್ಟು. ಸುತರು = ಪುತ್ರರು.
142. ಜೇಯ = ಸ್ವಾಮಿ. ಗಾಢವಾಗೆ = ಗಾಢವಾಗಲು, ಸಾಂದ್ರವಾಗಲು, ದಟ್ಟವಾಗಲು, ಹೆಚ್ಚಾಗಲು, ಅಖಿಲ = ಎಲ್ಲಾ. ರಾಯ = ತ್ನ.—ರಾಜ.
143. ಮದ = ಇಲ್ಲಿ—ಕೊಬ್ಬು. ವನಿತೆ = ಹೆಂಗಸು; ಇಲ್ಲಿ—ಹೆಂಡತಿ.
144. ಮರುಳನಂತೆ = ಹುಚ್ಚನ ಹಾಗೆ. ಭೋಗ = ಸುಖ. ಪರವೆ = ಪರಲೋಕವನ್ನ.

18. ವಿಭೀಷಣ ರಾವಣಾದಿ ಸಂವಾದ.

145. ಅನುಕೂಲಬಡದೆ = ಬಳಗಾಗದೆ; ಅನು + ಕೂಲ + ಪಡದೆ ; ಅವಯವಾರ್ಥ — ಕೂಲವನ್ನ = ದಡವನ್ನು, ಅನುಸರಿಸಿ = ಮೀರದೆ. ಛಡಾಳಸು = ಮಿತಿಮೀರು. ಮುರಿಮಿಸೆ = ವಕ್ರವಾದ ಮಿಸೆ. ಕೀಲಿ-ಕೀಲ ಎಂದರೆ ಜ್ವಲೆ, ಉರ, ಅದನ್ನು ಉಳ್ಳುದು = ಬೆಂಕಿ. ಕಿಡಿಮಸಗು = ಕಿಡಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಲು. ಮಿಡಿದ = ಪ್ರಳಯಕಾಲದ. ಕಾಲಬೈರವೆ = ಪ್ರಳಯಕಾಲದ

ರುವ್ರ. ಸುತ್ತಿನ = ಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದ. ಖೂಳ = ದುಷ್ಟ, ನೀಚ.
 ದನುಜ—ರಾಕ್ಷಸ; ದನು + ಜ = ದನು ಎಂಬವಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ
 ದವರು.

146. ಗಜಬಜ + ಇದು + ಏಕೆ. ಗಜಬಜ = ಕೋಲಾಹಲ, ಕೂಗಾಟ.
 ಮೊಮೊಸಾಹಸಿಗಳು = ಮೊಹಾಮೊಹಾ ಸಾಹಸವುಳ್ಳವರು. ಕ
 ರ್ಮಧಾರಯಸಮಾಸದ್ವೇ 'ಮಹತ್' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಆದೇಶವಾಗಿ ಬ
 ರುವ 'ಮಹಾ' ಎಂಬುದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಮಾ' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ;
 ಪ್ರಯೋಗ — ಮಹಾನವಮಿ—ಮಾನಾಮಿ. ಅಹುದು = ಹೊಸ
 ಗನ್ನಡರೂಪ—ಹೌದು. ಬೇಹು = ದೂತ, ಗೂಢಚಾರ. ಅನಲ
 = ಅಗ್ನಿ, ಬೆಂಕಿ. ಉರುಹಿ = ಸುಟ್ಟು. ಬಾಹು = ತೋಳು.
147. ವಧೆ = ಕೊಲೆ. ತೆತ್ತಿಹರೆ = ತೆತ್ತು + ಇಹರೆ, ಕೊಟ್ಟಿರುವರೆ;
 ಧಾ—ತೆರು. ಲಂಘಿಸು = ಹಾರು. ಘನಯೋಚನೆ = ದೊಡ್ಡ
 ಆಲೋಚನೆ.
148. ಸಾಗರ = ಸಮುದ್ರ ; ಸಗರನೆಂಬ ರಾಜನ ಮಕ್ಕಳು ಕಳವು
 ಹೋದ ಯಜ್ಞದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ
 ಅಗದ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಸಮುದ್ರವಾದುದ
 ರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಗರವೆಂಬ ಹೆಸರುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಪುರಾಣ
 ಕಥೆ. ದಾಂಟು = ದಾಟು. ಮುನ್ನ = ಮುಂಚೆ ; ಇದಕ್ಕೆ
 'ಮುಂಚೆ' ಎಂಬ ರೂಪವೂ ಉಂಟು. ವಾನರ = ಕಪಿ,
 ಪತಾಕಿಸಿ—ಪತಾಕ = ಧ್ವಜ, ಅದನ್ನು ಉಳ್ಳುದು = ಸೇನೆ.
 ಕೆರಳೆ = ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು. ಅಂಬು = ಬಾಣ ; ಅರ್ಥಾಂ
 ತರ—ನೀರು. ರಾತ್ರಿಂಚರ = ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿವೆವರು.
 ರಾಕ್ಷಸರು. ಹಳಚು = ಹೊಡೆ ; ಇಲ್ಲಿ—ಸಂಹರಿಸು ಹಳ
 ಗನ್ನಡ—ಪಳಂಚು.
149. ಬಿದ್ದು = ನಿದೆ ಮೊಡುತ್ತಿದ್ದು. ಮರಣ = ಸಾವು. ಇನಕು
 ಲೇಂದ್ರ = ಸೂರ್ಯವಂಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಪಾದಪದುಮ =
 ತಾವರೆಯಂತಿರುವ ಪಾದಗಳು.

150. ಅಸುರ = ರಾಕ್ಷಸ ; ಅ+ಸುರ = ದೇವನಲ್ಲದವನು, ಸುರರಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾದವನು. ಮೌಳಿ = ತಲೆ. ಕಾಳಪನ್ನಗ = ಕರಿಯಹಾವು, ಕಾಳಿಂಗನಾಗರ ; ಪನ್ನಗ = ಪತನ+ಗ = ಕುಳಿಸಿಂದ ನಡೆಯದ ಪ್ರಾಣಿ. ಕಂಠಬದ್ಧ = ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ. ಯಮಪಾಶ = ಮೃತ್ಯುವಿನ ಕುಣಿಕೆ. ಮಹೀಸುತ = ಸೀತೆ ; ಹೇಗೆ ?
- 151 ವಿಗ್ರಹ = ಯುದ್ಧ ; ಅರ್ಥಾಂತರ = ಮೈ, ದೇವತಾಮೂರ್ತಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸು = ಎದುರು ನಿಲ್ಲು. ಅಗ್ರಗಣ್ಯ = ಅಗ್ರ+ಗಣ್ಯ, ಮೊದಲಿನಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕಿಸಲ್ಪಡುವವನು, ಮುಂದಾಳು. ಶರಾಗ್ರ = ಶರ+ಅಗ್ರ = ಬಾಣದ ಮೊನೆ ; ಶರ — ಅರ್ಥಾಂತರವೇನು ? . ತ್ರಿಭುವನ = ತ್ರಿ+ಭುವನ = ಸ್ವರ್ಗ, ಮರ್ತ್ಯ, ಪಾತಳ, ಎಂಬ ಮೂರು ಲೋಕಗಳು. ಕಮಲಭವ = ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು, ಬ್ರಹ್ಮ ; ವಿಷ್ಣುವಿನ ಹೊಕ್ಕುಳ ತಾವರೆ ಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಹುಟ್ಟಿದುದಾಗಿ ಪುರಾಣಪ್ರೋಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಸಮಗ್ರ-ಸಮೂಹ. ಮರೆ+ಪುಗಲು = ಮರೆಬೀಳಲು, ಪರಿಗ್ರಹಿಸು = ಕೈಕೊಳ್ಳುವವನು.
152. ಮದಾಂಧ = ಕೊಬ್ಬಿನಿಂದ ಮುಂಗಾಣದ. ಪ್ರಮುಖನಾಯಕರು = ಮೊದಲಾದ ಶೂರರು. ಗರಿ = ಬಾಣವು ನೇರವಾಗಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದರ ಪಕ್ಕಗಳಿಗೆ ಸೇರಿಸಿರುವ ಗರಗಳು. ಸೀಮೆ = ಎಲ್ಲೆ ; ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದೇಶ. ಅಮ್ಮರು — ಹಳಗನ್ನಡ — ಅಣ್ಣರು = ಸಮರ್ಥ ರಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಭ್ರಾಮಕರ = ಬುದ್ಧಿಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಎಂದರೆ ಕಳವಳವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವರ. ತೃಣವಿಡಿದು = ತೃಣ + ಪಿಡಿದು = ಹುಲ್ಲನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ; ತಾನು ಹೇಳುವಮಾತು ನಿಶ್ಚಯವೆಂದು ದೃಢಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹುಲ್ಲು ಅಥವಾ ಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೇಳುವ ಪದ್ಧತಿಯುಂಟು.

153. ಸುರಪಜಿತು—ಯಾರು ? ಪೊರೆಯುಗಿದ = ಪರೆಯನ್ನು ಸುಲಿದ. ಉರಗ = ಹಾವು. ಬಬುಕು—ಹಳಗನ್ನಡ—ಬಬ್ಬು = ಶಕ್ತಿ. ಪರ = ಅನ್ಯ, ಶತ್ರು. ಜಿಹ್ವೆ = ನಾಲಗೆ.
154. ಶಮನ = ಯಮ. ಈ ಪದ್ಯದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾದಿ ಕ್ವಾಲಕರ ಹೆಸರುಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿವೆ. ಮೃಡ = ಈಶ್ವರ. ಕಡುಗಲಿ—ಕಡಿದು+ಕಲಿ = ಮಹಾಶೂರ.
155. ಗೆಲಿದ-ಹಳಗನ್ನಡ-ಗೆಲ್ದ = ಗೆದ್ದ ದಿಗ್ಗಪಾಲಕರು-ತ್ಯ.—ದಿಕ್ಪಾಲಕರು. ಅಡಿದಾವರೆ—ಇದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಪದ ವೇನು ? ಸೇವಕ = ಉಳಿಗದವನು. ಮೃಗರಾಜ = ಸಿಂಹ; ಅಗ್ಗಿಳಿಕೆ = ಹೆಚ್ಚಿಗೆ. ಜಂಬುಕ = ನರಿ. ಸಾರು = ಹೋಗು. ಅರ್ಥಾಂತರ—ಡಂಗುರ ಹಾಕು, ಬೇರೆ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಕಟ್ಟು. ಅಲಘುಸುತಿ = ದೊಡ್ಡ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು ; ಹರಿ ಶರಣ = ಹರಿಯೇ ಶರಣ, ರಕ್ಷಕನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳವನು. ಇಲ್ಲಿ—ವಿಭಿಷಣ.
156. ಬಿಡಯ = ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ. ಈಶ್ವರ = ನೋಡು. ಫಡಫಡ = ಛಿ, ಛಿ. ಕಡುಗ—ತ್ಯ.—ಖಡ್ಗ = ಕತ್ತಿ. ಜಡಿದು = ಜಳಿ ಪಿಸಿ. ಗದ್ದುಗೆ = ಸಿಂಹಾಸನ. ತೊಡರು = ಬಿರುದಿನ ಬಳಿ. ಬದು — ಇದು. ಬದೆದು ಎಂದಿರಬೇಕು. ಕಂಪಿಸು = ನಡುಗು.
157. ಸಚಿವ = ಮಂತ್ರಿ. ರುಜೆ = ರೋಗ. ಮತ್ತರ = ಹೊಟ್ಟೆ ಗಿಚ್ಚು.
158. ಆಹ್ವಯದ = ಹೆಸರುಗಳುಳ್ಳ. ಕನಲಿ = ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು. ಆಗ್ರಹ = ಕೋಪ.
159. ದುರ್ಗ = ದುರ್+ಗ; ಶತ್ರುಗಳು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಕೋಟೆಯೇ ಮೊದಲಾದುವುಗಳು. ತವ = ಸಿನ್ನ ; ಹೀಗೆ ಪಟ್ಟದಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸರ್ವನಾಮಗಳ ಪಷ್ಕಂಠ ರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದುಂಟು. ಸಗೋತ್ರರು = ಬುದೇ ಗೋತ್ರದವರು, ದಾಯಾದಿಗಳು. ಬಾಂಧವರು = ನಂಟರು. ಕೋಟ = ಅಗ್ರ, ಮೊನೆ.

೧೯. ಮಾಯಾದೇವಿಯ ಬಾಲ್ಯವರ್ಣನೆ.

160. ಅವನೀಕಾಂತೆ ಎಂದರೇನು ? ಶೃಂಗಾರಸಾರ = ಚೆಲುವಿನ ಸಾರ. ಸದನ = ಮನೆ. ಸುಮ್ಮಾನ = ಸಂತೋಷ. ನೆಲೆಬೀಡು = ನೆಲೆಯಾದ ಸಳ, ಸುದತಿ = ಸೊಗಸಾದ ಹಲ್ಲುಗಳುಳ್ಳವಳು, ಹೆಂಗಸು. ಬನ ವನ — ಇದಕ್ಕೆ ಬನವಾಸಿ ಎಂದೂ ಹೆಸರುಂಟು, ಇದು ಶಿಕಾರಿಪುರಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದೆ.
161. ಈವೃತ್ತಿಹ = ಈ + ಉತೆ + ಇಹ ; ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈಯುತಿಹ ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ದಾಡಿನು = ದಾಳಿಂಬ. ನಾರಂಗ = ಮೊದಲ.
162. ಸಾರಣೆ = ಸಾರಿಸುವಿಕೆ. ಕಾರಣೆ = ಗೋಡೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಕೆಳಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಪಗೆ ಎಳೆವ ಕಾವಿಯ ಗೆರೆ. ಗಂಧೋದಕ = ಚಂದನದ ನೀರು. ಚಳೆಯು = ಚಿಮುಕಿಸುವುದು. ಸೇರಭ = ವಾಸನೆ. ಪೂವಲಿ = ಧ್ವ. - ಪುಷ್ಪ ಬಲಿ, ರಂಗ ವಲಿ. ಸಮನಿಸಿದುದು = ಉಂಟಾಯಿತು.
163. ಕೈವಾರಿಸು = ಹೊಗಳು ; ಭಾವರೂಪ — ಕೈವಾರ. ವಿಗಡ-ತ್ವ. — ವಿಕಟ = ಹೆಚ್ಚಾದ. ತತಿ = ಗುಂಪು. ಬೃಂಹಿತ = ಆನೆಯ ಕೂಗು. ಕಳಕಳತೆವೆತ್ತಿ ದುಡು = ಕೋಟಾಹಲ ವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು.
164. ಸಕಲ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನುಡಿದು (= ಹೇಳಿದುದರಿಂದ) ಜಾಣರು ಎಂದನ್ವಯ. ಹೀಗೆಯೇ ಉಳಿದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅನ್ವಯಿಸು. ಅರ್ಥಿಗೆ = ಯಾಚಕನಿಗೆ ; ಅರ್ಥ = ಧನ. ಜನ ಪದ = ದೇಶ. ಕಿಕ್ಕಿರಿ = ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರು.
165. ಬಣಿಸು = ವರಿಸಲು. ಪ್ರತಾಪ = ತೇಜಸ್ಸು, ಪರಾಕ್ರಮ ಶೂರತೆ = ಶೌರ್ಯ. ಧಾರಣೆ = ಭೂಮಿ. ಅಪ್ರತಿಮ = ಸಾಟಿ ಇಲ್ಲದವನು. ಉದಾರತೆ = ಔದಾರ್ಯ. ನಾರಿ = ಹೆಂಗಸು ; ಇಲ್ಲಿ — ಹೆಂಡತಿ ; ಅರ್ಥಾಂತರ — ಬಿಟ್ಟಿನ ಹಗ್ಗ, ಮಾನಿನಿ = ಹೆಂಗಸು.

166. ದೇವಿ=ರಾಜಪತ್ನಿ. ರಾಜೀವಲೋಚನ=ಕಮಲದಂತೆ ಸೊಗಸಾದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವಳು. ರಚಿತರಂಜನ=ಮಾಡಿದ ಅಲಂಕಾರವುಳ್ಳವಳು. ಸಕಲಸಂಪನ್ನ—ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತು ಉಳ್ಳವಳು. ದಾನವ=ರಾಕ್ಷಸ. ಮಾನವ=ಮನುಷ್ಯ. ಡಾವಣಿಯ ದನ—ನೇದಲ್ಲಿ ನಟ್ಟಿರುವ ಎರಡು ಗೂಟಗಳಿಗೆ ಬಿಗಿದ ಹಗ್ಗಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ ಹಸುಗಳಿಗೆ 'ಡಾವಣಿಯ ದನ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಭಾವೆ=ಹೆಂಗಸು, ತ್ಸ=ಭಾಮಾ.
167. ಗಾತ್ರ=ಮೈ. ವ್ಯಾಮೋಹವೆಂಬ, ನವ=ನೂತನವಾದ ರಸದಿಂದ ಭರಿತ=ತುಂಬಿರುವ. ಪಾತ್ರೆಯಂತಿರುವವಳನ್ನು ಬುಧರು=ವಿಧ್ವಾಸರು.
168. ಸಿಸು—ತ್ಸ.—ಶಿಶು=ಮಗು. ಜನನಿ=ತಾಯಿ. ಜನಕ=ತಂದೆ. ವಸುಮತೀಪತಿ=ಭೂಪತಿ, ರಾಜ. ಆತ್ಮಜೆ=ಮಗಳು. ನವೀನ=ಹೊಸದಾದ. ನಾಮ=ಹೆಸರು.
169. ಉಲಿಯ=ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ, ತಳತಳಿಸುವ. ಸುಡಾಳ=ಬಳಯ ಕಾಂತಿ; ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಗಳ ಹಿಂದೆ 'ಸು' ಎಂಬುದನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದು ಅಪೂರ್ವ. ಬಲೆವೆ=ತೂಗಾಡುವ ಬಾಲದೊಡಿಗೆ=ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇಡುವ ಬಡವೆಗಳು.
170. ಬೆಚ್ಚು ನೀರು=ಹುಟ್ಟಿದಕೂಡಲೆ ಮಗುವಿನ ಮೇಲೆ ಚೆಮುಕಿಸುವ ತಣ್ಣೀರು. ಬಚ್ಚೆರಗು=ಬಂದು+ಸೆರಗು, ಬರೆ+ಸೆರಗು. ಸೊಡರಕ್ಕಿಯಲಿ=ದೀಪದ ಬತ್ತಿ ಕೊನೆಯ ಕರಿಕಿನಿಂದ. ಸಿಚ್ಚ=ನಿತ್ಯ, ತೂಪಿರಿದು=ಬಾಯಿತುಂಬ ಗಾಳಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಸದ್ದಾಗುವ ಹಾಗೆ ಉದುತ್ತ ಅಳುವ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿ. ನಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಿನ=ಆಪ್ತರಾಗುವ; ಈಗ ಇದನ್ನೇ 'ಅಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಾಗಿರುವ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ದಾದಿ=ತ್ಸ.—ಧಾತ್ರಿ.
171. ಮಾರ್ಪೊಳವೆ=ಪ್ರತಿಫಲಿಸುವ. ಕೈದುಡುಕಿ=ಕೈ+ತುಡುಕಿ ಕೈಯನ್ನು ನೀಡಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು. ಅಲಿಪ=ಕೇಳುವ, ಅಲಿಸುವ.

172. ತನ್ನುವನು=ತನ್ನನ್ನೂ ; ಹಳಗನ್ನಡ— ತನ್ನುಮಂ.
ತಂಡ=ಗುಂಪು. ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸು=ಹೊರಗಡೆಗೆ ಹೊಮ್ಮಿ
ಕೊಂಡು ಬರುವಂತೆ ಮಾಡು. ಸೊಮ್ಮೆ=ಸೊಮ್ಮನ್ನು,
ಸಂಪತ್ತನ್ನು.

173. ಸಕಲ ಚೆಲುವು=ಅರಿಮಾಸ. ಜಂಗುಳಿ=ಗುಂಪು. ಕಳ
ಯೇರು=ಕಾಂತಿ ಹೆಚ್ಚು, ಹೆಚ್ಚಾದ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆ.
ವಿವಿಧ=ನಾನಾ ವಿಧವಾದ. ವಿಲಾಸ=ಬೆಡಗುಗಳ. ವೃತ್ತಿ
ಯಲ್ಲಿ=ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ.

174. ಶಿಕ್ಷಾಚಾರ್ಯತನದಲಿ=ಕಲಿಸಿಕೊಡುವ ಗುರುವಿನ ಹಾಗೆ
ಸರವಿಡಲು=ಸ್ವರವನ್ನು ಮಾಡಲು ಧ್ವನಿಮಾಡಲು.

೨೦. ನಳರಾಯನೂ ಕರ್ಕೋಟಕನು.

(ನಳರಾಯನ ಕಥೆಯು ಕಥಾಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬರೆದಿದೆ.)

175. ಕುಂತಿತನಯ=ಕುಂತಿಯ ಮಗನಾದ ಧರ್ಮರಾಜ. ಧರ್ಮ
ರಾಜನು ತನ್ನಂತೆ ಯಾರೂ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವರು
ಇಲ್ಲವೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು ನಳನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಆತ
ನಿಗೆ ಮುಖಪೋಷಮೆನಮಾಡಿದುದಾಗಿ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ
ಹೇಳಿದೆ. ನಿಷಧನೃಪಾಲ=ನಿಷಧರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಧೊರೆಯಾದ
ನಳ. ಆಶ್ರಯ=ಸ್ಥಳ.

176. ಅಧೈರ್ಯ=ಭಯ. ವಿಧಿ=ದೈವ, ಅದೃಷ್ಟ. ಕಂಬನಿ=ಕಣ್ಣಿನಿ,
ಕಣ್ಣಿನೀರು. ಬಿಸುಸುಯ್ದು=ಬೆಚ್ಚಗೆ ಉಸಿರುಬಿಟ್ಟನು ;
ಮುಖಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಸಿರು ಬೆಚ್ಚಿ ಗಾಗುತ್ತದೆ.

177. ಪರ+ಎಡೆಗೆ+ಇತ್ತು=ಪರರ ವಶದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು. ಮತಿಸಿ
ಕಳ=ತಿಳಿಗೇಡಿ. ಪುರಾ=ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ. ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮ
ದಲ್ಲಿ. ಐಸಿ=ಅಲ್ಲವೆ. ಬಾಹಿರರು=ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೊರಗಾದ
ವರು, ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟವರು.

178. ಆರನೊಲ್ಲದೆ=ಯಾರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟದೆ. ಪಾತಕನು=ಪಾಪಿಷ್ಠನು.

179. ಪರಿ=ರೀತಿ. ಪ್ರಲಾಪಿಸು=ಗೋಳಿಡು. ಶ್ರೀಪತಿ=ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪತಿ, ಹರಿ. ಹುತವಹ=ಅಗ್ನಿ.
180. ಹೆಬ್ಬಿದಿರು=ಹಿರಿದು+ಬಿದಿರು. ಕದಳಿ=ಬಾಳ. ಮೆಳ=ಬ ತೊತ್ತಾಗಿ ಪೊವರಾಗಿ ಬೆಳದಿರುವ ಬಿದಿರ ಹಿಂಡಿಲು. ಗದ ಗದಿಸಿ=ನಡುನಡುಗಿ. ಗುಹೆ=ಗವಿ. ಹಾಯ್ದುವು=ನುಗ್ಗಿ ದವು. ಸಂಕುಲ=ಗುಂಪು. ಮುದುರಿದವು=ಇಲ್ಲಿ-ಸತ್ತು ಹೋದುವು.
181. ಶಾರ್ದೂಲ=ಹುಲಿ. ಅಗಣಿತ=ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು. ಚೆಗಿದು= ನೆಗೆದು. ಗಂಡಬೇರುಂಡ=ಎರಡು ತಲೆಯ ಹಕ್ಕಿ ; ಇದರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರವರ ಧ್ವಜಪಟದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಕಡೆದುವು = ಬಿದ್ದುವು.
182. ಬಡಬಾಸಲ=ಬಡಬಾ ಎಂಬ ಕುದುರೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿರುವ ಬೆಂಕಿ ; ಇದು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಉಕ್ಕದಂತೆ ಕುಡಿದುಬಿಡುವುದಾಗಿ ಪುರಾಣಕಥೆ. ಪಾವಕ=ಅಗ್ನಿ. ಶಿರೋಮಣಿ=ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವ ಚೂ ಡಾರತ್ನ.
183. ಅಸು=ಪ್ರಾಣ. ಪಡಾಗಮಜ್ಞ=ಷಟ್+ಆಗಮ+ಜ =ಆರು ಆಗಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನು, ಪಂಡಿತ ; ನ್ಯಾಯ, ಸಾಂಖ್ಯ, ವೈಶೇಷಿಕ, ಯೋಗ, ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸೆ, ಉತ್ತರಮೀ ಮಾಂಸೆ ಎಂಬ ಆರು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದವನು. ಭೋಗಿ ಭೋಗ, ಹೆಡೆ ಪುಳೈದು, ಸರ್ಪ, ಅರ್ಧಾಂತರ=ಸುಖ.
184. ಖಾತಿ=ಕೋಪ. ಕರುಣೆಪ್ರದು=ದಯೆಯಿಂದ ತಿಳಿಸುವುದು.
185. ಕಾಲಾಂತರಕೆ=ಕೆಲವು ಕಾಲಕ್ಕೆ. ಕಾರೈಸು=ನಿರೀಕ್ಷಿಸು ಅಪೇಕ್ಷಿಸು.
186. ಉರವಣಿಸಿ=ವೇಗವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿ. ಪರಮತೇಜದ=ಬಳ್ಳಯ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ. ವಿಕೃತರೂಪ=ವಿಕಾರವಾದ ಆಕಾರ.
187. ಗುಜ್ಜು=ತ್ಯ. -ಕುಬ್ಜ, ಗಿಡ್ಡ.

188. ಮಾರ=ಮೆನ್ಮಥ, ತೋರಮಾಣಿಕ ಎಂವರೇನು ? ಸಖತನ= ಸ್ನೇಹ.
189. ಪನ್ನಗಾರಿಧ್ವಜ=ವಿಷ್ಣು ; ಹೇಗೆ ? ಕೃಪೆ=ದಯೆ.
190. ಕಾಕ=ಕೆಟ್ಟುದನ್ನು. ಗರಳ=ವಿಷ, ನಂಜು. ಅಹವು= ಆಗುವುದು. ಹಳಗನ್ನಡ-ಅಪ್ಪುವು.
191. ಅಹ್ಲದಹೃದಯ=ಅಹ್ಲದಹೃದಯವೇಬ ಗಣಿತ ವಿದ್ಯೆ. ಅಶ್ವಹೃದಯ=ಕುದುರೆಗಳ ಮನೋಭಾವಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ ವಿಧ್ಯೆ. ಅನುಗೊಳಿಸು—ಇಲ್ಲಿ-ಹೇಳಿಕೊಡು.
192. ಒಲೈಸು=ಸೇವಿಸು. ಹೀನವೃತ್ತಿ=ಕೀಳು ಜೀವನ.
193. ಸತ್ಯಪ್ರತ=ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದೇ ನಿಯಮವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ವೆನು. ಪುಷ್ಕರ=ನಳಿನ ದಾಯಾದಿ ; ಇವನು ಕಲಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಳನನ್ನು ಜಾಜನಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ, ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡನು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು=ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು.
194. ಪ್ರಂತ=ಸಮೀಪ. ಉರುತರದ=ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ.
195. ಮಂದಭಾಗ್ಯ=ಭಾಗ್ಯಹೀನ, ಅದೃಷ್ಟಗೇಡಿ. ಮನನೊಂದು=ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೊರಗಿ.

2. ದ್ರೌಪದೀ ಸ್ವಯಂವರ.

(ಈ ಕಥೆಯು ಕಥಾಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದೆ.)

- ಸೂಚನೆ: ಯಂತ್ರದ ದಾಯ=ಮೆತ್ಸ್ಯಯಂತ್ರದ ಪಣ. ನಿರ್ಜರರಾಯ ನಂದನ=ಅರ್ಜುನ ; ಹೇಗೆ ? ನಿರ್ಜರ=ಮುಪ್ಪಿಲ್ಲದವರು, ದೇವತೆಗಳು.
196. ಪಾಂಚಾಲಿಯ=ಪಾಂಚಾಲದೇಶದ ರಾಜನ ಮಗಳಾದ ದ್ರೌಪದಿಯ. ಮನೋರಥ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ=ಮನೋರಥ-ಆಶೆಯೆಂಬ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸಾರಿದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ದ್ರೌಪದಿ

ಯನ್ನು ವರಿಸಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿರುವ ಬಲಿಷ್ಠರಿರಾ,
ನೀವುಗಳು ಎದು, ಕೋಲುಗಳ = ಬಾಣಗಳನ್ನು. ಕೇವಲ
ವುದು—ಇಲ್ಲಿ ವೈತ್ಯಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಾಣವನ್ನು ಹೊಡೆದು
ಸಿಕ್ಕಿಸಿ ಭೇದಿಸುವುದು ಎಂದರ್ಥ.

197. ದ್ವಿಜ = ದ್ವಿ + ಜ = ಎರಡು ಸಾರಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು;
ಹೇಗೆ? ಅರ್ಥಾಂತರ-ಹಲ್ಲು, ಹಕ್ಕಿ. ಅರವಿಂದ = ಕಮಲ.
ಸೃಷ್ಟ್ಯಭೋಜನ = ಶುದ್ಧವಾದ ಊಟ, ಸವಿಯಾದ ಊಟ.
ತುಷ್ಯರು = ತೃಪ್ತರಾದವರು. ವ್ರಾತ = ಗುಂಪು.

198. ವಚನಶೂರು — ಇಲ್ಲಿ-ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರು. ಪಾರ್ಥಿವ
ನಿಚಯ = ರಾಜರ ಸಮೂಹ. ಅನಿಬರನು = ಎಲ್ಲರನ್ನೂ.
ಅಚಲಧನು = ಪರ್ವತದಂತೆ ಅಲುಗಾಡಿಸಲಾಗದ ಧನಸ್ಸು.
ವಿಸ್ಮಯ = ಆಶ್ಚರ್ಯ.

199. ಭರತದಲ್ಲಿ = ಅಭಿನಯ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ; ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಭರತ
ಮುನಿಯು ಪ್ರವರ್ತಕನಾದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಭರತವೆಂದು ಹೆ
ಸರಾಯ್ತು.

200. ತನಿಬೆಲ್ಲ = ಸಿಹಿಯಾದ ಬೆಲ್ಲ. ಮೆದೆ = ರಾಶಿ. ಸೂಪ = ತೊಪ್ಪೆ.
ದಂಶಕ = ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ ವೊಡಲಾದ ವ್ಯಂಜನ ಪದಾರ್ಥ
ಗಳು. ಧೂರ್ತ ವಟುನಿಕರ = ಧೂರ್ತರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳ
ಸಮೂಹ.

201. ರಸ = ಪಾದರಸ. ಮದುಗಿದ = ಬಳಿಗೆ ಅಡಕವಾದ, ಮಿಸುನಿ
ಯಂತಿರೆ = ಚಿನ್ನದಹಾಗೆ, ಜೀವಭಾವಪ್ರಸರದೊಳಗೆ.... =
ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮ
ನಂತೆ. ವಿಪ್ರಾಕಾರ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷ. ಭೂಪತಿ = ಇಲ್ಲಿ-
ಧರ್ಮರಾಜ. ತತ್ಸಭಾ....ಳು = ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜನಗಳ
ನಡುವೆ.

202. ಸಂವರಿಸುತ್ತ = ಅಣಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ.

203. ಅಂಘವಣಿ = ಆಶೆ. ನಿತಂಬಿನಿ = ಹೆಂಗಸು ; ಇಲ್ಲಿ-ದ್ರೌಪದಿ.
ವೈನತೇಯನ = ವಿನತಾದೇವಿಯ ಮಗನಾದ ಗರುಡನ ; ಈ
ಕಥೆಯನ್ನು ಕಥಾಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ನೋಡಿ. ವಿಗಡಿಸಿದ = ವಿಕ
ಟವಾಗಿ ಮಾಡಿದ, ವಶವಾಗದೆ ಕಷ್ಟಪಡಿಸಿದ. ಸದರ =
ಸುಲಭ, ಸಲಿಗೆ. ಹಾವಡಿಗ = ಹಾವನ್ನು ಆಡಿಸುವವನು.
204. ಬೇಕೇ = ಬೇಕಾದರೆ. ಶ್ರೋತ್ರಿಯ = ಸಾಂಗವಾಗಿ ವೇದ
ವನ್ನು ಕಲಿತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಸ್ತೋಮ = ಗುಂಪು. ಅನ್ವ
ಯ = ಕುಲ. ಭೂದೇವ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಭಗೀರಥಯತ್ನ =
ಬಹು ಶ್ರಮದಿಂದ ಸಾಧಿಸತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯ. ಹಿಂದೆ ಭಗೀರಥ
ನೆಂಬ ರಾಜನು ಪಾತಾಳಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಪಿಲಯಜ್ಞಿಯ ನೇ
ತ್ರಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾದ ಸಗರಪುತ್ರರ ಸದ್ಗತಿ
ಗಾಗಿ ಚಿರಕಾಲ ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿ ಗಂಗೆಯನ್ನು
ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಕರೆದು
ಕೊಂಡು ಹೋದನು ಎಂದು ರಾಮಾಯಣ ಕಥೆ.
205. ಕಾರುಣ್ಯಾಲೋಕನ = ದಯೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ದೃಷ್ಟಿ
ಸದ್ಭಾವ = ಬಳ್ಳೆಯ ಮನಸ್ಸು. ನಾವು ವಿಜಯರು = ಜಯ
ಶಾಲಿಗಳು. ಇದರಲ್ಲಿ-ವಿಜಯನೆಂದು ಬೇರೆ ಹೆಸರುಳ್ಳ
ಅರ್ಜುನನೇ ಮೊದಲಾದವರು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ತೋ
ರುತ್ತದೆ. ಸಂಭಾವನೋಕ್ತಿ = ಉಪಚಾರದ ಮಾತು. ಬದ
ದಿರು = ಹೇಳಿಕೊಂಡರು.
206. ಭದ್ರಾಕಾರ = ಮಂಗಳಾಕಾರ, ಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುವವನು. ಅಳು
ಕುವುದು = ಅಂಜಿಕೊಳ್ಳುವುದು.
207. ಮೆಟ್ಟು = ಮೆಣ್ಣು ; ಇಲ್ಲಿ-ನಾಮ. ಕುಶ = ದರ್ಭೆ. ಕರಡಿಗೆ =
ತ್ವ-ಕರಂಡಕ, ಭರಣಿ. ಕಡ್ಡೆ = ಕೃಷ್ಣಾಜಿನದ ಚೀಲ. ಭಾ
ಸರ = ನಡೆಯುವಾಗ ಸದ್ದಾಗುವ. ನಟ್ಟವಿಗ = ಹೊಸಗ
ನ್ನಡ-ನಟ್ಟುವ. ಓಸರಿಸಿ = ಬಂದು ಕಡೆಗೆ ಸರಿದು.
208. ನೆಗಸಲ್ಗೆ = ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತುವುದಕ್ಕೆ. ಸಮಿಧೆ = ಸಮಿತ್ತ,
ತಿಲ = ಎಳ್ಳು. ಬಣಗು = ಧೂತೂ

209. ಇಸುವರು = ಹೊಡೆವರು. ತಲೆಗುತ್ತಿ = ತಲೆಯನ್ನು ಬಾಗಿ
ಸಿಕ್ಕೊಂಡು. ಉಂಗುಟ = ಕಾಲ ಹೆಜ್ಜೆಗಳು ; ತ್ಸು-ಅಂ
ಗುಪ್ಪಂ

210. ನಿಬ್ಬರ = ತ್ಸು-ನಿರ್ಭರ. ಯಥೇಚ್ಛವಾದ ಕಟುಮಧುರೋ
ಕ್ತಿ = ಕಹಿಯಾಗಿಯೂ ಸಿಹಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವೆ
ಎಂದರೆ ಅಹಿತವಾಗಿಯೂ ಹಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವೆ ಮಾತು.
ಗರುವಾಯಿ = ಬೆಡಗು, ಗಾಂಭೀರ್ಯ.

211. ತಿರುವು = ನಾರಿ. ಧನುಸ್ಸಿನ ಹಗ್ಗ. ಕಿವಿವರೆಗೆ = ಕಿವಿಯತನಕ
ಉಯ್ದು—ಇಲ್ಲಿ-ಎಳೆದು. ಹದವಿಲ್ಲ = ಪ್ರಮೋಕ್ಷೆ. ಸರಿ
ಯಾದ ಧನುಸ್ಸು, ಹವಣಾದ ಬಿಲ್ಲು. ಮೊಗಧಾದಿಗಳು—
ಮಗಧ ದೇಶಾಧಿಪನಾದ ಶಿಶುಪಾಲನೇ ಮೊದಲಾದವರು. ಕೆ,
ತೆಗೆದರು = ಕೈಯನು ತೆಗೆದರು, ಹಿಂದಾದರು. ಹೆಸರು +
ಎನಗೆ + ಎಯ್ದ ಬೇಕು = ಹೆಸರು ಬರಬೇಕು. ಹೊಳ
ಹು = ಛಾಯೆ.

212. ಲಾಗುವೇಗ = ಬಾಣಪ್ರಯೋಗದ ವೇಗ, ಕೈಚಳಕ, ಜಾಗು !
ಧಣು ! ಪೂತು ! = ಶಹಬಾಸು. ಕಾರ್ಮುಕ ಸಿದ್ಧ =
ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತನಾದವನು. ಕೋ.....ರಿ = ಧನು
ರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪುರವೈರಿಯಾದ ಮಹೇಶ್ವರನಿಗೆ ಸದ್ವಿನಯ
ವನು. ವಂದಿಸಂದೋಹ = ಹೊಗಳುಭಟ್ಟಗಳ ಗುಂಪು.

213. ಬೊಬ್ಬಿ ರಿದು = ಕೂಗಿ. ನಿರ್ದಾಯದಲಿ = ದಾಯತಪ್ಪಿ. ಯುವೆ
ತಿಜನ = ಪ್ರಾಯದ ಹೆಗಸರು. ಬಾಯಮೊನದ = ಮೊನ
ವಾದ ಬಾಯುಳ್ಳ ಎಂದರೆ ಮೊತ್ತಾಡದ ಹೀಗೆಯೇ ಬೆರಳ
ಮೂಗಿನ, 'ಬಿಗಿದ ಬೆರಗಿನ,' ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ಅರ್ಥ
ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

213½. ಮೊಳಗಿದುವು = ಧ್ವನಿಮಾಡಿದುವು. ನಿಸ್ಸಾಳ = ಭೇರಿ. ಹೆಕ್ಕ
ಳ—ಹಳಗನ್ನಡ-ಪೆರ್ಕಳ = ಅತಿಶಯ. ಸಾಧುವಾದ = ಸೂ
ಧು ಸಾಧು ಛಂಬ ಮಾತು,

214. ಹೊರೆ = ಸಮಾಪ ; ಪ್ರ-‘ನೆರೆಹೊರೆ.’ ಬಳತೋಟ = ಅಂ
ತಕಲಹ ; ಸಂತೋಷವೂ ನಾಚಿಕೆಯೂ ಒಂದರೊಡನೆ
ಒಂದು ಹೋರಾಡ ತೊಡಗಿರುವು ಎಂದರೆ ಸಂತೋಷವೂ
ನಾಚಿಕೆಯೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡುವು. ಅಪಾಂ
ಗ = ಕಡೆಗಣ್ಣು ನೋಟ. ಮುಕ್ಕುಳಿಸು = ಬಾಯಲ್ಲಿ ನೀರು
ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಉಗುಳುವುದು ; ಇಲ್ಲಿ ಕುಡಿವುದು.
- 214½ ಹೊರೆದ = ವ್ಯಾಪಿಸಿದ. ದಂಡೆಮನು = ದಂಟೆಯ ಸರವನ್ನು.
ನಿಜವರನ = ತನಗೆ ನೆರನಾದ ಅರ್ಜುನನ.
22. ಶ್ರೀರಾಮನು ಆಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುದು.
- 215 ವಸತಿ = ಸ್ಥಳ, ಮಂಟಪ, ಲಾಂಛನ = ಗುರುತು, ಎಂದರೆ ಭತ್ತ,
ಚಾಮರ ಮುಂತಾದುವು. ಬಸಗೆ = ಮಂಗಳ. ಅವಲಂಬಿಸು =
ಆಶ್ರಯಿಸು. ಸುಮಂತ್ರನ = ಸುಮಂತ್ರನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು
ಮುನಿ = ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿ.
216. ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕದಿಂದ = ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು.
ಸತ್ಕರಿಸು = ಆದರಿಸು, ಉಪಚರಿಸು. ವಿಧಾನ = ಕ್ರಮ. ಕಾನ
ನ = ಕಾಡು. ಅರವಿಂದಮುಖ = ಇಲ್ಲಿ - ನೀತೆ. ಸಂಭವಿಸಿತು =
ಉಂಟಾಯಿತು. ಪರಿಭ್ರಮಣ = ಸುತ್ತುವಿಕೆ.
217. ಅಸಿತರಲ್ಲಿ = ಅಪ್ಪರೊಳಗೆ. ಆಗಮಸ್ಥಿತಿಗೆ = ಕೈಗೊಡುವ ಸಂ
ವರ್ಭಕ್ಕೆ, ಆಯಸ = ಶ್ರಮ ; ತ್ಸ. - ಆಯಾಸ. ಪುರಂದರ =
ಇಂದ್ರ.
218. ದುರ್ಘಟ = ಇಲ್ಲಿ - ಕೆಡುಕು. ನಿರ್ದ್ಯವರು = ದೈವಸಹಾಯವಿಲ್ಲ
ವವರು. ಜೂಮ್ನ = ಬ್ರಹ್ಮ, ಕೋಟಿ ಬ್ರಹ್ಮರ ಕಿರೀಟಗಳಿಂ
ದ, ವಂಠಿತ = ಅಲಂಕೃತವಾದ, ನಿರ್ಮಲವಾದ. ಅಂಘ್ರ =
ಚರಣಗಳು. ನಖ = ಉಗುರುಗಳೆಂಬ ಸೂರ್ಯನುಳ್ಳವನು ;
ಎಂದರೆ, ಅನೇಕ ಬ್ರಹ್ಮರಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಷ್ಣುವಿನ
ಅವತಾರವಾದ ರಾಮನು.
219. ಆಧಿರಾಜ = ರಾಜರಿಗೆ ರಾಜ. ಸೂನ್ಯತಚರಿತ = ಸತ್ಯಚರಿತ್ರ. ಸುರ
ಮಹೀರುಹ = ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ ; ಇದರ ಅವಯವಾರ್ಥವೇನು ?

ಸಾಧುಣ್ಯಸಕಲೈಶ್ವರ್ಯ=ಸಫಲವಾದ ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವನು; ಪರೋಪಕಾರದಿಂದ ತನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಸಫಲವಾಗಿ ಮಾಡಿದವನು.

220. ಬಿಸರುಹಪ್ರಿಯ=ಸೂರ್ಯ; ಹೇಗೆ? ಮುನಿ....ಹಂಸನ—
ಮುಖಗಳ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ರಾಜಹಂಸದಂತಿರುವ,
ಎಂದರೆ ಮುನಿಗಳ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ರಾಮನನ್ನು. ಬಸ
ಗೆವರೆ=ಬಸಗೆ+ಪರೆ=ಮಂಗಳವಾದ್ಯ. ಭುಲೈಸೆ=ಹೆಚ್ಚು
ಲು; ಇಲ್ಲಿ—ಶಬ್ದಮಾಡಲು. ಮೂರ್ಧಾಭಿಷೇಕ=ರಾಜ್ಯಾಭಿ
ಷೇಕ. ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜರಿಗೆ ಗಂಗಾದಿಪುಣ್ಯ
ನದಿಗಳ ತೀರ್ಥದಿಂದ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡುವುದು ಪದ್ಧತಿ.
221. ಧೇನು=ಹಸು. ಝಾಡಿವೆಳಗು=ಬತ್ತೊತ್ತಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿ
ರುವ ದೀಪಗಳ ಬೆಳಕು. ಆರತಿ-ತ್ಸ. ಆರಾತ್ರಿಕ. ಮುಂಡಾ
ಡು=ಮುದ್ದಾಡು. ಕಂಬಿ=ಕೋಲು, ಲಟ್ಟ. ಕಂಚುಕಿಜನ=
ಕಂಚುಕವನ್ನು (=ಅಂಗಿಯನ್ನು) ಧರಿಸಿರುವವರು, ಆಳು
ಗಳು.
222. ಅಡರಿದನು=ಹತ್ತಿರನು. ಹೊಂಚೆಸ=ಹೊಂಚೆ+ಬೆಸ=ಚಿನ್ನದ
ಕೆಲಸ, ರೆಂಚೆಯ=ಅನೆಯಮೇಲೆ ಹೊದೆಯಿಸುವ ಜಾಲ. ಲಳಿಯು=
ಸೌಂದರ್ಯದ ಸೊಗಸಿನ ಭದ್ರಾ)=.....ಕಂಧರದಿ=
ಮಂಗಳಕರವಾಗಿಯೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅನೆಯ
ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ. ತೂರ್ಯತ್ರಯ=ನೃತ್ಯಗೀತವಾದ್ಯ ಎಂಬ ಇವು
ಮೂರು ಸೇರಿ ಈ ಹೆಸರಿನಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.
223. ಹೆಕ್ಕಳಿಸು=ವೆಚ್ಚು. ಉಗ್ಗಡಿಸು=ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿಹೇಳು.
ನಿಳಯ=ಮನೆ.
224. ತಳಿತ=ಹಳಗನ್ನಡ-ತಟ್ಟ, ಎಂದರೆ ಗುಂಪಾಗಿರುವ. ಪಲ್ಲವ=
ತೋರಣಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಚಿಗುರುಗಳು. ಪಲ್ಲವವೆನು=ಕಾ
ಡುಮರಗಳ ಚಿಗುರುಗಳನ್ನು. ಉಜ್ಜವಳಿಪ ಹರ್ಮ್ಯಾಳಿ
ಗಳು=ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಉಪ್ಪರಿಗೆ ಸಾಲುಗಳು. ಚಿತ್ರಾ

ಚಲವನು=ವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು. ಆರಾಮಾವಳಿ
ಯ=ಶೃಂಗಾರವನಗಳಲ್ಲಿರುವ, ಶಿಖಿ.ವ್ರಜದ=ನವಿಲು,
ಗಿಳಿ, ಕೋಗಿಲೆಗಳ ಸಮೂಹಗಳ. ಉಲಹು=ಶಬ್ದವು.
ವಿಪಿನವಿಪಂಗಮದ=ಕಾಡು ಪಕ್ಷಿಗಳ. ಕಟ್ಟುಲುಹು=ಹೆಚ್ಚಾ
ದ ಶಬ್ದವನ್ನೂ ; ಸೂಚಿಸುತ್ತ, ಅನನಿಜಾಪತಿಗೆ=ರಾಮನಿಗೆ
ವನ.....ಪದವಿಯನು=ವನವೆಂಬ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾ
ಗುವ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಹೊಸತಾದ ರಾಜಪದವಿಯನ್ನು
ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದು ವು ; ಮುಂದೆ ರಾಮನಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ವನ
ವಾಸವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಹಾಗೆ ಇದ್ದು ವು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥ.

225. ಕದಡಿದ=ಕಲಕಿದ. ಅಂತಃಕರಣಗಳ=ಹೃದಯವುಳ್ಳ. ಗದಗದಿ
ತಕಂಠ=ಗದ್ದದಧ್ವನಿ. ಚಮೂಪ=(ಚಮೂ + ಪ,) ಸೇನಾ
ಪತಿ. ನಿಯೋಗಿ ಅಧಿಕಾರಿ. ಮುರವಿನ ಮುದದ=ಮುರಿ
ದುಹೋದ ಸಂತೋಷದ.

226. ದೊಡ್ಡೆಯ=ಗುಂಪನ್ನು. ತೆವರಿ=ಚೆದರಿಸಿ. ಅನನಿತನುಜಾಪ
ತಿಗೆ=ರಾಮನಿಗೆ ; ಹೇಗೆ ? ಭವನ=ಮನೆ.

227. ಗುಜುಗುಜು=ಗುಸುಗುಂಪಲು ಮಾತು. ಶೂನ್ಯೋತ್ಸವ=ಯಾ
ವ ಸಂಭ್ರಮವೂ ಇಲ್ಲದ. ಜಾಡ್ಯ=ಇಲ್ಲಿ—ಉತ್ಸಾಹವಿಲ್ಲದಿರು
ವಿಕೆ ; ಜಾಡ್ಯವೆಂಬುದೆ ಬಂದು. ಜವನಿಕೆ=ತೆರೆ. ಇದರಿಂದ
ಉಂಟಾದ ಜಂಜಮ=ಹಿಂಸೆ, ತೊಂದರೆ. ಉತ್ತರವು ಸಂಭವಿ
ಸಲು, ಅವನಿಗೆ, ನಮಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂಬೀ ವ್ಯವಹರಣೆ ಗೋ
ಚರಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದನ್ವಯ.

228. ಮುಗುಮಾತು. ಉದಿಸದೆ=ಹೊರಡದೆ. ಇದನು=ಸ್ಥಿತಿ, ವಿಧ್ಯ
ಮಾನ.

229. ವಿತತ=ಹೆಚ್ಚಾಗಿ. ಗತ=ಜಾರುತ್ತಿರುವ. ಅಶ್ರುಪ್ರಕರ=
ಕಣೀರಿನ ಸಮೂಹದಿಂದ. ಪೂರಿತ=ತುಂಬಿದ. ನಿಮಿಲಿತ=
ಮುಚ್ಚಿರುವ. ನೇತ್ರ=ಕಣ್ಣುಗಳಂಥವನಾಗಿಯೂ ನಿರ್ಗ
ತ=ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿಯೂ. ಗತವಚೋ ವಿದ್ವಲನ=ಮಾತುಹೋ
ಗಿ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿಯೂ, ಶೋಕೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಪರವಶ

ನಾಗಿಯೂ. ಸತಿಯು—ಕೈಕೆಯ. ಕರ್ಕಶ—ಕಠಿನವಾದ. ಕಲುಷ್ಣ—ಪಾಪಕರವಾದ. ವಾಗಸಿ—ಮಾತೆಂಬ ಕತ್ತಿಯ. ಹತಿ—ಪೆಟ್ಟೆಸಿಂದ. ನಿರೋಧಿತ—ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ. ಹೃದಯ—ಹೃದಯದ. ಬಾಧಾನ್ವಿತನ—ನೋವಿನಿಂದಕೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ (ಇದ್ದ ದಶರಥನನ್ನು) ಕಾಣತ; ರಾಮನು, ಕೈಯಕದಟ ನಲಿ—ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಕೆನ್ನೆಯನ್ನು ಕೈಯಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡು (ಕುಳಿತಿದ್ದನು).

230. ಒಯ್ಯನೆ—ಮೆಲ್ಲಗೆ. ರಾಜರಾಜಾಧೀಶನು—ದಶರಥ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು. ಈಸು—ಇಷ್ಟು. ನಿರೋಧ—ತಡೆ. ಕ್ಲೇಶ—ಗುಣವಾಸವಾದುದು—ನಲೆಗೊಂಡಿತು. ದೇವರ—ತಮ್ಮ. ಅಂಗದಲ್ಲಿ—ದೇಹದಲ್ಲಿ.

231. ಸಾರ್ವಭೌಮ—ಚಕ್ರವರ್ತಿ. ಎರವು—ಎಂದರೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಇಲ್ಲದಿರತಕ್ಕ ವಸ್ತು. ದುಶಿತ್ತ—ಕಟ್ಟುಮನಸ್ಸು. ವಿಷಾದ—ದುಃಖ. ಚಿಂತಾಸ್ಪರ್ಶ—ದುಃಖದ ಸೋಂಕು. ಯೋಗೋತ್ಕರ್ಷದೇಹ—ರಾಜಯೋಗದಿಂದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವನೇ.

232. ಆಮಧುರ.....ಗಾರುಡಮಂತ್ರ—ಆ ಸವಿಮಾತೆಂಬ ಸೊಗಸಾದ ವಿಷಾಪಹಾರಕವಾದ ಗಾರುಡಮಂತ್ರವು. ಆ ಮಹಾ.....ದ ಪ್ಪನನು—ಆ ಮಹತ್ವದ ದುಷ್ಟಸ್ತ್ರೀಯ ನಾಲಗೆಯೆಂಬ ಸರ್ಪದಿಂದ ಕಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ ದಶರಥನನ್ನು.

233. ಅಭಿಷೇಕನದ—ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ. ರಾಜ್ಯಶ್ರೀಯ ಪರಿಣಯಕೆ—ರಾಜ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ. ಅಭಿಮತ—ಇಷ್ಟು. ರಾಯತನದ ಅಭಿಮುಖದ ಕಮಲದಳಾಯತಾಂಬಕ—ರಾಜತ್ವವನ್ನು ಇದಿರುನೋಡುತ್ತಿರುವ, ಎಂದರೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವ ರಾಮಚಂದ್ರನು. ಮುನಿರಾಯ—ವಸಿಷ್ಠ.

234. ಮನುಕುಲಾಂಬರ ಗಗನಮಣಿ—ಮನುಕುಲವೆಂಬ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯನಂತಿರುವವನೇ, ಎಂದರೆ ಮನುಸಂಶಕ್ರೀಷ್ಣನೇ. ಸೂನೃತಪ್ರತ—ಸತ್ಯವನ್ನು ಆಡುವುದೆ ಪ್ರತವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನು.

ಬಗುವೆ=ಸುರಿವೆ. ನಯನೋದಕ=ಕಣಿವೆ. ಅರೆದಿಟ್ಟು=ಅರ್ಧದೃಷ್ಟಿ. ಸತ್ಯದ ತಗಹಿನ=ಸತ್ಯವನ್ನು ಬಿಡದ. ತಗಹು=ಸಂಬಂಧ.

235. ಅಣುಗ=ಪ್ರೀತಿಸಾತ್ರ. ವೆತ್ಸಲ. ಅಣುಗು=ಪ್ರೀತಿ. ಮೇಲುತ್ತರ ಕೆ=ಮೇಲುಮಾತಿಗೆ. ಬಳಸರಿದು=ಬಳಕೆ ಎದುಕೊಂಡು, ಎಂದರೆ ಮಾತನಾಡಬೇಕೆಂದು ಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಆಡಲಾರದೆ.

236. ವಿಭವ=ಸಂಸತ್ತು. ಸೊಬಗು=ಸೌಭಾಗ್ಯ. ಸುಧಾಂಬುಧಿ=ಕ್ಷೀರಿಸಾಗರ. ನೆಲೆನೀಡು=ಇರುವ ಸ್ಥಳ. ಲೇಸು=ಶ್ರೇಯಸ್ಸು. ಆಗರ=ಧ್ವ. ಆಕರ, ಗಣಿ. ಬಹಳಿತ=ಹೆಚ್ಚಾದ. ಕೋಶ=ಬಂಡಾರ. ಸಂತಸ=ಸಂತೋಷ. ಇಕ್ಕ=ಸ್ಥಾನ. ಸೊಂಪು=ಆಧಿಕ್ಯ, ಸಮೃದ್ಧಿ. ನಿವಾಸ=ಮನ; ಈ ಮನೆಯು ಇದುವರೆಗೂ ಹೀಗೆ ಇದ್ದಿತು ಎಂದರ್ಥ.

237. ಆಡುಂಬೊಲ=ಕ್ರೀಡಾವನ. ಕುಹಕ=ಕೆಟ್ಟ ಆಲೋಚನೆ. ವಿಸರ=ಸಮೂಹ. ವಸತಿ=ಸ್ಥಾನ. ಮಗುಡ=ಚಿಂತೆ, ದುಃಖ. ಬೀಡು ಎಂದರೇನು? ಜನಸಾಸ=ಮಂಟಪ. ಆರವೆ=ಧ್ವ. -ಆರಾಮ, ತೋಟ, ಪುದಿದ=ತುಂಬಿದ. ಆಯಸದ=ಆಯಾಸದ, ಶ್ರಮದ. ಜಾಳಿಗೆ=ಬೆಲೆ, ಬೆಲೆ.

238. ಬಾಹಿರರು=ಹೊರಗಾದವರು. ಅತಿಗಲಸಿಗಳು=ಅರ್ಧಪಾಲು ಮಾತ್ರ ಸೇರಿದವರು. ಜೀರಿಗೆ+ಉರಿಯನು.

239. ಮೇಲಿನು+ಅಖಿಯದೆ=ಮುಂದೆ ಬರತಕ್ಕದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ. ಘಾತಾಳಿ=ಘಾತಮಾಡುವವಳು, ಕೊಲೆಸಾತಕಳು. ಸಂಗ್ರಾಮ=ಯುದ್ಧ. ಬಾಳು=ಕತ್ತಿ. ಗೋನಾಳಿಗೆ=ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ. ನರಸುಕ್ಕು=ನರಗಳು ಸುಕ್ಕುಕೊಳ್ಳುವುದು.

240. ಹೊದಕುಳಗುಟ್ಟುತ್ತಿಹರು=ಸಂತಾಪಪಡುತ್ತಿರುವರು.

241. ಬಂದಿಸಿದರು=ಕೊಟ್ಟರು.

242. ಬಳಗು=ಅಂತರಂಗ, ಗುಟ್ಟು. ಸತ್ಯಕ್ಕೆ. ಪರಾಬ್ಧುತೆ ಎಂ
ದರೆ ಮೊಗದಿರುಹುವಿಕೆ. ಇನಿತು ದೊಡ್ಡತೆ=ನನಗೆ ಈಗ
ಆದ ಗೌರವವೆ?

243. ದಧೀಚಿ=ಈತನು ವೈತ್ರಾಸುರನ ಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ
ಆಯುಧವಾಗುವಂತೆ ತನ್ನ ಮೂಳೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.
ಶಿಬಿ - ಈತನು ತನ್ನನ್ನು ಮರೆಹೊಕ್ಕ ಕಪೋತವನ್ನು ರಕ್ಷೆ
ಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಮಾಂಸವನ್ನು ಕೊಯ್ದು ಗಿಡುಗನಿಗೆ
ಕೊಟ್ಟನು. ಬಲಿ - ವಾಮನಾಕಾರದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಬೇಡಿದ
ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನಕೊಟ್ಟನು. ಜೇಮೂತವಾ
ಹನ-ಈತನು ಶಂಖಚೂಡನೆಂಬ ನಾಗನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದ
ಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಗರುಡನಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ
ನು ಕಪೋತ-ಇದು ತನ್ನ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಬೇಡನ
ಹಸಿವನ್ನು ಇಂಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ತನ್ನ
ದೇಹವನ್ನು ಆಹಾರವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿತು.

244. ಖಡ್ಗತನ=ದಾಳ್ಯ, ಖಂಡಿತತನ. ಕವಡು=ವೋಸ. ಬೊ
ಡ್ಡಿ=ದಾಸಿ, ತೊತ್ತು. ದೂದು=ದೂತಿ. ಹೆಣ್ಣಾಳು. ಅ
ಡು=ತಡೆ.

245. ಅಗ್ಗಳರು=ಶ್ರೇಷ್ಠರು. ನಮ್ಮಗು+ಅಪಕೀರ್ತಿ=ಅಪಕೀರ್ತಿ
ಹೊದ್ದುವುದು. ಕೂರಿತು=ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದದು. ಕದರ್ಥದಿ=
ದುರಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ.

247. ಖೋಡಿ=ಅಪಾಯ.

248. ಪುನರುಕ್ತಿ=ಬೇರೆ ಮಾತು, ಎರಡು ಮಾತು.

249. ಗದಿಸಬೇಡ=ಹೇಳಬೇಡ.

250. ಘಟ.... ಭೂಷಣವೆ=ನಮ್ಮ ವೆಂಶವೆಂಬ ಬಡವನನ್ನು
ಕಲ್ಪಷ ಹೋಗುವೆಹಾಗೆ ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಯೆಂಬ ಶರಾವೆಯಲ್ಲಿ
ಕಾಸಿದಿರಿ.

23. ಸ್ಯಮಂತಕೋಪಾಖ್ಯಾನ.

ಸೂಚನೆ: ನಿತ್ಯಾತ್ಮಕ=ಇಲ್ಲಿ-ಕೃಷ್ಣ.

253. ತರಣಿ=ಸೂರ್ಯ. ಅಂಬುರುಹಮಿತ್ರ ಎಂದರೇನು? ಪುರವಾಸಿ ಜನ=ಅವುರಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಜನರು. ಹರಿತಂದು=ಓಡಿ ಬಂದು.

255. ಚರಣ ಕಮಲಯುಗ=ಪಾದಪದ್ಮಯುಗ. ರಾಜೀವಸಖ= ಸೂರ್ಯ. ಸೀವೃತಿವೆ=ಇದು 'ಸೀಯುತಿವೆ' ಎಂದಿರಬೇಕು ; ಪ್ರಸಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ 'ಸೀವೃತಿವೆ' ಎಂದು ಕವಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆಯೇ 'ಈವೃತೆ' ಎಂದೂ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. 161ನೆಯ ಪದ್ಯವನ್ನು ನೋಡು.

256. ಕಂಜಸಖ=(ಕಂ+ಜ=ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ತಾಮರೆ+ಸಖ) ಸೂರ್ಯ. ಗುಂಜೆ..... ಮರುಳುಗಳಂತೆ=ಗುರುಗುಂಜಿಯನ್ನು ಮೋಹ್ಯವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸುವ ಹುಚ್ಚರಂತೆ.

257. ಮಧುವೃರಿ=ಮಧುವೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ವೈರಿಯಾದ ವಿಷ್ಣು ; ಇಲ್ಲಿ-ಕೃಷ್ಣ . ಆಧಿ=ಮನೋವೈಭವ. ವ್ಯಾಧಿ=ರೋಗ ದುರ್ಭಿಕ್ಷ=ಹಸಿವು.

258. ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ=ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ. ಉಬ್ಬು=ಗರ್ವ.

259. ಮೃಗಯಾವಿನೋದ=ಬೇಟೆಯಾಟದ ವಿನೋದ. ಕಂಠಿ=ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು. ಜಾಂಬವನು-ರಾಮದೂತನಾದ ಜಾಂಬವಂತನೆಂಬ ಕರಡಿ.

260. ತೆತ್ತಿಗ=ನೆಂಟ. ಶಂಕಿಸಲು=(ರತ್ನದಾಸೆಗಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನೇ ಕೊಂದನೆಂದು) ಸಂದೇಹಪಡಲು. ನಿರ್ಮಲಮೂರ್ತಿ=ಕೃಷ್ಣ . ವಿಲಗ=ಅಪಖ್ಯಾತಿ. ಅಸುರಾಂತಕ=ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಯಮನಂತಿರುವ ಕೃಷ್ಣ.

261. ಸಿಂಹದಲಿ=ಸಿಂಹದಿಂದ. ವಿಹಿನಾಂತದಲಿ=ಕಾಡಿನ ನಡುವೆ. ಅಡಗೆಡೆದಿರಲು=ಸತ್ತು ಬಿದ್ದಿರಲು.

262. ನರಸಿಂಹ=ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಕೃಷ್ಣ. ಗದ್ದರ=ಗವಿ. ಅಪ
ವಾದ.....ತರ=ಅಪವಾದವೆಂಬ ಶಿಖಿ=ಬೆಂಕಿಯಿಂದ. ದಂದ
ಹ್ಯವಾನ=ಆನವರತವೂ ಸುಡಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ. ಅಂತರನು=
ಹೃದಯವುಳ್ಳವನು, ಕೃಷ್ಣನು. ಅಸಹ್ಯ....ವಿದೂರನು=
ಅಸಹ್ಯ=ಸಹಿಸಿಕೂಡದ; ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಧಿಭೌತಿಕ ಅಧಿದೈ
ವಿಕವೆಂಬ ತಾಸತ್ರಯದಿಂದ; ವಿದೂರನು=ದೂರವಾದವನ
ನ್ನು. ಋಕ್ಷಸ=ಕರಡಿಗಳಿಗೆ ರಾಜನಾದ ಜಾಂಬವಂತ.
263. ಧಾತ್ರಿ=ದಾದಿ. ಹರಿತಂದನು=ಎಂದರೇನು?
264. ತರುಬಿ=ತಳ್ಳಿ. ಮೊದಲಿಸು = ಬಬ್ಬರ ದೋಷವನ್ನು ಎತ್ತಿ
ಹಾಕಿ ಆಡು.
- 265 ಅಪ್ಪವಿಂಶತಿ=೧೮. ಇದು—‘ಅಪ್ಪವಿಂಶತಿ’ ಎಂದಿರಬೇಕು.
ಸತ್ಯ=ಬಲ. ಅರಿಷ್ಟವೈರಿಯ=ಕೃಷ್ಣನ. ಕರಹತಿ=ಕೈ
ಯಬೆಟ್ಟು, ನಿಷ್ಪ್ರಾಪ್ಯಗಾತ್ರ=ಕಿವಿಚಿಹೋದ ಮೈಯುಳ್ಳ
ವನಾಗಿ.
266. ಕೌಸ್ತುಭಧಾರಿ=ವಿಷ್ಣು. ಶಂಕರ=ಈಶ್ವರ. ಸಸಸೀರುಹೋ
ದ್ಭವ=ಬ್ರಹ್ಮ; ಹೇಗೆ? ಈ ಯುಗದೊಳಗೆ—ಜಾಂಬವಂ
ತನು ರಾಮಾವತಾರಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದವನಾದುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇ
ಳುತ್ತಾನೆ.
267. ಮೈಯಿಕ್ಕು=ನಮಸ್ಕರಿಸು. ಮರವ=ಅಕ್ಷೇನ; ಧಾ=ಮರೆ.
ಅತ್ತನು=ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದನು.
268. ನೆಗಹಿದನು=ಎತ್ತಿದನು. ತಕ್ಕೈಸಿದನು=ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಬ
ಕುತ=ಭಕ್ತ. ಮಣಿಕೃತದೋಷ=ರತ್ನದಿಂದ ಉಂಟಾದ
ಅಪವಾದ. ಜನಜಾಲದಿ+ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದುದನು.
269. ಪರಾಸರವೆಸ್ತು=ವಿಷ್ಣು; ಇಲ್ಲಿ—ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ. ವೇದಾಂತ=
ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ. ವಿಶ್ರುತ=ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದವನು.
270. ಗುಣರತ್ನ ಮೂರುತಿ=ಸದ್ಗುಣವೆಂಬ ರತ್ನಗಳಿಗೆ ಶರೀರಪ್ರಾ
ಯನಾದವನು. ನೂತ್ನ=ಹೊಸಬ.

272. ಕೊರತೆ=ಕುಂದು, ಅಸವಾದ. ಎರಗಿ=ನಮಿಸ್ಕರಿಸಿ. ಲಜ್ಜಾ
ಭಾರದಲ್ಲಿ=ನಾಚಿಕೆಯಹೊರೆಯಿಂದ. ಕೈಮರೆಯಮೊಗ
ದಲಿ=ಮುಖವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಸುಕೊಂಡು. ತೇಜ=ತೇ
ಜಸ್ಸು, ಐಶ್ವರ್ಯ.

24. ರಾತ್ರಿಯ ವರ್ಣನೆ.

273. ಲೋಕಬಾಹಿರ=ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊರಗಾದವರ (ನಕ್ಷತ್ರಾದಿ
ಗಳ) ಸರೋಜಿನಿ=ಕಮಲ; ಇಲ್ಲಿ-ಸೂರ್ಯನ ಪತ್ನಿ. ಅಂ
ಬರ=ಆಕಾಶ, ಬಿಟ್ಟು. ಬಯಲಾಯ್ತು=ಛಾಳಾಯ್ತು. ಮೊ
ಜಲು+ವಿನು=ಮರಸುವುದು ಯಾತಕ್ಕ. ಅಸುರೊರೆವಿನು=
ಪ್ರಾಣಬಿಡುವಿನು. ಅಪರಾದ್ರಿಯಡದನು=ಪಶಿ ಮಗಿರಿಯ
ನ್ನು ಹತ್ತಿದನು. ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ರಾಜನು ತನ್ನ ಸರ್ವ
ಸ್ವವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಬೀದಿಬೀದಿ ತಿರುಗಿ ದುಃಖವನ್ನು
ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ನೀರಿಗೆ ಧುಮುಕಿ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟ
ನೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

274. ಪಡುವಲು=ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ. ಪಕ್ಕ=ಗೂಡು. ವಿಹಗಸಂತತಿ=ಹ
ಕ್ಕಿಗಳ ಗುಂಪು. ಗಗನಾಂಗಣ=ಅಂತರಿಕ್ಷವೆಂಬ ಅಂಗಳ
ಉರೆ=ಹೆಚ್ಚಾಗಿ. ಕೈರವ=ನೆಯ್ದಿಲೆ.

275. ಉಚಿತಸುಪ್ತಿ ಸಮೀತ=ತಕ್ಕ ಸ್ವಪ್ನ. ಸಿದ್ರೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿರಲು
ನಿಶಾಂತಯಾಮೆ=ರಾತ್ರಿಯ ಕಡೆಯಯಾಮೆ, ಬೆಳಗಿನಜಾ
ಮೆ. ತಮೆ=ಕತ್ತಲೆ. ಆತಸ=ಬಿಸಿಲು. ಮಹಾತರಣಿ=ಮ
ಹಾತ್ಯನಾದ ಸೂರ್ಯ ಭಗವಂತನೆ.

276. ಹೂಡಿದುವು=ಇಲ್ಲಿ-ತೆರೆದುವು. ಸಿರಿವನಯ=ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಮನೆ
ಯಾದ ತಾವರೆಯ; ಕಮಲಗಳು ಅರಳಿದುವು ಎಂದರ್ಥ.
ಕೂಡಿವೆರೆದ=ಬಂದಾಗಿವೆರೆದ. ಅಳಿಗಣ=ದುಂಬಿಗಳ ಗುಂ
ಪು. ಸೆರೆಬಿಟ್ಟು-ಹಿಂದಿನರಾತ್ರಿ ಮೆಕರಂದಪಾನಮಾಡುವಾಗ
ಸಂಕೋಚಿಸಿದ ತಾವರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು ಅವು ಅರಳಿದುದ
ರಿಂದ ಈಗ ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟವಾಗಿ. ಚಕ್ರಗಳು=ಚ

ಕ್ರವಾಕೆ ಪಕ್ಷಿಗಳು. ಮೊಡವೆಣ್ಣಿನ = ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕೆಂಬ
ಹೆಂಗನಿನ. ಚಂದ್ರವಟ್ಟಿನಂತೆ = ಕುಂಕುಮದ ಬೊಟ್ಟಿನಂತೆ.

227. ಪ್ರಾಗಂಗಳ = ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕೆಂಬ ಹೆಂಗಸು. ಉದಯ.....
ವಿಷ್ಣುರೂಪ = ಪೂರ್ವಗಿರಿಯ ಕೊನೆಯೆಂಬ ಪೀಠದಲ್ಲಿ. ಈ
ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನು ?

25. ಲಾಕ್ಷಾಗೃಹ ವಹನ.

278. ಶ್ರೇಣಿಕ = ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ರಾಮನು ಮಣವನ್ನು ಅವಕುಶದಿಗೂ,
ವೈಶಂಪಾಯನನು ಧಾತವನ್ನು ಜನಮೇಜಯನಿಗೂ ಹೇಳಿ
ದಂತೆ ಗೌತಮ ಗುಂಧರನು ಜೈನಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಶ್ರೇಣಿಕ
ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗುಂಧದಿ = ಗುಟ್ಟಾಗಿ. ಕನ
ಕ = ಕನಕನೆಂಬ ಬಡಗಿ. ಬಾಳುವೆ = ಜೀವನ.

279. ಅನ್ನವರ = ಆ ದನವಾರಗೂ. ಎಡೆಯಾಡು = ಬಡಾಡು, ತಿರು
ಗಾಡು ಭಿಲ್ಲ = ಅಡ್ಡತಿ. ಪಥದಲ್ಲಿ = ಅದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ.

280. ದೇಸಿಗಿತಿ = ಪಂದೇಶಿದವಳು. ಹೊಳಲು = ಪಟ್ಟಣ. ತಳುವೆ
ದೆ = ತಡಮೊದಲೆ.

281. ಅಂತರದಿ = ಅಂತಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಿನಂತೆ = ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ. ಅನಿ
ಬರನು = ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸವದ = ಸಮದ, ಮಾಡಿದ.

282. ದೀವಿಗೆ.....ಬಳಸು = ಬೀಸುವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉರಿದು ಅರಮನೆ
ಹೊತ್ತಿಕೊಂಡಿತು ಎಂಬ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ.

283. ಹೊತ್ತಿತು = ಹತ್ತಿಕೊಂಡಿತು ಕೇಸುರಿ = ಕೆಚ್ಚನೆ + ಉರಿ, ಕೆಂ
ಪಾದ ಉರಿ ಹಿಡಿಯೇ ಕೇಸಕ್ಕಿ. ತ್ರಿಪುರ = ಹಿಂದೆ ತಾರಕ,
ತಾರಕಾಕ್ಷ, ವಿದ್ಯುನ್ಮಲಿ ಎಂಬ ಮೂವರು ರಾಕ್ಷಸರು ಅಂ
ತರಿಹದಲ್ಲಿ ಹಾರುವ ಮೂರು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು
ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಿಡಿಸುತ್ತಿರಲು ಈಶ್ವರನು ವೈಷ್ಣವಾಸ್ತು,
ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಆ ಪುರಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟನೆಂದು ಪುರಾಣಕಥೆ.
ಕಡುಬೆಳಗೆ = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲು.

284. ನಿಗಳ=ಕಾಲಸರಪಣಿ. ಗೋವೈಂ=ಹಸಗಳ ಮಂದೆ. ತೆವರಿ
ದರು=ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡರು; ಇಲ್ಲಿ-ಹಗ್ಗ ಕಳಚಿಬಿಟ್ಟರು
ಪರಿಗ್ರಹ=ಊಳಿಗದ ಜನಗಳು.
285. ಬೆಳಪನಕ=ಬೆಳಗಾಗುವತನಕ. ಪಳೆಯರು=ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯ
ವಾಗಿ ಊಳಿಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಹಳೆಯ ಜನರು. ಮುರುಟುವ=ಸುಕ್ಕಿ
ಹೋಗಿದ್ದ ಆರುಂ ಪೆಣನ=ಆರು ಪೆಣಗಳನ್ನೂ. ಬಬ್ಬಳ
ಮಾಡಿ=ಬಂದಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ
286. ದೀವಳಿಗೆಯಾ--ಷ್ಠಿಗೆ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ದೀರ್ಘದೇಶವು ಉಂ
ಟು. ಇಹನ್ನೆವು=ಇಹ+ಅನ್ನೆವರ, ಇರುವಷ್ಟರೊಳಗೆ.
287. ನೇಸರು=ಸೂರ್ಯ. ಬಿನ್ನವತ್ತಳ=ತ್ಯ-ವಿಜ್ಞಾನ ಪತ್ರಿಕೆ.
ಬಡ್ಡೋಲಗ=ಸಭೆ.
288. ರಾಯಸಿಗ=ರಾಜಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆವೆನು. ಓಲೆಯ=ಕಾಗದ
ವೆನ್ನು. ವೆಕ್ಕಣೆ=ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಸಮಾಚಾರ. ಎದೆ
ಗಡಲು ಧೈರ್ಯಕುಂದುವಹಾಗೆ.
289. ಸುರನದೀಸುತ=ಭೀಷ್ಮ; ಅನೆಯವಾರ್ಥವೇನು? ಅಂಧನೃಪ
ತಿ=ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ. ಗರುಡಿಯಾಚಾರ್ಯ=ದ್ರೋಣ. ಹೂ
ಸಕ=ಕೃತ್ರಿಮ ಕರುಣರವನು=ಮುಖವನ್ನು.
290. ಕೌಂತೇಯರನು=ಕುಂತಿಯ ಮಕ್ಕಳಾದ ಪಾಂಡವರನ್ನು.
291. ಮರೆವನು+ಎಂತು+ಅಂತಕನು. ಯಮನು ತನ್ನಮಗನಾದ
ಧರ್ಮರಾಜನನ್ನು ಹೇಗೆತಾನೆ ಮರೆವನು? ಹಾಗೆಯೇ, ಶಕ್ರ
ನು=ಇಂದ್ರನು. ಅರ್ಜುನನನ್ನೂ; ಅಂಜನೆಯ ಗಂಡನು=
ಅಂಜನಾದೇವಿಯ ಪತಿಯಾದ ವಾಯುದೇವನು ಭೀಮಸೇನ
ನನ್ನೂ ಹೇಗೆ ಮರತಾನು? ಆಜಿ=ಯುದ್ಧ. ಅವೆ=ವಾಯು
ದೇವನು. ಬರೆಯನುರ್ಚದೇಕೆ=ಬರೆಯಿಂದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು
ಹಿರಿವುದು ಏಕೆ? ಬರೆಸಿದು=ಬಳಗೆ ಸೇರಿಸಿಡು.
292. ನಗವ=ಪರ್ವತವನ್ನು, ವಿದ್ಯೋನ್ಮತ್ತ=ವಿದ್ಯಾಗರ್ವದಿಂದ ಕೊ
ಬ್ಬಿದ. ಎತ್ತಿಬರೆ=ದಂಡೆತ್ತಿ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಲು. ಅಂತಕ

ಎದನದಲಿ = ಯುಮನ ಬಾಯಲ್ಲಿ. ತುತ್ತಿದನು ತುತ್ತಾಗಿ ಮೊಡಿದನು, ಎಂದರೆ ಸಂಹರಿಸಿದನು.

72. ವಾಲಿರಾವಣರ ಸಂಗ್ರಾಮ.

ಸೂಚನೆ: ಕೊಳುಗುಳ = ಯುದರಂಗ. ಪಿಡಿವೆಡೆದು = ಸಿಕ್ಕುಬಿದ್ದು. ಆಳವಳಿದು = ಶಕ್ತಿಗೊಂದಿ. ಸಾಮದಲಿ = ಸಾಮೋಪಾಯದಿಂದ. ಕೇ ಗೊಂಡನು = ಸ್ನೇಹಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

293. ಅದಟು = ಪರಾಕ್ರಮ.

294. ಜಿತಸುರನರೋರಗಭುವನ = ದೇವಲೋಕ, ಭೂಲೋಕ, ಪಾತಾಲಲೋಕಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದ

295. ಆಖ್ಯ = ಹೆಸರುಳ್ಳ. ಸುರದಲ್ಲಣ = ಸುರರಿಗೆ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವ ರಾವಣ; ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲಿ ಅರಿಸಮಾಸದೋಷವಿಲ್ಲ.

296. ನಿಶಾಚರ = ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿವನನು (ರಾಕ್ಷಸ) ಪ್ಲವಂಗ ಮಣಿ = ಕಪಿಕುಲಶ್ರೇಷ್ಠ ನಾದ ವಾಲಿ.

297. ಅಡಬಳ = ಮಾಂಸ; ಇಲ್ಲಿ - ಕಬಳ, ಗ್ರಾಸ. ಝಂಕಿಸು = ಧಿಕ್ಕರಿಸು. ಅರ್ಣವ = ಸಮುದ್ರ. ಅಭ್ರಪಥ = ಮೇಘಮಾರ್ಗ, ಆಕಾಶ.

298. ಮಾರ್ತಾಂಡ = ಸೂರ್ಯ. ಆಶಂಪಲಸುತ = ಇಂದ್ರನ ಮಗ (ವಾಲಿ) ಪದ ಚಮತ್ಕ ತಿಯ = ಸದ್ವಾದಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುವ ಚಮತ್ಕಾರವಾದ ನಡಗೆಯನ್ನು.

299. ಚೆನ್ನದಲಿ = ಸೊಗಸಾಗಿ. ಶೌಚವ್ರತ = ಕಾಲುತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮನಮುದೈಯಲಿ = ತವನಾಡದೆ.

300. ಕಂಡು + ಅರಿಭಯಂಕರ. ಬರೆಸೆಳೆದು = ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಕಡ್ಡದಲಿ = ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ. ನಿಟ್ಟಿಸು = ನೋಡು. ಮಿಂದು = ಸ್ನಾನಮಾಡಿ; ಧಾ-ಮಾ.

301. ವಿಧ್ಯುಕ್ತದಲಿ = ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮೇರೆ.

302. ಬಡಗಣ=ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನ. ಫಣಿಪನ=ಹಾವನ್ನು. ಖಗೇಂದ್ರ
ನಂತೆ=ಪಕ್ಷಿಪ್ರೀಪ್ತನಾದ ಗರುಡನ ಹಾಗೆ. ಬಿಡುದಲೆಯ=
ಬಂದರಿಂದ ಬಂದಗಲಿರುವ ತಲೆಗಳುಳ್ಳ. ನಿಡುದೋಳುಗಳ
=ಉದ್ದವಾದ ಕೈಗಳುಳ್ಳ. ಜೋಲ್ಲೊಡಲ=ನೇತಾಡುತ್ತಿರ-
ವೆ ಮೈಯುಳ್ಳ. ಸುರರಿವು=ದೇವವೈರಿಯಾದ ರಾವಣನು.
ಅಡಸುತೆ=ಕೈಗೆ ಅಡಕವಾಗುವಂತೆ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು
ಕೊಂಡು. ಫಲಿತ... ಕುಜದಂತೆ=ಹಣು ಬಿಟ್ಟ ಹೊಸಮಾವಿನ
ಮೊದಂತೆ; ಇಲ್ಲಿ-ಯಾವ ಯಾವುದನ್ನು ಯಾವ ಯಾವುದಕ್ಕೆ
ಹೋಲಿಸಿದೆ?

303. ಓಸುಸದೆ=ಓರೆಯಾಗದೆ, ಹಿಂದೆಗೆಯದೆ ಕಪಿ...ವೊಯ್ಲಿನಲಿ=
ವಾಲಿಯ ಕಾಲೆಂಬ ವೃಕ್ಷದಿಂದಂಟಾದ ಗಾಳಿಯ ಪೆಟ್ಟು
ನಿಂದ.

304. ಅಗಣಿತ=ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದ, ಅನೇಕವಾದ.

305. ನುಸುಳಿ=ಹಾರಿಕೊಂಡು. ಬೆಂಗೆ+ಅಡಗಿ=ಬನ್ನುಕಡೆಗೆ ಮ-
ರಸಿಕೊಂಡು. ಮುರಿದು=ಹಿಂದಿರುಗಿ. ನಗೆಯುಗೆ=ನಗುಲುಂ-
ಟಾಗಲು, ನುಸುನಗುತ್ತ.

306. ದಶಾಕೃತಿಯಸು=ಮತ್ಸ್ಯ ಕೂರ್ಮಾದಿ ದಶಾವತಾರಗಳನ್ನು. ತ-
ವೆ ಸಾಹಸಕ್ಕ=ನಿನ್ನ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ. ಐದಿಸೆನ್ನೊಳು ಮಿತ್ರ-
ಭಾವವೆ=ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸು.

307. ಶತಯಾಗಸುತನು=ಇಂದ್ರನ ಮಗನಾದ ವಾಲಿ. ಕೃತಾನುವನು
ಅಗ್ನಿಯನ್ನು. ಮೆನ್ನಿಸಿ+ಆ+ಗಭೀರಪರಾಕ್ರಮನು.

27. ಲಂಕಾದಹನ.

308. ತ್ರಿದಶಾಧಿಪರಿಪು=ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು; ಹೇಗೆ? ಬೆರಸು=ಸಹಿತ.
ಅನಿಲಸುತ=ಹನುಮಂತ; ಹೇಗೆ? ಕೈವೀಸು=ಯುದ್ಧಮಾ-
ಡಲು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡು. ಉಕ್ಕುಸ=ಆಸಕ್ತಿ, ಉಲ್ಲಾಸ; ಅ-
ರ್ಥಾಂತರ=ಕೃತ್ರಿಮ.

309. ತರತರದಿಂ=ವರಿಸೆಯಾಗಿ, ನಿಶಿತಾಯುಧ=ಹರಿತವಾದ ಅಸ್ತ್ರ) ಗಳು. ಅರವರಿಸದೆ=ತಡೆಮಾಡದೆ. ಉರವಣೆ=ಮುಂದಾಗಿ ನುಗ್ಗುವಿಕೆ. ಕುಹರ=ಬಿಲ. ದನುಜಕಬಂಧ=ರಾಕ್ಷಸರ ಅಟ್ಟಿಗಳು, ತಲೆಯಿಲ್ಲದ ಮುಂಡಗಳು, ಮಹಾವೀರರ ಮುಂಡಗಳು ತಲೆಹೊದಿದರೂ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವುವು.
310. ಸೆಡೆವುದ=ಭಯಪಡುವುದನ್ನು, ಮಸಗಿ=ರೇಗಿ. ರಕ್ಕಸರಾವುತರು=ರಾಕ್ಷಸ ಸವಾರರು. ಪಾರದೆ ಸೆರಗಂಚೆರಗಂ=ತನಗುಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಅಪಾಯವನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ. ಮಹಿಷಾಸುರಂ=ಚಾಮುಂಡಿಯಿಂದ ಸಂಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಹಿಷಾಸುರನ ಹಾಗೆ. ವೆಗೊಂಬಿಂ=ದೊಡ್ಡ ರೆಂಬೆಯಿಂದ, ದೊಡ್ಡ ಕೊಂಬಿನಿಂದ. ನುಗ್ಗಪ್ಪಿನೆಗಂ=ಜಜ್ಜಿಹೋಗುವ ಹಾಗೆ. ತವಿಸಿದಂ=ನಾಶಮಾಡಿದನು; ಧಾ.—ತವು, ಹೈಯೇ.
311. ಅಂಬಿನ=ಬಾಣದ. ಕಡಗಿ=ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ ಪಾವನಿ=ಹನು ಮುಂತ. ಶಕಟಾಸುರ—ಹಿಂದೆ ಕೃಷ್ಣನು ಬಂಡಿಯ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಶಕಟಸಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಂದ ಹಾಗೆ. ಮುಕ್ಕಡಿಮಾಡು=ಮೂರು + ಕಡಿ ಮಾಡು = ಮೂರು ತುಂಡು ಮಾಡಿಹಾಕು.
312. ಕುಲಗಿರಿಗಳು=ವಿಳು ಕುಲಪರ್ವತಗಳು. ಜೋದರು=ಕಾಲಾಳುಗಳು. ಮೂವಂತರು=ಮೂವಟೆಗರು. ಕೂಲೆಗಡಿಗಾನೆಗಳು=ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕುವ ಆನೆಗಳು. ಮೂವಳಸಿ, ಮುತ್ತೆ=ಮೂರು ಸುತ್ತಾಗಿ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲು; ಮೂರು + ಬಳಸು=ಮೂವಳಸು. ಸಿಜ=ತನ್ನ. ಹರಿನಾಮೆ=ಹರಿಯೆಂಬ ಹೆಸರು; ಹರಿ ಎಂದರೆ ಸಿಂಹಕ್ಕೂ ಕಪಿಗೂ ಸಹ ಹೆಸರು. ಅನ್ಯರ್ಥಂ=ಅರ್ಥಕ್ಕೂ ಅನುಸಾರವಾದುದು. ಬಲಿಮುಖ ಚಿಹ್ನೆಗೆ=ಕಪಿಧ್ವಜನಿಗೆ ಹನುಮಂತನೇ ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲಾ ಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ಕಪಿಚಿಹ್ನವುಳ್ಳ ಬಂನು ಜಾತಿಯ ಜನರೆಂದು ಜೈನರು ನಂಬುತ್ತಾರೆ.

313. ಕೋಪಾಟೋಪ=ಕೋಪದ ರಭಸ. ಇಂದಗಿ=ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು.
ಕಪಿಕೀಟಕ=ಕಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಳುವಂತಿರುವ ನೀಚನೆ. ವಿಧುಂ
ತುದನ=ಚಂದ್ರನನ್ನು ನುಂಗುವ ರಾಹುವಿನ; ಇಲ್ಲಿ-ಕೀಟಕ
ವಿಧುಂತುಪ; ಈ ಪದಗಳ ಔಚಿತ್ಯವೇನು ? ಅಣುವ=ದ್ವ-
ಹನುಮಂತ.
314. ಪರಿಭವ=ತಿರಸ್ಕಾರ, ನಿಂದೆ. ಅಲಸದೆ=ಸೋಮಾರಿತನ ಪಡದೆ,
ಆತುರಿಸಿ. ಮಲಿನಾಶಯ=ದುರಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳ. ಪಲಲಾದ=
ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುವ ರಾಕ್ಷಸ. ನಿಪ್ಪಸರದಲ್ಲಿ=ರಭಸದಿಂ
ದ; ಇಲ್ಲಿ-ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿ, ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ.
315. ಕೂರಂಬು+ಕೂರಿತ್ತು+ಅಂಬು, ಮೊನೆಯಾದ ಬಾಣ. ತೊ
ಟ್ಟು=ಸಂಧಾನಮಾಡಿ ತಚ್ಚರ=ತತ್+ಶರ, ಆ ಬಾಣ. ಕ
ನಲ್ದ=ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು. ಬಲ್ಲದಿ=ಬಲವಾದ ಮೆಳ. ಇನ್ನ
ದಿ=ಇಂಥವರು.
316. ತ್ರಿದಶಾಧಿಪನ+ಇಭಕುಂಭಸ ಳಮಂ=ಇಂದ್ರನ+ಐರಾವತದ
ಕುಂಭಸಳವನ್ನು. ವಿವಳಿಸಿದ=ಸೀಳಿದ. ತೊದಳ=ಸುಳ?
ಹುಲುಗಪಿ=ಹುಲ್ಲಿನಂತೆ ಅಲ್ಪನಾದ ಕಪಿಯೆ. ನಾಣ್ಣು ತ್ರಿದಶ
ಪವ್ತು=ನಾಚಿಕೆ ಪಡುತ್ತಿವೆ. ನಿಜ ಟಗಲಿ=ನಿಜ ಲಪರಾಕ್ರಮಿ.
ಆರುತ್ತಿರೆ=ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರಲು.
317. ವರುಣಸುತರಿಗೊದವಿದ=ಇಲ್ಲಿ-ಪೂರ್ವಕಥೆಯೇನು ?
318. ಅವಿರಳವೆನಿಸಿದ=ದಟ್ಟವಾದ. ಬಾಂಧವತೆ=ನಂಟು. ಬವರ=
ಯುದ್ಧ.
319. ವಜ್ರಮುಖನ=ವಜ್ರಮುಖನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ. ವನಭಂಗವೆ=ಅ
ಶೋಕವನಭಂಗವನ್ನು. ಜಾನಕಿಯ=ಜಾನಕಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ
ಆನುವರ=ಯುದ್ಧ,
320. ಧಾರಣಿಚರರು=ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು. ಜೈನರು ರಾವಣನೇ ಮೊದ
ಲಾದವರನ್ನು ಖಚರರೆಂದೂ ರಾಮೋದಿಗಳನ್ನು ಭೂಚರ
ರೆಂದೂ ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಭುಜಪರಿಫ=ಲಾಳಮುಂಡಿಗೆಯ

ಹಾಗಿರುವ ತೋಳು. ಈ ಪದದೊಳ್—ಈ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ
ಕಾವರ್=ಕಾಪಾಡುವವರು. ಮಾರಣಮಂ ಮರಣವನ್ನು.
ವಿನಾಶಕಾಲದೊಳಗರ್ಗಂ ಮತಿಕಿಡುಗುಂ—“ವಿನಾಶಕಾಲೇ
ವಿಪರೀತಬುದ್ಧಿಃ” ಎಂಬ ಗಾದೆಯ ಭಾಷಾಂತರ.

321. ಪಕ್ಕದ=ಆಶ್ರಯವಾದ. ಅಸದಾಗ್ರಹ=ದುರಾಗ್ರಹ, ಕೆಟ್ಟ
ಭಿಪ್ರಾಯ. ಮೈತಿ=ನುರಣ. ಪ್ರತಿಯಿಸುವೆನು=ಕೊಲ್ಲು
ವೆನು. ಭ್ರೂಕುಟಮುಖ=ಹುಬ್ಬು ಗಂಟುಹಾಕಿದ ಮುಖ
ವುಳ್ಳ.

322. ಬಸನಿಲ್ಲದೆ=ಆಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೆ. ಇಂದಗಿಗಿಂದಗಿ=ಧಿಕ್ಕಾರವನ್ನು
ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಕರಣಪದಗಳನ್ನು
ಸೇರಿಸುವುದುಂಟು. ಉದಾ:—“ಸುರಗಿರರ ಪಾಡಲ್ಲ.”

323. ತತ್ಪ್ರತಿವಿದ್ಯೆ=ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕಾರಮಾಡುವ ವಿಧ್ಯೆ. ವಿದ್ಯಾ
ಧರ=ಬಂದು ಜಾತಿಯ ಯಕ್ಷರು. ಪ್ರಥಮಾಬಹುವಚನಾ
ರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರಯೋಗಮಾಡಿದೆ.

324. ರಸೆ=ಭೂಮಿ. ಉರಿಲಿಂಗಂ=ಲಿಂಗಾಕಾರವಾದ ಉರಿ. ವಿಲೋ
ಚನ=ಕಣ್ಣು. ದೃಷ್ಟಿ=ಜಾಹ್ನಾಭ್ಯಮಾನವಾಗು. ಮುಸುಳಿ
ಸು=ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗಿ ಮೂರು ಮೂರಾಂತವರಂ=ಎದುರು
ಬಿದ್ದವರನ್ನು ಪಸಿದ=ಹಸಿದ, ಹಸಿವಿನಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟ.
ಗೆಯ್ತು=ಕೆಲಸ. ಲಂಘಿಸಿದ=ಹಾರಿದ.

325. ತನಿಗಿಚ್ಚು=ಕ್ರೂರವಾದ ಅಗ್ನಿ. ಪಾವಕವಿದ್ಯೆ=ಅಗ್ನಿವಿದ್ಯೆ.

326. ಉತ್ಪಾತಪ್ರಸರ=ಕೇಡಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಅಪಶಕುನಗಳ ಸ
ಮೂಹ. ಧೂಮಸ್ತೋಮ=ಹೊಗೆಯ ಹೊರಳಿ. ತತ್ಕೇತು
=ಧೂಮಕೇತು. ದಿಗ್ಗೃಹ=ದಿಕ್ಕುಗಳು ಹೊತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವು
ದು. ಆವರಿಸು=ವ್ಯಾಪಿಸು. ಅಸರಳ=ಸಹಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯ.
ಉಲ್ಲಾಸಾತ=ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಕಂಡಗೊಳ್ಳಿ ಬೀಳುವುದು ಇ
ದೊಂದು ಉತ್ಪಾತ.

327. ಚರಮಸಮಯ=ಕಡೆಗಾಲ. ಅರುಣಾರ್ಕ=ಕೆಂಪಾದ ಸೂರ್ಯ.
ಸುರಗಿರಿ=ಮೇರುಪರ್ವತ.

328. ಬೆಳುಗೊಡೆ=ಶ್ವೇತಚ್ಚ ತ್ರ. ಚಮರೀರುಹ=ಚೌರಿ. ಮಿಳಿವೆ= ಅಲುಗುವ. ಪತಾಕೆ=ಬಾವಟ. ಮಕರ=ಮೊಸಳೆ, ಬಿರು ದಿಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಲೋಹಮಯವಾದ ಮೊಸಳೆ. ಬಲ ಮುರಿಶಂಖ=ಸುಳಿ ಬಲಗಡೆಗೆ ಸುತ್ತಿರುವ ಶಂಖ.

329. ಬಿರಿತು—ಬಲನಾಗಿ.

330. ಭುವನದ.....—ಈ ಪೃಷ್ಠಿಗಳೆಲ್ಲಾ 'ದಿವಿಜಾಗಾರಂಗಳು. ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯ. ಭುವನದ ಅಗಾರ=ಬಚ್ಚಲುಮನೆ. ಕೋ ಶದ ಅಗಾರ=ಬಂಡಾರ. ಪ್ರೇರಿತ=ಗಾಳಿಯಿಂದ ನಡೆಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಾವೋದ್ದವಶಾಲೆ = ಆನೆಯ ಶಾಲೆ. ಅನಿರಳ.....ಕಾ ಸಾರದೊಳ್=ಸರ್ವದಾ ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವ ಮದಜಲದಿಂದಂ ಟಾದ ಕೊಳದಲ್ಲಿ. ಅವೆಗಾಹದಿ=ನೀರು ಮುಳುಗಿ. ಗಜಘಟೆ ಯಂ=ಆನೆಯ ಸಮೂಹವನ್ನು. ಮಗ್ನಿಸಿದಂ=ನಾಶಮಾಡಿ ದನು.

331. ಆಲಾನ=ಆಸೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಗೂಟ. ಕೆನ್ನಂ=ಪಿಶೇಷವಾಗಿ. ಪರಿಪಡೆ=ಮುರಿದುಹೋಗುವ ಹಾಗೆ. ಮುಂಡಾಸನದಿಂದಂ= ಬಂದು ವಿಧವಾದ ಆಸನದಿಂದ.

332. ಮುಂದುರಾ=ಕುದುರೆಯ ಲಾಯ. ವಾಹಕರು=ಸವಾರರು. ಜ್ವ ಲನ=ಬೆಂಕಿ. ಮುಂಡಿಗೆ=ಕುದುರೆ ಕಟ್ಟುವ ಗೂಟ. ಪಾಳಾ ಸ=ಮುತ್ತೂಗದ ಮರದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಗೂಟ. ಬಿಸಿಲ್ಲದರೆ =ಮೈಗತ್ಸುಹಿ ಕೆ. ಅಬಳಾಬಳಕ ಚಾಳಕ=ಹೆಂಗಸರು, ಮಕ್ಕಳು ಇವರ ಗುಂಪು.

333. ನಿಟ್ಟೊಡಲು=ನಿಡಿದು+ಬಡಲು, ಉದ್ಧವಾದ ಮೈ. ನಿಡುಗೋ ಣು=ಉದ್ಧವಾದ ಕತ್ತು. ಅಳವಟ್ಟ=ನೆಶವಾದ. ಬಟ್ಟೆ=ಬಟ್ಟೆ. ಉಪ್ಪು, ಬಂಟೆ. ಬಟ್ಟೆಜಿ=ಗೌರವ. ಪಣ ದಿ=ಮಾಡದೆ. ಕಟ್ಟುಸುರಮಾಗಲೆ=ಬಿಂದು ಭಯಂಕರವಾಗಲು.

334. ತೋರಣ=ಹೊರಬಾಗಿಲು. ಇಕ್ಕಲದ=ಎರಡು ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿರುವ, ಆಪಣ ಆಂಗಡಿ. ಇಸರ, ಮಾರ್ಕೆಟ್ಟು. ಮಾಲಾ

ಕಾರಕೇರಿ || ಹೂವಾಡಿಗರ ಬೀದಿ. ಮಣಿಗಾರರು=ರತ್ನ ಪಡಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಾರರು. ಗಣಿಕವಾಟ=ಸೂಳೆಗೇರಿ. ಮುದುಗುಂಟಣಿ=ಸೂಳೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ತಾಯಿ ಮುದುಕಿ. ನರೇಮುಡಿ=ನರತುಹೋದ ಕೂದಲು.

335. ಪಳೆಯ=ವಸ್ತ್ರ. ಇಂದಗಿಮೆಚ್ಚು=ಇಂದ್ರಚಿತ್ತು ಬಟ್ಟೆ ಬಟ್ಟೆ. ಈಗ ಇಂಗ್ಲಿಷು ವರ್ತಕರು “ಗ್ಲಾಡ್ಸ್‌ಪೆಟ್ಟಿಗೆ” “ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಬಂಡಿ, ಎಂದು ಹೆಸರಿಡುವಂತೆ ಹಿಂದೆ ಈ ದೇಶದ ವರ್ತಕರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ರಾಜರ ಹೆಸರಿನ ಮೇರೆ “ರಾವಣಮೆಚ್ಚು” “ಮಂಡೋದರಿ ಮೆಚ್ಚು” ಎಂದು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಳುವಳಿ=ಹೆಚ್ಚಾಗಿ. ದೂಸಿಗರು=ಜವಳಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು.

336. ಮಲಯಜ=ಚಂದನ. ಮೃಗಮರ=ಕಸ್ತೂರಿ. ಹಿಮ=ಪಚಕಪೂರ. ಬಾವನ್ನ=ಶ್ರೀಗಂಧ, ಸಾಂದು=ಸಾದು.

337. ಸಾಮಂತರು=ಅಧೀನರಾಜರು. ಸಾಹಸಿನಾಯಕ=ಆನೆಯ ಲಾಯದ ಯಜಮಾನ. ಸಾವಾಸಿ=ಸಹವಾಸಿ ಹಡಪ=ಎಲೆಯ ಡಕೆಯ ಚೀಲ. ವಣಿಜ=ವರ್ತಕ. ಕಾರುಕ=ಶಿಲ್ಪಿ. ಪಸಾಯಿತ=ಅಲಂಕಾರಮಾಡುವವ.

338. ಹವಣುಗಳಿಡ=ಲೆಕ್ಕವೆನ್ನು ಮಿಕ್ಕ, ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ. ಲೋಹಿತ=ಕೆಂಪಾದ. ಅವ್ಯಳಿಸುವ=ಆತುರದಿಂದ ಏಳುತ್ತಿರುವ.

339. ವಾರುಣವಿದ್ಯೆ=ಮಳೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ವಿದ್ಯೆ.

340. ಖರ್ವಲು=ಹಬ್ಬಲು.

341. ಕುಟ್ಟಲ=ಮೊಗ್ಗು. ಘಟಿತ=ಸೇರಿದ. ತುಳಿಲೈಯ=ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡು.

342. ಮುದಶು ಆನಂದಭಾಷ್ಯ. ಕುಳಿಕೋಡೆ=ತಂಪು ಉಂಟಾಗಲು.

28. ಚಂದ್ರಹಾಸನ ಬಾಲ್ಯ.

343. ಬರೆವೆನ್ನು=ಹೇಳುವೆನ್ನು. ಅಲಿಸು=ಕೇಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ=ಧರ್ಮ

ಮೂರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆವವನು. ಸನ್ನುತ.....ಯಂ=ಸಜ್ಜನರಿಂದ
ನುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗುಣಗಳ ಅವಿಭಾವವುಳ್ಳವನು ಎಡದಂಭ್ರಿ=
ಎಡದ + ಅಂಭ್ರಿ ಎಡಗಾಲು. ಅರುವೆರಳ್=ಆರು + ಬೆರಳ್. ದಿ
ವೆದೊಳು=ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ. ಅರಿವ್ಯಾಂಶದೊಳ್=ಕೊನೆಯ ಪಾದ
ದಲ್ಲಿ.

344. ಪುತ್ರೋತ್ಸವ=ಜಾತಕರ್ಮ. ಹೃತ್ರಧರ್ಮ=ರಾಜರಿಗೆ ಯೋ
ಗ್ಯವಾದ ಧರ್ಮ ; ಇಲ್ಲಿ-ಯುದ್ಧಕಾರ್ಯ. ಚಿತ್ರಭಾಸು=
ಅಗ್ನಿ. ಶತಪತ್ರಲೋಚನೇ=ಕಮಲದ ಹಾಗೆ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವಳು ;
ಇಲ್ಲಿ-ರಾಣಿ. ಅಹಿತರು=ಶತ್ರುಗಳು.

345. ತೊಳಲಿ=ಸುತ್ತಿ. ಆರ್ಭಕ=ಶಿಶು. ಎಳೆಯುಂಗೆ=ಮಗುವಿಗೆ.
ತಿರುದು=ಯಾಚಕಮಾಡಿ, ಬೇಡಿ. ಪಸುಳ=ಮಗು. ಅಭಿನ
ಯ=ಇಲ್ಲಿ-ಮಕ್ಕಳು ಮಾಡುವ ಚೇಷ್ಟೆಗಳು. ಆರ್ತಯಾ
ಗಿ=ಮುಖದಿಂದ ಬಡವಾಗಿ.

346. ಪೊಂದೊಡಿಗೆ=ಹೊನ್ನ ಬಡವೆ. ನಿಳಯ=ಮನೆ. ಕುಡಿವಾಲ್=
ಕುಡುವೆ ಹಾಲು.

347. ಮೋವೆಲ್ಲು=ಮೋವೆ + ಹಲ್ಲು. ದಟ್ಟಡಿ=ದಟ್ಟತ್ತು + ಅಡಿ,
ಬತ್ತೊತ್ತಾಗಿ ಇಡುವೆ ಹಜೆ. ಮಿಸು=ಮಿಸುಗುವೆ, ಪ್ರ
ಕಾಶಿಸುವೆ, ನುಣ್ಣದಪು=ನುಣ್ಣಿತ್ತು + ಕದಪು, ನಯನಾದ
ಕೆನ್ನೆ. ಚೆಲ್ವಪಣೆ=ಚೆಲುವಾದ ಹಣೆ. ಸುಳಿನಾಭಿ=ಸುಳಿಯ
ಹಾಗಿರುವ ಹೊಕ್ಕುಳು. ಅಧರ=ತುಟೆ. ಬಟ್ಟದೊಡೆ=ಬ
ಟ್ಟತ್ತು + ತೊಡೆ, ದುಂಡುದೊಡೆ. ನಳತೋಳು=ಮೃದುವಾ
ದ ತೋಳು. ಇಡಿದ=ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಜ್ಞಾಂ
ಸರ್ವದಾ.

348. ಝಜೆ=ರೋಗ. ಕಾಲನ=ಯಮನ. ನಿರಾಲಂಬ=ಆಶ್ರಯವಿ
ಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ. ಎಲ್ಲಗೆ=ಎಲ್ಲರ. ಕಾರುಣ್ಯಕ್ಕೆ=ದಯೆಗೂ. ಈ
ಡಾದನು=ಪಾತ್ರನಾದನು.

349 ದೇಶಿಕನಾಗಿ=ಪರದೇಶಿಯಾಗಿ. ಅಬಲೆಯರು=ಹೆಂಗಸರು. ಮೈ
ಲ್ವು=ತಿನ್ನಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ. ತನಿವಣ್ಣ=ಕಳತ ಹಣ್ಣುಗ

ಳನ್ನು. ಸೊಲ್ವು=ಹೇಳುವ. ಮೆಲ್ವಾಸು=ಮೆಲ್ಲಿತ್ತು+ಪಾ
ಸು, ಮೆತ್ತಗೆ ಇರುವ ಹಾಸಿಗೆ. ಅಳ್ತು=ಪ್ರೀತಿ.

350. ಪರಪುಟ್ಟು=ತ್ಯ.-ಪರಪುಟ್ಟು, ಇತರರ ಲಾಲನ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಬ
ಳಿದವನು. ಗಣಿಕೆಯರ್=ಸೂಳೆಯರು. ತೀಡಿ=ಇಲ್ಲಿ-ಮೈಗೆ
ಸವರಿ. ಕತ್ತುರಿ=ತ್ಯ.-ಕಸ್ತೂರಿ. ಕಮ್ಮಲರ್=ಕಮ್ಮಿತ್ತು+
ಅಲರ್, ವಾಸನೆಯಾದ ಹೂ. ಕಪ್ಪುರ್=ತ್ಯ.-ಕರ್ಪೂರ. ವೀಳ
ಯ=ಎಲೆಯಡಕೆ. ಮಡಿತೊಡಿಗೆ=ವಸ್ತ್ರ ಭರಣಿಗಳು.

351. ಅಚ್ಚರಿ=ತ್ಯ.-ಆಚರ್ಯ. ನಾಡೆ=ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ. ನೆ
ರವಿ=ಗುಂಪು, ಕ್ರೀಡಿಸುವವನು=ಆಟವಾಡುವವನು.

352. ವಿಪ್ರಸಂತರ್ಪಣ=ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭೋಜನ ಪರಸುತ=ಆಶೀರ್ವಾ
ದಮಾಡುತ್ತ.

353. ಕೆಳೆಯರು=ಜತೆಗಾರರು. ಉಲ್ಲಾಸ=ಸಂತೋಷ, ಹರ್ಷ. ಭೂ
ಸುರ=ಭೂ+ಸುರ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ; ಹೇಗೆ? ಅನುರಾಗ=
ಪ್ರೀತಿ. ತರುಣ=ಹುಡುಗ.

353b. ಎನಿತಿಲ್ಲ=ಎಷ್ಟಿಲ್ಲ; ಇದು ನವುಂಸಕಲಿಂಗ; ಅನಾದರಣೆಯ
ನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದೆ. ಎತ್ತಣವ
ನು=ಎಲ್ಲಿಯವನು. ಪಾರ್ವರು=ಹಾರುವರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು.

354. ನಕ್ರಾಕುಲದೊಳು=ಮೊಸಳಗಳ ಗುಂಪಿನಿಂದ. ಪೆರ್ಮಡು=
ಪಿರಿದು+ಮಡು, ದೊಡ್ಡಮಡು. ಗಭೀರ=ಆಳ; ಇಲ್ಲಿರುವ
ಉಪಮಾನದ ಟೆಚಿತ ವೇನು? ಬೃಂದಾರಕ=ದೇವತೆ; ಧರ
ಯಬೃಂದಾರಕ ಎಂದರೇನು?

355. ಏಕಾಧಿಪತ್ಯ=ಬಬ್ಬನೇ ರಾಜನಾಗಿರುವಿಕೆ. ಗಡ=ಅಲ್ಲವೆ. ಕು
ಮತಿ=ಕೆಟ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು

356. ಕಾನನ=ಕಾಡು. ಕುರುಪ=ಗುರುತನ್ನು. ಪಶುಘಾತಕಿಗಳು
=ಜೀವವಧೆಮಾಡುವವರು, ಕಟುಕರು. ಹೀನದಯದಿಂದ=
ನಿರ್ಜಯವಾಗಿ, ಭಯಾನಕದಲಿ=ಭಯವಾಗುವ ಹಾಗೆ. ಕೊ
ಲೆಗೆಸಿ=ಕೊಲೆಗೆ+ಎಳೆಸಿ, ಕೊಲೆಮಾಡಬೇಕೆಂದಪೇಕ್ಷೆ

ಸಿ. ಪ್ರಹ್ಲಾದ—ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ ಪುತ್ರನು ; ಇವನು ಹರಿಭಕ್ತನಾದುದರಿಂದ ತಿವಭಕ್ತನಾದ ತಂದೆಯು ಇವನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡುವಂತೆ ಕಟುಕರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿದನೆಂದೂ, ಕಟುಕರ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ವಿಷ್ಣುವು ನರಸಿಂಹಾಕಾರದಿಂದ ಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ ಅನತರಿಸಿ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದನೆಂದೂ ಪುರಾಣ ಕಥೆ.

357. ಪಾತಕಿಗಳು.=ಪಾಪಿಷ್ಠರು. ಅಜಮಿಃ=ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕನ್ಯಾಕುಬ್ಲವೆಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರಸ್ತ್ರೀಗೆ ಪತಿಯಾಗಿ ಆಚಾರಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿದ್ದು ಆಕೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹತ್ತುಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊನೆಯ ಮಗನಿಗೆ ನಾರಾಯಣನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟದ್ದಂತೆಯೂ, ಈತನು ಪಾಪಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದರೂ ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ನಾರಾಯಣನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಲು ಆ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದೋಚ್ಚಾರಣ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯುಂಟಾದಂತೆಯೂ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ಕಾಕಸಂಘಾತ = ಕಾಗೆಗಳ ಗುಂಪು. ಶೀತಳಮೆರೀಚಿ = ಚಂದ್ರ.

358. ಪೆಗಲು=ಹೆಗಲು. ಚಂಡಾಲರು=ಹೊಲೆಯರು. ಉಸಲ=ಕಲ್ಲು ಶಿಲೆ. ಬಗೆದೋರಲು = ವಿವೇಕವುಂಟಾಗಲು, ಖಗರಾಜಗಮನ=ಗರುಡರ ಮೇಲೆ ಸಂಚಾರಮಾಡುವ ವಿಷ್ಣು. ಚೀರು =ಮೊರೆಯಿಡು. ಏಳಿ=ಏಳಿಗೆ, ಅತಿಶಯ.

359. ಆಯ್ದಲ್ಲದೊಂದು ಬೆರಳು=ಐದಲ್ಲದೆ+ಒಂದು ಬೆರಳು, ಆರು ಬೆರಳು ದಾತಾರ=ಮಡ್ಡು ಕೊಟ್ಟವನು.

360. ಬಸಿವೆ=ಸುರಿವೆ. ಎಡವಡಿಯು=ಎಡದ+ಅಡಿಯ, ಎಡಗಾಲಿನ ವೇದನೆ=ನೋವು. ಬರಲ್ಪು=ಇಲ್ಲ-ಬರಲಿಕ್ಕೊಂಡು. ಒಸರ್ವ=ಸ್ರವಿಸುವ, ಬಾಷ್ಪ=ಕಣಿರು

361. ಗರಿಗೆದರಿ=ಗರಿಯನ್ನು ಕೆದರಿಕೊಂಡು. ಎರಕೆ=ರೆಕ್ಕೆ. ಬಿಜನು ವಿಕೃತಬಿಜನಿಗೆಯ ಹಾಗೆ ಬಿಜಿತು ಅಂಚೆ=ದ್ವ್ಯ-

ಹಂಸ. ಉದಿರ್ಚಿತು = ಉದಿರಿಸಿತು. ತುಗತುರನು = ಸಣ್ಣ
ಹನಿಗಳನ್ನು. ಸಾರಸ = ನಿರಹಕ್ಕಿ. ಬಿದಿರ್ಚಿ = ಬಿಚ್ಚಿ. ಕ
ರುಬರು = ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ಪಡುವವರು.

362. ಕಾಮಿಸಿ = ಇಚ್ಛಿಸಿ. ನಲ್ಲನು = ಗಂಡನು, ಪ್ರಿಯನು, ವೆಲ್ಲಭ
ಸ್ವಾಮಿ = ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ಯಜಮಾನನು. ಪೊರೆಗೆ = ಸ
ಮೀಪಕ್ಕಿ. ಅಂಘ್ರಪಲ್ಲವೆ = ಚಿಗುರಿನಂತಿರುವ ಕಾಲು. ರು
ಧಿರ = ರಕ್ತ. ಕುಡುನಾಲಗೆ = ಕೊಂಕು + ನಾಲಗೆ, ಬಗ್ಗಿಸಿ
ರುವ ನಾಲಗೆ.

363. ನಿಡುಸರ = ನಿಡಿದು + ಸರ, ದೀರ್ಘವಾದ ಸ್ವರ. ಪಾರಿವೆ = ಪಾ
ರಿವಾಳ. ಕಲ್ಲಣಿಸು = ಧ್ವನಿ. ಗೂಗೆ = ಗೂಬೆ. ಕಣ್ಣೊಳ
ಸು = ಕಣ್ಣು ಗುಡ್ಡೆಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವಿಕೆ. ನಾಗ = ಹಾವು.
ನಿರಂಹಾರ = ಉಟವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ. ಪರಿಭ್ರಮಣ = ಸುತ್ತುವಿಕೆ.
ಆರೈವೆ = ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವೆ. ಗಜನಗಪ್ಪರದೊಳು = ಕಾಡು
ಗವಿಯಲ್ಲಿ. ದುಃಖಾತಿರೇಕ = ದುಃಖದ ಆಧಿಕ್ಯ.

364. ದಿನಪ = ಸೂರ್ಯ. ಉಪಟಳ = ಹಿಂಸೆ. ಅಂಧಕಾರ = ಕತ್ತಲೆ.
ಅನುಪಮದ = ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ. ಕಾರೊಡಲ್ = ಕರಿದು + ಬ
ಡಲ್. ಬೇಡಪಡೆ = ಬೇಡರ ಪಡೆ, ಬೇಡರ ಗುಂಪು. ಬೇಂಟೆ =
ಬೇಟೆ. ವಿಸಿನ = ಕಾಡು. ನಿನದ = ಶಬ್ದ.

365. ತಪ್ಪತಪ್ಪಲೊಳು = ಬಂದೊಂದು ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಪ್ಪ
ಕಪ್ಪನೆಯ = ಕರಗಿರುವ. ಪರ್ಬುಗೆ = ಹಬ್ಬಿಕೆ. ಹಾಸು =
ಹಗ್ಗ ; ತ್ಸು — ಪಾಶ. ಶಬರಸೇನೆ = ಬೇಡರ ಪಡೆ. ಸೋ
ವುತ್ತು = ಅಟ್ಟುತ್ತು. ಎಚ್ಚು = ಹೊಡೆದು : ಧಾ = ಇಸು.

366. ಪಂದಿ = ಹಂದಿ. ದಂತಿ = ದಂತವುಳ್ಳದು, ಆನೆ. ನಿಂಗ =
ನಿಂಜ. ವನಮಹಿಷ = ಕಾಡುಕೋಣ. ಉದ್ದಿ ಕೊಂಡ =
ತಿಕ್ಕಿ ಕೊಂಡ. ಮರದಿಗುಡು = ಮರದ ತೊಕ್ಕಿ. ಪಾವಿತ್ತ
ಲಿದೆ = ಪಾವು + ಇತ್ತಲ್ + ಇದೆ. ಪಕ್ಕಿ = ಇಲ್ಲಿ — ಸ್ಥಾನ.
ಮರಿ = ಬಂದು ಜಾತಿಯ ಹುಲ್ಲೆ. ಇಕ್ಕಿ = ಇರುವ ಸ್ಥಳ.
ಪುಳಿಂದ = ಬೇಡ.

367. నిడుసరళ = నిడు + సరళ. పొడ = యోడ. సాఙ్క =
 సేరిసు. తుడుకు = కృతాఙ్క బేగ హిడిదుకొ. మో
 గసు = ఆరంభిసు. అడగు = అడిగికో. అడరు =
 వత్తు. పడితళసు = హిడిదుకో.

368. లురద = ఎదెయ. పరదేగేద = పరువ హాగే తేగేద, ఎందరే
 ముంభాగ దప్పనాగిరువ. పబ్బుగేయ = దేబాద,
 విస్తారవాద. పజ్జళ = పృష్ఠభాగ. జంభే = మోళ
 కాలు. కేంకుగుర్ = కేంకాద లుగుర్, బగ్గి కేం
 డిరువ లుగురు. మడిగివి = మడిదుకొండిరువ కివి.
 కిడిగంగళ = కిడియంతిరువ కణ్ణు గళు. దేబ్బల్లు =
 హిరిదు + పల్లు. బిడువాయ్ = బిట్టరువ బయి. కేన్నా
 లగే = కేజ్జనే + నాలగే, కేంపాగిరువ నాలగే. గబ్బి
 నాయ = మెరసికొండిరువ బేటియన్న వాసనయి
 ద కండుహిడిదు బేటియాడువ నాయ. కేసరి =
 సింహ.

369. కుత్తుగళం = యోదరుగళన్న. పాతమెం మోడిదర్ =
 బిళిసిదరు. సిడిగుండు = హారిసువ గోలి. బడిగోల
 ల్గుళు = దూరక్కే ఎసదు యోడవ దోణ్ణెగళు. లు
 రుబే = వేగ. ఇరుబే = గుంపు. నేణు = దగ్గ. లు
 రుల్గొల = బలేదాకి హిడిదు కేల్లువికే. కిరాతరు =
 బేడరు.

370. ఎరళ = దుల్లే. తాపలవయ = తంజలవాద కుదురే.
 బళిసందను = సమీపక్కే సేరిదను.

371. మృగయాకామనాగి = బేటియాడువ ఆయిల్లవనాగి.
 కురంగ = దుల్లే. బేన్నేదెదం = హిందుగూడలే యో
 దను. జవ = వేగ. ముంజలు = మొరలు.

372. దరిణ = దుల్లే. దరి = విష్ణు, కుదురే దరితంద = బంద.
 లదరి = ప్రవాహ. కడవర = నిధి. ఎడవి = ఎడవి

373. ವಾಜಿ = ಕುದುರೆ ಸಗ್ಗಳೆಯ = ತೋಗಲಿನ ಚೀಲದ. ಗಳ
 ದೊಳು = ಕಂಠದಲ್ಲಿ. ಸೈಪಿಡು = ಸಂತೈಸು, ಸಮಾಧಾನಪ
 ಡಿಸು. ಎರಕೆಯ = ಅಪೇಕ್ಷೆಯ, ಮೋಹದ. ವಸು = ನಿಧಿ.
 ಅಗ್ಗದ = ಹೆಚ್ಚಾದ, ತೃ. — ಅರ್ಘ.

374. ಒಡಹುಟ್ಟಿದರು = ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರು.

375. ಮೃಗಯಾವೈಸನ = ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಕ್ಷೆ. ಕೃಷ್ಣ ಮೃಗ =
 ಸಾಂಕ. ಕೃಷ್ಣ ಮೃಗಭಾವದ = ಹುಲ್ಲೆಯ ಹಾಗೆ ನಿರ್ದು
 ಷ್ವವಾದ ಮನೋಭಾವವುಳ್ಳ. ಪಚ್ಚಸಿ = ವಿಭಾಗಮಾಡಿ.
 ಮೃಗಜೀವಿಗಳು = ಮೃಗಗಳಿಂದ ಜೀವನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ
 ವರು. ಮೃಗಧರ = ಚಂದ್ರ ಅಥವಾ ಈಶ್ವರ.

376. ಚರರು = ದೂತರು. ಕಂದನಂ — ಮಗನನ್ನು. ಸಾನಂದದಿಂ =
 ಹರ್ಷದಿಂದ. ಪೊರೆಯೇರಿದಳೆ = ಹಿಗ್ಗಿ ಹೋದಳು. ಪುಣ್ಯ
 ದ್ರುಮಂ = ಪುಣ್ಯವೆಂಬವೃಕ್ಷ.

377. ವಿದಿತ = ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ. ಉತ್ತರೋತ್ತರವನು = ಮುಂದಾಗಬ
 ಹುದಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು. ಶಶಂಕ = ಚಂದ್ರ ; ಶಶ =
 ಮೊಲವೇ, ಅಂಕ = ಗುರುತಾಗಿ ಉಳ್ಳವನು. ಕಳಕಳಸಿ =
 ಗಹಗಹಿಸಿ, ಹಾಸ್ಯಮಾಡಿ. ನಗುವನು = ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡು
 ವನು. ಉಚ್ಚರಿಸಿ = ಹೇಳಿ. ನಾಮಕರಣಮಂಗೈದರು =
 ಹೆಸರಿಟ್ಟರು.

378. ಮೊಡದೀಪ = ರತ್ನದೀಪ. ಬಿತ್ತರದ = ವಿಸ್ತಾರವಾದ. ಸಂತಾ
 ನ = ಮಕ್ಕಳು. ಉತ್ತರೋತ್ತರಮಪ್ಪುದು = ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ
 ಬರುವುದು. ಸುರಪುರ.....ಭಕ್ತರು = ಜೈಮಿನಿಯನ್ನು
 ಬರೆದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಕವಿಯು ಬಂದೊಂದು ಸಂಧಿಯ ಕೊನೆ
 ಯಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯಾದ ಸುರಪುರದ ಎಂದರೆ
 ದೇವಪುರದ ಲಕ್ಷ್ಮೀರಮಣಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾನೆ.

29. ವೈಷಕೇತು ಬಭ್ರುವಾಹನರ ಕಾಳಗ.

379. ಗಜಪುರ = ಹಸ್ತಿನಾಪುರ. ಹಾಳಾದ = ಕೆಟ್ಟುಹೋದ. ಎಚ್ಚರಿಸು = ಇಲ್ಲಿ - ಅರಿಕೆಮಾಡು. ವೈಷಧ್ವಜ = ವೈಷಕೇತು, ಕರ್ಣನ ಮಗ.

380. ಬಳ್ಳಿತು = ಬಳ್ಳಿಯದು. ತಾತ = ತಂದೆ ; ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಾದುದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ತಂದೆಯೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಜೀವಗಟ್ಟ = ಜೀವವನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡದೆ ತಲೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವವನು. ಮತ್ತಿತಾಮಹಂ = ನನ್ನ ತಂದೆಯ ತಂದೆಯಾದ ಸೂರ್ಯನು. ಹೊಳ್ಳೆದೆಯ = ಸಾರವಿಲ್ಲದ ಎದೆಯ, ಅಂದರೆ ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲದ. ಹೊರಬಿಗರೊಳು = ಹೊರಗಣವೆರಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಅನ್ಯರಲ್ಲಿ. ಕಳಂಕ = ಭೀತಿ. ಆಹವ = ಯುಗ ಬಿಂಕಮಂ = ಗರ್ವವನ್ನು.

381. ಮಂದಿ - ಇಲ್ಲಿ - ಕಾಲಾಳು. ಧನಂಜಯ = ಅರ್ಜುನ. ವೊಂದೇ ಗೆ = ಚೆನ್ನ ತೇರಿಗೆ. ಚಾಪ = ಬಿಲ್ಲು. ನರನಂದನ = ಅರ್ಜುನನ ಮಗನಾದ ಬಭ್ರುವಾಹನ. ಅಹಡೆ = ಆದರೆ. ಕರ್ಣಜ = ಕರ್ಣನ ಮಗನಾದ ವೈಷಕೇತು.

382. ವಾಸಿ = ಬ್ಯಾತಿ. ಫಲ್ಲಣ = ಅರ್ಜುನ. ಕಣಿ = ಬಾಣ. ನೇಸರಣುಗನ = ಕರ್ಣನ ; ಹೇಗೆ ? ಬರಿಕೈದು = ಶೂನ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಬರಿದುಮಾಡಿ. ಪಾರಿ = ಬಭ್ರುವಾಹನ.

383. ಎಚ್ಚಂಬು = ಚ್ಚ + ಅಂಬು, ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಬಾಣ. ವರೂಢ = ತೇರ

384. ಶರಸಂಧಾನ = ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೂಡುವುದು. ಸತ್ವ = ಶಕ್ತಿ. ಸಾಹಸ = ಅಪಾಯವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ನುಗ್ಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಕೆಚ್ಚು. ಲಕ್ಷ್ಯ = ಗುರಿ. ಲಳಿ = ಚಳಕ. ಲಾಘವ = ವೇಗ. ಮುಂದುವರಿವೆ = ಮುಂದಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗುವ. ಮೋಡಿ = ಚಲ. ಭಾರಣಿ = ಗೌರವ.

385. ಬಾಡಬ, ವೈಷ್ಣವ ಎಂಬ ಅಸ್ತ್ರಗಳು. ಉಚ್ಚಳಿಸಿ = ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿ. ತಚ್ಛೋಣಿತ = ಆರಕ್ತ ; ಯಾವ ಸಂಧಿ ? ಭೋಗವತಿ = ನಾಗಲೋಕ, ಪಾತಾಳ.

386. ಹೊಡಕರಿಸಿ = ಉಬ್ಬಿ. ರೋಷಾಗ್ನಿ = ಕೋಪವೆಂಬ ಬೆಂಕಿ,
ಬಿಲ್ಲಾಳು = ಬಿಲ್ಲು ಹಿಡಿದು ಯುದ್ಧಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ ಬಹಳ
ಶೂರ. ಪೂರ್ಣಾರ್ಧ = ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದ. ಚಿಗಿದು = ಹಾರಿ.

387. ಮುಹೂರ್ತತ್ರಿತಯ = ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲ. ಬಾನೇಡೆ =
ಬಾಣ + ಎಡೆ, ಆಕಾಶಸ್ಥಳ. ಸರಿತ = ನದಿ.

388. ಇಳಿಗೆ = ಭೂಮಿಗೆ. ಪೊಡೆಚೆಂಡು = ಪುಟಚೆಂಡು. ಸಚಾ
ರಿಸು = ಭಿಕ್ಷುರಿಸು. ಚಿತ್ರಾಂಗದೇ = ಬಹುವಾಹನ ತಾಯ್ತಿ
ಅರ್ಜುನನ ಹೆಂಡತಿ. ನಾಕ = ಸ್ವರ್ಗ.

389. ಸಂಪಾತಿ.....ಬೀಳುವಂತೆ—ಹಿಂದೆ ಜಟಾಯು ಸಂಪಾ
ತಿಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಗೃಧ್ರಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬದವೆ
ರೆಗೂ ಹಾರಿದಂತೆಯೂ, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಪಾತಿಯು ಸೂ
ರ್ಯನ ತಾಪದಿಂದ ಗರಿ ಸೀದಿ ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದಂತೆಯೂ ಪುರಾ
ಣಕಥೆ, ತ್ರಿಭುವನ = ಮೂರುಲೋಕ ಸುಭಟ = ಬಳ್ಳಿಯ
ವೀರ. ದಿವಸ ವೆಲ್ಲಭ = ಸೂರ್ಯ.

390. ಮಸ್ತಕ = ತಲೆ. ಸಾಯಕ = ಬಾಣ. ಬೀಭತ್ಸು = ಅರ್ಜುನ
ಬಬ್ಬೆರಳು = ಬಂದು + ಬೆರಳು.

391. ಧುರಕೆ = ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ. ಗಾಲಿ.....ವೊಲು—ಹಿಂದೆ ಭಾರತ
ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನ ತೇಜ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೂತುಕೊಳ್ಳಲು
ತನ್ನ ತೇಜನ್ನು ಎತ್ತುವವನೆಗೂ ಯುದ್ಧಮಾಡಕೂಡದೆಂದು
ಕರ್ಣನು ಅರ್ಜುನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡನು.

392. ಅರುಣಾಂಬು = ರಕ್ತ ; ಕೋಡಿವರಿ = ಕೋಡಿಯಾಗಿ ಹರಿ
ಪೆಣಗುವರೆ = ಹೆಣಗುವರು.

393. ಐದೆ = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚಾಪವಿದ್ಯಾಪ್ರವೀಣರ = ಬಿಲ್ಲವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ
ಜಾಣರು. ಕವಲಂಬು = ಕವಲೊಡೆದಿರುವ ಬಾಣ. ಕಂಧ
ರ = ಕತ್ತು.

390. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು.

ಸೂಚನೆ :—ಕೌಶಿಕ = ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ. ರಥಕಾರ = ತೇರನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವವನು. ಜೀವರು = ಜೀವಿಗಳು, ಮನುಷ್ಯರು.

395. ಉಡುಗಣ = ನಕ್ಷತ್ರಸಮೂಹ. ನಡುವಣ = ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ. ಎಡೆಗೊಂಬ = ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ. ಮುಗಿಲ್ಪಡೆ = ಮೇಘದ ಪಡೆ. ಮುಸುಗು = ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳು.

396. ಅಳರಿವೆ = ಶಬ್ದಮಾಡುವ. ಗುಡಿ = ಧ್ವಜಪಟ, ಬಾವಟ. ಸರ ಬಿಗಿದು = ಸರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿ.

397. ರ್ನುಲ್ಲರಿ = ಜಾಲರಿ. ತಳಿತ = ನತ್ತಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡ. ಇಡುಕುರ = ಸಂದಿಯಲ್ಲಿರುವ. ರ್ನುಡಿಸುವ = ಬೀಸುವ. ನೀಗುರಿ = ಬಂದು ವಿಧವಾದ ಕುಂಚ. ಅನಧಾರು ಜೀಯ = ಇವು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಹೇಳುವ ಗೌರವ ಸೂಚಕವಾದ ಉಪಚಾರೋಕ್ತಿಗಳು.

398. ನಸುಗುನಿ = ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಉರಿವ ನಸುಗುನ್ನು ಎಂಬ ಗಿಡ. ನಿಟ್ಟ ಸದೆ = ನೋಡದೆ. ಸವಿದ = ತಿಂದ. ಕರ್ದುಕಿ = ಕಚ್ಚಿ. ಚಂಚು = ಕೊಕ್ಕು. ಬಸವಳಿಯುತೆ = ಸರವಶವಾಗಿ. ಮಾ ಮಸಕದಿಂ = ಅತ್ಯಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ. ಪೊಲಗಿಟ್ಟು = ಸ್ಥಳಪಲ್ಲಟವಾದ, ಅಗಲಿದ.

399. ಬಿರು = ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ. ವೈಶಾಖ = ಬೇಸಗೆ. ಅರುವೆಗವ್ವಟ = ಹರುಕುಬಟ್ಟೆ. ಹೊಡೆವಟ್ಟು = ಪೊಡಮಟ್ಟು, ನಮಸ್ಕರಿಸಿ.

400. ಬೆಸಕೆಯ್ವುದು = ಅಜ್ಞಾನುಸಾರ ನಡೆವುದು

401. ಗೊಂದಲಂಮಿಗೆ = ಗುಂಪು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಅಥವಾ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ದೋಷ. ಸೇಸೆಯನ್ನಿಕ್ಕಲು = ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳಾಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಹಾಕಲು ಆರ್ತದಿಂ = ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ. ಸಾರಲೆಂದು = ಒಂಗೂಗ ಹಾಕಿಸಬೇಕೆಂದು. ಜನದ ಅಳವರಿಯಲೆಂದು = ಎಷ್ಟು ಜನವಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ. ಉರಿಹೊಯ್ದು = ಬೆಂಕಿ ಸೋಂಕಿದ. ಹೂಗಣಿ = ಪುಷ್ಪವಾಟಿಕೆ.

402. ಕಲಿ = ಶೂರನೇ. ಕಾಮಿನೀಜನಂ = ಹೆಂಗಸರು. ಎನ್ನಮೆ
ಕ್ಕಳ ಮದುವೆಯಹುದು = ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ
ಸತ್ಯವ್ರತವನ್ನು ಭಂಗಮಾಡುವುದಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠನೊಡನೆ ಪ್ರತಿ
ಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಕೆಲವು ಚಂಡಾಲಸ್ತ್ರೀ
ಯರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗೆಂದು ಹರಿ
ಶ್ಚಂದ್ರನನ್ನು ಪೀಡಿಸಿದನು. ಆ ಚಂಡಾಲಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೇ
ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.
403. ತೊತ್ತು = ಆಳನ್ನು. ದಾಸಿಯನ್ನು. ಇತ್ತು = ಕೊಯ್ತು
ಕೊಟ್ಟು. ಮಾಣಿಕದೊಡವು = ರತ್ನಾಭರಣ. ಕುರಿಗುರು
ಳಂ = ಕುರಿಯ ಹಿಕ್ಕೆಯನ್ನು. ಓವದೆ = ರಕ್ಷಿಸದೆ, ಇಪ್ಪ
ತ್ತೊಂದುತಲೆವರೆಸಿ = ತನ್ನ ಹಿಂದೆ ಏಳುತಲೆ, ತನ್ನೊಡನೆ
ಏಳುತಲೆ, ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಏಳುತಲೆ, ಬಟ್ಟು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು
ತಲೆ.
404. ಅಂಕ = ಲೆಕ್ಕಗಳು. ಟಂಕ = ಧನ. ಕುಳರ್ಕಣ = ಲೆಕ್ಕಬರೆ
ವವನು, ಗುಮಾಸ್ತೆ. ದುರ್ಗ = ಅಪಾಯಬಂದಾಗ ಅವಿತು
ಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಳಗಳು. ಮುದ್ರೆ = ರಾಜನ ಮುದ್ರೆಯ
ಉಂಗುರ. ಬೇರೊಳ್ಳುಗೊಟ್ಟು = ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಟ್ಟಿಸಿ
ಕೊಟ್ಟು.
405. ಹಡಪಾಳರು = ಹಡಪವೇಳರು ಎಂದರೆ ತಾಂಬೂಲದ ಸಂಚಿ
ಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವವರು. ಭಂಡಾರಿಗಳನು = ಭಂಡಾರದ
ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು. ಏವೊಗ್ಯನು = ಏನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಿ,
ವರ್ಣಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.
406. ಬರೆತ = ಬಣಗಿಹೋದ, ನಿರ್ದ್ರವವಾದ. ದುಗುಡಮೆಳ್ಳಾಡು
ವಂಗಂ = ದುಃಖದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿರುವ ಶರೀರ.
ನಿರೋಧಾನ್ನಿ = ತಡೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸಂತಾಪ.
407. ನಿರಿಮಡಿಯ = ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವಸ್ತುಗಳ. ಮರ್ದನದ = ಕೈ
ಕಾಲುಗಳನು ಅಮುಕುವ. ಹಂತಿಗಳ = ಪಂಚ್ಚಿಯಲ್ಲಿ

ಕುಳಿತು ಊಟಮಾಡುವೆ. ಪಡಿಸಣದ = ಊಟಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟು
 ಎಲೆಯಲ್ಲಿ ಶೇಷವಾದುದನ್ನು ತಿನ್ನುವೆ. ಯಕ್ಷಕರ್ಮದ =
 ಪರಿಮಳ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವೆ. ಬಹುನಿಯೋಗಕಾರಿ
 ಯರ್ = ಹಲವು ಬಗೆಯ ಉಳಿಗದವರು. ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿರುವ
 ಷಷ್ಠ್ಯಂತದ ಪದಗಳು 'ನಿಯೋಗಕಾರಿಯರ್' ಎಂಬ
 ಪದದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ.

408. ನಾಣಯದ ವರ್ಗ = ನಾಣ್ಯಗಳ ರಾಶಿ. ಶಸ್ತ್ರಸದನ = ಆಯು
 ಧಶಾಲೆ. ಹಸ್ತಿಸಂದೋಹ = ಆನೆಯ ಗುಂಪು. ಪದಾತಿವ್ರಾತ =
 ಕಾಲಾಳಿನ ಸಮೂಹ. ಕಂದರ್ಪ = ಮೆಲ್ಲಭ.

409. ಸಿವುಡಿ = ತಲೆಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವ ರುಮಾಲು.

410. ಬಸುರಂ = ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು. ಕಟ್ಟೊರಲಿ = ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೂಗಿ
 ಕೊಂಡು. ಮಿಡುಕಿತು = ನಡುಗಿತು.

411. ಹಾಸಿಗೆಯೊಳು = ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ. ಪವಡಿಸುವಾತ = ನಿದ್ರೆಮಾ
 ಡುವವನು. ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ = ಒಬ್ಬೊಂಟಿಗನಾಗಿ.

412. ಮುಗುದರಸು = ಮುಗ್ಧನಾದ ಅರಸು, ಏನೂ ಅರಿಯದ
 ಅರಸು.

413. ಜಡೆಗಳೆದು = ಜಡೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿ. ಮೆಕುಟ = ಕಿರೀಟ
 ಕಂದಮೂಲ = ಗೆಡ್ಡೆಗೊಣಸು. ಅಸಿ = ಕತ್ತಿ.

414. ಮಲಿತು = ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ, ಔದ ತ್ಯದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿ. ಅರಿಷಡ್ವ
 ಗ್ಗ = ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಮದ, ಮಾ
 ತ್ಸರ್ಯ ಎಂಬ ಆರು ಅಂತಃಕೃತ್ಯಗಳು. ಕರಾವ = ಇಂದ್ರಿ
 ಯಗಳನ್ನು. ಸಂತಲಿಡಲರಿಯದವ = ಸಮಾಧಾನಸಿತಿಯಲ್ಲಿ
 ಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾರದವನು. ತಪಸ್ತೇಜದಿಂ = ತಪೋಮಹಿಮೆ
 ಯಿಂದ. ಪುರುಷಾರ್ಥಕೋಶಮಂ = ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥಕ್ಕೆ
 ಭಂಡಾರಧಂತಿರುವ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು. ಕಣಕಟ್ಟದೆ = ಕಣ್ಣು
 ಕುರುಡಾಯಿ. ತೇ, ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಯಿತೆ ?

415. ಅಜ್ಞಾತವಾಸ = ಇದ್ದ ಸ್ಥಳ ಬಬ್ಬರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಂತೆ ವಾಸ ಮಾಡುವಿಕೆ. ಎರೆವರೆ = ಯಾಚಕರ.
 416. ಅಸವಸ = ಆತುರ. ಬಗೆಯೆ = ಸುರಿಸಲು.
 417. ಮಾರುತ್ತರ = ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ. ಅಧಮರು = ನೀಚರು.
 419. ಅನ್ವಯಾಗತವಾಗಿ = ವೆಂಕಪಾರಂಸಭ್ಯವಾಗಿ ಬಂದ. ಅಪ್ಪೆಸಿ = ಬಪ್ಪಿಸಿ.

40. ವಸಂತಖುತು ವರ್ಣನೆ.

420. ಬಡ್ಡು = ಗುಂಪು ಜಾರೆ = ಹೊರಟು ಹೋಗಲು. ಕಂಪು = ಪರಿಮಳ. ತಾರೆ = ಬತ್ತಲು. ಪೇರೆ = ಹೇರಿಕೊಳ್ಳಲು. ವಸಂತಾಗಮ = ವಸಂತಖುತುವಿನ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವ. ಮ ನೋರಾಗ = ಸಂತೋಷ.
 421. ಮೌನವ್ರತಾಚಾರಿಯಾದ = ಮೌನವ್ರತವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ಎಂದರೆ ಧ್ವನಿಮಾಡದೆ ಇದ್ದ. ಮಲ್ಲಿಕಾಮಾನಿನಿ = ಮಲ್ಲಿಗೆ ಯೆಂಬ ಹೆಂಗಸು. ಚಂಡಾಲಿ = ಚಂಡ + ಅಳಿ, ಕೊಬಿದ ತುಂಬಿ ; ಅರ್ಥಾಂತರ — ಚಂಡಾಲಸ್ತ್ರೀ, ಹೊಲತಿ. ನಳಿನಿ = ಕಮಲವೆಂಬ ಹೆಂಗಸು. ಬಂಡಿಗೆ = ಮೆಕರಂದಕ್ಕೆ ; ಅರ್ಥಾಂತರ — ದುರ್ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ. ಮಧು = ವಸಂತಖುತು ; ಅರ್ಥಾಂತರ — ಮದ್ಯ. ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಧುಪಾನದಿಂದ ಮುಸಿಗಳೂ ಕೂಡ ವ್ರತವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತಮ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಕೂಡ ನೀಚರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಯಿಸುತ್ತಾರೆ ; ರಾಜಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಕೂಡ ದುರ್ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ ; ಜಾತಿಧರ್ಮವೂ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.
 422. ಪದಂಪು = ಪದವು, ಸೌಖ್ಯ. ಬಿಣ್ಣು = ಭಾರ. ಕದಂಪು = ಕೆನ್ನೆ. ಚೈತ್ರಾಗಮ = ವಸಂತಾಗಮ.
 423. ಮಿಸುನಿಗುಸುರಿ = ಚಿನ್ನದ ಕುಸುರಿ, ಚಿನ್ನದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಗೆಜ್ಜೆ. ಮಿಡಿ = ಹಸುರುಗಾಯಿ ಪಚ್ಚೆ ವರಲ =

ಪಚ್ಚೆ ಹರಳಿನ. ಸೂಸಕ = ಗೊಂಚಲು. ಗುದಿ = ಗೊಂ
ಚಲು. ಸ್ಮರನ = ಮೆನ್ಮಥನ. ಕೈಗೈದ = ಅಲಂಕರಿಸಿದ.
ಗೂಡಾರ = ತ್ಸು. — ಗೂಡಾಗಾರ, ಡೇರೆ.

424. ತೇರೈಸಿ = ಗುಂಪುಗೂಡಿ. ಅವರ = ಅವುಗಳ ; ಇದು ಹಳಗ
ನ್ನಡದ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ. ಮೊಳಗು = ಗುಡಗು. ಮಾರುತ
ಹತಿಯೊಳು = ಗಾಳಿಯ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ. ತೋರ = ದಪ್ಪನಾದ.
ಬಂದುಗೆಯ = ಕೆಂಪು ದಾಸವಾಳಗಿಡದ. ರಯ್ಯಮಾದ =
ಸೊಗಸಾದ. ಇಂದ್ರಗೋಪ = ಮಳೆಯಾದಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳುವ ಬಂದು ಬಗೆಯ ಕೆಂಪುಹುಳು.

32. ಬಿಜ್ಜಳನ ಸಭೆ.

424b. ಉದಯಾಚಲ = ಉದಯಪರ್ವತ. ರವಿ = ಸೂರ್ಯ. ಪದ
ಪು = ಪ್ರೀತಿ. ಬಿಜ್ಜಳ — ಈ ರಾಜನು ಕಾಲಚೂರ್ಯವಂ
ಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು ; ಇವನು ಕಲ್ಯಾಣವೆಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ
ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು ; ಈತನಿಗೆ ವೀರಶೈವ ಮತೋದ್ಧಾರಕನಾದ
ಬಸವನು ಮಂತ್ರಿದಾಗಿದ್ದನು.

425. ದಿಗ್ವಿತ್ತಿ = ದಿಕ್ಕುಗಳೆಂಬ ಕೋಡೆಗಳು. ಅಮರಿ = ಹೊಂದಿ
ಕೊಂಡು ; ಧಾ. — ಅಮರ್. ಖಚಿತ = ಕತ್ತಿದ. ಜೊನ್ನ =
ಬೆಳದಿಂಗಳು ; ತ್ಸು — ಜ್ಯೋತಸ್ಸು. ಪುದಿದ = ವ್ಯಾಪಿಸಿದ.
ಮೆಂಡಳಿಸಿ = ಚಕ್ರಾಕಾರವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು. ಗದ್ದುಗೆ =
ಪೀಠ. ಮೆಂಡಲಾಧೀಶರು = ಸಾಮಂತರಾಜರು.

426. ತೊಡರಿನ = ಬಿರುದಿನ. ಅಭರಣಗಳುಳ್ಳ. ಪೊಂಜರಪಣಿ =
ಪೂರ್ + ಸರಪಣಿ. ಕರವಾಳ = ಕತ್ತಿ. ಮುದುಹು = ಭುಜ
ಶಿರಸ್ಸು. ಹೆಗಲು.

427. ದಿನವೆಹಿ = ಆಯಾ ದಿನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಲೆಕ್ಕಗಳ ಕಡಿತ, ರೋಜು
ವಾರು ಲೆಕ್ಕ. ಮರ್ಗ = ಬಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಹೆಸರಿಗೆ ಬಂದೊಂದು
ಘಳೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಅವರುಗಳ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರವನ್ನು ಬರೆದಿ

ರುವ ಪುಸ್ತಕ. ಮಾಸಾಂತಿಕ = ತಿಂಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ
 ಬಟ್ಟು ಲೆಕ್ಕದ ಪಟ್ಟಿ. ಭೇದಕರ್ = ಲೆಕ್ಕಾಚಾರಗಳನ್ನು
 ಶೋಧಿಸಿ ನೋಡುವವರು, ತನಿಖೆ ಮಾಡುವವರು. ಪರಿ
 ಕಿಸು = ಪರೀಕ್ಷಿಸು. ಬಳಗುಗಾಣದಂತೆ = ಗುಟ್ಟನ್ನು ತಿಳಿ
 ಯದ ಹಾಗೆ. ನೈಜಮಾಗೆ = ಸ್ವಭಾವವಾಗಲು. ಚೆಚ್ಚ
 ರ = ಜಾಗರೂಕತೆ. ಕರಿಣಿಕ = ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಬರೆವ ಗು
 ಮಾಸ್ತೆ.

428. ಶ್ರುತಿ = ವೇದ. ಶಬ್ದ = ವ್ಯಾಕರಣ. ಯಜ್ಞಸೂತ್ರ = ಯ
 ಜ್ಞೋಪವೀತ, ಜನಿವಾರ. ಮುದ್ರಿಕೆ = ಉಂಗುರ.

429. ಶಾರೀರಸೂತ್ರ = ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ. ನಿಧಾನ = ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರಣ

430. ತಲೆದೊನೆಸುವೆ = ಸಂತೋಷದಿಂದ ತಲೆ ತೂಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ. ಸಮಸ್ಯೆ = ಅಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಅರ್ಥತೋರುವಂತೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಪದ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಮಂಜಸವಾಗುವಂತೆ ಸ್ಲೋಕವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ; ಉದಾ.—“ದನವಂ ಕೊಯ್ಯೊಯ್ದಿ ಬಸದಿಯೊಳ್ ತುಂಬಿಟ್ಟಿರ್” ಎಂಬುದು ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆ. ಇದರಲ್ಲಿ “ಅಹಿಂಸಾ ಪರಮೋಧರ್ಮಃ” ಎಂಬುದೇ ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಜೈನರ ಬಸದಿಯಲ್ಲಿ ದನವನ್ನು ಎಂದರೆ ಜೀವಿಸುವವನ್ನು ಕೊಂದಿರಬಹುದು ಅಸಂಭವ ಈ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮಂಜಸವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸಮಸ್ಯಾ ಪೂರ್ತಿ ಮಾಡುವ ಜಾಣನು ಮೊದಲು ಮೂರು ಪಾದಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಂಡು ಮೂರನೆಯ ಪಾದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ‘ಚಂ’ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರೆ “ಚಂದನಮಂ.....ತುಂಬಿಟ್ಟಿರ್” ಎಂದು ಸಮಂಜಸವಾದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ವಾಕ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಂತಿ ಹಂಪನ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿ. ಘಟಕಾಶತ = ಕೊಟ್ಟ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಗಳಿಗೆಗೆ ನೂರು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆವುದು.

431. ದಾನಾರ್ಥೇಯ = ದಾನಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನಂತಿರುವವನು ; ಕರ್ಣನು. 'ರಾಧೆ' ಎಂಬುವಳಿಂದ ಸಲಹಲ್ಪಟ್ಟುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ರಾಧೇಯನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಬೊಮ್ಮಾಯು = ಬ್ರಹ್ಮನು ಇರುವವರೆಗೂ ಆಯುಸ್ಸು. ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸು. ಕೈವಾರ = ಸ್ತೋತ್ರ. ಕಿವಿಗಿಡಿ = ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬು.

432. ಭಗದತ್ತ — ಈ ರಾಜನು ಆನೆಯೇರಾಟದಲ್ಲಿ ಬಲು ಜಾಣನೆಂದು ಭಾರತ ಕಥೆ. ಸಾಟಿ = ಸಮಾನ. ಕಂಧರ = ಕತ್ತು ; ಕಂ = ತಲೆಯನ್ನೂ, ಧರ = ಧರಿಸಿರುವುದು. ಬಿರುದುಕಡೆಯ = ಬಿರುದಿನ ಬಳಿ. ಕಡೆಯ = ತ್ವ. — ಕಟಕ. ರೇವಂತ — ಈತನು ಕುದುರೆಯೇರುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹು ಜಾಣನು. ಪಾಸಟಿ = ಸಮಾನ.

33. ವನವರ್ಣನೆ.

433. ಭೂಜ = ವೃಕ್ಷ ; ಹೇಗೆ ? ಸಗಾಢ = ಸವೃಷ್ಟವಾದ.

434. ಗವಾಸ್ಪದ = ದನಗಳ ದೂಡ್ಡಿ, ತುರುಹಟ್ಟಿ.

435. ಮಂಜುಲಿ = ಗೊಂಚಲು. ಮಂಜುಳಧ್ವನಿ = ಮನೋಹರವಾದ ಧ್ವನಿ. ಪರಮೆ = ಭ್ರಮರ, ತುಂಬಿ.

436. ರಸಂಗಳಂ = ನೀರನ್ನು. ಬರೆಯದ = ಸ್ರವಿಸದ, ಚಂದ್ರಕಾಂತಗಳನ್ನು. ಮರೆಯದ = ತೋರಿಸದೆ ಇರುವ. ಧರಂಗಳಂ = ಪರ್ವತಗಳನ್ನು. ಸೊರ = ತ್ವ. — ಸ್ವರ.

437. ಆವಚೋದ್ಯಂ = ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು. ಕರ್ಮಂಕಿದೊಡೆ = ಕುಟುಕಿ ದರೆ. ಇನಿದು = ಮಧುರವಾದ. ಕಾಲ್ಗಲು = ಕಾಲುಗಳೆಗಳು. ಪಾಮರಿ = ಹೊಲಗಾವ ಹೆಂಗಸು.

438. ಸೋವ = ಅಟ್ಟುವ. ಏಳಿದಂಗೆಯ್ದು = ಅಲಹ್ಯಮಾಡಿ, ಹಾಸ್ಯಮಾಡಿ. ಕೀರಾಳಿ = ಗಿಳಿಗಳ ಗುಂಪು. ಕಳವೆ = ತ್ವ. — ಕಲಮಾ ಭತ್ತದ ಪೈರು. ಪಸುವೊಟ್ಟೆ = ಹಸುರು ಬಟ್ಟೆ.

439. ಕಿಕ್ಕಿರಿದ = ಬತ್ತೊತ್ತಾಗಿ ಬೆಳೆದ.

440. ಖಂಡಶರ್ಕರೆ=ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ. ದಿಂಡುಳ್ಳು=ಮೆರವನ್ನು ಉರು
ಳಿಸುವಂತೆ ಉರುಳಿಸು. ಆಳಗೆ=ಆಳದವನಿಗೆ, ದಣಿಗೆ.
ಕೋದಂಡ=ಬಿಲ್ಲು. ಉದ್ದಂಡತೆಯ=ಹೆಚ್ಚಾದ. ಸೋಗೆ
ವೆಸುರ=ಸೋಗೆಯ ಹಸುರು ಬಣ್ಣವುಳ್ಳ.
441. ತಕ್ರ=ಮೆಜ್ಜೆಗೆ. ಸತ್ರದಾಲಯಂ=ಸತ್ರದ ಮನೆ.
442. ಮುಕ್ತಿ ಕಾಂತೆಯರಮನೆಯಂತೆ=ಮುಕ್ತಿಯ ನೆಲೆಯೆಂಬ
ಹಾಗೆ. ಶೈವನೇಮ=ಶಿವನಿಷ್ಠೆ, ಶಿವ ಸಂಬಂಧವಾದ ನಿಯಮ
ಕೋಶಗೃಹ=ಭಂಡಾರ, ಬೊಕ್ಕಸ. ತಿಂತಿಣಿ=ಗುಂಪು.
ಸಂಧ=ಉಪ್ಪರಿಗೆ. ತಾಣ=ಸ್ಥಳ.
443. ಕಾಂಗು=ಅಡಕೆ. ಕೊಂಚೆ=ತಿತ್ತಿರಿಯೆಂಬ ಪಕ್ಷಿ. ಪೂವಂಡು=
ಪೂವಿನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮೆಕರಂದ. ಕಾದಲರ್=ಅನುರಾಗವುಳ್ಳ
ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರು.
444. ಚೂತ=ಮಾವಿನ ಮರ. ಪರ್ವಿದ=ಹಬ್ಬಿದ. ಪೂಗ=ಅಡಕೆ.
ಕೊರ್ವಿದ=ಕೊಬ್ಬಿದ. ಕವಳಂ=ಬಾಳ. ಬೀಡೆವಣ್ಣ=
ಬಿರಿತು ಇರುವ ಹಣ್ಣು. ಪನಸ=ಹಲಸು. ಕಿಸುವಣ್ಣ=
ಕೆಂಪಾದ ಹಣ್ಣು. ತೋರ್ವ=ತೋರುವ. ನಾರಂಗ=ಹೇರಿ
ಹಣ್ಣು. ಜಂಬೀರ=ಸಿಂಬ.
445. ಸುರಿ.....ಕೊಂಡೆನ-ಇಂದ್ರನ ಕಾಂಡವ ವನವು ಅಗ್ನಿ
ಯಿಂದ ಹೊಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದು ಧಾರತ ಕಥೆ. ಪಶಶಿರನ.....
ವೆಡೆದೆನೆ-ರಾವಣನ ಅಶೋಕವನವು ಹನುಮಂತನಿಂದ ಹಾ
ಳುನೂಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಎಂದು ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆ. ಧನದ....
.....ಪಕ್ಕಾದೆನೆ-ಕುಬೇರನ ಚೈತ್ರರಥವೆಂಬ ಉದ್ಯಾನ
ವನವು ರಾಕ್ಷಸರೆಂಬ ಬಂದು ಜಾತಿ ದೇವತೆಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ
ಎಡೆಯಾಯಿತು; ಇಲ್ಲಿ-ರಾಕ್ಷಸರ ಕಾಲ್ಪುಳಿತ ಎಂಬ ಶಬ್ದ
ಗಳಿಂದ ನೀಚರ ಕಾಲ ಬದಿತಕ್ಕೆ ಈಡಾಯಿತು ಎಂಬ ಅರ್ಥ
ವು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಪುಟ್ಟ=ತ್ಸ-ಪರಪುಷ್ಪ-
ಕೋಗಿಲೆ.

446. ಪಾತ್ರ=ಮೇಳವವರು, ಕುಣಿವವರು. ಅಂಗಭವ=ಮುನ್ನಡೆ.
 ಸಲ್ಲಾಸಭವನ=ಮೇಳಕಟ್ಟುವ ಮನೆ.
447. ಪೊಕ್ಕುಳಿ=ಕೋಕಿಲೆ. ಓವರಿ=ಕೋಣೆ.
448. ಮಲಗುಮಾಡ=ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಉಪ್ಪ
 ರಿಗೆ, ಮಾಡುವೆಟ್ಟು=ಕೃತಕಾಚಲ, ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ವಿನೋ
 ದಾರ್ಥವಾಗಿ ಬೆಟ್ಟವಂತೆ ಮಾಡಿರುವ ದಿಣಿ ಗಳು.
449. ಕುರುಜು=ಬಿದಿರು ಹಚ್ಚಿ ಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಮಂಟಪ. ಮೇರು
 ಪೆ=ಗೋಪುರದ ಹಾಗೆ ಕಟ್ಟುವ ಮಂಟಪಗಳು. ಪೂವಲಿಗೆ
 ದರುವೆ=ಹೂವುಗಳನ್ನು ಮಂಗಳಾರ್ಥವಾಗಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿ
 ರುವ.

34. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ.

450. ಅಕ್ಕರ=ಅಕ್ಷರ. ಕೊಂದಂ=ಇಲ್ಲಿ—ಕೇಡು ಮಾಡಿದವನು.
452. ಮೋದದ=ಇಲ್ಲಿ—ಸವಿಯದ.
453. ವಾಚಿಪುದು=ಓದುವುದು.
454. ಅಳವಪ್ಪುದು=ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು.
455. ಆಪಜ್ಜ ಲಧಿಗೆ=ಆಪತ್ತೆಂಬ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ. ಯಾನಪಾತ್ರ=ತೆಪ್ಪ,
 ದೋಣಿ. ನಿಯೋಗ=ರಾಜಕಾರ್ಯ. ಗುರುಪದಂ=ಅಚಾರ್ಯ
 ಸ್ಥಾನ.
456. ಇದರಲ್ಲಿ ಧನಕ್ಕಿರುವ ದೋಷವನ್ನೂ ವಿದ್ಯಾಧನಕ್ಕಿರುವ ಗುಣ
 ವನ್ನೂ ನಿರೂಪಣ ಮಾಡಿದೆ. ತಸ್ಕರ=ಕಳ್ಳೆ.
457. ಬಱಿ=ಹ್ಲಾಮೆ.

35. ವಿವಿಧ ನೀತಿಗಳು.

459. ದುಃಖತಿಮಿರ ಜ್ಯೋತಿಗಳ್=ದುಃಖವೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಗೆ ಬೆಳಕಿ
 ನಂತಿರುವುವು; ದುಃಖವನ್ನೂ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುವು.
460. ಪರಹಿತವೆ=ಇತರರಿಗೆ ಹಿತವಾದ. ಮಾತಂ=ಮಾತನ್ನು.
461. ಪೊರೆವನೆ=ಕಾಪಾಡುವನೆ.

462. ವೆಚನಾಮೃತ=ಅಮೃತದಂತಿರುವ ಮೊತ್ತು.
 463. ನಿಂದೆ=ದೂಷಣೆ. ಪೊದ್ದದ=ಹೊದ್ದದ.
 465. ಸೈತು=ಸುಮ್ಮನೆ. ಮಾಗಿಮಕೋಗಿಲೆಯಂತಿಹುದು=ಮಾಗಿ
 ಯಕಾಲದ ಕೋಗಿಲೆಯ ಹಾಗೆ ಮೌನವಾಗಿರುವುದು.
 466. ಕುಡದನ=ದಾನಮಾಡದನ. ಉಬ್ಬಕನ=ಲೋಭಿಯ.
 467. ಸಲೆ=ಸೇರಲು.
 468. ಅನುವ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು.
 469. ಬವರ=ಯುದ್ಧ. ಸಲ್ಲದ=ಅಯೋಗ್ಯನಾದ. ಅಲ್ಲದ=ಆಪತ್ತಿಗಾ
 ಗನ. ಹೊಲ್ಲೆಹವ=ಕೆಟ್ಟುದನ್ನು.
 470. ಸುಖಂಬಾಳ್ವ=ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳುವೆನು.

36. ಸೋಮೇಶ್ವರ ಶತಕ.

471. ಪಳ್ಳೆ=ಹಳ್ಳೆ.
 472. ಇರಿಯಲ್ ಬಲ್ಲೊಡೆ=ಸಂಹಾರಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೆ. ತೆರ
 ಬಲ್ಲರೆ=ತಾನೇ ತಿರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು, ಹೊಣೆಯಾಗ
 ಬೇಕು.
 473. ಸತ್ಪಾತ್ರಕಂ=ಯೋಗ್ಯನಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ.
 474. ಮಡೆಯ=ಬೆಪ್ಪ. ಬೆಟ್ಟ=ಇಲ್ಲಿ-ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ಕಷ್ಟವಾದುದು.
 ಜಡದೇಹಿ=ಸೋಮಾರಿ. ಉಜ್ಜಗ=ಉದ್ಯೋಗ, ಪ್ರಮ
 ತ್ನ. ಋಣ=ಸಾಲ. ಇಡೆ=ಅನ್ನವಿಕ್ಕುವುದು.
 475. ಕೈಯಾಸೆ=ಲಂಚದಾಸೆ. ಸಿಂಹೀತ=ಭಯವಿಲ್ಲದವನು.
 476. ದೊರೆ=ಸಮಾನ. ಪಾಪಾಣ=ಕಲ್ಲು. ಪಸುರ್ಪಾವು=ಹಸುರು
 ಹಾವು.
 477. ಸಾಧ್ವೀತ್ವದ=ಸಾತಿವ್ರತೃವುಳ್ಳ. ವರ್ಣಮಾತ್ರಂ=ಬಂದು ಅಕ್ಷ
 ರವನ್ನು.
 478. ಅರ್ಭಕ=ಮಗು. ಊಡಿಸು=ತಿನ್ನಿಸು.

479. ಆರಣ್ಯಕಪಕ್ಷಿ=ಕಾಡು ಹಕ್ಕಿ. ಗೊಡ್ಡಾಗಲಿ=ಪೆಣ್ಣು ಬಿಡದಿ
ರಲು. ಪುನಿ=ಸುಳ್ಳು. ವಾತರು=ದಾನಮಾಡುವವರು.
480. ಉಡುರಾಜ=ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಗೆ ಧೊರೆಯುವ ಚಂದ್ರ. ನೈಗೋದ
=ಅಲದ ಮರ. ಎಳಗರುಂ=ಎಳದು + ಕರು + ಉಂ.
ಮಿಡಿ=ಹೀಚುಕಾಯಿ.
481. ಮಣಿಸುಂ=ಬಗ್ಗಿಯೂ. ತೃಣವೇ=ಹುಲ್ಲು ಕಡ್ಡಿಯೇ. ಪರ್ವ
ತಪ್ಪಲವೇ=ಪರ್ವತದಂತೆ ದೊಡ್ಡದಾದ ಸಹಾಯವಲ್ಲವೇ.
482. ಜಾಹ್ನವಿ=ಗಂಗೆ. ವಸನ=ಬಟ್ಟೆ. ವೆಗ್ಗಳ=ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಗ್ರಹ
=ಅಂಗಾರಕ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಹಗಳು.
484. ಉರುಧಿಸಂಪನ್ನ=ಪೆಚ್ಚಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು. ಚತುರೋ
ಪಾಯ=ಸಾಮ, ದಾನ, ಭೇದ, ದಂಡಗಳಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಉ
ಪಾಯಗಳು; ವ್ಯಾಕರಣದ ಪ್ರಕಾರ ಇದು 'ಚತುರುಪಾ
ಯ' ಎಂದಾಗಬೇಕು.
485. ಸುರೆ=ಹೆಂಡ.
486. ಪೊಡೆಯೋಳ್=ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ. ಪಂಕ=ಕೆಸರು. ಗುಡಪಾನ=
ಬೆಲ್ಲದ ಪಾನಕ.
487. ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಟಾಕ್ಷ = ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಕಡೆಗಣಿನ ನೋಟ,
ಐಶ್ವರ್ಯ.
489. ತೇಳ್=ಚೀಳು. ಬಗ=ಪಕ್ಷಿ; ಹೇಗೆ?
490. ಮುಕುರ=ಕನ್ನಡಿ.

37. ನೀತಿಸಾರ.

491. ಅಧೋಗತಿ=ನರಕ.
492. ಕಡೆಗಣಿಸಿ=ಅಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಿ.
493. ಬಿಕ್ಕು=ಬಿಕ್ಕಲು ಮಾತಾಡುವುದು. ನಕ್ಕದೆ=ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು
ಕಡಿದು ಉಚ್ಚರಿಸದೆ. ಬಣಿತೆ=ಮಾತು.
494. ಗಮಕಿ=ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದುವನು.

495. ಬೆಸಗೊಳ್ಳದೆ=ಕೇಳದೆ. ಕಲ್ಲೆ ದೆತನದಿಂದ=ಕಠಿನತೆಯಿಂದ.
496. ಮೂಕೂರೆಯ=ಮೂಗುಹರಕ.
497. ಅರಿತ=ಜ್ಞಾನ.
498. ಪದಾಭರಣ=ಕಾಲಿಗೆ ಆಭರಣ.
500. ಎಡೆಯಾಡಿಸಿ=ಸುತ್ತಿಸಿ.
501. ಮುರುಡು=ಓರೆಪೊರೆ, ಮೊರಡಾಗಿರುವುದು.
502. ಸಾಲದೆ=ಸಾಲಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ. ನಿಜಪಯಣ=ನಿತ್ಯವೂ ಪ್ರಯಾಣ.
505. ಪಳಗೆ=ದೂಷಣೆಗೆ. ಈಡುಮಾಳ್ವುದಂ=ಆಸ್ಪದ ಮಾಡುವುದನ್ನು. ಪರಗತಿವಿಲಯಾಸ್ಪದವಂ=ಮುಂದಣಗತಿ ಕೆಡಿಸುವಂತಹುದನ್ನು.
506. ಆವೃಹಸು. ಗಾವಿಲರು=ವನು ಅರಿಯದವರು; ಇಲ್ಲಿ-ಕಟ್ಟವರು.
511. ಕತದಿಂ=ಸಲುವಾಗಿ, ಕಾರಣದಿಂದ.

38. ಹದಿಬದೆಯು ಧರ್ಮ.

513. ಒತ್ತಿನುಡಿಯದೆ=ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೋವು ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಹೇಳುವುದನ್ನೇ ಹೇಳದೆ. ಒತ್ತರಿಸದೆ=ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕದೆ. ಆಣತಿ=ಆಜ್ಞೆ. ಎಸಗುವುದು=ಮಾಡುವುದು.
514. ಅವಮತಿಗೆಯ್ಯದೆ=ಅವಮಾನ ಮಾಡದೆ. ಮತ್ತೆಯಾಗದೆ=ಮದದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿ ಹೋಗದೆ.
515. ಮೂಗುವೆಡದೆ=ಮೂಗಿಯ ಹಾಗೆ ಮಾತನಾಡದಿರದೆ. ಮೋಡಿ=ಹಟ. ಲೋಗರು=ಜನರು.
516. ಮುದುಪರು=ಮುದುಕರು. ಎದೆಗೊಳಿಸುವುದು=ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು.
517. ಕುತ್ತವೆಣಿಸಿ=ಇಲ್ಲಿ-ತಪ್ಪೆಣಿಸಿ. ಕೂರ್ತು=ಪ್ರೀತಿಸಿ. ತೆತ್ತಿಗರು=ನೆಂಟರು. ಪತ್ತುಗೆಗೊಳಿಸಿ=ಹೊಂದಿಕೆ ಮಾಡಿ, ಸೇರಿಸಿ.

518. ಮಿಹ = ನೀರು ಎರೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು.
519. ಹದುಗಿಸದೆ = ಭಯಪಡಿಸದೆ. ಮರುಕ = ಪ್ರೀತಿ.
520. ಮಿಸಿಸುವುದು = ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸುವುದು, ಎರೆವುದು.
521. ಹಸುಮಕ್ಕಳು = ಎಳೆಯ ಮಕ್ಕಳು.
522. ಮೂದಲಿಸದೆ = ಮುಯ್ಯಾಡಿ ಹಂಗಿಸದೆ.
523. ಬೇನೆವಡೆವರು = ರೋಗಿಗಳನ್ನು. ಹಯನುಗಳ = ಹಸುಗಳನ್ನು
ಓವುವುದು = ರಕ್ಷಿಸುವುದು.
524. ಬೀಳುಗಳವರು = ಹೀಯಾಳಿಸುವರು.
525. ಸವನಿಪುದು = ಉಂಟಾಗುವುದು.
527. ಅಲೆಗೆಯ್ಯದ = ತೊಂದರೆಪಡಿಸದ.
528. ಪತ್ತುಗೆ = ಸಂಬಂಧ. ನೇವ = ಸ್ನೇಹ. ಜೌವನ = ಪ್ರಾಯ.
ನಡೆವಣಿ = ಓಡಾಡುವ ಹಣ, ಜೀವಚಕ್ರವ.
529. ಗಾಂಪ = ಬೆಸು. ಬಲುಬವಣಿಗೊಂಬವ = ಬಲುವಾಗಿ ಪೇಚಾಡುವವನು.
530. ಮುಂದಿವಾಳ = ಜನಗಳು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು. ನೀಕರಿಸು =
ಧಿಕ್ಕರಿಸು.
531. ತನರವರು = ತವರು ಮನೆಯವರು, ಹೆತ್ತ ಮನೆಯವರು.
532. ಮೊಸೆವ ತು = ಕ್ರೂರವಾದ ಮೂತು. ಅಳಲುನೆ = ದುಃಖಪಡುವ
535. ಎರವು = ಭೇದ.
536. ತೋಟ = ಜಗಳ. ಬೂತಾಟ = ಹೊರಗಣ ವೇಷ. ಬೂಟಾಟ.
537. ಪರಿವುದು = ಕತ್ತರಿಸಿ ಹೋಗುವುದು. ಜಂಪು = ಸೊಂಪು.
540. ಮೊಳದೊರೆ = ಮೊಳಕೆ ಹೊರಟು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿ.
541. ಅಲ್ಲದವರು = ಆಗದವರು. ಪುಳಿತ = ಹುಳುಬಿದ್ದ.
542. ಅಲಸದೆ = ಪಾಲುಮಾರದೆ.

543. ತೊಣ್ಣು ವೆಣ್ಣುಳ = ಕಟ್ಟಿನಿಟ್ಟಲ್ಲದೆ ತಿರುಗುವ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ.
 ನೇಹದೊಡಕು = ಸ್ನೇಹವೆಂಬ ಗೋಜು. ಲಣ್ಣೆ ವೆಣ್ಣುಳ =
 ನೀಚಸ್ತ್ರೀಯರ. ಪೊರ್ದುಗೆವಡೆಯದೆ = ಹೊದಿ ಕೆಯಾಗಿ
 ರದೆ.

39. ಪುಷ್ಪಾಪಚಯ.

544. ಜಲರುಹಾಕರ = ಸರಸ್ಸು.

545. ಆರವೆ = ಆರಾಮ, ತೋಟ. ವಳ = ಎಲೆ. ವಿಟಪ = ಮರದ
 ಕೊಂಬೆ.

546. ಕುಡಿವೆಳಗು = ಕುಡಿಯಂತೆ ಬಾಗಿರುವ ಕಣ್ಣಿನ ಕಾಂತಿ. ನಿಡು
 ಗೊಂಬು = ಉದ್ದವಾದ ಕೊಂಬೆ. ಅಡಸಿಪಿಡಿದು = ಬಲವಾಗಿ
 ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು. ನಿಮಿದುರ್ = ನೀಡಿ. ಕರಜ = ಉಗುರು ;
 ಹೇಗೆ ?

548. ಕುಳಿವೆ = ತಣ್ಣಗಿರುವ. ಚಳೆಯಂಗೊಟ್ಟು = ಚಿಮುಕಿಸಿ.
 ಸುಯ್ಯಂಪು = ಉಸಿರಿನ ವಾಸನೆ. ಕೈಗೆಂಪು = ಕೆಂಪಗಿರುವ
 ಕೈಯ್ಯ ಬಣ್ಣವು. ಬರಸುತಿರೆ = ತೊಡೆದುಬಿಡುತ್ತಿರಲು.

549. ಕರ್ಣಾವತಂಸ = ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಪುಷ್ಪಾಭರ
 ಣ. ಸುರಯಿ = ಸುರಗಿ ಕರ್ಣಿಕ = ಹೂವಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ
 ದಂಡು. ಬಂದುಗೆ-ತ್ಸ-ಬಂಧೂಕ.

550. ಸಜ್ಜುಕ = ಮೊಗ್ಗು. ಗೊಜ್ಜುಗೆ = ಸೇವಂತಿಗೆ. ಅಜ್ಜುಗೆ = ಇರು
 ವಂತಿಗೆ, ತ್ಸ-ಅರ್ಜುಕ. ಪಜ್ಜುಳಿಸುವ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ.
 ಬಜ್ಜುರ-ತ್ಸ-ವಜ್ರ. ಬಾಪುರಿ = ತೋಳಬಳ.

551. ಅಲಂಪು = ಸೌಂದರ್ಯ, ಸೌಖ್ಯ. ಮೇಖಲೆ = ಡಾಬು. ಇಂಪ
 ಡರ್ಡ = ಮೊಧುರ್ಯವೇರಿದ, ಸವಿಯಾದ. ಹೊಸಜೊವನೆಯು
 ರು = ಆಗತಾನೆ ಯೌವನ ಬರುತ್ತಿರುವ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು.

552. ತನೆ = ವಿಶೇಷವಾಗಿ. ಆವರಿಸಿ = ಬಳಸಿಕೊಂಡು. ಗಾವರಿಸಿ =
 ಕೂಗುತ್ತಾ.

553. ತಣ್ಣೆಳಗು = ತಣ್ಣಗಿರುವ ಬೆಳಕು.

554. ನನೆ = ಮೊಗ್ಗು. ಕಡೆ = ಬಾಣ. ಸುಗಿಯೆ = ಭಯಪಡಲು.
ಬಂದೆಕೊಡೆಯಿನಾಳ್ಪ್ಪ = ಏಕಚ್ಛ ತ್ರಾಧಿಪತ್ಯದಿಂದ ಆಳ.
555. ಕಾವಣ = ಚಪ್ಪರ : ತ್ಸು.-ಕಾಯಮಾನ. ಪಳುಕುವಸದ =
ಸ್ವಟಕ ಶಿಲೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ.
556. ಜಕ್ಕವಕ್ಕಿ = ಚಕ್ರವಾಕಪಕ್ಷಿ.
557. ಮಿಳಿವ್ = ಅಲುಗುತ್ತಿರುವೆ. ಕಾಲ = ಕಾಲುವೆಯ. ಕರ್ವು
ಗೋಲ = ಕಬ್ಬಿನ ಜಲ್ಲೆಯ.
558. ಬಿನದ = ತ್ಸು.-ವಿನೋದ. ಬಟ್ಟದಲೆಯ = ಗುಂಡಾದ ತಲೆಯುಳ್ಳ
ರೂಡಿವಡೆದ = ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ.
559. ಸೂಡಿ = ಮುಡಿದುಕೊಂಡು. ಕೂರ್ವಿ = ಪ್ರೀತಿ. ಕಾವಂ +
ಬಡನೆ = ಕಾವನೊಡನೆ : ಕಾವಂ = ಮನ್ಮಥನು.
560. ಪೊಡಂ = ಹಾಡನ್ನು. ಪೊಳ್ತು = ಹೊತ್ತು, ಕಾಲ. ಎಸೆಯು
ತುಂ = ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತ

